

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Bilim ve Ütopya

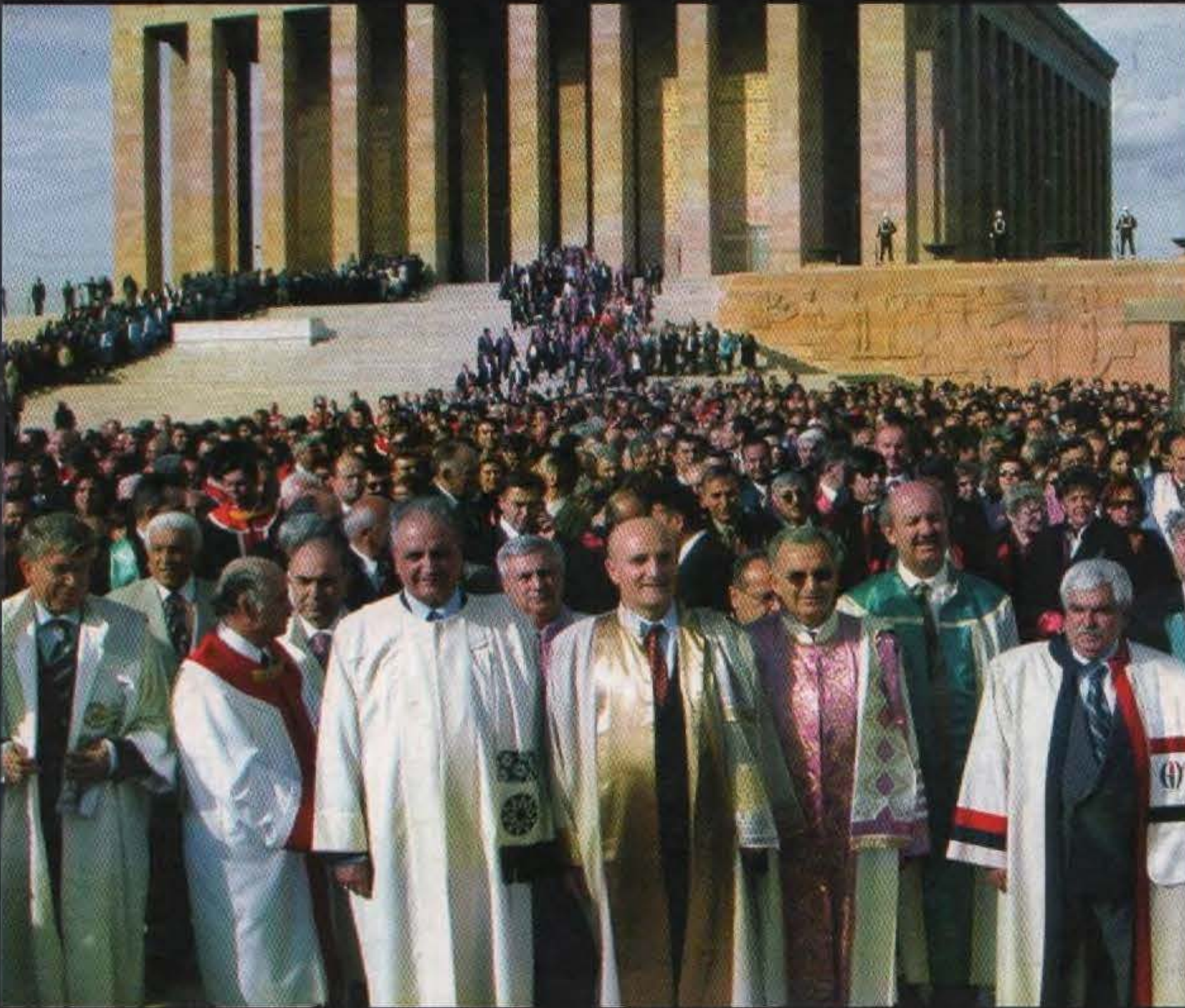
Haziran 2004 Sayı: 120

Aylık bilim, kültür ve politika dergisi

3.500.000 TL (KDV DAHİL)

Üniversiteler YÖK Yasası'na direniyor

Üniversitenin İsyanı

Prof. Dr. Nusret Aras

Prof. Dr. Baki Komsuoğlu

Prof. Dr. Uçkun Geray

Prof. Dr. Işık Bökesoy

Prof. Dr. Bekir Karaoğlu

Prof. Dr. Erdem Aydın

Prof. Dr. M. Orhan Öztürk

Prof. Dr. Hamit Serbest

Prof. Dr. Şiir Yılmaz

Prof. Dr. İclal Ergenç

Doç. Dr. Çağatay Keskinok

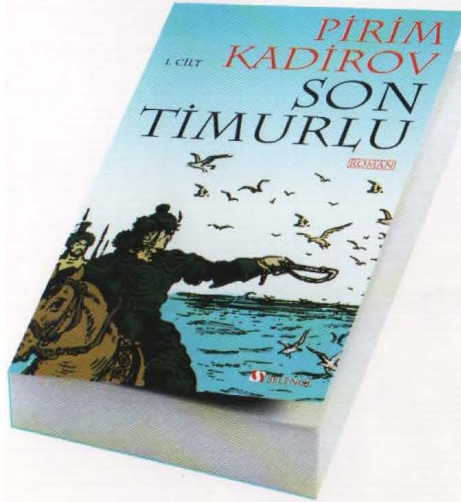
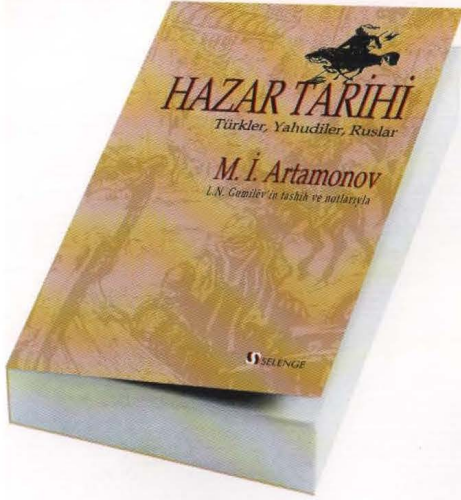
• Yrd. Doç. Dr. H. Tuğrul Atasoy "İnsanın evrimi:

İki ayaklılığa geçiş ve su kökenli beslenmenin önemi...

• Doç. Dr. Sibel Özel: "Troya Hazinesi üzerinde Türkiye'nin hakları"...

• Dr. Serhat Özyar Yılın Genç Bilim İnsanı Ödülü...

hazar tarihi

türkler, yahudiler, ruslar

5 Aralık 1898'de doğup, 1972'de ölen **Prof. Dr. M.İ. Artamonov**'un 25 yıllık çalışmasının ürünü olan bu eser, dünyada Hazar tarihi ile ilgili yazılan pek çok kitaba ana kaynak olduğu gibi, pek çok tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

Redaksiyonu L.N. Gumilev tarafından yapılan eserin, Orta Asya Türk tarihiyle ilgili kısımlarına ilişkin notlar da yine ona aittir. Hazar tarihi konusunda dünya çapında yapılan en ciddi çalışma olarak kabul edilen bu eserle, Hazarlar'ın tarihiyle ilgili büyük bir boşluk doldurulmuş olacaktır. Türkiye'de bazı akademisyenlerin eseri incelemeden yaptıkları tenkidlerin ne kadar haksız olduğu ise, Artamonov'un okunmasından sonra anlaşılacaktır.

Yahudilerin Hazarya tarihinde oynadığı tarihi rolü Dunlop anlamamış, fakat Artamonov en doğru teşhisi koymuştur: KAHPELİK!

pirim kadirov son timurlu

Zevkle okuyacağınız emsalsiz bir Özbek klasığı...

Tarihe "**Büyük Mugallar**" diye geçen Baburiler'in, Babür İmparatorluğunun kurucusu Babürşah'ın ve oğullarının yaklaşık 300 yıl ayakta tuttukları bir devletin, son Timuruların maceralarla dolu hayat hikayelerinin anlatıldığı eserde, Abdurrahman Cami'yi dahi "**Ne şianın itiyim, ne sünninin eşiği!**" demek zorunda bırakan şii-sünni çatışmalarının ne korkunç boyutlara ulaştığını ibretle okuyacaksınız.

Babür, şüphesiz büyük dedesi Timur'un hatalarını tespit etmiş ve aynı yanlışları yapmamış, bir ülkeye silah zoruyla girmenin fakat yerli halkın kalbinde silah gücüyle değil gönülleri fethederek tutunabilmenin emsalsiz bir örneğini sergilemiştir.

Son Timurlu, tarihi seven, fakat akademik kitaplar arasında boğulup kalmak istemeyenler için yazılmıştır...

SELENCE

Ticarethane Sk. Tevfik Kuşoğlu İşhanı No: 41 K.: 3/24
Tel: (0212) 514 45 73 Fax: 511 09 35 Çağaloğlu-İstanbul
www.selenge.com.tr e-mail: selenge@selenge.com.tr

Bilim ve Ütopya

Haziran 2004 Sayı: 120

**S. S. Ütopya Bilimsel
ve Kültürel Araştırmalar
Yay. ve Üretim Koop. Adına
Sorumlu Yazışlı Müdürü**

Semih Koray

Genel Yayın Yönetmeni
Arda Odabaşı

Yazışlı Mürdürü
Murat Akkün

Yazı Kurulu

Prof. Dr. Semih Koray
Prof. Dr. Uçkun Geray
Prof. Dr. Kadri Yamaç
Prof. Dr. Ercan Enç
Prof. Dr. Çağatay Güler
Prof. Dr. Zafer Kars
Doç. Dr. Osman Gürel
Doç. Dr. İrfan Gökçay
Doç. Dr. Çağatay Keskinok
Dr. M. Kürşat Bozkurt
Dr. Cüneyt Akalin
Dr. Hikmet Çevik
Dr. Hakan Seçkin
Özcan Buze
Feyziye Özberk
Bora Ataman
Teknik Sekreter
Aslı Yazıcıoğlu
Montaj
Mutlu Selçuk

**Yönetim Yeri ve
Yazışma Adresi**

İstiklâl Cad. Deva Çıkması
No: 7 / 5 80070 Beyoğlu/İST
Tel-Faks
(0212) 244 23 61
(0212) 244 23 72
(0533) 477 82 51
e-posta
utopya@bilimutopya.com.tr
www.bilimutopya.com.tr

Ankara Temsilcisi

Feyziye Özberk

Ankara Büro

Toros Sok. No: 9 Kat: 1

Sihhiye/Ankara Tel: (0312) 232 04 79

e-posta: fozberk@ttnet.net.tr**İzmir Temsilcisi**

Meftun Bulunmaz

İzmir Büro

Cumhuriyet Bulvarı B. Kardiçali

İşhanı No: 54 Kat: 1 Daire No: 146

Gömrük/İZMİR

Tel: (0232) 445 68 70

Almanya Temsilcisi

Abdullah Coşkun

Hermann-Löns Str. 7

63477 Maintal-Almanya

Tel: 0049 6181147039

İsviçre Temsilcisi

M. Akif Genç

Tel: 004113030715

ABONE KOŞULLARI

6 Aylık: 21.000.000 TL

Yıllık: 38.500.000 TL

Avrupa ve Ortadoğu yıllık:

50 Euro

Amerika ve Uzakdoğu yıllık: 100 \$

Abone bedelleri için**Murat Akkün**

İş Bankası Beyoğlu Şubesi

Hes. No: 1011 1597921

YURTDIŞI SATIŞ FİYATI

Avrupa: 4.5 Euro

Organizatör

Ulusal Haber Hiz. Prod. Org. San. Tic. A.Ş.

Basıldığı Yer: Serler Matbaası**Dağıtım:** BBD Merkez**ISSN 1301-6717****KAPAK****ÜNİVERSİTENİN İSYANI**

Prof. Dr. Nusret Aras ile söyleşi
Tartıştığımız, Eğitimin Birliği Yasası'nın kaldırılmasıdır

8

Prof. Dr. Baki Komsuoğlu ile söyleşi
Cumhuriyetin temel ilkelerini korumak değişmez bir kuraldır

12

Prof. Dr. Uçkun Geray
Yüksek öğretimde birkaç temel konu

15

Doç. Dr. Çağatay Keskinok
Öğretim üyesi yetiştirilmesi ve ulusal siyasalar

16

Doç. Dr. Çağatay Keskinok
Nasıl bir üniversite?

19

Üniversite ütopyaları

24

Dr. Serhat Özyar Yılın Genç Bilim İnsanı Ödülü

30

Yrd. Doç. Dr. Tuğrul Atasoy
İnsanın evrimi: İki ayaklılığa geçiş ve su kökenli beslenmenin önemi

37

Doç. Dr. Sibel Özel
Troya Hazinesi üzerinde Türkiye'nin hakları

40

Erdem Ergen
Platon'un Kratylos'undan Fukuyama'nın Son İnsan'ına

45

Tanju Özkal
Türk ve Batı müziklerinin armoni bakımından karşılaştırılması

48

Arş. Gör. S. Serkan Doğru
Yıldızların dansı

50

Dr. Vakur Kayador
TRT'nin 40 yılı

54

Kaan Polatlar
Edebiyatta yozlaşma

58

Mahiye Morgül
Sanatta küresel kirlenme (Postmodern sanat)

61

Bilim Gündemi

69

Bilimkurgu Ansiklopedisi - U / Zühtü Bayar

74

İz Bırakanlar! Feyziye Özberk
Düşünen adam, bürokrat ve politikacı: Arslan Başer Kafaoğlu

80

Yayın Dünyası / Aysegül Yılmaz

89

Sahaf / Bora Ataman

92

Briç/ Enver Köksoy

93

Satranç / Ozan Çapan

94

Ödüllü Sözcük Bulmacası / Hikmet Uğurlu

96

Hektor, AKP'nin YÖK Yasası'na karşı

Türkiye bir buçuk yıldır AKP Hükümeti'nin YÖK yasa tasarısı taslaklarını tartışıyor. Şimdiye kadar 7-8 yasa taslağı ortaya çıktı. Bilindiği gibi son taslak, özellikle geçen ay tüm ülke gündemini işgal etti. Öğretimi elemanları ve öğrencileriyle üniversiteler, öğretim elemanları dernekleri, bazı demokratik kitle örgütleri, siyasi partiler ve Türk Silahlı Kuvvetleri son tasarısı anlayış birliği içinde yoğun bir şekilde eleştirdiler ve yasalasınasına karşı çıktılar. Buna karşın AKP Hükümeti uzlaşmaz bir tutum takındı, gerginliği artırdı ve kamuoyuna rağmen Tasarı geçtiğimiz günlerde Meclis'ten geçirildi. Dergimizin basıma girdiği tarihte YÖK Yasası Cumhurbaşkanı'nın onayına sunulmuştu ve Cumhurbaşkanı'nın nasıl bir tutum alacağı bekleniyordu. Genel kanı Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in bu hassas konuda kamuoyunu da dikkate alarak yasayı veto edeceği şeklindeydi.

Bu süreçte içinde AKP Hükümeti'nin aceleciliği, tartışmaya kapallılığı, "ben dedim oldu"cu maço tavırları, demokrasi adına bilim ve bilim dışı olanı aynı kefeyle koyması ve yine o çok bilindik demokrasi maskesi ardında Cumhuriyetin temel ilkelerinden olan Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nu ve dolayısıyla Cumhuriyeti açıkça hedef alması dikkat çekici noktalar.

Kuşkusuz, sorunu, genel olarak yapıldığı gibi imam hatipler çerçevesine sıkıştırmak, çok daha geniş ve çok boyutlu bir sorunu dar ve çözümsüzlüğün çıkacağı bir kısırlığa hapsetmek demek ve bunun getireceği sakinler de gayet açık.

Dikkat çeken bir diğer nokta da AKP'nin konuyla ilgili argümanlarına ilişkin. Hükümet'e göre, kendileri seçimle iktidara gelmişlerdir, Meclis'teki en büyük partidirler, dolayısıyla, egemenlik de milletin olduğuna göre milletin iradesini dile

getirmektedirler. Buradaki "istediğimi yaparın" tavrı, insana ister istemez Almanya'da Nazizmin ve İtalya'da Faşizmin iktidara basacağı demokratik usullerle, yani seçimle geldiklerini hatırlatıyor. Hükümetin kaba ve resmen anti-demokratik demokrasi anlayışı, demokrasi teorisi ve bugün demokrasi kavramının kimler tarafından ve nasıl kullanıldığı açısından başlı başına ele alınması gereken bir konu.

Troya filminin gösterime girmesiyle Homeros'un İlyada'sı da güncelleşti. Bilindiği gibi, filmin senaryosunun temelini oluşturan İlyada Destanı'nda 3200 yıl önce Anadolu'ya yapılmış bir saldırı ve Anadolu insanının yurt savunması anlatılır. Başka bir deyişle Troya, üzerinde yaşadığımız toprakların aşına olduğu bir bağımsızlık destanıdır.

Filmin en ilginç veya belki de daha çok "olağan" sayılması gereken yanlarından biri ise Türkiye'den ve savaşın geçtiği yer olan Çanakkale'den söz edilmemesi; Anadolu'nun Troya'dan (Anadolu'dan) sürülmesidir. Olağan, çünkü bu perdeleme, Avrupamerkezci tarih anlayışından alışık olduğumuz türden bir çarpıtmadır.

Avrupamerkezcilik, Samir Amin'in belirttiği gibi, Antik Yunan-Roma-Feodal Hristiyan Avrupa-Kapitalist Avrupa zincirinin her halkasıyla ileri insanlığın/ilerlemenin çizgisi olduğunu ve bu ilerlemenin doruğunda kapitalist mucizeyi yarattığı iddiasındadır. Yani Avrupa ve dolayısıyla kapitalizm dünyanın diğer bölgelerinden ve halklarından üstündür. Dünyanın bu zincirin dışında kalan bölgeleri doğal olarak geridir. Diğer halklar için tek çıkar yol, bu zincire eklenilebilmektir.

Troya'nın Avrupamerkezcilik açısından önemi, Antik Yunan ve Roma'nın ve bu bağlamda da kapi-

talist Avrupa'nın tarih geleneğinin Troya Savaşı'na bağlanıyor oluşundandır. Bu nedenle de bu savaş özeldir. Avrupa uygarlığının köklerinin Anadolu'da, hele hele destansal bir anayurtlulukla ayrıcalıklı bir kentte aranması düşünülemez. Dolayısıyla gerçekte Antik Yunan ile ilgisi olmayan Troya, yine Antik Yunan ile ilgisi olmayan Anadolu'dan çıkarılmalı ve modern Avrupa'nın tarihsel kökü olan Antik Yunan'a dahil edilmelidir.

Avrupamerkezci tarih teorilerinin çarpıtmalarının aksine Troya, Troyalı kahraman Hektor'dan, "Hektor'un kanının öcünü" alan Fatih Sultan Mehmet'e ve Fatih'ten "Troya'nın tahribinin öcünü" alan Mustafa Kemal'e kadar Anadolu'dur, Türkiyedir... Bu nedenle, Oktay Ekinci'nin belirttiği gibi, "Troya, Avrupalı'nın uykularını kaçırılmaktadır."

Bugün Hektor'un toprakları yine emperyalist saldırının tehdidi altındadır. Her gün tekrar tekrar gördüğümüz, seyrettiğimiz insanlık dışı işkence görüntüleri ABD emperyalizminin, ABD demokrasisinin ve insan haklarının ne olduğu ve ne olmadığı konusunda herkes için uyarıcı olmalıdır. AKP'nin YÖK Yasası sorunu da imam hatipler darboğazından çıkarılmalı ve çok daha geniş bir bağlam, yani emperyalist tehdit bağlamı içinde ele alınmalıdır. Türkiye'nin halkçı, ilerici, ulusal, hayatta en hakiki yol göstericinin bilim olduğu ilkesini benimsemiş kesimleri, birlik içinde ve sözünü ettiğimiz perspektifle hareket etmelidirler. Çünkü çağımızın tunç kanunlarından biri emperyalizm-ortaçağ ittifakıdır.

Hektor'un toprakları yine tehdit altında dedik. Ve Hektor yine kahramanca çarpışacak. O olmazsa "Troya'nın tahribinin öcü"nü Fatihler, Mustafa Kemaller alacak.

Çanakkale Üniversitesi Astronomi Yaz Kampları

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (ÇOMÜ) Ulupınar Gözlemevi (ÇUG) bu yaz aylarında kapılarını astronomi ve gökyüzü meraklılarına açmaya hazırlanıyor. 1'er haftalık 4 dönem halinde düzenlenecek olan kamp süresince katılımcılara, her gece Gözlemevi'nde mevcut teleskoplarla özel gözlemler yanında, arzu edenlere profesyonel gözlem seanslarına katılımı olanağı planlanıyor. Ayrıca, günde 2 kez verilecek ders ve seminerlerle astronominin güncel konuları popüler düzeyde ele alınacak, katılımcılara profesyonel astronomlarla görüşme, tartışma imkanları sağlanacak. Ders ve seminerler olarak işlenecek konular arasında planlananlar şunlar:

Gökyüzü Tanıma ve Gözleme Teknikleri (Prof. M. E. Özel, V. Bakış)
Temel Astronomi Bilgileri (Prof. O. Demircan, Arş. Gör. V. Bakış)
Dünya'da, Türkiye'de, ÇOMÜ'de Astronomi (Prof. O. Demircan)

Yapay Uydularla Yeryüzü / Uzay (Prof. H. Yıldırım, Doç. Dr. A. Yılmaz)
Yerdişi Yaşamla İlgili Gelişmeler (Prof. M. E. Özel, Doç. Dr. C. Çiçek)
Seti, Ufolar ve Astroloji Tartışmaları (Prof. M. E. Özel)

Bu anlatımlar, yapılacak gözlemlerle uyumlu olarak ve kampa katılımcıların ilgilerine paralel şekilde ele alınacaklardır. Ders ve konuların işlenmesinde hem ÇOMÜ'nün, hem de diğer üniversitelerimizin ilgili konulardaki popüler ve bilimsel yayınları ile tanınmış öğretim üye ve yardımcıları görev alacaklardır.

1 hafta süre ile. Çanakkale'ye 15 km mesafede, ormanlar arasında konuşlanmış olan Ulupınar Gözlemevi tesislerinde 2 kişilik bağımsız odalarda kalınacak. yemek ve her türlü

gereksinimler kamp yönetimince temin edilecektir. Kampta, kütüphane, internet bağlantısı, telefon mevcut olup yöre cep telefonlarının da çekiş alanındadır.

Kamp Cumartesi günü yapılacak bir çevresel 'bilim-turizmi' gezisi ve Üniversite'nin deniz kıyısındaki Dardanos Kampusu'nda düzenlenecek bir veda yemeği ve partisi ile son bulacaktır. Gezide antik Truva kadar, Lapsekili Anaxagoras, Assos'lu Aristoteles gibi kişiler ve bu beldelerin bilim tarihindeki yerleri ön planda ele alınacaktır.)

Kamp için 7 gün-7 gece tam pansiyon ücreti, (kamp başlangıcında önceki Cuma günü saat 17:00'ye kadar) 450 milyon (daha geç kayıtlarda 500 milyon) TL olup, her kamp dönemindeki yer sayısı, 14 ile sınırlıdır.

Kamp Dönemleri 4-11/Temmuz, 11-18/Tem., 18-25/Tem. ve 25 Tem.-1 Ağustos 2004'tür.

Kamp Başlangıcı: Pazar günü

18:00 Çanakkale; Bitiş: Pazar 11:30, Çanakkale)

Kayıt ücretinin yatırılacağı hesap: T.Garanti Bankası Çanakkale Şubesi ÇUG YAZ KAMPI HESABI, NO 445 6693702 (dekont veya elektronik para yatırma fişinin muhafaza edilerek katılım günü kayıt sırasında gösterilmesi gerekir).

Tüm yıldız severleri aramıza bekliyoruz...

ÇOMÜ Astrofizik Araştırma Merkezi (ÇAAM) ve Ulupınar Gözlemevi

Bağlantı için: Tel: 0286-2180018 / 1743, 1768, 1771, 1815; 05335257571 Fax: 0286-2180525

Yazışma için: m.e.ozel@comu.edu.tr; demircan@comu.edu.tr; ayılmaz@comu.edu.tr

ÇOMÜ Astrofizik Araştırma Merkezi/ÇUG sitesi: <http://physics.comu.edu/caam/>

Sabancı Üniversitesinde "Alternatif 19 Mayıs" ve "Alternatif Aydınlar"

Haber 20 Mayıs tarihli Cumhuriyet'in 8. sayfasında çıktı. Cumhuriyet 19 Mayıs kutlamalarının haberlerini iletirken, söz konusu habere de fotoğraflı yer veriyor.

Üst başlıkta "kutlamalar sokak ve caddelerde yapılacakmış" deniyor. Neymiş efem? Kimileri 19 Mayıs törenlerini Stadyumlardan kurtarmak istiyormuş. Kimi gençler yeni bir model üzerinde çalışıyorlarmış. Bu gençler 19 Mayıs törenlerinin öğrencilerce sokaklarda ve caddelerde kutlanması kararı almışlar.

Ne var bunda, da denebilir. Haberin fotoğrafını gören demez ya

neyse. Çünkü fotoğrafta açıkça görülüyor. 19 Mayıs Hareketleri yapan öğrenciler cansız mankenlerle temsil edilmiş. Yani Stadyumda törenlere katılanlara "kukla" benzetmesi ile bir de hakaret ediliyor. Daha dikkat çekici olan husus şu: 19 Mayıs törenlerini içeriksiz bulanların eylemi geçen yıl TBMM'nde "Buluşma Forumu" ile başlatılmış. Meclis'te bunların akıl hocaları var yani!

Haberin hemen altında hem rektörlere hem de hükümete bir çağrı var. Bu çağrıda "YÖK sistemini savunan totaliter eğilimli rektörler"den söz edilirken tartışmayı kısırlaştır-

makla eleştirilen hükümete yönelik eleştiriler geçiriliyor.

Geçenlerde İstanbul'daki bütün üniversiteler, başta rektörleri, yürüdüler. Tek eksik olan Sabancı'ydı! (Bir de Koç eksikti galiba!)

Sabancı Üniversitesi ile uğraşırken bir arkadaşım önüme iki gazete kupürü koydu. Birincisi, 20 Mayıs 2004 Hürriyet'ten alınma ve üzerinde Zeynep Göğüş adlı köşe yazarının fotoğrafı var. Küçük çocuğuyla birlikte "Egemenlik Bayramı" törenlerine katılan Göğüş, oğluna "Atatürk'ün düşmanlara karşı savaşçı bizi kurtardığını anlatmaya çalışırken oğlunun "Ama nasıl olur, o bir heykel!" tepkisi ile karşılaşmış. Ve apışıp kalmış! Sonra düşünmeye başlamış: "Önümüzdeki on yıllık dönemde Türkiye'de alınacak kararların hemen hepsinde belirleyici rolü AB oynayacak"mış. "Tam bağımsızlık nutukları atanlar bugün hangi ütopyalarını gerçekleştirebilirler"miş. "Dışardan kredi almadan hangi toplum projelerini üretebilirler"miş? Göğüş "elindeki kağıt Türk bayrağını sıkı sıkıya tutan oğluyla bankta otururken" bir 19 Mayıs sabahı bunları düşünüyor, Sedat Simavi'nin gazetesinin bir köşesinde bunları yazıyor.

Bir başka gazeteci Engin Ardıç da 19 Mayıs günleri şunları yazıyor: "Halkın hiçbir milli bayramda coştuğu, dolup taşıdığı görülmemiştir(...) Sadece Babiali'de birkaç yeteneksiz atar tutar böyle günlerde... Ataaan... o güünün...

Samsun'daaaaan... Bu lise bayramı da çocuklar için bir eziyet oluyor."

Bundan tek bir şey çıkar: Kaldırılmalı 19 Mayıslar, çıkar.

Şimdi, dostlar... Öfkelenmekte haksız mıyım?

1) Bu insanların ne yapmaya çalıştığına aşağıda değineceğim. Ama önce şu noktadan başlayalım. Kim bu insanlar? "Buluşma Forumu" TBMM'nde eylem başlatıldığına göre, kim bunların akıl daneleri?

2) Sokaklarda, caddelerde kutlayacaklarmış? Ne yapacaklar? Kaydırak mı kayacaklar, yoksa "Street Ball" mu oynayacaklar?

ÇOMÜ Ulupınar Gözlemevi

Eylül 2001 de çalışmaya başladı.

19 Mayıs 2002 de açıldı. İki yılda 5 uluslararası toplantı, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, İtalya ve Yeni Zelanda'dan gözlemevleriyle 5 ortak proje, üç yılda uluslar arası atıl indekslerine giren 50 yayın(üniversite toplam yayınlarının %30'u).

2004 Halka Açık Etkinlikler:

- 4 Mayıs: Tam Ay Tutulması (20:51 - 02:10)
Gözlemevinde 20:00 - 23:00 arası Ay ve Gezegen gözlemleri
Kordon boyunda 19:00 - 23:00 arası Ay ve Gezegen gözlemleri
- 19 Mayıs: İkinci Yaşımızı Kutluyoruz.
Gözlemevinde 18:00 - 23:00 arası Konferans, müzik, eğlence, Güneş, Gezegen ve yıldız gözlemleri.
- 21 Mayıs: Ay Venüs'ü örtecek (13:15 - 14:25)
Kordon boyunda 13:00 - 22:00 Venüs'ü hem gündüz hem gece görebeksiniz.
- 8 Haziran: Venüs Güneş'in önünden geçecek (08:13 - 14.25)
Kordon boyunda 08:00 - 15:00 Venüs'ü Güneş'in önünde Güneş lekeleriyle beraber görebeksiniz. En son tarihinden gözlenebilen bu olayı kaçırmayın.
- Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında her Cuma ve Cumartesi akşamları 19:00 - 23:00 arası Kordon boyunda Güneş, Gezegen, yıldız ve galaksi gözlemleri.
- Öğrenciler için okulda veya gözlemevinde bir saatlik Astronomi eğitim programı: Güneş sistemi, yıldızlar, Galaksiler ve Evren.

İrtibat için

Fizik Bölümü Sekreterliği:

0286 218 0018 - 1815,

Ulupınar Gözlemevi:

0286 217 99 76 ; 213 28 11

Gözlemevi Müdürü:

0533 525 7571

3) Kimi gençlerin içinde kalan üç gramlık vatan sevgisini de öldürmek istiyorlar. Öldürmek fiiline suç ortaklığı yapan da Sabancı Üniversitesi'nin yöneticileri.

Kimi "rektörler totalitermiş", hükümet de tartışmayı kısırlaştırıyor-muş.

Eğri oturup doğru konuşalım. Olmaz olsun böyle gençler.

Ya bu gazetecilere ne demeli?

Vakit'i, Zaman'ı aratmıyorlar ...

Dostlar, bu karşı-devrimdir, bu ulusa, halka saldırdır.

Sabancı Üniversitesi'nde Alternatif 19 Mayıs tartışmalarını yürütenler kimlerdir? Bunlara göz yumanlar kimlerdir?

YÖK'ün bu etkinliklerden haberi var mıdır?

Gazetelere gelince, onları Allahı islahı etsin!

*Yrd. Doç. Dr. Cüneyt Akalın,
Marmara Üniversitesi
İletişim Fakültesi*

Mustafa Kemal Atatürk ile Dünden Bugüne

Dahi insanlar; içinde yaşadığı toplumu ve dünyayı, siyasi, askeri, ekonomik ve sosyal ve kültürel yönden iyi analiz etmiş, toplumu içinde bulunduğu kötü durumdan kurtarmak için güvenilir yöntemlerle (bilimsel) hedefe koşan kitlelerin eline, sönmeyen meşaleler vermiş insanlardır.

Yeniliklere ayak uydurmak, çağı yakalamak, kısıacası muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak için büyük önderin vermiş olduğu mücadeleyi anlamak için (ki bu mücadele başarı ile sonuçlanmış ve devam eden bir süreçtir) atılımların gerçekleştiği dönemi ve öncesini anlamamız gerekir. İşte o zaman büyük Atatürk'ün ne kadar çağdaş, hür düşünen ve ilerici bir insan olduğunu anlarız.

Öyleyse o karanlık günler ve o günlere nasıl gelindiğini kısaca inceleyelim. Dev bir imparatorluk miadını doldurmuş, Fransız İhtilali ile baş-

layan milliyetçilik akımları ile zor durumda kalmış, dahası parçalanmaya başlamıştır. Siyasi yönden yönetimi altındaki devletler üzerindeki hakimiyetini kaybederek gücünü yitirmiştir. İçeride devleti yönetenler ile yönetilenler arasında derin uçurumlar oluşmuş halk, yöneticilere sorunlarını anlatamaz, anlatsalar bile çözüm bulunamaz olmuştur. Girilen savaşların sürekli kaybedilmesi ekonomik sıkıntıları doğurmuş, vergiler artmış, ilkel metotlarla yapılan üretimler neredeyse vergileri karşılayamaz olmuştur. Bu dönemde Batı Sanaayi Devrimi'ni yapmış, seri üretime geçerek daha fazla üretmiş ve ucuz mal etmiştir. Osmanlı'yı pazar olarak kullanmaya başlamıştır. Yerli sa-

nayi gelişmemiş, dışarıdan gelen ürünler de pahalıya mal olmaktaydı.

Sosyal ve kültürel yönden toplumu karanlığa saplanmış, bilimselliğin yerini hurafe ve dogmalar almıştır. Askeri yönden batının gerisinde kalmış, bilgi, beceri ve teçhizatın yoksun ordu, batı orduları karşısında güçsüz kalmış, ağır yenilgiler almıştır. Bu sorunları ortadan kaldırmak için köklü değişimler yerine bazı islahatlar yapılmıştır. Sorunu yanlış yorumlayanlar, yanlış çözümler üretmiş ve başarısız olmuşlardır.

Bütün bu olanlardan sonra Birinci Dünya Savaşı başlamış. Osmanlı İmparatorluğu'nun müttefikleri yenilmiş, Mondros Ateşkes Antlaşması ile Osmanlı da yenik sayılmıştır. Da-

ha sonra imzalanan Sevr Antlaşması ile ülkenin büyük bir çoğunluğu işgal edilmiş, ordusu dağıtılmış, silahları alınmış, gelir kaynaklarına el konulmuştur.

Bu yıkılmışlık ve umutsuzluk içerisinde; Mustafa Kemal Atatürk Milletinin üstüne ışık gibi doğmuş, onlara umudu, yılmamayı ve azmi öğretmiştir. Boğazda demirlemiş İngiliz gemilerine bakarak **"GELDİKLERİ GİBİ GİDERLER"** tarihi vecizesini söyleyerek yenilgiyi kabul etmediğini, kesin başarıya ulaşılacağına olan inancını belirtmiştir. Bu şekilde başlayan kurtuluş mücadelesi, dalga dalga Anadolu'ya yayılmış, eli silah tutan herkes Kuvayı Milliye'ye katılarak mücadeleye başlamıştır. Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçmesi ile bu kuvvetler düzenli orduya dönüştürülmüş, bütün cephelerde zaferler kazanılmış, düşmanlar ülkeden atılmış, yeni bir devlet ve yeni bir sistem kurulmuştur.

Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşları cephelerde kazanılan zaferleri masa başında kaybetmemek için işe başlamışlar, kısa sürede, genç ve dinamik Türkiye'yi dünyaya kabul ettirmişler, bugünkü sınırlarımız içerisinde bağımsız Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kurmuşlardır.

Mustafa Kemal, askeri ve siyasi alanda kazanılan bu zaferlerin bilim-teknik, kültür-sanat ve sosyal hayat içeren bir dizi yeniliklerle süslenmesini, kuşatılmasını istiyor, amaca ulaşabilmek için ilke ve devrimlerini zamanı geldikçe uygulamaya koyuyordu.

Mustafa Kemal, işe yönetim şeklini değiştirip Cumhuriyet'i ilan etmekle başlamış, hakimiyeti bir kişiden alıp millete vermiş, halkın kendi yöneticilerini kendisinin seçmesini sağlamıştır. Hilafeti kaldırarak ulusların kendi kaderlerini çizme hakkına sahip olduğunu belirterek, ümetçilikten ulus bilincine geçilmesini sağlamıştır. Yıllardır ayrı ayrı eğitim vererek farklı ve birbirine zıt insanlar yetiştiren yerler kapatılmış, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim-öğretim birleştirilerek Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Ortak hedefler belirlenerek modern eğitime

geçilmiştir.

Tekke ve zaviyeler kapatılarak, toplumun sırtından geçinen, kanun ve asker kaçaklarının sığınma yerleri ortadan kaldırılmış, Şapka ve Kılık Kıyafet Kanunu çıkarılarak, özellikle devlet dairelerinde kıyafet birliği sağlanmış, Medeni Kanun kabul edilerek, uygar dünyaya açılmıştır. Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı verilerek kadınlarımız toplum içinde etkin bir yere sahip olmuştur.

Mustafa Kemal bu gelişme ve ilerlemelerin, milli değerlerimize sahip çıkarak; yeniliklere, çağa nasıl ayak uyduracağımızı bize göstermiş, bilim-teknik ve çağdaşlığın adresi olarak, insana ancak pozitif bilimin önderlik edeceğini **"HAYATTA EN HAKİKİ MÜRŞİT İLİMDİR"** ilercisi ve çağdaş aydınların bilimi kendilerine rehber eden kimseler olduğunu vurgulamıştır. Bu bilginin edinilmesini kulaktan duyma, uydurma bilgi ve hurafelerden değil; gerçek, çağdaş ve pozitif bilgiyi veren öğretmenlerden öğrenileceğini **"ÖĞRETMENLER! YENİ NESİL SİZLERİN ESERİ OLACAKTIR"** diyerek belirtmiştir. **GAZİ'**nin yıllar önce gösterdiği hedefler doğrulanıyor. Zaman içerisinde esen fikir rüzgarları onun bize bıraktığı emanetleri daha da

avlelendiriyor, parlatıyor. O **"İSTAKBAL GÖKLERDEDİR"** diyerek yıllar önceden bugünü görüyor, uzayda verilen bilgi ve teknik yarışında geri kalmamamızı öğütüyor-du.

Bu yarışta kadın-erkek, yaşlı-geç, ayrımı yapmadan mücadelenin içinde olmamız gerektiğini, zor durumda kaldığımız zaman muhtaç olduğumuz kudretin damarlarımızda dolaşan asil kanda mevcut olduğunu söyleyerek Türk Milleti'ne olan güven ve inancını dile getiriyordu.

Bugün kağıdan otomotiv ve uçak sanayiine, güvercinle haberleşmeden, uydur yayıncılığına, gaz yağı idarelerinden dev santrallerden barajlara kavuşmuştur. Bunların hepsi yeniliklere açık olarak atanın çizdiği yoldan gitmemizin ürünüdür. Bizler atamıza verdiğimiz sözü kurduğu ülke ve bıraktığı devrimlerin yılmaz bekçisi, takipçisi olduğumuzu, iç ve dış hiçbir gücün bu azminizi kıramayacağını, Türk Milleti olarak dünyaya haykırıyor, atamıza millet olarak şükranlarımızı sunuyoruz. Atam sen rahat uyu, bekçisiyiz devletin. Atam sen rahat uyu, bekçisiyiz Cumhuriyetin...

Ahmet ERTÜRK
Öğretmen

Siyasal Yaşam ve Bilimsel Düşünce

Açıkoturum

Yöneten:	Prof. Dr. Korkmaz Alemdar
Konuşmacılar:	Prof. Dr. Korkut Boratav Prof. Dr. Yaman Örs Prof. Dr. Mümtaz Soysal
Yer:	Hacettepe Üniversitesi Kültür Merkezi Yeşil Salon (Sıhhiye)
Gün:	04 Haziran 2004 Cuma
Saat:	13.30 - 17.30

İtalyan matematikçi Gianfrancasco Malfatti'nin 1803 yılında ortaya attığı matematik sorusunu, 201 yıl sonra bir Türk öğretmen çözdü

Emekli öğretmen Mustafa Töngemen'in, 7 yıl çalışarak bulduğu cevap, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu tarafından onaylandı. TÜBİTAK'ın kabul yazısında, "Matematik öğretmeni Mustafa Töngemen'in, Malfatti'nin, 'Üç çemberi bir üçgen içine içten teğet yerleştirme' probleminin cetvel ve pergelle çizilebilirliğini, gayretle yürüttüğü özverili çalışmaları ve anahatlarıyla doğru bir çözüme ulaştırdığı kanaatindeyiz." denildi. Malfatti'nin problemi, 'mermerden yapılmış bir üçgenden, dik prizmadan en az malmeye ziyan olacak şekilde üç daire silindirik çıkarma'yı amaçlıyor. Mustafa Töngemen, her gün iki saat çalışarak 7 yıl boyunca problemi çözmekle uğraştı. Geçtiğimiz ay, üçgen içinde 10. daireyi bularak kesin çözüme ulaştı.

AA'dan alınan bilgiye göre Mustafa Töngemen, sonuç çizimlerini en basit şekilde gösterdiğini ve içine 3 daire yerleştirdiğini anlattı. Bugüne kadar yüzlerce bilim adamının soruyu çözmek için gayret sarf ettiğini; ancak başarılı olmadığını kaydeden Töngemen, yaşadıklarını şöyle özetledi: "1993 yılında Matematik Dünyası isimli dergiyi okurken karşıma Malfatti'nin sorusu çıktı. Bir dersanenin müdürlüğünü yapıyordum. Çalışma yoğunluğu sebebiyle üç yıl soruyla ilgilenemedim. Daha sonra 1 Ağustos 2003'te kesin çözüme ulaştım. Bunu kanıtlamak için birçok kuruma başvurdum. Son çare olarak Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'e mektup yazdım. Sezer, 13 gün içinde hem bana hem de TÜBİTAK'a bilgi verdi. Bağ-

lantı kurduğum TÜBİTAK, beni Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Matematik Bölümü Geometri Anabilim Dalı'na gönderdi. Burada dört defa, günde 2,5 saat bilgime başvuruldu. Üniversitedeki hocalar görüşlerini TÜBİTAK'a iletti. Sonunda TÜBİTAK resmi bir yazıyla soruyu çözdüğümü bana bildirdi."

Emekli matematik öğretmeni Mustafa Töngemen, uluslararası bilimsel bir dergiyle ilişki kurarak çözümünü yayınlamak istiyor.

1947 yılında Bolu'nun Gerede ilçesinde doğan Mustafa Töngemen, ilk ve ortaokulu Gerede'de, liseyi Bolu'da bitirdi. İstanbul Eğitim Enstitüsü Fen Grubu'nu 1967 yılında tamamlayan Töngemen, 11 yıl boyunca devlet okullarında öğretmenlik yaptı. Daha sonra özel dersanelerde çalışmaya başlayan Töngemen, evli ve iki çocuk sahibidir.

Malfatti'nin 200 yıllık sorusu

Herhangi bir üçgenin içine her çember diğer iki çembere dıştan teğet ve her biri üçgenin ilgili iki kenarına içten teğet olan üç çemberi Euclides Geometrisi ile (yalnız pergelle ve cetvel kullanarak) çizeriz.

TÜBİTAK'ın onayladığı çözüm:

a) ABC üçgeninin iç açıortaylarının ke-

sim noktası O1,

b) OBC, OAC ve OAB üçgenlerinin iç açıortaylarının kesim noktaları sırasıyla O1, O2 ve O3,

c) [O1O2]'nin orta dikmesi ile C noktasından [CO]'ya çizilen dikmenin kesim noktası Ç olsun.

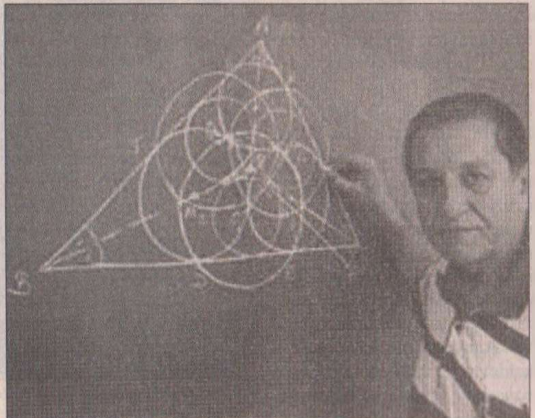
d) [ÇO2ÇAO] = {M1}. M1 noktası [AB] ve [AC]'ye teğet olan Malfatti Çemberi'nin merkezidir. (Ayrıca [ÇO1ÇBO] = {M2}. M2 noktası [BA] ve [BC]'ye teğet olan Malfatti Çemberi'nin merkezidir. Bu merkezi (g)'de açıklandığı biçimde de bulabileceğiz.)

e) [O2Y]^[AC] ve [O3Z]^[AB] çizelim

f) M1 merkezli Malfatti Çemberini çizeriz. Bu çember üzerinde [YF]=[YH] ve [ZG]=[ZX] olacak şekilde F ve G noktalarını buluruz.

g) [M1GÇBO]={M2} ve [M1FÇCO]={M3} olmak üzere M2 ve M3 merkezli Malfatti Çemberi çizilir

NOT: Bu çözüm çeşitkenar, ikizkenar ve eşkenar olmak üzere bütün üçgenler için doğrudur.

Tartıştığımız, Eğitimin Birliği Yasası'nın kaldırılmasıdır

Bu yasa; neredeyse bütün ulusun, sivil toplum örgütleriyle, her türlü anayasal kuruluşlarıyla ayağa kalkıp "bu yasa uygun değildir, bundan vazgeçin" diye haykırdığı bir dönemde çıkarılacak olursa çok kötü gelişmeler olacaktır. Şimdiden bu gelişmeleri hesaplayamıyorum.

Ankara Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nusret Aras ile söyleşi

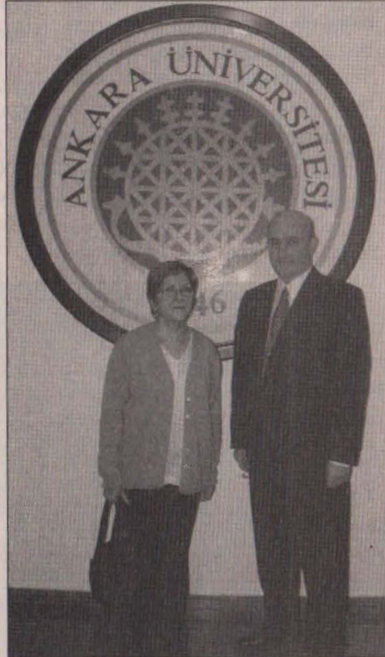
Söyleşi: Feyziye Özberk

Sayın Prof. Dr. Nusret Aras; üniversiteler, bilimi üreten, öğreten, hizmete dönüştüren ve bu alanda tüm topluma öncülük eden kuruluşlardır. Üniversiteler açısından bu amaçları, "değiştirilemez", "değiştirilmesi dahi önerilemez" nitelikte unsurlar olarak yorumlamak doğru mudur? Sizce, herhangi bir organ, kurum ya da kişinin, bu amaçları değiştirme ya da bunların fiilen değiştirilmesine yol açacak uygulamaları yürürlüğe koyma hakkı var mıdır?

- Önce Bilim ve Ütopya dergisine ve size teşekkür etmek istiyorum, üniversite konusuna önem verdiğiniz, bu konunun vatandaşlar tarafından daha açıklıkla kavranmasını sağlayacak gelişmelere hizmet ettiğiniz için. Bu sorunuza eksik buldum. Buna bir öge daha ilave etmek lazım. İzninizle onu ekleyerek cevaplayayım. Değişmeler arasında 'Eğitim Birliği' eski ifadeyle 'Tevhidi Tedrisat' ilkesi de vardır. Sorunuzu çok doğru buluyorum. Üniversitelerin, bilimi üreten, öğreten, hizmete dönüştüren ve bu alanda tüm topluma öncülük eden kuruluşlar olması, bu değiştirilemez. Bir yerde bu üniversitenin anayasasıdır diyebiliriz. Yalnız Türkiye üniversitelerinin değil, dünya üniversitelerinin de anayasasıdır. Ayrıca Türk Anayasasının 130. ve 131. maddeleriyle üniversitelerimize geniş bir özerklik verilmiştir.

130. maddede "üniversiteler bilimsel olarak özerktir" denmektedir. Bilimsel özerkliği destekleyen idari ve mali özerkliğin de olması gerekmektedir. Bunlar olmadığında iktidarlar, sizlerle istediği gibi oynamaktadır. Ankara Üniversitesi Rektörü olarak kendimizden örnek vereyim; Ankara Üniversitesi'nin çok değerli altı birimine Maliye Bakanlığı el koyma çabasında bulunmuş, bizim tarafımız-

dan yargıya başvurularak şimdilik durdurulmuştur. Bu mali özerkliğin olmamasından kaynaklanan bir durumdur. OECD'nin 2003 yılında yayımlanmış olduğu kriterlerde üniversitelerin idari ve mali özerkliğine kuvvetle vurgu yapılmakta ve denmektedir ki: "Üniversitelerin bilimsel özerklik yanında, idari ve mali özerkliklerinin de olması gereklidir, öğretim elemanlarını kendileri işe alabilmeli, bunlardan uygun olmayanları işten çıkarabilmeli, kendi bütçesini yapabilmeli, bütçesini hedefleri doğrultusunda kullanabilmelidir." Tabii bütün bunlar bir şeffaflık ilkesi altında olmalıdır. Özerklik, hesap vermeme olarak algılanmamalıdır. Türkiye'deki tüm üniversiteler adına söyleyebilirim; özerkliği hesap vermeme olarak algılamıyoruz. Özerk olacak bunun yanında hesap verebilir üniversiteler olacak, her şeyimiz açık olacak. Bir elemanı niçin aldığımızı, işten çıkarmışsak niye çıkardığımızı, ya da bir harcama yapmışsak amaçlarımıza uygun mu, üniversiteler bunları ifade edebilmelidir. Bunlar eksik olduğu için Türkiye'de bilimsel özerklikten de yararlanılmadı. Geçenlerde bu konuda şöyle bir benzetme yaptım: Bir ebeveyn düşünün, çocuğuna 'istediğin sinemeye gidebilirsin' diyor ama ne yol ne de bilet parasını vermiyor, çocuk sinemaya nasıl gidecek? Türkiye üniversitelerinin durumu tam böyle... Bilimsel olarak özgürsün

Prof. Dr. Nusret Aras, dergimiz Ankara temsilcisi Feyziye Özberk ile.

deniyor ama bütçeni kullanamazsın, Maliye Bakanlığı bütçeni istediği zaman, istediği gibi keser, binalarına el koyar. Biliyorsunuz onlarca üniversitemizin binalarına el kondu. Bu basına fazlaca yansımadı, sadece İstanbul Üniversitesi'ninki duyuldu. Ankara Üniversitesi'nin altı binasına el konuldu. Hem de bize 'Bu binaları hangi amaçla kullanıyorsunuz' diye sormak nezaketi bile gösterilmeden, bir kağıt üzerine yazılmış 'Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim' yazısıyla öğrendik. Bu çok acıdır tabii... Bir hükümet düşününüz 'Ben üniversiteye özerklik götürüyorum' diyor, ama yaptığı da bunlar. Yapılacak yasalara bizlerin hangi gözle baktığını fazlaca açıklamama sanırım gerek yok.

- Son bir buçuk yıldır üniversite-
ler konusunda çeşitli yasa tasarıları
taslakları ortaya atıldı. Son olarak
Meclis'ten geçen yasa tasarısı da
dahil olmak üzere, hükümeti tarafın-
dan hazırlanan bu belgelerdeki "de-
ğişmezler" nelerdir? Bu değişmezle-
ri, hükümetin üniversitelere ve eğiti-
me ilişkin kendisi açısından vazge-
çilmez gördüğü hedefleri açığa vur-
ması bakımından nasıl yorumluyor-
sunuz?

- Acil Eylem Planı'yla ortaya çı-
kıldı, o zamandan bu yana bir buçuk
yıl geçti, yedi-sekiz taslak havalarda
uçtu. Hatta bir toplantıda, biz tasla-
ğı bulduk zannediyorduk, Milli Eği-
tim Bakanlığı'nın sitesinden almış-
tık. Bakan 'Konuştuğumuz o taslak
değil' dedi. O taslak bu taslak der-
ken, bir taslak Büyük Millet Meclisi-
ne gitti yasa haline geldi, tabii da-
ha Cumhurbaşkanı'nın onayından
geçerek yasalaşmadı. Ben Hükümetin
doğruyu bulduğunu sanmıyorum. Meslek liselerini öne sürerek, bunla-
rın arasından imam hatip liselerini
seçtirmek. Biz üniversite rektörleri

olarak iki- üç hafta öncesine, bu yasa
taslağı çıkana kadar imam hatip lise-
lerini ağzımıza almıyorduk, ayrımcı-
lık yapmak istemiyorduk çünkü
imam hatip liseliler de bu ülkenin
çocuklarıdır. Biz onları da diğer
gençlerimizden ayrı tutmuyoruz. Bu
son yasa taslağında, imam hatip lise-
lerinin korunduğu ayan beyan ortaya
çıktı. İmam hatipleri ön plana çıkā-
rıp geleceğin Türkiye'sinde belli bir
yere yerleştirme planlarını görünce,
ki bu geçmişte de yapıldı, yine geç-
mişte bu görüşleri paylaştan bir parti
lideri 'imam hatipler bizim arka bah-
çemizdir' demişti. Yani 'Takke düştü
kel göründü' biz de artık açıkça bu
durumu ifade ediyoruz. Yapılmak isten-
en, imam hatipleri rahatlatmak
uğruna, diğer meslek lisesi öğrenci-
leri kullanılmıştır. Bu kesin ve nettir.
Akademik eğitim alanı, üniversiteye
hazırlanan genel lise öğrencileri de
feda edilmiştir. Meslek liselerine kü-
çük bir havuç, imam hatiplere büyük
bir çukurlata gösterilmiştir.

Tartıştığımız, eğitimin dinselleştirilmesidir. Eğitimin birliği yasasının kaldırılmasıdır

- Dünyanın hiçbir ileri ülkesinde
böyle bir model yok. Sayın Bakan ve
bazı yetkililer diyorlar ki 'Ameri-
ka'da papaz okulundan üniversiteye
giriliyor' Tabii girilir, bizde de girili-
yor, imam hatipten mezun olanlar

yeterli puanı alırsa her yere girebilir.
Amerika'da bir kişi papaz okulunda
okur, arkasından da fark derslerini
verip koleji de bitirirse yeni bir for-
masyon kazandığı için üniversiteye
girebilir. Bu yıllardan beri Türki-
ye'de de oluyor. Buna kimse karşı-
maz, kişilerin anayasal hakkıdır. Beş
tür lise, üç üniversite bitirebilir. Bi-
zim tartıştığımız bu sayede, eğitimin
dinselleştirilmesidir. Eğitimin birliği
yasasının kaldırılmasıdır. Yasa ger-
çekleşirse, ülkemizde artık eğitimin
birliği yasasının varlığından söz edi-
lemez. Çocuğunu imam hatip lisesi-
ne yollayan aileler: 'Ben oğlumu-
kızımı dinini bilen insan olsun diye
yolluyorum' diyor. Ülkemizde genel
liselerde, ilköğretimde din eğitimi
yapılıyor. İmam hatiplerde mecburi
derslerin % 40'ı din dersidir; Kuran
okuma, Hadis, Fıkıh gibi köklü din
bilgisi veren dersler vardır. Bunu
dört yıl süreyle de yapmaktadır. Bu-
radan artık dinini bilen değil, din
adamı olma ölçüsünde dini bilgiye
sahip kişiler yetişmektedir. Genç
körpe beyinler tamamen din olgu-
suyla doldurulduktan sonra, bu kişi-
lerin her şeye dinsel açıdan bakması
söz konusudur. Şariatla yönetilen ül-
kelerde bakış açısı budur. Bu ülke-
lerde bilimsel toplantılar Kuran oku-
narak açılır. Türkiye'de de bu yapı-
mak isteniyor. Eskiden acaba para-
noya mı diyerek bu tür şeyler söyle-
miyordum. Ama şu son yasa değişik-

liğinden sonra bunu açıkça söylüyorum. Artık bu tür düşüncelerin paranoaya olmadığına inandım. İmam olamayacaklarına göre kız öğrencilerin bu okullarda ne işi var? Bu okullar uygun bir şekilde tasfiye edilmeli. Bizim inam ve hatip ihtiyacımız ne kadar varsa bu okullara o kadar öğrenci alınmalı. Bu öğrenciler ilahiyat fakültelerine girebilmeli, bu şekilde değerlendirilmeli. Biz ülkemizde cahil imam ve hatip istemiyoruz. Dini bilgilerini hurafelerle süsleyen insanlar istemiyoruz. Geçen sene eğitim fakültelerine giren imam hatiplerinin sayısı iki bin sekiz yüz küsur iken, eğitim lisesinden gelenler iki bin altı yüz... Bu eğitimi dinselleştirme değil midir? İmanı hatipten yetişen öğrenciler her şeye dinsel açıdan bakacaktır. Bundan kurtulamaz. Öğretmen olduğunda da öğrencilerine verdiği eğitimi de her köşesinde dinsel motiflerle süsleyerek verecek. Bilimsel olamayacaktır.

Üniversite eğitimi bu şekilde dinselleştirilirse, üniversiteler bu yıkımın altında kalırlar

- İktidarın üniversite ve eğitime ilişkin tasarımlarını, TÜBİTAK, kamu yönetimi, yerinden yönetim gibi ko-

nularda olsun, çeşitli devlet organlarına ve kurumlarına biçilen ve biçilmeye çalışılan rollerle ilgili olsun, iktidarın diğer alanlardaki edimleriyle birleştirdiğinizde, sizce Cumhuriyet'e ve Cumhuriyet kurumlarına yönelen bir toplu yıkım etkinliğinden söz edilebilir mi? Sorun, Cumhuriyetimizin temelinde yatan unsurlardan biri olan bilimin de bu yıkım çabasından nasibini alması mıdır?

- Buradaki düşünceye katılıyorum. Biraz önce anlattıklarımla bu görüşler bütünleşiyor. Üniversiteler, bilim bu hedefin altında kalıyorlar. Üniversite eğitimi bu şekilde dinselleştirilirse, üniversiteler bu yıkımın altında kalırlar. Türkiye'nin tüm kurumlarında transformasyona uğratıcı yoğun çabalar olduğu gerçektir. Nedir bu çabalar: Yöneticileri değiştirmek, açık sözlü olmak istiyorum, bunu şimdiye kadar bütün iktidarlar yaptı, kendi sempatzanlarını getirdiler. Ancak bu sefer yapılan kendi sempatzanını getirmek yanında, dinsel motifleri bu kurumlara taşıyacak sempatzanların yerleştirilmesidir.

- Sizce bilim ile bilim dışına "demokrasi" adına "eşit" muamele ya-

pılabilir mi? Üniversite içinde ya da dışında, oy çokluğuyla bilime karşı bilim dışını seçmeye yetkili herhangi bir kurul, zümre ya da organ olabilir mi? İktidarın üniversite ve eğitime yönelik tasarımları, her kademede bilime karşı bilim dışına yer açmak, eğitimi "bilimden özgürleştirmek", "bilimsel kuşku" "bilimden kuşku"ya" dönüştürmek, özette "bilimi tek gerçek yol gösterici olmaktan" çıkarmak biçiminde özettenebilir mi? Soruna bu açıdan bakıldığında, yasa tartışmalarını yalnızca "imam hatip" soruna kısıtlamak sizce doğru mudur?

- Yasa tartışmalarını yalnızca "imam hatip" olgusuyla sınırlamak kısır bir görüş olur. Türkiye'nin bir çok kurumu hedef oldu. Örneğin TÜBİTAK bu kurumda yıllardır başarıyla yürütülen bir yönetim tarzı var. Bir bilim kurulu var. Bilim kurulu diğer yöneticileri seçiyor. 'Bir defalığına benim istediğim kişiler olsun' Bir zamanlar rahmetli bir Cumhurbaşkanı 'Canım Anayasayı bir kere de ben delsem ne olur' demişti. Bu bundan da vahim bir şey...Çünkü benim görüşümdeki insanları ben

buraya yerleştireceğim. Görüyoruz ki seçilen insanlar TÜBİTAK'ı başka bir tarafa doğru götürüyorlar. Dün duyduğumuza göre bir bilim kurulu sekreterliğine, bilim adamı değil orada memurluk ve sekreterlik görevi yapan bir görevli seçilmiş. Şimdiye kadar TÜBİTAK'taki bilim kurullarının başına o bilim alanında seçkin yayınları olan bu özellikleri nedeniyle Türkiye bilim kamuoyu tarafından kabul görmüş insanlar seçildi. Şimdi bir bilim kurulu sekreterliğine o bilim dalıyla ilgili hiçbir eğitimi olmayan birini seçerseniz orayı bilimsellikten uzaklaştırmış olursunuz. Yapılanlar, adım adım tüm yönetimleri değiştirme şeklindedir. Bazı basın-yayın organlarında ileri gelen yazarlar-çizerler bunları yazdılar. Şöyle bir durum var: Birinci adım, değiştirilmek istenen kurumun yasanın değiştirilmesi, yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren o kurumun yöneticilerinin görev sürelerinin sona erdirilmesi... Üniversite yasa ile ilgili ilk tasarlarda da böyleydi, sonra sanırım gelen tepkilerle bundan vazgeçildi. Tabii ki toplumun önemli bir bölümünün tepki göstermesi çok olumlu bir şey. Bugün basında çıktı on üç sivil toplum örgütü karşı görüş belirterek yasanın bu şekilde çıkmamasını istiyor. Bu örgütlerin itirazları önemsemeli.

Eğitimin dinselleşmesi sonunda ülkenin milliliği kalker, o ülkeler ümmetleştirilirler

- Ülkemizin en önemli zenginliği sayılması gereken yetiştirmiş insan gücümüzün, bilime dayalı eğitimin birliği ilkesinin ortadan kaldırıldığı bir eğitim sürecinden geçirilerek yetiştirilmesinin, ülkenin geleceği açısından yaratacağı tehlikeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Eğitim birliği ilkesinin ortadan

kaldırılması, eğitimin dinselleştirilmesi giderek şeriatla yönetilen ülkelere benzerliği söz konusu... O ülkelere baktığınız zaman, o ülkeleri gelecekte yönetecek kadroları gayet dardır. Bu kadrolar hep dış ülkelere eğitilirler. Milli eğitimlerinden, milli görüşlerinden yoksun olarak eğitilirler. Gelecekte bu tutum inatla sürdürülürse, birkaç on yıl sonra Türkiye de milli görüşten uzak kadrolar tarafından yönetilir hale gelir. Biliyorsunuz, eğitimin dinselleşmesi sonunda ülkenin milliliği kalker, o ülkeler ümmetleştirilirler.

- Bu konuda, önümüzdeki günlerde beklenen gelişmeler nelerdir? Üniversitelerimizin ve tüm ulusumuzun bu gelişmeler karşısında nasıl bir mücadele yürütmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

- Üniversitelerimizin bu konularda doğruları ortaya koyması lazım. Beklenen gelişmeleri çok kestiremiyorum. Beklenen gelişmeler; neredeyse bütün ulusun, sivil toplum örgütleriyle, her türlü anayasal kuruluşlarıyla ayağa kalkıp bu yasa uygun değildir. bundan vazgeçin diye haykırdığı bir dönemde bu yasa çıkarılacak olursa çok kötü gelişmeler olacaktır. Şimdiden bu gelişmeleri hesaplayamıyorum. Yarın Sayın Cumhurbaşkanımız bu yasa'yı veto edecek ya da onaylayacak, tabii bu

kendi yetkisi. Cumhurbaşkanımız bu yasa'yı veto ederse, zaman baskısı olmadan, toplumsal uzlaşmayı sağlayacak düzenleme çalışmalarının yapılması akılcıdır. Akılcı olmayanları da benim tahmin etmem mümkün değildir.

Tüm ulusumuzun bu gelişmeler karşısında nasıl bir mücadele yürütmesi gerektiğine gelince toplumun bilinçlendirilmesi lazım. Biz son altı ayda toplumu bilinçlendirmeye çalıştık. Zaten ondan sonra toplumdan ses çıkmaya başladı. Burada genel liselilerin büyük haksızlığa uğradığını, onların hiçbir haklarının olmadığını, halbuki meslek liselerinin en az %50'sinin sınavsız geçişle yükseköğretime devam ettiklerini, bunların %10'unun dikey geçişle fakülte eğitimine devam edebildiklerini bunları yüce milletimize açıkladık. Açıkladık zannediyorum. Bu açıklamalar daha tam yeterli olmamıştır. Çünkü toplumun tüm kesimlerine aynı hızla ulaşmak mümkün olmaz. Burada sivil toplum örgütlerine de görev düşüyor. Onlar da üniversitelerle birlikte ya da ayrı ama üniversitelerle paralel doğrultuda görüşlerini açık ve net olarak ortaya koymaları ki toplum bilinci oluşabilsin.

Teşekkür ederiz.

- Ben teşekkür ederim, sağ olun.

Cumhuriyetin temel ilkelerini korumak değişmez bir kuraldır

Diğer bir değişmez kural Cumhuriyetin temel ilkelerini, çağdaş değerleri korumaktır. Yalnızca hükümetçe hazırlanan ve kamuya sunulan yasalarla özerk üniversite modeli geliştirilemez. Üniversite ile ilgili yasal düzenlemeler, Cumhuriyet Türkiye'sinin ilke ve devrimlerini, gelecekte yetişecek kuşakların da bunlara sahip olma misyonunu birincil hedef olarak korumalıdır.

Kocaeli Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Baki Komsuoğlu ile söyleşi

Söyleşi: Doç. Dr. Kürşat Yıldız

Sayın Prof. Dr. Baki Komsuoğlu, günümüzde Yükseköğretim kurumlarının işlevi nedir? Üniversitelerden toplumun beklentisi sizce ne olmalıdır?

- Ülkelerin gelişmelerini sürdürmesi bilimsel ve teknik alanda vasıflı insan gücüne sahip olmalarına bağlı. İyi teknisyenlere, iyi öğretmenlere, bunları yetiştirecek kurumlara ve programlara gerek var. İspanyol felsefeci J. Ortega Gasset üniversitenin misyonu konusundaki eserinde amacın "insanı nitelikli bir meslek adamına dönüştürmek ve bunu yaparken onu sosyal bilim, tarihsel süreçler doğa bilimleri ve evrenin fiziksel imgesi ile donatmak" olduğunu savunuyor.

Genel çerçeve içinde üniversiteleri bilgi üretimi ve alışverişinin temel alındığı, ancak birçok modelin iç içe yaşadığı kurumlar olarak kabul etmeliyiz. Dolayısıyla yükseköğretim alanında tek bir modelin zorunlu olmadığına inanıyorum. Üniversiteler; hazırlanacak bir çerçeve yasayı esas alarak kendi kuruluş felsefelerini tanımlayıp kendi kimlik ve misyonlarını belirleyebilmelidir.

- Üniversiteler; bilim üreten, öğreten, hizmete dönüş-

türen ve bu alanda tüm topluma öncülük eden kuruluşlar. Üniversiteler açısından bu amaçları, "değiştirilmesi dahi önerilemez" nitelikte unsurlar olarak nitelemek sizce doğru mu? Herhangi bir organ, kurum ya da kişinin, bu amaçları değiştirme ya da bunların fiilen değiştirilmesi ne yol açacak uygulamaları yürürlüğe koyma hakkı var mı?

- Dünya üniversiteleri, antik yapılarını sosyal gereksinimlerini karşılamaya uygun hale getirmek çabasıdadır; çünkü küreselleşme ve toplumların geçirdiği değişim sonucunda Albert Einstein tarafından 1920'lerde ifade edilen "Bilim, ekonomik baskılardan arındırılmış topluluklarda yapılmalıdır" sözü, artık bilimin gündeminde değildir denilmektedir. Bu bakış ne kadar doğrudur, tartışmaya açıktır. Üniversi-

teler, daha güçlü bir şekilde dış etkilere maruz kalmakta; özellikle yüksek öğrenime yönelik talep artmakta, araştırmalarda üniversitelerin yeri daha da yükselmektedir. Bu nedenlerle bu amaçların üniversiteler açısından değiştirilemez unsurlar olarak yorumlanmasının doğru olmadığı düşüncesindeyim. Bizce herhangi bir organ, kurum ya da kişilerin sözleri ve yorumları; aydınlanma, özgürlük, stratejik planlama önerilerinin üstüne, etik kurallar dışına çıkmamalıdır.

"Diğer bir değişmez kural Cumhuriyetin temel ilkelerini korumaktır"

- Son bir buçuk yıldır üniversiteler konusunda çeşitli yasa tasarıları ortaya atıldı. Son olarak Meclis'ten geçen yasa tasarısı da dahil olmak üzere, hükümet tarafından hazırlanan bu belgelerdeki "değişmezler" nelerdir? Bu değişmezleri; hükümetin üniversitelerde ve eğitime ilişkin kendisi açısından vazgeçilmez gördüğü hedefleri açığa vurması bakımından nasıl yorumluyorsunuz?

- Değişmez olarak kabul edilmesi gerekenler

üniversitelerin evrensel ilkeleridir. Diğer bir değişmez kural ise Cumhuriyetin temel ilkelerini, dünya ve ülkemizdeki çağdaş değerleri korumaktır. Yalnızca hükümetçe hazırlanan ve kamuya sunulan yasalarla özerk üniversite modeli geliştirilemez.

- *YÖK Yasası ile ortaya çıkan hükümet ile üniversiteler arasındaki tartışmaların temel gerekçeleri neler?*

- Üniversite kavramı sürekli tartışılan bir konudur. Bilim çevreleri ile iktidarlar arasında toplumun nasıl yönetileceğine ilişkin tartışmanın doğal bir süreç olduğu düşünülüyor. Bilim adamları toplumun bilimi desteklemesini ama yönetmemesini ister. Hükümetlerin isteği ise bilimsel kurumların yönetiminde pay sahibi olmaktır. İşte burada siyasi otoriteyi toplumsal etik dengeleyebilecektir. Üniversite ve hükümet arasındaki bu tartışmada diğer kuruluşların ve basın böyle bir rolü olabilir.

Kaldı ki devlet yöneticileri ve yasa yapıcıları kendilerini meslek için eğitmiş hocalara güvenmeleri gerekir.

Üniversite ile ilgili yasal düzenlemeler, Cumhuriyet Türkiye'sinin ilke ve devrimlerini, gelecekte yetiştirecek kuşakların da bunlara sahip olma misyonunu birincil hedef olarak korumalıdır. Arzulanan; ön koşulsuz, çoğulculuğu esas alan katılımın ve diyalogun olduğu bir ortamda çözüm üretilmesidir.

"Hükümet tarafından hazırlanan yasalar reform niteliği taşımamaktadır"

- İktidarın üniversite ve eğitime ilişkin tasarılarını, TÜBİTAK, kamu yönetimi, yerinden yönetim gibi konularla olsun, çeşitli devlet organlarına ve kurumlarına biçilen ve biçilmeye çalışılan rollerle ilgili olsun, iktidarın diğer alanlardaki edimleriyle birleştirdiğinizde, sizce Cumhuriyete ve Cumhuriyet kurumlarına yönelen bir toplu yıkım etkinliğinden söz edilebilir mi? Sorun, Cumhuriyetimizin temelinde yatan unsurlardan biri olan bilimin de bu yıkım çabasından nasibini alması mıdır?

- İçinde yaşadığımız bilgi çağı-

da dünyadaki hızlı değişim ve dönüşümler; Türkiye'yi de ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi alanlarda kaçınılmaz olarak etkilemektedir. Hukuk ve sağlık sistemimiz, yüksek öğretim, ilköğretim çağdaş normlarda yeniden gözden geçirilmelidir. Ancak hükümet tarafından hazırlanan yasalar ve uygulamalar, bir reform niteliği taşımamaktadır. Tartışmadan kaçınılan aceleci bir bakış açısı ile karşı karşıya kalınmıştır. İdareyi ve kurumsal gidişi değiştirmek çabaları hissedilmektedir.

Halbuki beklenen, yukarıda saydığımız sorunlara çözüm arayan yasalardır. Bu toplu yıkım sözcüğünün hiçbir Cumhuriyet hükümetinin hedefi olamayacağı görüşünü korumak istiyoruz. Kamu tekeline kırmak ve yabancı şirket egemenliğine gidişi kolaylaştırıcı uygulamalarla ülke ekonomisi de çok güç duruma gelmiştir.

"Üniversite özerkliği hiçbir zaman tümüyle bağımsızlık anlamı taşımamaktadır"

- Başbakan, Üniversitelerin büçsesini kararlaştıran Meclis'in aynı zamanda denetim hakkını kullanmasının doğal olduğunu savundu. Yükseköğretim kurumları nasıl denetlenecek? Bilimsel ve akademik özerklikten ne anlıyorsunuz?

- Kamusal hesap verebilirlik, yükseköğretim kurumlarının denetiminde temel ilke olmalıdır. Üniversite özerkliği hiçbir zaman tümüyle bağımsızlık anlamı taşımamaktadır. Devlet üniversiteleri, devletin genel mevzuatına bağlıdır, bütçeleri devlet tarafından onaylanır ve denetlenir. Üniversitenin başarısını bilim üretimi belirler. Araştırmalar, bu araştırmalar sonucu alınan patentler, üniversite kütüphanesindeki kitapların kaçının o kurum tarafından üretildiği, mezunların başarılıları gibi veriler üniversitenin düzeyini ortaya koyar. Bu açıdan bakıldığında üniversiteler yıllar içinde gerçek kimliğini kazanırlar.

Ancak üniversitelerin kendi düşüncesi ve ifade özgürlüklerini kısıtlayan açık müdahaleler olmasa bile, mali ve idari konulardaki politik kararlar nedeniyle bilimsel etkinlikleri

kısıtlanmaktadır. Esnek bütçeler, torba bütçe ve kadrolar sayesinde kaynak ve insan gücü kullanımı kolaylığı sağlarsa üniversiteler mevcut fırsatları daha iyi değerlendirebilir.

Kurumsal özerkliği tam ve doğru bir açıklaması olmayabilir. Ama tüm önyargıların olmaması ve bağımsız eğitim, öğretim, araştırma yapabilme kabiliyeti olarak algılanabilir. Bilimsel özgürlük ise Dünya Üniversiteler Birliği'nin tanımıyla "akademik bir çevrenin üyelerinin tek tek ya da toplu halde araştırma, inceleme, tartışma, belgeleme, üretme, yaratma ve yazma yoluyla bilgi edinmelerinde, geliştirmelerinde ve iletmelerinde özgür olmaları" anlamına gelir.

Etkin bir üniversite yönetimi için tek kişinin hakim olduğu karar verme mekanizması yerine ortak karar mekanizmalarının hakim olması, mantıklı uzlaşma ve ortak sorumluluk yaklaşımının yaygınlaşması gereklidir.

- Sizce bilim ile bilim dışına "demokrasi" adına "eşit" muamele yapılabilir mi? Üniversite içinde ya da dışında, oy çokluğuyla bilime karşı bilim dışını seçmeye yetkili herhangi bir kurul, zümre ya da organ olabilir mi? İktidarın üniversite ve eğitime yönelik tasarıları her kademede bilime karşı bilim dışına yer açmak, eğitimi "bilimden özgürleştirmek", "bilimsel kuşku", "bilimden kuşku" ya dönüştürmek, özetle "bilimi tek gerçek yol gösterici olmaktan" çıkarmak biçiminde özettenebilir mi? Soruna bu açıdan bakıldığında, yasa tartışmalarını yalnızca "iman hatip" sorununa kısıtlamak sizce doğru mudur?

- Bu sorunun cevabı, sadece bilim ve bilim özgürlüğünün algılanmasında eksiklik olduğunu göstermektedir. Bilime inanmak, onun varlığı ile yücelmek, onun gücünü kullanmak ve onun sonuçları ile toplumu güçlendirmek en doğru yoldur. Ünlü bir felsefeci "otokrasilerde bir kişinin istediği olur, aristokraside birkaç kişinin istediği olur, demokrasilerde kimsenin istediği olmaz" diyor. Demokratik toplumlarda oya bu açıdan bakmak gerekmektedir,

İki kulvarlı eğitim sisteminin ülke geleceği açısından tehlikesi

- Ülkemizin en önemli zenginliği sayılması gereken yetişmiş insan gücümüzün, bilime dayalı eğitimin birliği ilkesinin ortadan kaldırıldığı bir eğitim sürecinden geçirilerek yetiştirilmesinin ülkenin geleceği açısından yaratacağı tehlikeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 3 Mart 1924'te kabul edilen Öğrenim Birliği Kanunu, 1973'te çıkan Milli Eğitimin Temel Kanunu ile değiştirilmiştir. Bugüne kadar iki kulvarlı eğitim sistemi hataları ile devam etmektedir. Çağdışı, bilgi ve öğretilerden arınmış, araştırmacı, yaratıcılığın ön planda olduğu pozitif bilgi verilmesi esas ilke olması gerekirken, bu farklı kulvar eğitimlerinin ülkemizin geleceği açısından da ciddi tehlikeler yaratmasından endişeliyim.

- Bu konuda, önümüzdeki günlerde beklenen gelişmeler nelerdir? Üniversitelerimizin ve tüm ulusumuzun bu gelişmeler karşısında nasıl bir mücadele yürütmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

- Olaylar nasıl gelişirse gelişsin gündeme ana konu olarak çağdaş bir eğitim modeli oturtulmalıdır. Zorunlu temel eğitim 8+4 yani 12 yıla çıkarılmalı, ders programları bilimsel olarak tekrar gözden geçirilmeli, eğitimin ilk yıllarından itibaren rehberlik yapılarak ve yaratıcılık göz önüne alınarak yönlendirme yapılmalı, meslek seçimleri kolaylaştırılmalı, gencin kendini değerlendirmesine fırsat verilmelidir.

Meslek liselerini esas kılan amaç, ülkeye iyi yetişmiş ara eleman gücü sunmaktır. Bu öğrenciler kendi alanlarında ilerlemek isterlerse tabii ki önleri açılacaktır. Ama güzel sanatlar lisesinde yıllarca keman eğitimi gören birinin ilerleyeceği yer müzik akademileri olmalıdır. Anadolu endüstri meslek lisesi öğrenci eğitimi,

bu alandaki meslek yüksek okullarında devam ettirilebilir. Burada esas teşkil eden konulardan biri, bu öğrencilerin toplumda kabul görmeleri, sosyal prestij kazanmalarıdır.

"Eğitim sistemimiz dağılmış, hedeflerinden sapmış ve yeniden yapılandırılması kaçınılmaz olmuştur"

- Tartışmaların odak noktasında olan meslek liseleri ve imam hatip okulları mezunlarının üniversiteye girişleri konusunda düşünceleriniz neler?

- Bugün ortaöğretimin temeli liseler olmasına rağmen, dershaneler de ortaöğretim kurumları kadar de-

detlerinden sapmış ve yeniden yapılması kaçınılmaz olmuştur. Az gelişmişlik eğitime de damgasını vurmuştur. Öğretim Birliği Kanunu, bugün yabancı dilde eğitim yapan bazı özel liseler de dahil, istenilen anlamda uygulanmamaktadır. Cumhuriyet hükümeti de bu birliği yeniden eski haline getirmeye özen gösterememiştir. Böylece bir fiili durum yaratılmıştır.

Bu konuda temel önerilerimiz aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir: Zorunlu temel eğitim 8+4; bu bütün olarak değerlendirilmeli, bu nedenle 12 yıla çıkarılmalıdır.

Okul sisteminin ağırlığı, son yılda meslek seçimleri ve özellikle dershanelerin ortadan kaldırılması bu çalışmanın parçaları olmalıdır. Bu eğitimde ortak paydaları olan, bilimsel düşünceye ağırlık veren dersler programlarda yer almalıdır.

"Bilimsel araştırmalar, toplumumuza yararlı bir zemine oturtulmalı"

- Sanayi Bölgesi'nde yer alan bir Üniversite'nin Rektörü olarak sanayi-üniversite ilişkisi konusunda ne düşünüyorsunuz?

- Araştırma fonlarına sanayinin desteği önemlidir. Oysa Türkiye'nin geleceğine damgasını vurabilecek olan araştırmaların yapılabilmesi, son yıllarda tümüyle döner sermaye gelirlerine bağlanmıştır. Türkiye'deki tüm araştırma kurumları tek elde toplanmalı ve sanayi kaynaklı araştırma gelirleri yaratılmalıdır. Kalkınmamızı kendi öz kaynaklarımızla yürüteceksek, bilgi üretmemiz ve bunu uluslararası normlara göre yapmamız gerek. Bilimsel araştırmalar, toplumumuza ve kendi sanayimize yararlı bir zemine oturtulmalı, stratejik bir plan içinde olmalıdır. Hatta ülkemizde son derece dağınık olan araştırmaların eşgüdümü için bir bilim müsteşarlığı kurulması zorunludur.

- Teşekkür ediyoruz...

ğer kazanmıştır. Lise mezunları işsiz. Yüksek eğitime girenler ise tüm mezunların onda ikisini oluşturuyor.

Türkiye'nin kalifiye eleman ihtiyacını karşılamak için kurulan meslek yüksek okulları ise hem yüksek maliyetle kurulmaktadır, hem de istenilen kalitede eleman yetiştirememektedir. Kamuoyunda meslek ve teknik liselerin gerektiği kadar prestijli olmadığı kanısı ifade bulmakta ve bu okullara haksızlık yapıldığı, konu derinlemesine bilinmeden belirlenmektedir.

Eğitim sistemimiz dağılmış, he-

Yükseköğretimde birkaç temel konu

Çağdaşlığın, emperyalizmde, bireyciliğe ve arsızca tüketime dönük değerlere karşı olma; eşit sağlık ve eğitim fırsatı yaratma, emeğe saygılı olma ve toplum yararına bağlı olma çerçevesinde tanımlanması zorunludur.

Prof. Dr. Uçkun Geray

İstanbul Üniv. Orman Fakültesi Ormancılık Ekonomisi Anabilim Dalı

Yükseköğretimle ilgili gündel tartışmaların, üniversiteler arası kurulum bileşimine, rektörlerin görev sürelerine, yardımcı doçentlerin azamı görev sürelerine... vb. dayandığı görülmektedir. Sanki sistem tartışılmış bulunmuş, nasıl uygulanacağı konuşuluyor gibidir. Sanki yasal dayanağı olmayan bir yönetmelik düşünülmüyor gibidir. Toplum ilkeleri, terimleri, kavramları, bağıntıları ve nihayet sistemi tartışmaya bir türlü geçememektedir.

Örneğin, "Ülke bağımsızlıkçı ve egemenliği devretmeyen bir yükseköğretim değeri mi sahip olacaktır, rekabetçilik kavramı ticari bir boyutu içermekte midir, Yükseköğretim alanı kamu hizmeti alanı olarak mı algılanmalıdır?" gibi pek çok soru cevaplandırılmış değildir.

Mevcut rektörler, kurullar, komisyonlar... bu soruları nasıl cevaplandırıyorlar, kendi aralarında bir bütünlük var mı, farklılık hangi noktalarda, yoksa onlar da "yasası olmayan yönetmelik" yapmaya mı çalışıyorlar? İşin özünün tartışılması bile rekerteleniyor mu? Öz'nün üzerinde esasen anlaşma mı var?

Türkiye eğitimindeki ve yükseköğretimindeki sıkıntılar ve başarısızlıklar ortadadır, kimse inkar edemez, doğrudur. Ancak bu sorunların çözüm yolunun, nedenleri iyi saptamaktan geçtiği de bir o kadar doğrudur.

Çözüm için, bir başka ve dış sistemin ögesi olmayı, örneğin Avrupa veya ABD tarafından yönlendirilen ve denetlenen bir sisteme oturtmayı, böylece eğitimi "çağdaş" ve "evrensel" niteliklere ulaştırmayı hedeflemenin ülkeyi yeni bir kırılma noktasına taşıyacağı ortadadır. Bu anlayışın holding bağımlılığına, paralı eğitime, üniversiteler sisteminde ayrışmaya götürdüğü söylenebilir. Laik öğretim

ve eğitim kadar, "kadar" olmasa da benzeri şekilde, bu konuların tartışıldığı bir üniversite ve üniversiteler sistemi ilk sağlıklılık belirtisidir.

Günümüz gelişmelerine bakıldığında, bütün insanlığın mutsuzluğu yönünde sonuçlar yaratan, ulusların değerlerini ve birikimlerini yok etmeye kilitlenmiş olan, ekonomik anlamda çevre ülkelerini güçsüzleştiren, üstelik bizzat kendisi de yozlaşma içerisinde olan sistemlerin bir "çağdaş" model olarak kabul edilmesi doğru değildir. Çağdaşlığın, emperyalizme, bireyciliğe ve arsızca tüketime dönük değerlere karşı olma; eşit sağlık ve eğitim fırsatı yaratma, emeğe saygılı olma ve toplum yararına bağlı olma çerçevesinde tanımlanması zorunludur. Dolayısıyla farklı alan ve konularda farklı bilgi, teknoloji ve değer sistemlerini dik kate almak ve onları aşmak gerekmektedir. Bu tespit çağdaş uygarlığın tanımının ve coğrafyalarının doğru olarak belirlenmesi gereğini ortaya çıkartmaktadır. Başka deyişle, çağdaşlık tanımı ile ülkenin ilerlemeye verdiği içerik arasında bağıntı kurma zorunluluğu bulunmaktadır. Bu, yükseköğretim sisteminde ulusal kimlik vermek anlamı taşımaktadır. Gelişme yolunda olan bir ülkede yükseköğretim kurumlarının toplumun karşılaştığı darboğazlara odaklanması, o nedenle de sorunların belirlenip önceliklendirildiği bir ortamın ögesi olması gerekmektedir. Yükseköğretim kurumları bu ortamda işlev yapmalı, bu ortamı tanımlamaya katılmalı ve onu inşa etmelidir. "Gelişmiş" ülkelerden farklı ekonomik, sosyal, teknolojik ve kültürel yapıya sahip olan, onlardan farklı bilgi boşlukları bulunan bir ülkenin, kendi kısıtları, amaçları ve nihayet stratejisiyle uyumlu bir yükseköğretim politikasına sahip olması, kendi

öncelikleri çerçevesinde kaynak tahsis etmesi, teşvik ve özendirme araçları uygulaması gerekmektedir.

Dış ortamlara, akreditasyon, akademik yükselme ölçütleri, uluslararası izlenen dergilerde yayın yapma zorunluluğu, yabancı dilde öğretim ve İngilizce özelinde "bilim yapma" yoluyla bağlanmış bir yükseköğretim sisteminin çağdaşlık ve kimlik zaafı yaratacağı; ülkeye özgü kıst, amaç ve strateji ile uyumlu sonuçlar elde edemeyeceği açıktır.

Dolayısıyla yükseköğretim sisteminin temel kavramı haline getirilmek istenen "rekabet" in çağdaşlık tanımı ile ve ülke kalkınma amaç ve stratejisiyle yakın bir ilişkisi söz konusudur. Başka türlü ifade etmek gerekirse, rekabetin toplum yararı doğrultusunda sonuç veren bir yarışmaya ve yardımlaşmaya dönüştürülmesi, elemeye ve kendi dışındakileri dışlamaya dönük olmayan bir çerçeveye oturtulması zorunludur. Dış ve iç ortandaki akçeli projeleri kapmaya ve dış ortamda geçerli olan ölçütlere göre bilgi üretmeye bağlı bir rekabetin aslında dış ortama kaynak transfer etmek demek olduğu dikkate alınmalıdır.

Böyle bir ortam, bilim dalları ve üniversitelerin ikili yapılanması, ayrışması, yirtılması, ama aynı zamanda mesleklerin de kendi içinde ayrışması ve nitelik ve işlendirme bunalımlarını yaşamaya anlamına gelmektedir.

Görüldüğü gibi yükseköğretim kurumlarının kavuşturulmak istendiği düzenin ilkeleri ve terimleri tartışılmaya ve doğru içeriklere kavuşturulmaya muhtaçtır. Bu gerek yerine getirilmeksizin yapılan tartışmaları doğruya örmek olarak kabul etmek gerekmektedir. Şu halde ilkeleri, kavramları ve başan ölçümlmeleri ile bize ait olan ve bunlardan taviz verilmeden bir nesnel sistem hedeflenmelidir.

Öğretim üyesi yetiştirilmesi ve ulusal siyasalar

Yurtdışı eğitiminin hemen hemen tek akademik yükselme koşulu olarak aranmasının ulusal bilim siyasalarının oluşturulması konusunda sağlıklı irdelemeleri olanaksız kıldığı, özellikle genç bilim insanları üzerinde Batının akademisi karşısında küçüklük duygusuna kapılma, kendi gücüne güvenmeme, gibi olumsuz sonuçları olduğu açıktır.

Doç. Dr. Çağatay Keskinok

(ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü)

90'lı yıllar üniversitelerimizin dönemin moda kavramı, küreselleşme etrafında şekillendiği yıllar oldu. Evrensel değerlerin ve bilginin yayılımı olarak yüceltilen küreselleşme ideolojisi, üniversitelerin bilim ve eğitim siyasalarına damgasını vurdu. İdeolojik bir biçim olarak küreselleşme, eğitimin özelleştirilmesi yanısıra yeniden yapılanma vb. adlar altında üniversitelerimize bir dizi akademik ölçütlerle girmiştir. Diğer yandan, akademik ve bilimsel gelişmenin niceliksel ölçütlere indirgenmesi, "daha çok mezun", "daha çok öğrenci", "daha çok yüksek lisans", "daha kısa sürede tez" vb., hedeflerin yanısıra giriş sınavsız yüksek lisans ve doktora programları vb. uygulamalarla eğitim sektörünün ticarileşmesine uygun zemin yaratılmıştır.

Küreselleşme ideolojisinin üniversitelerdeki önemli alanlarından biri de yurtdışı öğretim üyesi yetiştirme programlarıdır. Yurtdışında öğretim üyesi yetiştirilmesinde çoğunlukla ABD ve İngiltere üniversitelerinin yeğlenmesinden, akademik yükselme ve gelişmede, temel ölçütün Batının ticarileşmiş akademik değerlendirme kurumlarının ve tarama dizininin esas alınmasına kadar, bir dizi uygulamanın Türkiye'de üniversitelerin gelişimini, ulusal bilim siyasalarının oluşumunu, üniversitelerin toplumsal ve kamusal katkısını engellemekte olduğunu ileri sürebiliriz. Akademik ve bilimsel ortam, evrensellik, bilimsel gelişme ve ilerleme adına sömürgeleştirilmektedir. Evrensellik, bilimsel yetkinlik ve uluslararasılık ölçütünün

ABD ve İngiltere'nin ötesine geçemediği gözlenmektedir.

11 Eylül ve Irak Savaşı sonrasında belirli düşüşler yaşansa da, ABD ve İngiltere üniversitelerinin büyük bir bölümünde yüksek lisans ve doktora programları yurtdışından gelen öğrencilerin sunduğu parasal kaynaklarla ayakta durmaktadırlar. Bu ülkelerde yabancı öğrencilerin lisansüstü programlara kayıtlı toplam öğrencilere oranı %80'lere ulaşmaktadır(1). Üniversitelere kabul konusunda, sınama ölçütlerinin ticari nedenlerle zaman içinde aşınımına uğradığı gözlenmektedir. Çok ilginçtir ki, bu ticarileşme sürecinin en önemli desteği, yurtdışı eğitimi yücelten ve akademik ve bilimsel gelişmede belirleyici koşul olarak arayan üniversite siyasalarıdır. Kuşkusuz, burada yurtdışı eğitimin kategorik olarak yararsız olduğu gibi bir sav ortaya atılmamaktadır. Buna karşın, yurtdışı eğitiminin hemen hemen tek akademik yükselme koşulu olarak aranmasının ulusal bilim siyasalarının oluşturulması konusunda sağlıklı irdelemeleri olanaksız kıldığı, özellikle genç bilim insanları üzerinde Batının akademisi karşısında küçüklük duygusuna kapılma, kendi gücüne güvenmeme, gibi olumsuz sonuçları olduğu açıktır.

Yurtdışında öğretim üyesi yetiştirme programları

Yurtdışında öğretim üyesi yetiştirmek amacıyla gerek 1416 sayılı Kanun çerçevesinde gerekse 2547 sayılı Yasanın 33. maddesi uyarınca Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) kanalıyla üniversiteler adına yurtdışına

öğrenci gönderilmektedir. Son yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı ve YÖK tarafından yurtdışına gönderilen 5 Binden fazla öğretim üyesi adayına yapılan yatırımın toplamı 600 milyon ABD Doları civarındadır.(2) Öğretim üyesi yetiştirmek amacıyla 2547 sayılı Yasa kapsamındaki yurtdışı eğitim ile ilgili kurumsal düzeydeki en kapsamlı çalışma Sayıştay denetçileri A.Kadir Sev ve Dinçer Gözen tarafından hazırlanmış 1996 tarihli Sayıştay Raporudur.(3) Bu raporda şu sorunlara vurgu yapılmaktadır:

- Yurtdışı eğitim oldukça pahalı olup kaynak savurganlığına yol açmaktadır. Öğretim üyesi gereksinmesinin bir çok alanda yurtiçi eğitim ile sağlanabileceği gerçeği gözardı edilmektedir. Eğitimin yurtdışında verilmesi uğruna, ülke içinde verilebilecek daha iyi bir eğitimden üstelik önemli bedeller ödenerek vazgeçilmektedir.

- Kalkınma Planları ilke ve hedeflerine aykırı olarak 1992 yılında çok sayıda üniversite açılmış olması öğretim üyesi gereksinmesinin gerekli yere şişmesine yol açmıştır.

- Yalnızca eğitimin yurtdışında yapılıyor oluşu ve sayısal artış yeterli görülmediğinden eğitim veren kurumun düzeyi konusunda yeterli dururluk gösterilmemiştir.

- Yurtdışı eğitimdeki başarısızlık ve geri dönmeme oranları, düzeyi düşük eğitim kurumlarında yürütülen bu program için oldukça yüksektir.

Sayısal veriler değerlendirildiğinde şu saptamalar yapılmaktadır: 1987-2002 Döneminde 2547 sayılı Yasa kapsamında yurtdışına gönde-

**1987-2002 Döneminde Yurtdışında Eğitime Gönderilen
Araştırma Görevlilerinin Dağılımı**

Ülke	1987-1992	1993	1994-1996	1997-2002	Toplam
ABD	453	745	318	278	1794
İngiltere	669	446	202	76	1393
Diğer	206	91	58	89	444
TOPLAM	1328	1282	578	443	3631

**1993-2002 Yılları Arasında MEB ve YÖK'e
Tahsis Edilen Bursların Dağılımı**

Yıllar	YÖK	MEB	Toplam
1993	1380	-	1380
1994	500	200	700
1995	300	400	700
1996	200	500	700
1997	200	500	700
1998	200	500	700
1999	100	520	620
2000	80	540	620
2001	100	100	200
2002	80	50	130

rilen 3631 öğrencinin %49.4'ü ABD'ye, %38.4'ü İngiltere'ye, %12.2'si ise yirmibeşin üzerinde değişik ülkeye gitmiştir. Veriler incelendiğinde 1993 yılında yurtdışına gönderilen öğrenci sayısında ciddi bir artış saptanmaktadır. Bunun nedeni 1992 yılında açılan 23 yeni üniversitedir. Bu sayı, 1987-2002 döneminde yurtdışına gönderilen araştırma görevlilerinin %35'ini oluşturmaktadır. Bu yılda yurtdışına gönderilenlerin %58.1'i ABD'ye, %34.8'i İngiltere'ye gitmişlerdir. 1993 sonrasındaki dokuz yıllık dönemde yurtdışına gönderilenler toplamı 1993 yılında gönderilenlere yaklaşamamıştır. Oysa, bu dönemde yurtdışında bir plan ve program çerçevesinde eğitim üyesi potansiyeli yaratılarak yeni üniversite açılması yoluna gidilebilir ve büyük bir kaynağın ülke içinde kalması sağlanabilirdi. 2002 verilerine göre 765 kişi halen eğitimlerini sürdürmektedir. 2042 kişi ise eğitimlerini tamamlayarak dönmüşlerdir. Buna karşın 375 kişi yalnızca yüksek lisans derecesi almıştır. Öğretim üyesi yetiştirilmesi açısından yüksek lisans derecesinin bir anlam taşımadığı, esas olan eğitimin doktora eğitimi olduğu dikkate

alındığında, önemli bir kaynağın yitirildiği saptanmaktadır. Benzer saptama, bizzat YÖK raporlarında da dile getirilmektedir. Diğer yandan başarısızlık, sağlık ve diğer nedenlerle 351 araştırma görevlisi eğitimlerini tamamlayamadan Türkiye'ye dönmüşlerdir. Müstafi sayılan veya dönmeyen araştırma görevlisi sayısı ise 473'dür. Özetle, öğretim üyesi olarak yetiştirilmek üzere 1987-2002 döneminde yurtdışına gönderilen 3631 araştırma görevlisinin eğitimlerini sürdüren 765 kişi dışarda tutulduğunda, geriye kalan 2866 araştırma görevlisinin yalnızca 1667'si (%58) öğretim üyeliği için gerekli olan doktora derecesini alarak dönmüşlerdir. Doktora derecesini almadan dönen ya da dönmeyen toplam 1199 araştırma görevlisinin ülkeye maliyeti -YÖK'ün kişi başına yıllık 25 Bin ABD Doları maliyet hesabı veri alınarak ve yaklaşık 5 yıllık bir eğitim süresi varsayılarak- yaklaşık 150 Milyon ABD Doları olarak hesaplanabilir. YÖK aracılığıyla yurtdışına gönderilenlerin en yüksek düzeyine eriştiği 1993 sonrasında 2002 yılına kadar gönderilen sayısındaki sınırlı oranlara karşılık 416 Sayılı Yasa uyarınca Milli Eği-

tim Bakanlığı'nın yurtdışı eğitim kontenjanlarında 1995-2000 döneminde önemli artışlar olmuştur. Buna karşın 2001-2002 yıllarında tüm kontenjanlarda bir düşme gözlenmektedir:

Yurtiçi Öğretim Üyesi Yetiştirme Programları

35. Maddekapsamındaki doktora programları:

Üniversitelerin gereksinme duyduğu öğretim üyelerini yetiştirmek üzere 2547 sayılı Yasa çerçevesinde 35. madde uyarınca yürütülen yurtiçi doktora programıdır. Bu madde kapsamında eğitimin yurtdışındaki bir üniversitede tamamlanması öngörülmektedir. 1997-2000 döneminde 35. madde kapsamında gelişmiş üniversitelerde eğitim gören araştırma görevlilerinin sayısında önemli artışlar olmuştur. Kuşkusuz yurtiçi kaynakların değerlendirilmesi açısından bu olumlu bir gelişme olmakla birlikte eğitim süresince öğretim üyesi adayının doktora eğitimi dışında eğitim gördüğü üniversitesi ile çoğunlukla, görev yapacağı üniversite ile ilişkisi ise hiç olmamaktadır. Bu programda, eğitim ve araştırma etkinliği birlikte yürütülemekte, adayın eğitim sürecinin araştırma altyapısının oluşturulmasına herhangi bir katkısı bulunmamaktadır.

Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP)

Ülke kaynaklarının ve birikiminin değerlendirilmesi açısından son dönemde uygulamaya konan Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP) dile getirilen ana akımın tersine önemli bir ulusal gelişme modeli oluşturmaktadır.4 Bu programda öğretim üyelerinin büyük bir bölümü ülke içinde yetiştirildiğinden ülkeye maliyeti yurtdışına gönderilenlere göre oldukça düşüktür. Modelin en önemli özelliği yetkinlik merkezleri olarak kabul edilen gelişmiş üniversitelerden mezun olan öğretim elemanının görev yapacağı üniversiteye tez danışmanı ile hazırladığı bir araştırma projesi ile dönmесidir. Bu şekilde ortak eğitim süreci araştırma geliştirme projeleri ile bütünleştirilmekte, araştırma ve geliştirme altyapısının oluşturulması için gerekli kaynak olanakları sağlanmaktadır. Kuşkusuz bu

**416 Sayılı Yasa Uyarınca Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından
Yurtdışında Eğitime Gönderilenlerin Dağılımı**

**Yurtdışında öğretim üyesi
yetiştirme konusunda
bazı gözlemler ve savlar**

1998	Y.Lisans	Doktora	Toplam
ABD	638	275	913
İngiltere	54	97	151
Diğer	39	30	69
Toplam	731	402	1133
1999	Y.Lisans	Doktora	Toplam
ABD	252	544	796
İngiltere	6	130	136
Diğer	35	38	73
Toplam	293	712	1005
2000	Y.Lisans	Doktora	Toplam
ABD	169	552	721
İngiltere	11	85	96
Diğer	31	45	76
Toplam	211	682	893
2003	Y.Lisans	Doktora	Toplam
ABD	86	455	541
İngiltere	11	57	68
Diğer	11	44	45
Toplam	108	556	664

Kaynak: YÖK verilerinden derlenmiştir. (<http://www.yok.gov.tr>)

**35. Madde Uyarınca Gelişmiş Üniöersitelerde Eğitim Gören
Araştırma Görevlilerinin Yıllara Göre Dağılımı**

1997	1998	1999	2000	2001	2002
320	845	944	609	725	1029

Kaynak: YÖK verilerinden derlenmiştir. (<http://www.yok.gov.tr>)

modelin Türkiye’de plansız ve programsız biçimde açılmış bulunan üniversitelerin geliştirilmesi açısından önemli katkılarının yanı sıra büyük ve gelişmiş üniversitelerin yörelerdeki önemli sorun alanları ile beslenmeleri gibi önemli bir katkısı daha olacaktır. Bu ise ülke düzeyinde bir üniversiteler işbirliği ağıının oluşumu anlamına gelmektedir. Bu program ülkemizdeki üniversitelerin ulusal bilim gündemi uyarınca seçilen alanlarda oluşturulacak yetkinlik merkezlerini oluşturmak ve bu şekilde iki düzeyli olarak ifade edilebilecek beyin göçünün -ister beyin göçü şeklinde isterse “bedenler göçmeden beyinlerin göçmesi”5 şeklinde olsun- önlenmesi açısından sağlayacağı olanaklar yüksektir.

Sonuç

Tüm veriler değerlendirildiğinde, 1996 Tarihli Sayıştay Raporu sonrasında giderek yurtdışı kontenjanların düşürüldüğü ve daha fazla yurtdışı öğretim üyesi yetiştirme programlarına yönelindiği gözlenmektedir. Yurtdışı programların etkin hale getirilmesi amacıyla 1998 yılında Yurtdışı Lisansüstü Programları Projesi başlatılmıştır. Buna karşın, yurtdışında öğretim üyesi yetiştirme uygulaması ağırlığını korumaktadır. Üniversiteler düzeyinde öğretim üyeliğine atanmada yurtdışı eğitimin koşul olarak koyulması uygulamaları hala sürmekteyse de ulusal kaynakların öncelikle değerlendirilmesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Büyük bir oranda ABD ve İngiltere üniversiteleri ile sınırlı yurtdışı eğitimin ulusal ekonomik kaynaklar açısından sonuçları yanı sıra bir başka temel etkisi daha vardır. Bu satırların yazarı bulunduğu akademik ortamlarda kendi sınırlı deneyim ve gözlemlerinden hareketle smarmak üzere bir sav ortaya atmaktadır. Kuşkusuz konunun irdelenmesi bilimsel bir incelemeyi gerektirecektir.

Yurtdışı eğitimin ciddi doktrine edici etkileri vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Bireycilik: Toplum üniversite ilişkisinde, üniversitenin toplumsal rolleri konusunda duyarsızlık. Gelişmenin toplumsal değil bireysel bir sorun olarak algılanması
- Akademik üretimde kendi içine kapanma.
- Kendi ulusal bilim gündemini oluşturma konusunda isteksizlik: Son dönemin moda AB kökenli projelerinin ulusal bilim gündemini oluşturmaması.

Doktrinleştirme en çarpıcı biçimde, toplumsal ve ulusal bağlamın temel sorun alanlarını bilimin gündemine sokması gereken toplumbilim alanlarında yaşanıyor. Bu da, Batının, emperyalizmin çıkarları ile uyumlu gündeminin ülkenin gündemine taşınmasına ve ulusal düzeyde sahte bir bilim gündeminin oluşumunu beraberinde getirmektedir. Ne kadar bilimin evrenselliği adına yapılsayn, ulusal gündemini oluşturamayan bu akademik etkinlik yanlış ve sorun çözmeye yönelik bir yaratıcılıktan yoksun olup, aktarmacıdır.

DİPNOTLAR

- 1) Sev, A.K., ve Gözen, D., (1996), 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Yasası Uyarınca Yürütölen Yurtdışı Lisansüstü Eğitim Programının Uygulanması ve İzlenmesi Hakkında Rapor, T.C. Sayıştayı).
- 2) Bkz: Alkan, S., ve Yarmar-Vural, F.T., Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı, http://egitim.gmo.org.tr/bildiriler/bildiri_45.doc
- 3) Sev, A.K., ve Gözen, D., age.
- 4) Alkan, S., ve Yarmar-Vural, age.
- 5) Bu deyiş Semih Koray’ dan ödünç aldım. Bkz: Koray, S. (2004) “Ülkesizleşme ve Bilimsizleşme”, *Bilim ve Ütopya*, Mayıs 2004, sayı: 119.

Nasıl bir üniversite?

Üniversiteyi ayakta tutan, topluma karşı sorumluluk bilincidir. Bilgi bireysel bir süreç ile üretilmez. Bilgi birikimi, toplumsal pratik ile ilişkisi içinde sığrama yapar. Yaşadığı toplumun sorunlarına yabancılaşmış bir üniversite ortamında bilgi özgürleştirici bir rol oynayamaz, aktarmacılıktan öteye geçemez.

Doç. Dr. Çağatay Keskinok

(ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü)

Nasıl bir üniversite sorusunun yanıtı, "bilimin ve Aydınlanma düşüncesinin evrenselliğine saygılı, kendine güvenen, Cumhuriyetin değerlerine sahip çıkan, kendi gücünü küçümsemeyen, Batının akademisi karşısında küçüklük duygusuna kapılmayan, her şeyden önce halkına karşı sorumlu, topluma mesaj ileten, yönlendiren, gündem oluşturan, kamusal işlevleri güçlendirilmiş, toplumsal sorunlara duyarlı bir üniversite" olmalıdır.

Üniversite, bağımsız ve özerk bir kişilik yapısına sahip bilim insanları topluluğu ve ortamını gerektirir. Toplumsal sorunları dışardan izleyen, kurulu düzenden (statüko) yana, verili toplumun sözde gerçekçi ölçütlerinin ötesine geçemeyen ve eleştirelliği geliştiremeyen bir yer olamazdır.

Üniversiteyi ayakta tutan, topluma karşı sorumluluk bilincidir. Bilgi bireysel bir süreç ile üretilmez. Bilgi birikimi, toplumsal pratik ile ilişkisi içinde sığrama yapar. Yaşadığı toplumun sorunlarına yabancılaşmış bir üniversite ortamında bilgi, özgürleştirici bir rol oynayamaz,

Bilim "küresel" eğilimlerle bütünleşerek gelişmez

Bugün yeniden yapılanma, küreselleşme, vb., eğilimlere sermayenin -uluslararası- yıkıcılığına karşı durmaksızın bilimsel gelişme yaratılmaz. Üretimsizleşme, sanayisizleşme özellikle az gelişmiş kapitalist ekonomileri tehdit etmektedir. Bilim, "küresel" eğilimlerle bütünleşerek değil bu süreçlerin ülke, toplum yaşamındaki etkilerinden hareketle eleştirel bakış açısı geliştirerek geli-

Doç. Dr. Çağatay Keskinok'un bu yazısı, Haziran 2000 tarihli 75. sayımızda yayımlanmıştı. Güncelliği nedeniyle kısaltarak yeniden yayımlıyoruz.

şebilir.

Bugün bizlere, pazar tanrısının "rasyonaliteleri" açısından araçsal olmayan bilginin dışlanmasına dayalı dar faydacı bir bilim ve eğitim anlayışı dayatılmaya çalışılmaktadır. Bu ise, küreselleşme, yeniden yapılanma vb., süreçlere bütünleşme adına üniversitelerimize bir dizi akademik ölçütlerle girmekte, bir başka deyişle içselleştirilmektedir. Böylece, üniversiteler topluma, kamu kurumları olarak değil de kendi kaynaklarını yaratmakla yükümlü, müşterisi öğrenciler olan işletmeler olarak benimsenilmektedir. Üniversitenin gelişme ölçütleri arasında üniversitenin kamusal işlevine ilişkin ciddi hiçbir ölçütün bulunmaması, bu anlayışı desteklemektedir.

Dünyadaki bilimsel gelişme karşısında durumumuzu gözden geçiren hatta acizliğimizi saptayan değerlendirmeler sıkça yapılıyor. Sürekli bu düzeyde kalmanın sakıncaları var. Bu küçüklük duygusu, uyum sağlama, yapılanmaya uyarlanma kaygılarıyla besleniyor. Bilimsel etkinlik insanı ve toplumu özgürleştirmek içindir. Gelişmenin ölçütleri, modalar kapılarla, yapılanma programlarına bütünleşerek üretilmez. Özgünlük bu süreçlere eleştirel yaklaşarak yaratılabilir. Evrensel değerleri kendi özgünlüğünü de ortaya koyarak geliştirme gereği vardır. Bilimsel gelişme her şey bir yana özerk insangücü kaynağının gelişmesini

zorunlu kılar. Batı ile bütünleşmeden çıkarımların sömürgeleştirilmiş insanlarla olmaz. Az gelişmiş ülkelere üretimsizliği yükleyen küresel sermayenin kültür ve ideolojisi, akademik dünyada, uzaktan eğitim, bilgisayar dayalı eğitim, internet vb., idealleştirilen araçlarla içselleştirilmektedir. Diğer yandan, üniversite dünyasında niceliksel ölçütlerin öne çıkarılmasıyla, eğitim sektörünün ticarileşmesine en uygun zemin yaratılmaktadır. Bu zemin üzerinde, akademik etik, akademik kalite vb., değerlerin aşınması kaçınılmazdır. Büyümesi dışsal olarak sınırlanan bir ekonominin bilimde sığrama yapması söz konusu değildir. Bilim, bu dışsal belirlenmeye karşı çıkarak gelişebilir.

Dar, teknikçi bilim anlayışı ve yarattığı sorunlar

Bilimsel etkinlik eleştirelliği ve eleştirel bir düşünce yapısının oluşumunu gerektirir. Bilim nedensellikler bulma, keşfetme çabasıdır. Nesnel bir zemin üzerinde belirlenen eyleme yönelik istekler, arzular, düşünceler, niyetler, öngörüler tüm bilimsel etkinliğin nesnesidir. Toplumbilim alanlarına gelindiğinde, bu ilişkilerin, bu belirlenmeleri ortaya çıkaran nedenselliklerin dünyası laboratuvar ortamındaki kadar denetlenebilir değildir. Diğer yandan, bilim aynı zamanda dönüştürme pratiğinin yasalarını bulma çabası olduğuna göre bilimin alanı, anlamının ötesinde dönüştürme, öngörülerde bulunma sorunsalını içermek durumundadır. Bu nedenle, bilimsel etkinliğin hangi toplumsal bağlam içinde yürütüldüğü önemlidir.

Bilimin üniversite dünyasında sı-

nırlanmış ve dar anlamlarıyla kavrama, uygulamalı alanların bilimsel etkinlik çerçevesinin tüm bilimi tanımlayan tek çerçeve olarak görülmesi akademik yaşamı baskı altına almaktadır.

Üniversitenin yönetimlerinin toplumbilim, tasarım, sanat, stratejik bilgi üreten alanlarında disiplinlerine ilişkin bir bakış açısı yoktur. Bu alanlar, dar, sınırlı teknikçi bir bilim anlayışının ve bu anlayışın ölçütlerinin bürokratik baskısı altına alınmıştır. Özellikle tasarım, mimarlık gibi alanların pozitivistin ölçütleriyle sınanmasının oldukça olumsuz etkileri olmuştur. Üniversite yönetimindeki pratik- güncel birçok sorunun ardında bu dar kavrayış yatmaktadır. Üniversitenin çeşitliliğini kucaklayacak bir bağlamın yokluğu yalnızca belirli disiplinlerin aleyhine olmakta, ayrıca üniversitedeki farklı disiplinlerin bir arada çalışma, birlikte üretim yapma ortamını engellemekte, bilim dallarının yaratıcı gelişmelerini olanaksızlaştırmaktadır.

Üniversite yönetimlerinin toplumbilim alanlarına, tasarım, mimarlık gibi alanlara, kısacası uygulamalı bi-

limler dışındaki alanlara bakış açısındaki zayıflık, ciddi bir sorundur. Bilimin teknoloji üretimine yönelik etkinliklerle sınırlı görülmesinin yarattığı sorunlar, bilimi toplumsal hedeflerden, geleceğe yönelik özlemlerden ve öngörülerden yoksun bırakmaktadır. Üniversitenin hedefleri, aktarmacılığa dayalı bir eğitim ortamında, bilim ile teknoloji arasındaki ilişkiyi, içinde yer aldığı toplumsal ilişkiler ve koşullar içinde sorgulamayan teknisyenlerin yetiştirilmesiyle sınırlanmaktadır. Bilimsel bilgi üretiminin dar meslek kalıplarına hapsedilmesine yol açan bu gelişme, akademik seçkinciliğe ve hiyerarşiciliğe dayalı bir akademik ortam ile pekiştirilmektedir.

Toplumbilim alanlarının sömürgeleştirilmesi

Piyasa sisteminin öne çıkardığı bu bilim anlayışı temel bilimsel araştırmalarda bulunan doğa, insan ve toplum bilimlerine, stratejik bilgi üreten disiplinlere (kamu yönetimi, planlama), estetik, sanatsal kaygıları içeren tasarım, mimarlık alanlarına, bilimsel düşünce çekirdeğini oluşturan felsefe gibi alanlara tümüyle

pragmatik açıdan yaklaşmakta ve bu alanlara kendi mantığını hakim kılmaya çalışmaktadır. Bu alanlar en iyi durumda uygulamalı alanların öğrencilerinin sosyal ve kültürel gelişimi açısından servis dersleri veren alanlar olarak görülmektedirler. Bu tür bir bilim anlayışı, eğitim sektörünü bir pazar alanı olarak gören piyasaya yaklaşımına son derece uygun zemin yaratmaktadır. Özel üniversitelerin hangi alanlara yöneldiği incelendiğinde bu görülebilir. Kamu üniversitelerinde de bu yaklaşım, piyasa ile bütünleşebilen, para getiren bölümler ile parasız bölümler arasındaki karşılıklı biçiminde kendini ortaya çıkaracaktır. Bunun da, bölümlerin ve programların "getirdikleri para kadar konuşmaları gerektiği düşüncesini" beraberinde getireceği açıktır. Bu ise üniversite ortamında, üniversite kavramını ortadan kaldıran yeni bir iktidar olanağı yaratacaktır: Üniversiteye en çok para getiren üniversiteyi yönetir, akademik gelişmenin ölçütlerini ve nomlarını belirler! Paralı eğitim vb., şekillerde ticarileşen bir üniversite yapısında, bi-

lim alanları hakkında, programların kapatılması vb. noktalara kadar varabilen karar verilmesi bu nedenle rastlantısal değildir.

Bu Türkiye'ye özgü bir süreç değildir. Batı akademisi de aynı sorunları yaşamaktadır. Toplum bilim alanlarının sömürgeleştirilmesi olarak adlandırılan bu süreç yeni-liberalizmin etkileri ve sonuçları olarak yaşanmaktadır. Türkiye gibi Üçüncü Dünya ülkelerinde yıkıcı etkileri olan küreselleşme ideolojisi ile birlikte gelişen bu sürecin altyapısını büyüyen (üretim alanında büyüyen) bir ekonomi değil, büyümeyen, üretimsizleşen, özelleştirme politikasıyla üretimsizleştirilen ve endüstrisizleştirilen, sanal zeminlere kayan ve toplumsal sermayenin spekülatif alanlara kaydığı bir ekonomi oluşturuyor.

Toplum bilimlerin sömürgeleştirilmesi süreci bu alanların kendi içsel süreçleriyle de ilişkilidir. Marjinalleştirilen toplum bilim alanlarında birçok araştırmacı, bilimci kuram üretme, toplumun bütününe ilişki tarihsel nedenselliklere ilişkin çıkarsamalarda bulunma kaygılarını, post-modernizmin de etkisiyle terk ederek küçük çalışma alanlarına kapanmışlardır. Bu tür bir içine kapanış, dile getirilen sınırlanmış, teknoloji belirlenimci bilim anlayışı ile güçlendirilmektedir.

Unutmayalım ki, bilimsel etkinlik en sonunda içinde var olunan toplumsal bağlamın ve toplumsal pratiğin ve toplumun düzeyi ile sınırlıdır. Ne kadar "internet" dünyasında gezinilirse gezinilsin, üniversite yabancı kuruluşlarca ne kadar "akredite" edilirse edilsin, pratikten soyutlanarak bilim üretilmez.

Üniversitede bilim-sanat, araştırma-egitim, bilimsel-ütopyik düşünce, bilimsel düşünce- stratejik düşünce (politika geliştirme) birlikteliklerini koruyan, geliştiren bir akademik ortamın inşası gereklidir.

Uygulamaya yönelik olma tek başına üniversiteyi tanımlayan ölçüt olamaz. Üniversitenin işlevi yalnızca uzman ve meslek sahibi kişiler

yetiştirmek değildir. Üniversite eleştirelliğin, eleştirel yaratıcılığın geliştirildiği bir yer olmalıdır. Akademik seçkinlik ve hiyerarşiklik bu eleştirel ortamın oluşumunu engellemektedir. Ancak bilimsel bilgiye araç olarak yaklaşmayan, stratejik bir düşünce tarzına yön veren, geleceğe ilişkin hedefler ve öngörülerle şekillenen bir eğitim ortamında bilimsel bilgi gelişebilir. Üniversite bilimsel bilginin yanı sıra düş gücünün de geliştirildiği yer olmalıdır. Toplumsal sorunları dışarıdan izleyen, kurulu düzenden yana, verili toplum sözde gerçekçi ölçütlerini aşmayan ve eleştirelliği geliştirmeyen bir yer olmamalıdır. Bilgi özgürleştirilmelidir. Bilimsel bilgi üretimi, internet bağımlısı, bilimsel

bilgi üretimine internetin dünyasından bakan, özgün bakış açısını ve eleştirelliğini yitirmiş insanlarla gerçekleştirilmez. Bugün üniversite-

zin bir çoğunda yurtiçi bilimsel yayıncılık, dergicilik hiç önemsenmemektedir. Bilimsel bilgi üretimini, kendi ülkesiyle ve kendi ülkesindeki bilim insanlarıyla paylaşma kaygısı yoktur. Uluslararası "Citation Index"lerin ticarileşmiş, yanıltıcı ve ABD ağırlıklı niteliği göz ardı edilmekte ve bilimsel yayıncılıkta tek gelişme ölçütü olarak yüceltilmektedir.

Yönetim- akademik birimler ve jüriler ilişkisi

YÖK Sistemi esas olarak üniversite yönetiminin akademik birimlerle dayanması gereğinin göz ardı edilmesi üzerine kuruludur. Bunun sonucu, akademik değerlendirmeye ait konuların yönetsel süreçle ilişkin konular olarak görülmesidir. Jüriler ve akademik ölçütlerin içlerinin boşaltılarak yerlerine nicikleştirilmiştir

ölçütlere (bürokratik kurallara) terk etmesinin ardında bu sistemin temel yaklaşımı bulunur. Akademik birimlerin ve jürilerin kenderlerini denetleme, kendi ölçütlerini geliştirme vb., özerkliklerine müdahale edilmesine yönelik bürokratik ölçütler özellikle akademik jürilerin içeriğini ve önemini azaltmıştır. Akademik süreçlerin aşırı biçimde bürokratikleşmiş olması üniversite yaşamı açısından ciddi bir sorundur. Akademik süreçlere ilişkin her konunun niceliklere dönüştürülmüş olması bunun göstergesidir. Kendi gelişme ölçütlerini kendi bünyesi içinde geliştirmeyen bir akademik bünye yaratılmıştır. Akademik özerkliğin en fazla yitirildiği alan burasıdır: Yönetmelik kuralları ve organların akademik süreçler ve jüriler üzerindeki belirleyiciliği.

Yönetim organlarının akademik kurulların yerine geçecek türden karar üretecek zaafları aşılmalıdır. Yönetmelik süreçlerin temel akademik etkinliğe bağımlı olması gerçeğinin göz ardı edilmesinden kaynaklanan bu sorun akademik etkinlikler ile yönetsel süreçler arasındaki ilişkinin yeniden kurulmasıyla giderilebilir. Örnek olarak, akademik yükseltmeler konusunun, bir akademik birimin kolektif etkinliğinin, uzun ve kısa süreli program ve politikalarından çıkan ve daha sonra bunlara yön verecek araçlar olmaktan çıkarak kendi başına bireysel bir sorun olarak algılanmaya başlanması, verilebilir. Oysa, yükseltme ölçütleri bir kurumun uzun dönemli hedeflerinin önemli araçları olabilir.

Akademik bir ortamdaki kolektif etkinliği, toplumsal pratiğin içinde şekillendiği gözardı edilmektedir. Temel akademik birimlerin kolektif etkinliğine, yönetsel süreçler yoluyla dışsal müdahalelerin sonucu olarak gerek akademik birimlerde gerekse kişilerde ciddi bir yabancılaşmaya yol açılmaktadır. Bunun sonucu da akademik ortamın, üniversitenin sorunlarına yabancılaşmış bireyler yaratılmaktadır.

Üniversitelerin yönetim biçimi ve yarattığı sorunlar

YÖK mimarları, merkezileştirilmiş bir sistem yaratarak toplum de-

netimini en olanaksız hale getirmişlerdir. Üniversitelerde her konuda açıklık ilkesini yönetsel kurallara dönüştürmek toplum denetimine en açık olmak demektir. Açıklık ilkesini yaygınlaştırmadan toplum denetiminin sağlanacağı varsayılmıştır. Oysa üniversitelerin kendi içlerinden denetiminin araçlarını engelleyerek, özerklik düşüncesini ortadan kaldırarak, üniversite üyelerinin bulunduğu bilim kurumuna sahip çıkma bilincini ortadan kaldırarak toplum denetimini olanaksızlaştırmışlar ve tek-kışı egemenliğindeki bir üniversite yönetimini kurumsallaştırmışlardır. Topluma ve halka sorumluluk bilincinin oluşumunu sürekli engellemişlerdir. YÖK çevresinde, bilim insanı olma iddialarını yitirmiş bir üniversite nomenklaturası oluşmuştur. En tehlikeli olan sürekli eleştirilen bu kurumun üniversiteler bakişının bizzat üniversitelerde içselleştirilmiş ve kabullenilmiş olmasıdır.

Kuşkusuz her kurumun, kurumsal yapısını geliştirme, yönlendirme, düzenleme gereksinimleri vardır. Ancak bu akademik birimlerin bilgi üretimi, akademik özgünlük, özerklik alanlarını denetlemeye ve hatta müdahaleye varan bir düzenlemeye dönüşmemelidir. Akademik konulara ilişkin ölçütlerin geliştirilmesi, programların belirlenmesi, vb., konular akademik ortamlarda geliştirilen akademik birimlerin kendi içlerinden ya da birbirleriyle ilişkilerinden ortaya çıkan gereksinimlerden üretilen konular olmaktan çıkarak yönetim aygıtının akademik birimlere yükledikleri bir uygulamaya dönüşmüştür. Üniversite yönetimleri belirli bilim alanlarının ölçütlerini, sorun alanlarını tüm dallar için geçerli ölçütler ve sorun alanları haline getirmişlerdir. Diğer yandan, öğrencilerin bu konulara ilişkin tartışmalarda yer almalarının bizzat eğitimin kendisi olduğu gözardı edilmiştir.

Katılımı tümüyle dışlayan yönetim modeli üniversite yönetimlerine karar üretme aşamasında son derece rahatlık sağlamış olmakla birlikte sistemin kendi içinde zaafılarını da ortaya çıkarmıştır. Akademik birimi-

lere ber alanda müdahaleyi hak gören bir yönetim yapısı, giderek karmaşıklaşan kurallarla birlikte sınırlı sayıda yöneticinin altından kalkamadığı son derece hantal bir yönetim yapısının oluşumunu beraberinde getirmiştir. Bunun sonucunda, yönetim kademelerinde yer almak öğretimi elemanlarınca ya bir statü etkeni ya da akademik ortamdaki en azından bir süre kopmayı gerektiren bir etkinlik olarak görülmektedir.

Üniversite yönetimi nasıl olmalı?

Üniversite yönetiminin, akademik ortamın gereklerine göre, temel akademik birimlerin özerkliklerini dikkate alacak ve çeşitliliğini kapsayacak biçimde yeniden yapılandırılması, basitleştirilmesi gereklidir. Bu son dönemde moda kavramı, devletin küçültülmesi kavramıyla karıştırılmamalıdır. Tersine kamu yönetiminin alanının ve içeriğinin geliştirilmesi anlatılmak istenmektedir. Üniversitenin vakıf vb., yan kuruluşlarının Üniversite bünyesinden bağımsız ve üniversite ölçülerinin üzerinde denetimsiz büyümesi dikkate izlenmelidir.

Üniversitenin akademik ve idari birimlerinin çalışma gelenekleri ve iş disiplininin geliştirilmesi her şeyden önce bu birimlere dışsal müdahalelerin terkedilmesini, her şeyi çözen tek kişi geleneğinin yıkılmasını gerektirir. Üniversitenin uzun dönemli bakış açısının belirlenmesinde tüm birimlerini ve düşünsel katkılarını harekete geçirebilen bir üniversite yönetimi olmalıdır. Tek-kişinin sorunları çözmesi yönteminin yerine kurumsal çözüm yeteneği artırılmalı, kurumsal yaratıcılığın ortamını oluşturulmalıdır. Diğer yandan, yönetime ilişkin bilginin gizliliğinin yaratıldığı güç sorunu üniversitenin sorunlarına yabancılaşmanın en önemli kaynağıdır.

Akademik yükseltme ölçütlerinin, bölümler, fakülteler düzeyinde kapsamlı bir akademik tartışma ortamı içinde, saydam mekanizmalarla ve üniversitenin gelişme hedeflerinin ışığı altında belirlenmesi akademik özerkliğin en temel ilkesi olmalıdır.

Üniversite Sisteminin eşitsizleştirilmesine tavır alınmalı

Eşitsizleştirilen üniversite sistemi, kamu üniversitelerinin insangücü kaynağının yitirilmesi tehlikesi dikkate değerlendirilmelidir. Öğrenci başına ayrılan kaynak açısından kamu üniversiteleriyle, karşılaştırılamayacak boyutlarda devlet kaynakları ve teşviklerle desteklenen özel üniversiteler sundukları ekonomik olanaklarla kamu üniversitelerinin insan gücünü kaynağını eritmekte oldukları bilinmektedir. "Üniversite kendi kaynağını bulmak zorundadır" ideolojisi ne yazık ki üniversitemizde bu süreç karşı görünen bilim insanlarınca bile dolaylı biçimde içselleştirilmektedir. Bu yaklaşım, bugün kamu üniversitelerini yıkıma iten programı sorgulamayan, Üniversite yönetimi sorununa salt işletme sorunu olarak yaklaşan, çözümler konusuna yalnızca bir iç düzenlemeler sorunu olarak gören ve bu konuda bir siyasa ortaya atmayan bir bakış açısıdır. Özellikle bu yaklaşıma karşı ciddi bir siyasi karşı tavır geliştirilmelidir. Ters köşulda, ülkenin özellikle belli başlı kamu üniversitelerinin giderek bütün içsel düzenlemelerini, akademik ölçütlerini ve normlarını birer şirket gibi belirlemeleri kaçınılmazdır. Akademik özerkliği karşı bugün en önemli tehdit buradan gelmektedir. Bu nedenle, Üniversite sistemimiz, özel üniversiteler ve paralı eğitim uğruna eşitsizleştirilmesine karşı üniversitemizin siyasi bir tutum geliştirmesi gerekir.

Üniversitenin insan kaynakları geliştirilmelidir

Değerli insangücü kaynağının sistemli biçimde belirli hedeflere yönlendirilmesi ve örgütlenmesi gereği vardır. Üniversitenin akademik ve idari personeliyle bir bütün olduğu gözardı edilmemelidir. İdari ve akademik personelin birbirlerine yabancılaşması sorunu üzerinde durulmalıdır.

Akademik ve idari personelinin özlük hakları konusuna kamu üniversitelerinin korunması bakış açısıyla yaklaşılmalıdır. Özellikle idari

personelin do-
laylı ücret ola-
naklarının artı-
rılması, sosyal
kültürel hizmet
ve olanaklardan
daha fazla ya-
rarlanmalarını,
hizmet içi
eğitim, dil eği-
timi vb., yolları
aranabilir. Aynı
ca aynı işi ya-
panların eşit üc-
ret almaları ku-
ralının benim-
senmesi idari
personel arasın-
da bir iç huzurun sağlanması açısın-
dan yararlı olacaktır.

Diğer yandan, varolan kaynakla-
rın dikkatli kullanılması çok önemli-
dir. Kaynaklar ne için yaratılacak?
Yaratılan kaynaklar neye harcandı,
öncelikle nerelere harcanmalı?.. Bu
konular üzerine düşünme gereği var-
dır. Üniversitede tüketime yönelik
kaynak israfı sorunu önemli boyut-
lardadır. Kaynaklar etkin ve verimli
kullanılmalıdır. Tüketimciliği özen-
diren harcamalar için yeni kaynak
yaratma arayışları gereksizdir. Üni-
versitenin kaynak sorunu kuşkusuz
önemlidir. Ancak üniversitenin anla-
mı ile bağdaşmayan, kaynak arayış-
ları doğru değildir.

Üniversitelerimizde yasal süreç-
lerin ve ilgili akademik birimlerin
denetimi dışında mesleki faaliyet
yürütülmesi örnekleri yaygındır. Öğ-
retim üyeliğinin bir etiket olarak
kullanılması üniversiteye çok zarar
vermektedir. Öğretim üyesi kimliği-
ni iş dünyasının hizmetkarı durumuna
düşüren tutumlar, bilim insanının
özerkliğini ortadan kaldırmakta ve
öğretim üyesi onurunu zedelemektedir.
Üniversite yönetimleri önlem al-
mayarak, üstüne gitmeyerek, bu ya-
sadsız ve etik olmayan duruma do-
laylı yoldan destek olmaktadır.

Yönetim sürecinde açıklık ve katılım

Üniversitede tartışma ortamının
geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi
için yönetim sürecinde açıklık ve ka-
tılım gereklidir. Bütün bunlar da seç-

kinciliğe, hiyerarşiciliğe izin verme-
yen bir akademik ortamın yaratılma-
sını gerektirir. Öğrencilerin akade-
mik ve yönetsel konulara ilişkin tar-
tışmalarda yer almaları bizzat eğiti-
mim kendisidir.

Üniversite öğrencilerinin dina-
mizmi üniversitelerin yönetimine
yansıtılmalıdır. Öğrencilerin ve idari
personelin yönetim sürecine katılı-
mının araçları geliştirilmelidir. Ek-
sikleri olsa da, geri dönülemez bir
süreç olarak seçim sistemi üniversi-
telerimize yerleşmiştir.

Bölümler arası büyüme stratejileri

Yönetim sürecinin giderek karma-
şık ve karışık hale getirilmesinin
sonucu olarak yönetim aygıtının
akademik ortamdan bağımsız bir ay-
gıt dönüşmesine zemin hazırlan-
mıştır.

Üniversitelerin demokratik bir
yapıya kavuşması salt yönetim sü-
recinin demokratikleşmesi ile sınırlı
değildir. Üniversite içi demokrasi
sorunu yönetim sürecine ilişkin so-
runların yarasına akademik birimle-
rin kendi içine kapanmalarının ya da
disipliner gelişmenin, sürekli kendi
içinde büyümenin sonuçları olarak
da ortaya çıkabilmektedir.

Bilim dalları kendi içlerinden
beslenerek uzmanlaşma yoluyla va-
rabilecekleri noktaya gelmiştir. Aka-
demik birimler arasında yatay ilişki-
leri ve ortak programları sınırlandı-
ran hiyerarşik yapılanma, bilimin geli-
şmesine engeller koymaktadır. Oysa,
bilimsel gelişmeler, sürekli uzman-
laşma ile değil, uzmanlaşma/yoğun-

laşma ve disiplin-
lerarasılaşma sü-
reçlerinin diyalek-
tiğinde oluşur.
Alanların kendi iç-
lerinde giderek art-
tan "sofistikasyon"
yaratığı güç
ve iktidar bilimin
özgür gelişmesini
engellemektedir.

Her akademik
birimin kendi içi-
nde bağımsız, bö-
lünmez bir bütün
olarak büyümesi
sürekli biçimde,
kendi içinden bes-
lenme sorunları doğurabilmektedir.

"İçerden beslenme" sorununun esas
kaynağı budur. Güçlü içine kapanma
isteklerini daha çok, akademik yaşa-
mı merkezi biçimde denetleme ve
yönetme istekleri doğurmaktadır.
Üniversitelerin, ortak programları
özendiren, bölümlerarası büyüme
stratejileri de geliştiren bir gelişme
stratejisi olmalıdır. Bu açıklamalara
karşın, bölümlerin özerkliklerine sa-
hip çıkılmalıdır.

Yönetimde katılım modeline ilişkin bir öneri

1) Üniversite Akademik Genel
Kurulu: Üniversitenin genel akade-
mik konularının, bilim, bilim politi-
kalarının, ortak programların, akade-
mik norm ve ölçütlerin tartışılacağı,
fakülte ve bölümlerin öğrenci tem-
silcilerinin de katılacağı, tüm öğre-
tim elemanlarına açık, danışma nite-
liğinden daha sonra karar organına
dönüştürülebilecek olan üniversite
akademik genel kurulu. Yılda bir kez
toplanır, konuşmalar kısa bildiriler
şeklinde olur.

2) Üniversite Genel Kurulu: Üni-
versitenin yönetimine ilişkin konu-
larının, politikalarının tartışılacağı
genel kurul. Üniversitedeki yöneticile-
rin, faaliyet gösteren kulüp, toplu-
luk, öğrenci temsilcilerinin, personel
temsilcilerinin, sendika temsilcileri-
nin katılacağı danışma niteliğinde,
ancak zamanla karar organına
dönüştürülecek olan genel kurul.
Yılda bir kez toplanır.

Üniversite ütopyaları

"800 yıllık üniversite geleneğine geri dönülsün yeter"

B enim üniversite ütopyam "800 yıllık üniversite geleneğine geri dönülsün yeter," diye özetlenebilir. Ama, somut bazı önerilerle bu tartışmaya katkıda bulunmak da isterim. İşte aklıma gelenlerden bazıları:

- Üniversiteler arasında koordinasyonu sağlamakla ve hükümetle ilişkileri düzeltmekle görevli, başarısı sadece bunlarla ölçülecek olan YÖK türü bir kurumun bulunduğu...

- Akademik ortamı tahrip eden, kamplaşmaya yolaçan, araştırma ve eğitime ayrılabilcek zamanı tüketen, kadro ve kaynakların keyfi dağıtımına icazet veren bu çarpık rektörlük seçimlerinin kaldırıldığı... Rotasyon usulüyle rektörlüğe geçilerek, herkesin araştırmasına ve derslerine dönüldüğü...

- Rektör, dekan ve bölüm başkanlarının ortak akıl yürütme ve karar alma tekniğini bildiği, bilmeyenlerin sevk ve idare eğitiminden geçirildiği...

- Öğretim üyelerinin öğrenci başarısını değerlendirmede kimseye hesap vermeyen mevcut yaklaşımlarının sona erdiği, tüm bölüm öğretim üyelerinin katıldığı bir "Değerlendirme Kurulu" önünde hem notlarını savundukları hem de öğrenciyi tüm yönleriyle tanıyabildikleri...

- Para ve politikaya yakınlıkları nedeniyle Tıp ve İktisat gibi bilim dallarının sistemin organik bütünlüğünü bozucu tutumlara girmediği, üniversite geleneğini yozlaştırmadığı...

- Araştırma ve eğitimin organik bütünlüğünü gözetken, atama ve yükseltmelerde makale üretim sayısını başlıca kriter olarak almayıp, patent veya uygulamalarıyla, ülkeye katkılarıyla birlikte değerlendiren...

- Öğrencinin sosyal ve kültürel etkinliklerine eğitim-öğretim kadar kaynak, mekan ve zaman ayıran...

• Her maddesinde "okuldan uzaklaştırma" cezası bulunmayan, öğrencinin okula ve ülkeye kazandırılmasını amaçlayan maddeleriyle çağdaş ve yapıcı bir Disiplin Yönetmeliğine sahip...

... bir Üniversite düşlüyorum!

Prof.Dr. Bekir KARAOĞLU
Emekli bağımsız öğretim üyesi

"Öğrencisini seçemeyen üniversite özerk olamaz"

B ir "üniversite ütopyası"nın söz edilebileceği en son yerlerden biri herhalde Türkiye'dir. Bunun nedeni, üniversitenin "olmazsa olmaz" koşullarının ülkemizde henüz elde edilememesidir. İlginç olanı da bu koşulların ne olduklarını da tam farkında değiliz. Bugün, sıkça, üniversite özerkliğinden söz edilmektedir. Özerklik nasıl sağlanabilir? Mali, idari vb. Bir sorunu tek bir nedene indirgemek benimsediğim bir yaklaşım değildir. Hele konu "üniversite" gibi bir konu ise... Ama gözden kaçan en önemli konulardan biri üniversitenin öğrencisini seçebilme hakkıdır. Üniversitenin, öğrencisini seçebilmesi bir "özerklik" meselesi değil midir? Üniversitede iki kesim vardır: Öğreten ve öğrenci. Öğrencinizi, bulduğunuz bilim alanının

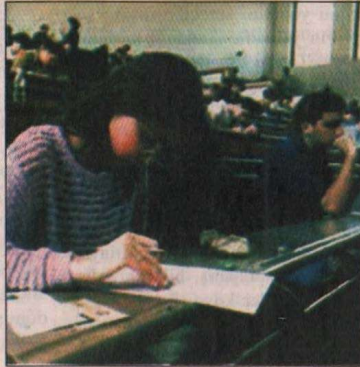
koşullarına özgü olarak belirleyemezseniz özerklikten nasıl söz edebilirsiniz? O takdirde daha ilk başta özerkliğinizin büyük bir bölümünden vazgeçiyorsunuz demektir. Türkiye'de öğrenciyi seçme hakkı üniversitenin elinden alınmıştır. Üstelik bu durumun YÖK'le falan da bir ilişkisi yoktur. Çok daha önceden başlatılan merkezi sınav sistemi ile şimdi hiçbir bilimsel ve akademik kaygı taşınmadan öğrencilere rasgele fakültelere kayıt ettiriyoruz.

Bugün geline nokta sanki artık dönüşü olmayan bir nokta gibi. Üniversite organizasyonumuz ve bakış açımız direkt merkezi sınav baz alınarak kurgulanmış durumda. Bu yapı üzerine üniversitelere öğrenci seçme fırsatı verile daha mı iyi olur? Böyle bir şeye girilebilir mi? Bilemiyorum. İşte o nedenle benim üniversite ütopyam Türkiye'de üniversitenin kendi öğrencisini seçebilmesidir. Böyle birşeyin gerçekleşmeyeceğini biliyorum o yüzden de benim üniversite ütopyam zaten böyle...

Prof. Dr. Erdem Aydın
Hacettepe Üni. Tıp Fak.
Deontoloji, Tıp etiği ve Tarihi AD.

Bilimsel düşüncenin yerleştiği bir üniversite

Ü lkemizde "nasıl bir üniversite ütopyası" sorusuna yanıt verebilmek için önce çocukların, gençlerin üniversite öncesinde nasıl bir eğitimden geçtiklerine bakmamız gerekir. Bu ülkede, çocuklar daha 3-5 yaşlarından itibaren, onların doğasında bulunan soru sorma, bilme, öğrenme tutkularını kısıtlayıcı nitelikte bir eğitim, aile ve toplumda yaygın biçimde etkisini sürdürmektedir. Bütün okul öncesi ve okul süresi boyunca, özerk öğrenme merakını geliştirmeyen, soru sormadan, çoğu kez de anlamadan ezberleten eğitimin egemen olduğu bir toplumda özerk, özgür, araştırmacı düşünebilme

yetisi kısır kalmaktadır. Özerk ve özgür üniversite ancak özerk ve özgür düşünebilen, soru sorarak, tartışarak öğrenen ve öğreten, araştırmaya değer veren insanların yetiştiği bir toplumda gelişebilir.

Benim üniversite ütopyam soru sorarak öğrenen, özgür ve özerk düşünebilen, araştırmacı öğrencilerin, öğrencilerin oluşturduğu bir üniversitedir. Böyle bir üniversitede ezberciliğe, anlamadan, sormadan, araştırmadan öğrenmeye, öğretmeye yer yoktur. Böyle bir üniversitede evren, doğa, insan tüm yönleriyle tartışmaya, araştırmaya açıktır. Böyle bir üniversitede dogmalar olamaz; her türlü bilimsel verinin yanısıra, inançlar da özgürce tartışılabilir, incelenir. Böyle bir üniversitede ne politika, ne din, ne ideoloji baskıları olur. Benim düşlediğim üniversitede, içinde bulunduğu toplumu aydınlatan, uygarlaştıran, bilimsel düşünebilmeyi bütün toplum katmanlarında yerleştirmeye çalışan bir ortam bulunur.

*Prof. Dr. M. Orhan Öztürk
Psikiyatri TUBA üyesi*

Özlediğim üniversite

Yaklaşık 20 milyar yıl yaşındaki bir Evren'de bir toz parçasından da küçük bir Dünya'dayız. Evren'imiz atomdan güneş dizgesine, oradan sınırsız galaksilere açılan sonsuz bir bütündür. Diyalektik ilişkiler içindeki bu sonsuz bütünlerin kavranması ancak tarih bilincine sahip olmakla sağlanabilir. Benim özlediğim üniversite işte böyle bir tarih bilincine dayanır.

Aslında atom ya da insan nasıl birer bütün ise bilim de öyle bir bütündür. Bilim'i pozitif ve sosyal bilimler diye karşıt iki alana ayırarak sınırlı kaynakları teknoloji için kullanmak insanlığı karanlığa götürmektedir. Bunun korkunç örneği uluslar arası sermayenin kitle imha silahlarını çok daha öldürücü kılmak üzere teknolojiyi geliştirmesidir.

Konumuzla ilgili bir başka özlemim şudur: Üniversite her alanda

kültür (ekin) üretimine öncülük etmelidir. Çünkü kültür bilimsel, sanatların ve devrimci ahlakın tarihsel birleşimidir. Üniversiteyi saygın yapan onun antiemperyalist, özerk, özgür, laik, devrimci ve halkçı olmasıdır.

Doç. Dr. M. Fatih Gümüş

Üniversitenin vereceği en önemli beceri araştırma ve icad ile keşfetme yetileridir

Üniversite eğitimi almaya hazır olan genç belli bir eğitim sürecini tamamlamış demektir. Artık kendi mesleğini seçmiş sayılan bu genç üniversitenin vereceği en önemli beceri araştırma ve icad ile keşfetme yetileridir. Bu becerileri geliştirmek için de öncelikle ezbercilikten ve basma-kalıp tekrarlardan kaçınmak gerekir.

Ülkemizdeki üniversitelerde akıl ve mantığın süzgeci tek ölçüt sayılmaya başlanmıştır. Sezgiler ve içe bakış red edilmiş, onların bilimde yer alamayacakları savunulmuş ve yaratıcı kişilik bastırılmıştır. Oysa ki, her büyük bilim yaptığı buluşunda sezginin payını kabul eder. Sezgi ise alışla gelmiş dışına çıkmak, beklenmeyen sonuçları ihmal etmepip değerlendirmek demektir. Eğer bu yetiler geliştirilecekse üniversitelere şu türden dersler konmalıdır.

Belli bir konuda bir bilim-kurgu tezi hazırlamak. Öğrenciyi doğayı sevdirmek ve doğada grup olarak ayda bir gün geçirmek. Toplu gezilere çıkmak. Bu gezilerden getirilen bir taş veya mineral üzerine tez yazdırmak. İnsan-doğa bütünleşmesini güçlendirmek. Her öğrencinin içe bakmasını teşvik etmek ve sezgisel olarak kendisini daha iyi tanımasını sağlamak. Bunun için toplu konserlere gidip müzik dinlemek. Dönüşte her öğrenciden konserdeki hislerini

kağıda dökmesini istemek. Her öğrenciye serbest bir konuda araştırma yapmasını sağlamak. Yaptığı araştırmayı belli bir süre içinde bir bilimsel makale olarak yazmasını sağlamak. Böylece bilimsel makale yazmanın yetisini geliştirmek.

Bu ve bunun gibi yaklaşımları normal derslerin arasına katabilen üniversitelerden mezun olan gençler daha açık fikirli, daha araştırmacı ve yaratıcı olacaklardır. Araştırma ve geliştirme yapmadan kalkınmaya imkan yoktur.

Doç. Dr. Haluk Berkmen

Ücreti karşılığında veya zoraki tedbirlerle bir insana her şeyi yaptırabilirsiniz ama "bilgi" ürettiremezsiniz

Yönetim anlayışı olarak, üniversitelerimizde demokrasinin geçerli olmasını diliyorum. Ancak, "demokratik üniversite" modelinde "demokrasi" kavramını sadece yöneticilerin parmak hesabı ile belirlediği "seçim sistemi"nden ibaret düşünmüyorum. Demokrasi kurumlarıyla bir bütündür; ve bildiği gibi, temeli "güçler ayrımı" ilkesidir. Demokrasi ile yönetilen toplumlarda "yasama", "yürütme" ve "yargı" yetkileri farklı kurullara verilmiştir. Yö-

neticiler, bu kurulların kararları doğrultusunda görevlerini yerine getirirler. Halbuki; gerek 2547 sayılı yasa da, gerekse yasa tartışmaları başladı-ğundan bu yana öne sürülen taslaklarda, kurullar yöneticilerden oluşmakta ve bu yetkilerin üçü de aynı kişilerin eline bırakılmaktadır. Üniversitenin en üst düzeydeki yönetim organları olan Yönetim Kurulu ile Senato'nun üyelerinin çoğunluğu ya doğrudan rektör tarafından atanan veya rektörün önerisiyle YÖK tarafından atanan yöneticilerden oluşmaktadır. Benzer şekilde, Fakülte Kurulu'nun çoğunluğu da dekan tarafından atanan bölüm başkanlarından oluşmaktadır. Bu sistemdeki tek istisna Fakültenin Yönetim Kurulu'dur. Bu Kurula Dekan başkanlık eder ama diğer 6 üyesi seçim yoluyla belirlenir. Fakülte Yönetim Kurulu için böyle bir yapılanmayı uygun gören bir sistemin diğer kurulların oluşumunda farklı bir anlayış sergilemiş olmasının nedenini anlamak mümkün değildir. Üniversitemizin kurumsal kimliklerini koruyabilmeleri ve geliştirebilmeleri için yönetimde kurullara mutlaka ağırlık verilmelidir. Kurullar, üniversite için yasama ve denetim organı olarak çalışabilmesi için icraattan sorumlu kişilerden oluşmamalıdır. Üniversitelerde "demokratik" bir sistemin varlığından söz edebilmek için üniversite ve fakülte düzeyindeki kurullar da seçimde belirlenmelidir. Burada, dile getirilen "demokratik yönetim modeli"nde üniversite çalışanlarının kendi kendini yönetebilmesi ilkesi esas alınmıştır.

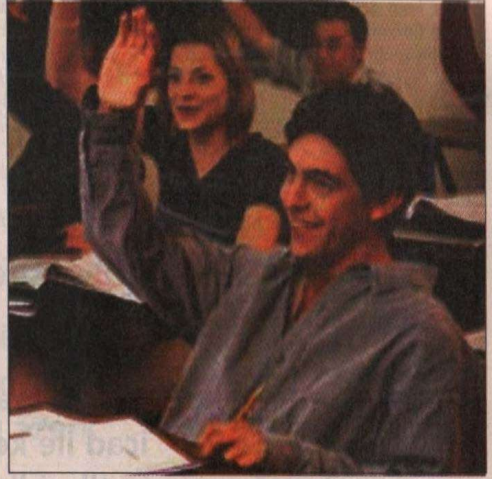
YÖK sistemi içinde, özellikle son dönemde, görev yapan rektörler çoğunlukla "tek adam"ı oynamışlardır. Sanırım, kendilerine bu yetki kapalı kapılar ardında tanınmıştır. Sonuçlarının olumlu olduğunu söylemek mümkün değildir; öyle olsaydı üniversitemizde yasanın uygulamalarına karşı bu kadar tepki oluşmazdı. Dolayısıyla, "yetkili yönetici" modelinin neler getirdiğini üniversitemizin yeterince tatıldığını düşünüyorum. Söz konusu yönetim modeli hakkındaki değişikliklerim sadece ülkemiz koşullarından kaynaklanmamaktadır; bence, üniversiteler herhalükarda demokratik olarak yö-

netilmelidir. Bu görüşümün gerekçesi "üniversite"nin evrensel tanımında ve bir üniversiteden gerek ülke adına gerekse tüm insanlık adına beklenilerde yatmaktadır. Üniversiteler, geleceğe pencere açabilmelidir; bunu da yapacak kişiler öğretim elemanlarıdır. O nedenle, bir üniversite öğretim elemanının ilgi alanını hayal gücünün sınırlarından başka hiçbir şeyin kısıtlamayacağı ortamların varlığı gerekir. Bilimsel araştırmaların temelindeki en önemli dürtü, "merak"tır ve bu dürtü olmaksızın bir insana araştırma yaptırma mümkün değildir. Sanayinin ihtiyaçları doğrultusunda teknolojik araştırmalar yapılması ve bilginin ekonomik değer kazandırılmasında bile "başlangıç koşulu" meraktır. Ücreti karşılığında veya zoraki tedbirlerle bir insana her şeyi yaptırabilirsiniz ama "bilgi" ürettiremezsiniz. Dolayısıyla, üniversiteler başta bilim, sanat, felsefe olmak üzere insanların entelektüel etkinliklerinin her dalında çalışmalar yapmalıdır; ve en önemlisi bu çalışmalar dış etkilere ve haskılardan uzak yapılabilir.

*Prof. Dr. A. Hamit Serbest
Çukurova Üniversitesi,
Elektrik-Elektronik Müh. Bölümü*

Yönetim kadrosunda olanların bu kadroyu meslekleri, olarak görmedikleri bir üniversite

Bizim kuşak ve özellikle bizim gibi hala ütopyalarını gerçekleştirmek üzere çırpınan bir grup insa-

nın üniversite ütopyasının toplum ütopyasından çok fazla ayrılan yanı yok...Bireysel çıkarların yer almadığı, bilimi ve bilimsel düşüncüyü paranın önünde tutmayan ve değer veren, yönetim kadrosunda olanların bu kadroyu meslekleri, idare ettikleri kişileri de köleleri olarak görmeyen bir anlayışın var olduğu bir üniversite ütopyası çok da ütopya olarak görülmez sanırım ne dersiniz....

*Prof. Dr. İclal Ergenç
AÜ Dil ve Tarih-Coğrafya Fak.*

Bir keyif olmalı okumak

Her şeyden önce ÖSYM sınavı gibi bir işkence yaşanmadan girilmeli üniversiteye.. İnsanların canının çektiği kentte, istediği bölümde istediği hocadan ders almasını sağlayan bir sistem olmalı.. Uzmanlık derslerinin yanı sıra hobi sayılabilecek konuları izlemeli, öğrenebilmeli. Gerekğinde uzmanlık alınıp bile ekle-çıkır sistemi içinde değişirebilmeli. Öğrenciler hocalarını seçebileceği gibi, hocalar da öğrencilerini seçebilmeli ve kendi kapasitelerini uygun kontenjanlar belirlemelidir. Üniversiteye girişin ve çıkışın yaşı olmamalı.. Atılma korkusu içinde insanlar eğitim almamalı. Bir keyif olmalı okumak. İş sınavlarına ha-

zırlık kursuna dönüşmemeli üniversite eğitimi.. Amaç bir işe girmekse böylesine esnek bir sistem ve seçme özgürlüğü kendiliğinden o amaca da hizmet edebilecektir nasılsa..

Bunlar bugün için ütopya olabilir. Ama ulaşılamayacak şeyler değildir. Bugünkü internet ortamında pekala üniversiteler tek bir ağ üzerinden hizmet sunabilirler. Sınıflar, sınıf arkadaşlığı hocaların da katıldığı gevezelik odalarında belki çok daha zevkli çok daha etkin olabilir. Mekan kısıtından kurtulmamıza yarayacaksa internet, neye yarayacaktır?

Prof. Dr. Şiir Yılmaz
Gazi Üniversitesi İktisat Bölümü

Ülkemdeki, uluslararası ortamdaki meslektaşlarımla etkileşim halinde olduğum bir üniversite

Üniversitede araştırma görevlisi olmak bir çeşit çifte vatandaşlık olanağı sunuyor insana: bir yandan hala öğrencisiniz, bir diğer yandan ise çizginin öte tarafına geçmişsiniz

artık, akademinin içinden bakma olanağınız var.. Nasıl bir üniversitede okumak/çalışmak/yaşamak isteğinizin sorusunun yanıtı da bu çoklu kimlikle şekilleniyor..

Sınıfta öğrenci, ofiste çalışan ama her şeyden önce yetişmekte olan bir akademisyen olarak ülkemdeki akademik ortamdan beklediğim, yapısal/geleneksel olarak eksik olduğunu düşündüğüm şey ise, akademik iletişim. Gözlemediğim, ne kadar başanlı olursa olsun, bizim üniversite kültürümüzde her akademisyenin kendi başına bir ada olduğu. Ürünü nü oraya çıkarma sürecinde odasına, laboratuvarına kapanıp hiçbir bilgiyi, görüşü 'dışarıyla' paylaşmayan; aynı

Üniversitede çalışma tam zamanlı olur özel hasta, özel proje gibi zamanını çalacak işleri olmamalıdır

Üniversite meslek eğitimi veren, araştırmacı yetiştiren ve toplumun aydınlık kesimini oluşturan bir kurumdur. Bu kurumda çalışacak insanlar bilim adamı kimliği taşımalıdırlar.

Bilim adamlığı ise bir yaşam biçimidir. Bu örnek değerlere sahip, çalışkan, dürüst, üretici, öğretici, paylaşımcı ve yalnızca bilimsel çalışmaları ve insan yetiştirme yükümlülüğü dışında toplumsal davranışlar sergileyebilen, aydın kimlikli kişiler olmalıdırlar. Bu nedenle; *üniversitede çalışma tam zamanlı olur özel hasta, özel proje gibi zamanını çalacak işleri olmamalıdır *üniversite özgür düşüncenin var olduğu, kararların kurullarda çok katımlı alındığı ortamlar olmalıdır *emekli olanlar bilgi ve deneyimlerinden yararlanılmak üzere işlevsellik kazanmalıdırlar *her türlü değerlendirmeye objektif ve saygılı bir biçimde yapılmalıdır.

Meslek eğitimi alanlar bilimsel ve etik değerleri yüksek kişilerce gerektiği gibi eğitilirse onlar toplumun her kesimine hizmeti yayacaklardır. Araştırmacılar ise kendilerine ilerde kullanacakları bir sıfat için değil gerçekten bu işi istediklerinden yapmalıdırlar. Bu insanların yaşamaları için kaygıları olmadan yeteri kadar parasal kaynakları olmalıdır. Öğrenci ve öğretici kişilerin yayacakları çalışacakları mekanlar titizlikle hazırlanmalıdır;

Kütüphane olarak, dolu, ulaşım imkanı kolay ve hizmet kapasitesi yüksek, oturup rahatça okunacak, araştırılacak ve hatta dinlenilecek uyumlu bir mekan isterdim.

Bu yerleşkenin huzur dolu temiz ve sakin bir havanın solunacağı genişlikte bir bahçe ve bahçe içinde yer alan dinlenice, okuma, biraraya gelip sohbet ve tartışma yapılabilmeye uygun öğrenci ve öğretmenlerin birlikte oldukları mekanları barındırmasını isterdim Fakülte bi-

nalarının da bütünlük sergilemesi ve uygun koşullara sahip olmasını isterim.

Bölüm ya da bilim alanlarının uygun yerleşimleri dışında, hasta, öğrenci; öğretim elemanlarının kendi başarılarına da olabilecekleri kendilerine ait yerlerinin olmasını isterdim. Halka hizmet verilen alanlarda hizmet isteyen hak ettiği bir kabul, hizmet ve sekreterlik servisine sahip olmasını dilerdim.

Öğrenciler için derslik ve laboratuvar rahatlığı olan kendilerine fazlalık gözüyle bakılmayan yerlerinin olması ve çalışabilmelerine olanak veren koşullar isterdim. Ekonomik açıdan eğitim hakkının eşitliği isterdim.

Öğretim elemanları için kişisel alanları dışında ellerinin altında o bölümde olması gereken alt yapının bütünlüğünü isterdim. En ufak birşey için 30 yazı yazmadan, ne istiyorsunuz diye sorulmalı alınacak alet, kitap ve dergileri kendileri seçip alabilmeli, araştırma projeleri satın alma amacının dışında gelişmeli. Yapılan çalışmaların neler getirdiği neye hizmet ettiği denetlenmeli ve projelerin değerlendirilmesi yapılabilir.

Yurtdışına yollanan araştırmacılar orada yaptıklarını gidiş nedenleriyle bağlantılı olarak sunmalı ve o konuda araştırma yaparak gidişinin getirisini yaşama geçirebilmelidirler.

Gençlerin önü açılmalıdır söyleminin gerçekleşmesi için alt yapısı olan yerler gerekir. Gerekli para ise o projeye verilirse hem ucuza mal olur hem de değerlendirme yapılırken jüri üyeleri onu sahiplenmez ve eleştiri gerçekçi olursa gelişime katkı yapılır. Üniversitede insanlar kalacaksa kalmalı orayı başka amaçlar için basamak olarak kullanmamalıdırlar.

Prof. Dr. Işık Bökesoy
AÜ Tıp F Genetik Bölümü.

Üniversitenin en azından bir üst-insanı yansıtmayı gerektiğini söyleyebiliriz

Yinni dokuz yıllık yaşamının dokuz yılını üniversitede geçirdim. Üniversitenin bir yaşam biçimi olduğunu düşünenin ötesinde yaşayan bir varlık olduğuna dair kanıtları bu yıllar içinde yeterince gördüm. Üniversite soluk alan, yemek yiyen, koşuşturan, okuyan, öpüşen, heyecanlanan ve konuşan bir canlı varlık. Bir başka deyişle, üniversite bir insan. Peki, insanı varlık olarak diğer canlılardan farklı kılan özellik nedir? Cevabı bir çoğumuz kolayca verebiliriz: düşünmesidir diye. Elbette düşünmek insan için önemli bir fark, bu sayede yaşadığımız uygarlık düzenini kurmayı başardık. Uygar bir yaşam biçiminin adını da 'insanca yaşamak' olarak koyduk. Böylece düşünmekle yaşamak arasında bir köprü oluşturduk ve bu köprüye de insan dedik. İşte üniversiteye insan benzetmesi yapmanın nedeni de bu; üniversite de düşünen bir varlık olarak uygar yaşamın bir sebebi ve hatta bir sonucu. İnsanı, sadece düşünmesiyle diğer varlıklardan ayırmamızın ötesinde bir özelliği daha var, o da düşündüğünü yapması. Kısacası denebilir ki düşünerek diğer varlıklardan ayrılan ve insan adını alan bu canlı, düşündüğünü yaparak da kendi içinde farklılaşacaktır.

İnsanı insan yapan asıl özellik düşündüğünü yapmasıdır. Ancak o zaman üst-insan kavramına ulaşılmış olur. Çoğu zaman eleştirildiği gibi böyle bir üst-insan kavramı acaba türümüz içinde bir ayrımcılığa yol açar mı.. tartışmasını bir kenara bırakırsak üniversitenin en azından bir üst-insanı yansıtmayı gerektiğini söyleyebiliriz. Söylemeyiz de! Çünkü üniversite, kendi bilinci topluma yansıtmayı olası bir kurumdur. Toplum kurucusudur. Nasıl bir üniversite istediğimizin ilk cevabı 'insan gibi' düşünen bir üniversite iken ikinci aşamada verilecek cevap düşündüğünü yapan bir üniversite olacaktır. Düşünen ve düşündüğünü yapan üniversite ne demektir? Üniversitenin çağdaş anlamda kuruluşuna baktığımızda görülecektir ki üniversite Avrupa'da bilgi birikiminin oluşup büyük devrinlerin ortaya çıkmasını lokomotif olmuş bir kurumdur. Bugünkü modern yaşamın insanlara sağladığı olanakları Avrupa'ya getiren üniversitedir. Bugün Avrupa ülkelerini dünya ulusları içinde refah bir hayat standardına sahip kıldıran güç de üniversitedir. Sanayi toplumunun da demokrasinin de temelleri buralarda atılmıştır. İlerlemenin planları bu okullarda oluşturulmuştur. Düşünmeden, planlamadan yaratmak en azından insan için mümkün değildir. Düşünülerinin uygulanmaması da yaratılmak istenenin pozitif yanını yok eder. Yaşamın insanlar arasında refaha ve medeniyete dönüşmesi için düşünen ve düşündüklerini uygulayabilen üniversite bir ihtiyaçtır.

Üniversite devrimlere yol açacak denli cesur fikirli olmalıdır

Üniversite toplumun laboratuvarıdır. Deneyssel yaklaşımlarla toplum biyolojisi incelenmeli ve sonuçlara ula-

şılmalıdır. Bu istençleri üniversiteyi oluşturan unsurların kabul etmesi ve çalışmalarını bu yönde yoğunlaştırması gerekir. Çünkü lokomotif vagonlar itmez. Lokomotif vagonları çeker! Toplum kurallarının üniversiteyi şekillendirmesini beklemek ve bu kurallar çerçevesinde bilim yapmak üniversiteyi kötürüm kılar. Tabuların, ahlakî yargıların, metafizik belirlilerin, inançların ve komplekslerin masaya cesaretle yatırıldığı ve incelenildiği yer olmalıdır üniversite. Düşünmek ve düşündüğünü uygulamak bunu gerektirir. Üniversite devrimlere yol açacak denli cesur fikirli olmalıdır.

İlk önce yapılması gerekenler nelerdir:

1. Fikirlerin özgürce yaşatılması ve deneysel gözlemlerin rahatça yapılabilmesi için YÖK kaldırılmalıdır.
2. Her üniversite kendi kriterlerini belirlemeli ve üniversiteye öğrenci almaları her üniversitenin kendi yöntemlerine bırakılmalıdır.
3. Eğitim parasız olmalı ve harçlar kaldırılmalıdır ama buna ek olarak üniversitede ders geçme yöntemi ağırlaştırılmalıdır.
4. Herkese eşit şartlarda orta öğrenim ve lise eğitim düzeyi sağlanmalıdır.
5. Zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmalıdır. Meslek lisesi mezunları mezun oldukları okulların sağladığı istihdama yönlendirilmelidir.
6. Üniversitelerdeki kredili ders sistemi kaldırılmalıdır. Bu sistemin yerine her bölümün kendi programları ilan edilmeli ve öğrencilerden bu yönde bir seçim yapmalarına imkan tanınmalıdır. Ders programları değişmeye uğramadan kararlılıkla uygulanmalıdır.
7. Sınavlar kaldırılmalıdır. Her öğrencinin, araştırma görevlisinin, doktora öğrencilerinin, doçentlerin ve profesörlerin yıllık makale yazma eşikleri aşağıdan yukarıya azalacak biçimde belirlenmelidir.
8. Yıl sonu sınavları, projeleri, seminer sunumları ve bildiri yayımları not sistemi haline getirilmelidir.
9. Yaz ve ara tatiller kaldırılmalıdır. Stajlar ve çalışma organizasyonları oluşturulmalı bilimsel yaşayış tarzı belirlenmelidir.
10. Türkçe bilim dili olarak uygulanmalı, en az iki yabancı dil mezuniyet şartı olmalıdır.
11. Devamsızlık uygulaması kaldırılmalıdır.
12. Üniversite içinde istihdam öğrencilere verilmelidir.
13. Dekanlık atamaları ve temayül yoklamaları kaldırılmalıdır, dekanlar ve rektörler öğrencilerin, üniversite personelinin ve öğretim görevlilerinin katılacağı seçimle yapılmalıdır. Dışarıdan profesyonel kişilerin de seçimlere katılabilmesi imkanı getirilmelidir.
14. Her türlü siyasi ve sosyal faaliyet serbest bırakılmalıdır.
15. Üniversite içindeki siyasi kavgaların sonucunda gözüaltına alınanlar adli yargıya sevk edilmelidir.

16. Öğretim görevlilerinin başka bir üniversiteye geçişinden bonservis ücreti alınmalıdır. Üniversitelerin ekonomik ve siyasi tavırları özerk olmalıdır.

17. Sanatın her alanı özendirilmeli ve bu konularda dersler teşvik edici hale getirilmelidir. (örneğin lisanüstü sınavlarında ya da doktora sınavlarında bonus sağlamalıdır.)

18. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi kaldırılmalıdır.

19. Üniversiteler kendilerine belirledikleri tarz (bakış açısı) doğrultusunda kıyafet ve görünüşe müdahale edebilmelidir.

20. Öğrenciler girdikleri ilk yıldan itibaren bulundukları üniversitenin geleneksel yapısına alıştırılmalı ve her üniversite kendi öğrencisini topluma lanse ederken bir slogan kullanmalıdır.

21. Dersler zorunlu ve seçmeli olarak ayrılmalıdır. Onun yerine her bölümün kendi dersleri ve genel üniversite dersleri olmalıdır. Genel üniversite dersleri içine dil dersleri, din dersleri, sanat

dersleri ve insan hakları dersleri konulmalıdır.

22. Derslerin içeriği öğretmenler tarafından belirlenmeli ve dersler başlamadan bir ay önce ilan edilmedir.

23. Ders yılı kavramı kaldırılmalıdır. Derslerin süresine bir dersin hocası karar vermelidir.

24. Yıl başına istenildiği kadar ders almak mümkün olmalıdır.

25. Öğrenci işleri bürosu lağvedilmelidir. O bürolarda öğrenciler istihdam edilmelidir.

26. Öğretim görevlilerine üniversite senatosunca performans notu verilmelidir. Derslere devam zorunluluğu getirilmelidir. Derslere devamsızlık yapan öğretim görevlileri cezalandırılmalıdır. Cezalar para cezası olmalıdır ve bu paralarla kütüphaneye kitap alınmalıdır.

27. Kütüphaneye alınacak kitaplara bir kurul karar vermelidir ve bu kurulda çoğunluk öğrencilerin olmalıdır.

28. Üniversite senatosuna her iki yılda bir seçimle öğrenciler de alınmalıdır.

29. Üniversite yönetim kurulu oluşturulmalıdır. Rektör yönetim kurulu başkanı olmalıdır.

30. Üniversitelere kampus modeli getirilmelidir. Devlet yurtları kaldırılmalıdır. Yurtlarda görev yapan personel kaldırılmalıdır. Öğrencilere istihdam sağlanmalıdır.

31. Üniversitenin içinde bahçe işlerinden, tuvalet temizliğine kadar her alandaki personelin yerine öğrenciler çalıştırılmalıdır. Her ay üniversitenin geleceğine ilişkin geniş katımlı toplantılar düzenlenmelidir. Toplantılara rektör başkanlık etmelidir.

32. Mezuniyet törenleri ihtişamlı yapılmalıdır. Daha güzel bir ülke için umutlarımız hiç tükenmesin.

Devrim İnan Ekinci
Yüksek Lisans Öğrencisi

şekilde meslektaşlarının konularıyla, görüşleriyle ilgilenmeyip ancak ve ancak ürünler yayınlanarak resmiyet kazandığında -belki- tepki verilecek uzak "çalışma nesneleri" olarak algılayan bir akademisyen profili söz konusu. Özellikle Sosyal Bilimler'in iletişim, bilgi ve görüş alışverişi, karşılıklı iletişimle ilerlediği göz önüne alınacak olursa sempozyumların puan toplama, nadiren düzenlenen çalıştayların ise bilgi akışından çok görücüye çıkma fırsatları olarak algılandığı bir ortamda herkesin Roma'yı kendi kendine keşfetmeye çalışması söz konusu.

Nasıl bir üniversite istiyorum? Odamda bilgisayarın başındayken kendi fildişi kulemde yapayalnız değil, bölümümdeki, okulumdaki, ülkemdeki, uluslararası ortamda alamımdaki meslektaşlarımla sürekli bir etkileşim halinde olduğum, ağı bir parçası olduğum, çabalarımın uzayın boşluğunda hiçbir nesneye çarpmadan kaybolmadığı bir çalışma ortamı istiyorum...

Ceren Ergenç
Araştırma görevlisi

Öğrencisinden rektörüne kadar her bireyin ortak bir amaçla orada olduklarını bildikleri bir üniversite

Ülkemizde üniversiteler hakkında kurulabilecek her türlü güzel hayal "iyi bir üniversite ütopyası", hatta "iyi bir devlet ütopyası" olabilir bence. Örneğin, ben şimdi hayal kurmaya başlayayım: eğitim görmeyi hayal ettiğim üniversite....

Gençlerin devlet işlerine(!) karıştırılmadığı, sabah kapıda polislerle karşılaşmadığım, okulda olay çıktığında kapısında arkadaşlarına yardım

için içeri girmeye fırsat kollayan bir sürü serseriyle karşılaşmayacağım, binasına istediğim kapısından girebileceğim, yararlı bir araştırma yapan herkese araştırması için parasal kaynak sağlanan, harç adı altında toplanan paraların hiç olmazsa üniversite yararına işlerde kullanıldığı, öğrencisinden rektörüne kadar her bireyin ortak bir amaçla orada olduklarını bildikleri ve bu amaca ve birbirlerine saygı ve sevgi duydukları bir üniversite!

Bengü Beköz

Dr. Serhat Özyar 'Yılın Genç Bilim İnsanı Ödülü'nü alan Dr. İlkey Bakırtaş:

Dr. Serhat Özyar Ödülü, genç araştırmacıların hedefi olmaya, gittikçe artan katılımı devam edecektir

Dr. Serhat Özyar gibi, bilimi, toplumun yararına kullanılması gereken bir güç, toplumun bilincine yerleştirilmesi ve burada kök salması gereken bir tohum olarak gören bilim insanları da vardır. İşte bu yüzden, böylesi saygın bir insanın adını taşıyan bu ödülü almak, ülkemizde, salt bilimsel değil, insanca, insana ait değerlerin de önemsendiği, aklın ve toplumsal bilincin beraberce kutsandığı yeni bir anlayış biçiminin gelişebileceğine, güçlenebileceğine dair olan inancımı sağlamlaştırdı.

ODTÜ Öğretim Elemanları Derneği, Bilim ve Ütopya Kooperatifi ve TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası'nın sayın üyeleri, değerli ODTÜ mensupları, kıymetli misafirler:

Şu anda sizlerle birlikte olabilmeyi, bu önemli buluşta, bana büyük onur veren ödülümü kendi elimle alabilmeyi çok isterdim ancak doktora sonrası araştırmacı olarak bulunduğum University of Colorado at Boulder, Uygulamalı Matematik Bölümü'ndeki görevim nedeniyle bu mümkün olamadı.

Sizlere, öncelikle, bu saygın ödüle

Dr. İlkey Bakırtaş'a verilen ödülün gerekçe özeti

Dr. İlkey Bakırtaş tarafından hazırlanan "İç Akışkanla Dolu Değişken Yarıçaplı Elastik Tüplerde Nonlinear Dalga Yayılımı" başlıklı tezle ilgili olarak:

- (i) konusu özgün ve kapsamlı bulunmuş,
- (ii) uygulamaya aktarılabilir bir içeriğe sahip olduğu belirtilmiş,
- (iii) damar - kan akışı etkileşimi, damar yüzeyinde oluşacak değişikliklerin buna etkisi ve hastalık tanısında kullanılabilirliği, ülkemizin ve dünyanın bilim gündeminde yer alan ya da olması gereken konular olarak nitelendirilmiş,
- (iv) pratikte insan vücudu ile ilgili olan bu konunun dünyada da gelişmekte olan biyomekanik mühendisliğinin teorik matematiksel çalışma alanlarından biri olarak değerlendirilmiş,
- (v) birçok araştırmacı tarafından ele alınan bir akışkanlar mekaniği problemine, bu tez kapsamında diğer çalışanlardan farklı biçimde yaklaşıldığı, bu yönüyle tezin özgünlüğünün öne çıktığı vurgulanmış, ve bu yönleriyle ödüle değer bulunmuştur.

adını veren, Dr. Serhat Özyar'ın adını ilk kez duyduğum andan söz etmek istiyorum. Bir yıl kadar önce, ODTÜ'den doktorasını almış olan bir arkadaşımın sohbet ederken, onun, yaşama çok genç yaşta veda eden, yetenekli bir araştırmacı, dürüst bir insan ve iyi bir öğretmen olan Serhat Özyar'dan nasıl sevgiyle bahsettiğini ve benim de o an, "Keşke ben de bir gün böyle anılabilsen" diye aklundan geçirdiğimi çok iyi hatırlıyorum, hem iyi bir insan, hem de iyi bir araştırmacı olarak.

Bilimsel düşüncenin, aklın gücünün ve sağduyunun; safsata, hurafelerle ve bilim dışı düşüncelerle mücadelesi yüzyıllardır hiç bitmedi. Hiç bitmeyeceğini de hepimiz biliyoruz. Bu savaşta ön saflarda aydınlar, bilim insanları

oldular hep. Toplumcu düşünceyi benimseyen, aydınlanmacı bilim insanlarının, halklarına olan borçlarını, ancak, onları safsatanın ve akıl dışı inançların boyunduruğundan kurtarmak için yapacakları büyük uğraşı ile ödeyebileceklerini bilmelerinin, onları sadece kendi kişisel tatminleri için bilimle uğraşanlardan kesin bir çizgiyle ayırdığını hepimiz görüyoruz. Bilimle uğraşabilmek için sahip oldukları donanımı kendi kariyerlerini sağlamlaştırmak, para ve prestij kazanabilmek, daha fazla ünlenmek için, yalnızca kendi yararlarına kullananlar olduğu gibi, Dr. Serhat Özyar gibi, bilimi, toplumun yararına kullanılması gereken bir güç, toplumun bilincine yerleştirilmesi ve burada kök salması gereken bir tohum olarak gören bilim insanları da vardır. İşte bu yüzden, böylesi saygın bir insanın adını taşıyan bu ödülü almak, ülkemizde, salt bilimsel değil, insanca, insana ait değerlerin de önemsendiği, aklın ve toplumsal bilincin beraberce kutsandığı yeni bir anlayış biçiminin gelişebileceğine, güçlenebileceğine dair olan

Dr. İlkey Bakırtaş adına ödülü eşli.

inancımı sağlamlaştırdı. Kendime çizmeye çalıştığım yolda yalnız olmadığımı, benden önce bu yola çıkanlar ve benden sonra da çıkacaklar olduğunu gösterdi.

Biliyorum ki, önümüzdeki yıllarda Dr. Serhat Özyar Ödülü, bu inançla yola çıkan genç araştırmacıların hedefi olmaya, gittikçe daha da artan katılımla devam edecektir. Bilimsel düşüncenin yaygınlaştırılması ve toplumların geleceğine yön veren temel güç olması uğraşının bayrak yarışında, her yıl yeni insanlar sıralarını alacaklardır. Karşısına çıkacak her türlü olumsuzlukla, önyargıyla, çağdışı düşünceyle savaşıma gücünü, ülkesinden aldıklarını ülkesine verme sorumluluğunda bulacak olan genç bilim insanları, bilim emekçile-

ridir bunlar.

Dr. Serhat Özyar Ödülü'nün oluşturulması için emek verenlere, saygın kişilikleri ile bana örnek olan ve yetişmemde büyük katkısı olan öğretmenlerime, sonsuz destekleri için eşime, aileme ve dostlarıma teşekkürler.

Sözlerimi, tüm doktora eğitimim boyunca, umutsuzluğa düştüğüm her anda bir yol gösterici olarak gördüğüm ve sık sık okuduğum bir şiirin bir bölümü ile bitirmek istiyorum.

Yaşamaya Dair

.....
*Yaşamak şakaya gelmez,
Büyük bir ciddiyetle yaşayacak-
sın
Bir sincap gibi mesela,*

*Yani, yaşamının dışında ve öte-
sinde hiçbir şey beklemeden,
Yani bütün işin gücün yaşamak
olacak.*

*Yaşamayı ciddiye alacaksın,
Yani o derecede, öylesine ki,
Mesela, kolların bağlı arkadan,
sırtın duvarda,*

*Yahut kocaman gözlüklerin,
Beyaz gömleğinle bir laboratu-
varda*

*İnsanlar için ölebileceksin,
Hem de yüzünü bile görmediğin
insanlar için,*

*Hem de hiç kimse seni buna zor-
lamamışken,*

*Hem de en güzel, en gerçek şeyin
Yaşamak olduğunu bildiğin halde*

Nazım Hikmet

Serhat Özyar Genç Bilim İnsanı Ödül Töreni

Sevgili konuklar Serhat Özyar Genç Bilim İnsanı ödül törenine hoş geldiniz. Serhat'ın yokluğunda onun hakkında konuşmak gerçekten çok zor. Şüphesiz hepimiz günlük yoğun uğraşlarımız arasında Serhat'ı hep düşünüyoruz. Ancak iki yıldır düzenlediğimiz "Serhat Özyar Genç Bilim İnsanı" ödülü için bir araya geldiğimiz törenler Serhat'ı sevenlerin onunla ilgili anılarını paylaştığı, birlikte Serhat'ın daha yoğun anımsandığı, onun bilim ve diğer konulardaki düşüncelerinin paylaşıldığı ortamlar oluyor. Bu ödül törenlerinin esas amacı Türkiye'de başlayıp-tamamlanmış, özgün, alanında en iyi doktora çalışmalarını yapan genç bilim insanlarına ödül vermek. Bu vesileyle Serhat'ı, onun bilim konusundaki düşüncelerini genç bilim insanlarına tanıtip, onun adını bizler yaşadıkça yaşatmaya çalışıyoruz.

Sevgili Serhat bu törenin yapıldığı ODTÜ Elektrik Mühendisliği Bölümü'nden lisans, yüksek lisans, doktora derecelerini almıştı. Sağlığı bozulup artık üniversiteye gelemeyene kadar bu bölümde akademik faaliyetlerini sürdürmüştür. O nedenle de ödül töreninin kendi bölümünde yapılması çok anlamlı. Serhat sadece kendi bölümündeki özel ilgi alanı konusunda değil, merak ettiği, ilgi duyduğu pek çok başka alanda da araştırmalar yapar, yazılar yazar ve bunların çeşitli ortamlarda sözlü sunumu, ya da yayımlanmasıyla çok geniş kitlelerin bu fikir ürünlerine erişimine olanak sağladı. Serhat ODTÜ Öğretim Elemanları Derneği'nin kurucu üyelerindendi. *Bilim ve Ütopya* dergisinin başlatılmasından geliştirilmesine çok emeği geçtiğine tanık oldum. Elektrik Mühendisleri Odası'nın çalışmalarına yoğun katkıları olduğunu biliyorum. Ölümünden sonra daha pek çok alanda etkin çalışmalar yaptığı dile getirildi. Sevgili Serhat yaşasa daha çok daha fazla bilgi üretebilirdi, ama yaşadığı süre içinde, sanki kısa bir yaşamı olacağı-

nı bilmişçesine, 2-3 kişilik birikimi oldu. Serhat amansız bir hastalıkla uzunca yıllar mücadele etti, her seferinde "hadi Serhat hastalığı yendin, artık tamam" diyorduk ama sonunda galip gelen hastalık oldu ve Serhat'ı aramızdan aldı. Sevgili Serhat hastalığı sırasında geçirdiği her ameliyattan kısa bir süre sonra aramıza dönüp yeniden üretmeye başladı. "Serhat Özyar Genç Bilim İnsanı" ödülü fikri onu kaybettiğimiz günlerin ardından, onun anısını yaşatmak için neler yapabiliriz arayışları içinde biraraya geldiğimiz toplantılarda ortaya çıktı. Bu toplantılardan ortaya çıkan ve uygulanan bir başka fikir de onun adına burs vermek oldu. Serhat Özyar Genç Bilim İnsanı Ödülü çalışmalarını Bilim ve Ütopya Kooperatifi, ODTÜ Öğretim Elemanları Derneği ve Elektrik Mühendisleri Odası birlikte sürdürüreceğiz. Bu kapsamda her yıl ödül başvurusu için üçe çapında çağrılar yapılıyor, bu üç kuruluşdan temsilcilerin oluşturduğu bir komite başvuran adayların doktora çalışmalarını toplayıp, çalışmalarla ilgili konularda jüri oluşturuyor. Jüri üyeleri adayların çalışmalarını ve tezlerini inceleyip görüşlerini sunuyor. Bu yıl birbirinden değerli dokuz genç bilim insanı bu ödüle aday oldular. Jüri-lerin ve komisyon üyelerinin en iyi çalışmayı seçerken çok zorlandıklarından eminim. Yaklaşık altı aya yayılan çalışmalar sonunda jüri-lerin önerileri doğrultusunda başvuran adaylardan ikisinin ödüllendirilmesine karar verildi. Huzurlarınızda ödül için başvuran genç bilim insanlarına, adayların çalışmalarının değerlendirilmesinde emeği geçen komisyon üyelerine ve jüri üyelerine teşekkür etmek istiyorum. Ödül almaya layık görülen genç bilim insanlarımız da en içten başarı dilekleriyle kutluyor, sevgili Serhat'a yaraşır şekilde çalışmalarını sürdürmelerini diliyorum.

Prof.Dr. İnci Gökmen / ODTÜ-ÖED Başkanı

‘Yılın Genç Bilim İnsanı Ödülü’nü alan

Dr. Ceyhun Karpuz:

Ülkemizdeki bilim insanı potansiyeli değerlendirilmemektedir

Bilim insanlarına verilen maddi ve manevi desteğin çok düşük seviyelerde olması, Türkiye’de bilimsel çalışmaların dünya literatürü ile eş zamanlı olarak gerçekleştirilebilmesini son derece zor, hatta imkansız kılmaktadır. Dünya genelinde, yapılan bilimsel çalışmalar ve bilime sağlanan katkılar çerçevesinde Türk Bilim İnsanları’nın yeri tartışılmaz.

Her şeyden önce, Dr. Serhat ÖZYAR’ın anısına düzenlenen bu ödül törenine katkıda bulunan Bilim ve Ütopya Kooperatifi, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası ve ODTÜ Öğretim Elemanları Derneği’ne çok teşekkür ederken, Dr. Serhat ÖZYAR’ı genç yaşta kaybetmiş olmanın üzüntüsünü paylaşabilme duygusuyla ailesine ve çalışma arkadaşlarına hem baş sağlığı hem de sabır dileklerini sunuyorum.

Bilim insanlarına verilen maddi ve manevi desteğin çok düşük seviyelerde olması, Türkiye’de bilimsel çalışmaların dünya literatürü ile eş zamanlı olarak gerçekleştirilebilmesini son derece zor, hatta imkansız kılmaktadır. Dünya genelinde, yapılan bilimsel çalışmalar ve bilime sağlanan katkılar çerçevesinde Türk Bilim İnsanlarının yeri tartışılmaz. Ancak, bu bilim insanlarının büyük bir çoğunluğu ya yurt dışında bulun-

makta ya da yabancı şirketler ve kuruluşlar tarafından desteklenmektedir. Ülkemiz, arzu edilen teknolojik seviyeye ulaşabilmesi için gerekli bilim insanı ihtiyacını karşılayacak potansiyele sahip olmasına rağmen, ne yazık ki bu potansiyel değerlendirilmemektedir. Genç bir akademisyen olarak, burada gösterilen çabaları takdir ediyorum ve kutluyorum.

Toplum bilincinin kişilikte, şahsiyette odaklaştığı düşüncesine sahip

Dr. Ceyhun Karpuz’a verilen ödülün gerekçe özeti

Mikrodalga Filtrelerinin Minyatürizasyonu için Yeni Planar Rezonatörlerin Tasarımı” konulu teziyle ilgili olarak hakemlerimizce:

(i) ülkemizin mikrodalga filtrelerinin alanında henüz akademik bilgi birikimi aşamasında olduğu vurgulanmış,

(ii) teknolojik olarak Türkiye’de sivil ve askeri elektronik sanayiinde kullanılmakta olan filtrelerin boyutlarının küçültülmesi bilimsel açıdan Türkiye için önemli olarak nitelendirilmiş,

(iii) tezin bilimsel katkıları özgün ve önemli olarak değerlendirilmiş,

(iv) ayrıca adayın bugüne kadar dünyanın saygın dergilerinde kabul edilmiş yayınlarının da çalışmalarının niteliğinin düzeyini gösterdiği gözönüne alınarak tez ödüle değer bulunmuştur.

ODTÜ Öğretim Elemanları Derneği’nden (OED) Prof. Dr. Semih Bilgen ödül süreci hakkında aşağıdaki kısa bilgiyi verdi:

Seçici kurulda ödülü veren her üç kuruluştan da temsilci bulunuyor. Bu sene kurulda görev yapanlar:

Prof. Dr. Semih Koray (Bilim Ütopya Koop.) Prof. Dr. Ali Gökmen (ODTÜ-OED) Prof. Dr. Işık Bökesoy (Bilim Ütopya Koop.) Haşim Aydıncak (EMO YK) Doc. Dr. Çagatay Keskinok (ODTÜ-OED) Prof. Dr. Semih Bilgen (ODTÜ-OED) Geçen yıl, bu gruba ek olarak Prof. Dr. Kadri Yamaç (Bilim Ütopya Koop.) da görev yapmıştı. Seçici kurul, ödüle başvurulan tezleri ve gerekçelerini inceledi, her tezi, ilgili alanın uzmanı üç akademisyene gönderdi.

Hakemlerden gelen değerlendirmeler doğrultusunda seçici kurul en yüksek değerlendirilen teze ödülün verilmesini kararlaştırdı. Geçen yıl da, bu yıl da ikişer teze ödül verildi.

Dr. Ceyhun Karpuz’un kısa akademik öyküsü

BS: 1992 Erciyes Üniversitesi Elektronik Mühendisliği,

MS: 1995, EÜ Elektronik Müh., Yavaş Dalga Aktarım Şebekeleri

Doktora: 2001 EÜ, Elektronik Müh

Halen Denizli, Pamukkale Üniversitesi’nde Yardımcı Doçent.

olduğunu düşündüğüm Dr. Serhat ÖZYAR'ın hayattayken göstermiş olduğu mücadelesinin ve üstlendiği misyonun böyle bir ödül töreninin düzenlenmiş olmasıyla yaşatılabileceği kanaatindeyim.

Yaşamdan zevk almak, onu tam manasıyla, doyusıya tatmakla mümkündür. İnsan, doğası gereği içerisinde bulunduğu şartlar ne olursa olsun karşılaştığı bütün zorluklara göğüs gerebilmek ve dünyayı yaşanabilir kılmak için; kimi zaman özgür iradesini de hiçe sayarak, ekonomik, siyasi ve sosyo-psikolojik baskılara aldırmadan; her ne kadar acı da olsa gerçekler adına her türlü fedakarlıktan kaçınmadan, insan olma bilinciyle hareket etmek zorundadır. Bu mücadele kolay değildir. Kolay olmadığı gibi, ırk, din, dil, meslek ve sınıf ayrımcılığı gözetmeksizin bütün insanlık için en doğruyu, en güzeli ve en iyiyi arayıp bulmak ve bunları sürekliğini sağlamak gibi oldukça karmaşık bir örgü içerisinde.

Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin ülke yaşamını maddi yönden güçlendirmenin yanı sıra, bu tür çalışmaların, "Bilim değer görmediği yerden geçer" sözü çerçevesinde önemsenmesi ve değerlendirme neticesinde ödüllendirilmesi bu alanda faaliyet gösteren kişilerin kendilerine olan özgüvenin artmasını, toplumsal yapılanma içerisinde bazı tabuların yıkılmasını sağlar. En önemlisi bütünleştirici bir unsur olma görevini üstlenmesi yönünden ruhsal güçlenmeyi de beraberinde taşıdığını ifade ederek şunu vurgulamak isterim ki; toplumsal gelişimin ana ögesi kişisel eylemlerdir ve dolayısıyla kendisiyle barışık olmayan insanların oluşturduğu bir toplum sağlıklı olamayacağı gibi, toplumla barışık olmayan insanlarda sağlıklı olamaz.

Meslek olarak sosyal bilimci değiliz ancak bir insan olarak sosyal bilince sahip olmamız gerektiği düşüncesindeyim. Buna ilaveten, bizler felsefeci değiliz ancak bizimde bir bilim felsefemiz olması gerekliliğine

de inancım sonsuz. Bu perspektiften yola çıkarak şunu da ifade etmeliyim ki; hangi meslek sınıfından olursak olalım, kanımca başarının sırrı yaşama kendisini de içine alan bir bütünlük penceresinden bakmaktan geçer. Meslek diliyle, bu bir nevi geri beslemeli bir sistemdir. Öyle ki; bu bütünlük zamanı da kapsamaktadır. Kısaca, her şeye zaman üstü bir algılaymayla bakmak gerektiği kanaatindeyim. "Kişi eylemin zamanındadır" sözü düşüncelerimi daha net temsil edecektir. Bu bakış açısı bir sistematik algılama olarak kabul edilecek olursa; özgüven, bilgi, bilgiyi uygulama ve bilgiyi paylaşma şeklinde özetleyebileceğim dört ana temel de

Dr. Ceyhan Karpuz ödülünü alırken.

bu sistematığın metodolojik algılama araçlarıdır. Bunların örtüşmesini sağlayacak moral değerler için "Başkalarına olan sevgi ve saygı, kişinin kendisine olan sevgi ve saygısından geçer" sözünü kaynak edinmek yeterli olacaktır.

Düşüncelerimi sizlerle paylaşma aracı olan bu törende "Serhat ÖZYAR Yılın Genç Bilim İnsanı Ödülü"ne layık görülen doktora çalışmasından kısaca bahsetmek istiyorum.

Öncelikli olarak, mikrodalga teknolojisinin tarihi gelişimine baktığımızda, yapılan çalışmaların genel olarak, devre elemanlarının iyi bir performansa sahip olacak şekilde

minyatür boyutlarda gerçekleştirilebilmesi üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Koaksiyel hatlar ve transmisyon boruları alternatif olarak 1950'li yıllarda kullanıma sunulan ve geliştirilen imalat teknolojileriyle optimize edilen şerit ve mikroşerit hatların pratik uygulamalarda kullanılması Mikrodalga Entegre Devre teknolojisi geliştirilmiştir. 1960-70'li yıllarda yarı iletken teknolojisi Monolitik Mikrodalga Entegre Devreleri ortaya çıkarmıştır. 1990'lı yıllarda ise minyatürizasyon üzerine yapılan çalışmalar tek yüzü Monolitik Mikrodalga Entegre Devrelerin geliştirilmesini sağlamıştır. Tek yüzü devrelerin tasarımı devre boyutlarının ve imalat masraflarının azalmasını sağladığından bu yapılar günümüz mobil ve uydu haberleşme sistemlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Yapılan doktora çalışması genel hatlarıyla, mikrodalga mühendisliğinin temel çalışma alanlarından birisi olan minyatürizasyon işleminin, günümüz haberleşme teknolojisinde önemli bir yeri bulunan ve sürekli gelişmekte olan Entegre Devreler için kullanıma sunulmak üzere yeni planar mikrodalga rezonatör ve filtre yapılarına uygulanmasını içermektedir. Mikroşerit ve koplanar hatlarla gerçekleştirilen yirmiden fazla yeni yapı tasarlanıp deneysel olarak gerçekleştirilmiş ve yapılan çalışmalar uluslararası hakemli dergi ve konferanslarda yayımlanmıştır.

Ödüle layık görülen doktora çalışmada maddi ve manevi her türlü desteğini benden esirgemeyen, doktora danışmanlığının yanı sıra ağabey, hatta baba yaçınılığı ve şefkati gösteren hocam Doç. Dr. Adnan GÖRÜR'e teşekkür ediyorum ve huzurlarınızda bilim adına ellerini öpüyorum. Ayrıca, her zaman bana destek olan eşime, aileme, dostlarıma ve burada bulunan herkese teşekkür ederim.

Saygılarımla...

Dr. Serhat Özyar Yılın Genç Bilim İnsanı Ödül Töreninde 26 Nisan 2004'de ödülü ortaklaşa olarak veren kuruluşlar adına yapılan konuşmalar

*Bilim ve Ütopya Kooperatifi adına
Seçici Kurul üyesi Prof. Dr. Semih Koray tarafından yapılan konuşma:*

Hepinize Serhat Özyar Yılın Genç Bilim İnsanı Ödül Törenine hoş geldiniz der, tüm katılımcıları saygı ve sevgiyle selamlarım. ODTÜ Öğretim Elemanları Derneği, Elektrik Mühendisleri Odası ve Bilkop'un Serhat'ın anısını yaşatmak için birlikte oluşturdukları bu ödülün ikincisi bu yıl yine Serhat'ın ölüm yıldönümünde veriliyor. Ödüle önerilen ve ülkemizin çeşitli üniversitelerinde yapılmış dokuz değerli doktora tezinden ikisi bu yılın ödülünü kazandı. Hem ödül kazanan iki seçkin genç araştırmacımızı, hem de ödüle aday gösterilen tüm genç bilim insanlarımızı gerçekleştirmiş oldukları çalışmalar nedeniyle kutluyoruz. Bu genç üyelerini ödüle aday gösteren kurum ve kişilere, önerilen çalışmaların değerlendirilmesinde emeklerini esirgemedi çok değerli katkılarda bulunmuş olan bilim insanlarımıza, doktora çalışmaları boyunca adaylara yol göstericilik yapmış olan tez danışmanlarına ve üniversitelerine, tüm bu katkılarından ötürü en içten teşekkürlerimizi iletiriz.

Serhat Özyar, 24 Nisan 2004 tarihinde genç yaşta yitirdiğimiz değerli bir bilim insanımızdı. Bizleri bu ödül etrafında bir araya getiren Serhat'tır. Serhat, bu ödülü oluşturmuş olan üç kuruluşta, kuruculuk da dahil olmak üzere son derece etkin roller oynadı. Yaşamı bir bütün olarak kucaklayan Serhat, kendi bilimsel çalışmasını, nasıl bir üniversite sorununa yanıt arama, halkın aydınlanma mücadelesine omuz verme, Cumhuriyeti ve bağımsızlığımızı koruma,

mesleki sorunlara ülke gereksinimleri doğrultusunda çözüm getirme etkinlikleriyle birleştirdi. Onun adına konan ödülün amacı ve içeriği Serhat'ın bu mücadelesinin içinden çıkmıştır.

Serhat 24 Mayıs 2000 tarihinde ODTÜ Öğretim Elemanları Demeyi'nin düzenlediği "2000 li Yılların Rektörünü Seçerken Nasıl Bir Üniversite?" panelinde yaptığı konuşmada, Cumhuriyetimizi ortadan kaldırmak isteyen güçlerin neler yapmakta olduğuna dikkati çektikten sonra şöyle diyor: "Karamsar olmak

var olanı irdeleyip sorgulamadan kabullenmeyi de reddediyoruz. Serhat Özyar Ödülü de, paylaştığımız bu tutumun sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Her ödülün bir amacı vardır. Her ödül, bu amaca yönelik süreçleri harekete geçirmeyi hedefler. Serhat Özyar Ödülü benzer ödüllerden ayıran iki önemli özelliği var.

Birincisi, ödül kazanan çalışmanın Türkiye'de bir üniversitede yapılmış bir doktora tezi olması gerekmektedir. İkincisi de, bu çalışmanın ülkemizin bilim gündemindeki temel sorunlardan birinin çözümüne yönelik katkılarda bulunmuş olması istenmektedir.

Bir ülkenin bilim birikiminin temeli, insan gücüdür. Keşfedilemeyen yetenekler, keşfedildiği halde doğru alanlara yönlendirilemeyen yetenekler, keşfedilip doğru alanlara yönlendirildiği halde yanlış coğrafyalara kaybedilen yetenekler. Bunların hepsi, telafisi imkansız yetmişmiş insan gücü kayıplarımızı ifade etmektedir. Bu üç

noktada ciddi kan kaybına uğruyoruz. Belki de bu kayıpların ulusal istatistiklere yansımalarının etkili bir yolu henüz bulunamadığı için, ülke olarak sorunun üstünde gereken ağırlıkla durduğumuz söylenemez.

Genç nüfusumuzun önemli bir bölümü, daha baştan, yeteneklerinin keşfedilebileceği sürecin dışında kalıyor. Üniversiteye giriş sistemimiz, öğrencileri yanlış alanlara dağıtıyor. Burada üstünde dumiak istediğimiz üçüncü noktada, doktora düzeyinde araştırmacı adaylarımızı ve genç araştırmacılarımızı yanlış coğrafyalara

inç nedenlerimiz yok mu? Fazlasıyla var; ama bizler şu anda burada olabiliyorsak, görüşlerimizi karşılıklı birbirimize aktarabiliyorsak, tartışan ve düşünce üreten bir topluluk oluşturabiliyorsak, her türlü seçeneği yaratma şansına da sahibiz." Serhat üniversitelerin topluma öncülük etme görevini vurguladıktan sonra şöyle devam ediyor: "Karamsarlığın ağır basması ve var olanı benimsemek üniversite olmayı reddetmek anlamına geliyor kanımca."

Biz de Serhat'ı izleyerek, karamsarlığa düşmeyi de, kendiliğinden

kaybediyoruz. Bu açıdan Serhat gibi kişisel olarak cereyana göğüs gerenler de, teşvik yerine ek zorluklarla karşılaşılıyorlar. Serhat, daha önce sözünü ettiğim panel konuşmasında, bu zorlukları da ele alıyor, yol açtıkları insan gücü kayıplarını sergiliyor, bu durumu düzeltilebilecek alternatif bazı önerileri tartışmaya açıyor.

Bugün üniversitelerimizin çoğu tek ayaklı üniversitelerdir. Kuvvetli lisans programlarına sahip üniversitelerimizde, doktora programlarına katılım, bu üniversitelerin sahip olduğu birikimle uyumlu bir boyutta değildir. Oysa araştırmanın kurumsallaştırılmasının ve ulusal bir bilim gündemi etrafında bir bilim gücünün inşasının yolu, doktora programlarımızın nitelik ve nicelik olarak güçlendirilmesinden geçmektedir. Bir bunun önündeki engel?

Bugün üniversitenin ya da bilimin ulusal boyutundan söz ettiğinizde, genellikle sözünüzü bitimizen bile fırsat kalmadan, en sık karşılaştığınız tepki, "Ama bilim de üniversite de evrensel kavramlar değil mi?" olacaktır. "Üniversite, adı üstünde evrenseldir geliyor. Fizik, matematiğin ya da başka bir bilim dalının ulusalı olur mu?" diye devam edecektir konuştuğunuz kişi. Üstelik de, bunu, genellikle çok iyi niyetle ve insanlığın bu konuda ulaşmış olduğu ileri bir anlayıştan geri dönülmesini engelleme kaygısıyla yapacaktır. O zaman şimdi bilimde evrensel olan nedir, ulusal olan nedir, günümüzde bu iki yön arasındaki ilişki nasıl ve hangi nedenlerle tepetaklak edilmiştir, ona bakalım.

Bir sistem ne kadar sonuna yaklaşır, artık insanlığın önüne koyacağı yeni bir gelecek kalmazsa, tarih defterini karıştırıp, geçmişte tutucu olan, işine yarayacak olan ne varsa, ona sarılma gereksinimini o kadar çok duyar. Ama bunu yaparken, insanlığa mal olmuş itibarlı kavramlara açkıtan karşı çıkmaz. İçlerini boşaltıp, onları ambalaj malzemesi ola-

rak kullanır. Onları özlerinden yoksun bırakıp, sahteleştirir. İçinde yaşadığımız dönemde geçmişin pek çok olumlu kavramı gibi evrensellik de, bu kavram kalpazanlığının konusu olmaktan kurtulamamıştır.

Bilimsel gerçekler, kuşkusuz evrenseldir. Yani bir bilimsel gerçek, kimin tarafından ve nerede elde edildiğinden bağımsız olarak, kendisine ulaşıldığı andan itibaren tüm insanlığın malı haline gelir, daha doğrusu gelmelidir. Bilimde doğruluğun ölçütü de, evrenseldir. Bir bilginin doğru olup olmadığı, nesnel gerçeklik içinde sınamayla belirlenir. Doğruluğun bilimsel ölçütünün pratik olduğu biçiminde de ifade edebileceğimiz bu ilke, günümüzde insanlığın ulaştığı en evrensel ve vazgeçilmez ilkelerden biridir. Bilimsel bir bilginin derinliğinin ölçütü de, öznal bir unsuru içermekle birlikte, evrensel sayılmalıdır. Bu açıdan derinlik, çözülen sorunun o bilim dalında bilinenle bilinmeyen arasındaki sınırı nereden nereye taşıdığı, diğer bir deyişle bilimin önünü ne kadar açtığı ile ölçülür.

Bilimde ulusal olansa, gündemdir. Her bilim dalındaki araştırma gündeminin iki kaynağı vardır. Birincisi, o bilim dalında bilinenle bilinmeyen arasındaki cephenin nereden geçtiğine bağlı olarak, o bilim dalının mevcut gelişme düzeyinde hangi soruları önüne koyabileceğini belirleyen içsel bir kaynaktır. Diğer önemli kaynak ise, ülkenin gereksinimleridir. Ülke gündeminin bilim gündemine hangi görevleri yüklediğinin belirlenmesidir.

Şimdi de "evrensellik" kavramının, küreselleşmenin önünü açmak için nasıl çarpıtıldığına, günümüz bilim dünyasındaki olgulara dayana-

rak bakalım. Bilimsel gerçeklerin tüm insanlığın malı olması, bilimin kamusal niteliğini bir ifadesidir. Bilimsel bir bilginin, hiçbir engelle karşılaşmaksızın herkes tarafından ulaşıp kullanılabilmesi demektir. Oysa bugün, bilginin metalaşmış olması, elde edilen bilgileri yalnızca parasını ödeyenlerin kullanabile-

ceği anlamına gelmektedir. Bazı alanlarda elde edilen sonuçlara siyasi ve askeri nedenlerle konan süreli yayın yasaklarını hiç hesaba katmaksızın bile, bilginin metalaşması, günümüzde, bilginin evrensel dolaşımının önündeki ciddi engellerden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Bilimde doğruluğun ölçütünün nesnel gerçeklikle sınanma olduğu şeklindeki materyalist ilke de, günümüzde çok ciddi bir aşınmaya uğratılmıştır. Bu ilkenin evrensellığı yadsınarak, geçerli olduğu yaşam bölgesi, dar uzmanlık alanlarına sıkıştırılmıştır. Bilim, "cürmü kadar yer yakan" teknik bir etkinliğe indirgenmiş, toplumsal yaşamın geri kalanından yalıtılarak, geri kalan alanlar bilim dışının egemenliğine açılmıştır. "Demokrasi" adına bilim ile bilim dışına "eşit" muamele uygulamaya çalışılmıştır. İleride, içinde yaşadığımız dönem tarihsel bir değerlendirmesini yapanlar, günümüzü, insanlığın bilim kavramına ulaşmış, ama bu kavramı bir türlü içselleştirememiş, dolayısıyla da evrenselleştirememiş olduğu bir dönem olarak nitelerlerse, herhalde haksız sayılmayacaklardır.

Ulusal bir bilim gündeminden söz edildiğinde, hemen bununla uluslararası düzlemdeki derinlik ölçütünden bir kaçışın ifade edilmek istendiği kuşkusu yayılmaya başlar. Oysa ulusal gündemlerin oluşturulması, bugün emperyalist merkezlerin gereksinimleri doğrultusunda oluşturulmuş "uluslararası" gündeme gerçekten uluslararası bir nitelik kazandırarak zenginleştirilecek, değişik bilim dallarının önüne değişik ve yeni yönlerde gelişme olanakları getirecek, araştırma cephesinin belli bölgelerine - belki de o bilim dalının gelişmesinin önünü tıkayacak biçim-

de – takılıp kalınmasının önüne geçecektir. Ulusal gündemler, bilimsel çalışmaya sığınmak değil, zenginlik ve derinlik getirmek.

Ulusal bir bilim gündemi oluşturup, bilim gücümüzü bu gündem uyarınca inşa etmek,

bizi uluslararası bilim topluluğundan uzaklaştırmaya değil, onunla daha nitelikli ve verimli ilişkiler kurmamıza yol açacaktır. Bilim insanlarımız bu ilişkide tabi bir konumdan giderek öncü ve yönlendirici bir konuma geçecektir.

Serhat Özyar Ödülünün, birinci-

sine anlam kazandıran ikinci özelliği de buradan kaynaklanmaktadır. Ödül kazanan çalışmanın Türkiye'nin bilim gündemindeki temel sorunlardan birinin çözümüne katkıda bulunması istenmektedir.

Bugün yine ülkemizde üniversitelerin ve bilimin yoğun bir saldırı altında olduğu bir dönemden geçiyoruz. Serhat'ı izleyerek, karamsarlığa düşmeden, bilimi ülkenin geleceğini kurtmada maddi bir güç haline getirmek için, çözümler üretmek ve güvencile bakılmak geleceğe.

Serhat 2000 yılındaki konuşması-

nı üniversitede heyecanı yeniden nasıl yaratabiliriz sorusunu ortaya atarak bitiriyor. Onun anısına düzenlenerek bu ödülü iki yıldır kazanan genç araştırmacılarımız, hem heyecanımızı, hem de geleceğe olan güvenimizi ayakta tutuyorlar. Sözlerimi bu yılın ödülünü kazanmış olan Dr. İlkay Bakırtaş ve Dr. Ceyhan Karpuziye için duyularıyla kutlayarak ve ülkemizde bilimin inşasına olan katkılarının sürmesini dileyerek bitirmek istiyorum.

Hepinizi saygı ve sevgilerimle selamlarım.

TMMOB ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI adına Seçici Kurul üyesi Haşim Aydıncak tarafından yapılan konuşma:

Ülkemizde bilim insanlarının bilime ve birbirlerine sahip çıkma gerekliliği her zamankinden daha çok kendini hissettiriyor olmuştur

Bu yıl ikincisini düzenlemekle bu ödülün gelenekleşmesi-kurumsallaşması açısından önemli bir dönemin alınmakta olduğuna dikkatleri çekerek sözlerime başlıyorum. Böyle bir etkinliği birlikte başlatmış olmanın ve sürdürüyor olmanın gururunu paylaştığımız ODTÜ Öğretim Elemanları Derneği ile Bilim ve Ütopya Kooperatifi'ni sergiledikleri yapıcı işbirliği ile özellikle bu türden ortaklaşa çalışmaların gerçekleştirilebilirliğine olan inancı artırıcı katkılarından dolayı kutluyorum.

TMMOB'ye bağlı 23 odadan birisi olarak Elektrik Mühendisleri Odası (EMO) Elektrik, Elektronik, Bilgisayar Mühendisleri'ni bünyesinde toplamaktadır. 33 bini birinci üyesi, 13 Şubesi ve 100'ü aşkın il ve ilçe temsilcileri ile EMO, bilim ve teknolojinin insanların yaşamıyla buluşmasına katkı korkun kendi meslek alanının denetim ve yönlendirmesini sağlamaya çalışmaktadır. EMO, 2004 yılında kuruluşunun 50. yılına varmış olmanın kıvançını yaşamaktadır.

Çalışmalarımız kapsamında pek çok bilimsel teknik ağırlıklı etkinlikler de yapmaktayız. Bu etkinliklerimiz ilgisine göre üyelerimizin, meslektaşlarımızın, üniversitelerin-bilim ve akademik çevrelerin, sanayinin ortak buluşma zeminleri olarak işlev görmektedir. Çoğu kez farklı sektör kuruluşları, değişik üniversiteler, TÜBİTAK gibi kuruluşlarla ortaklaşa gerçekleştirdiğimiz etkinlikler kurumsallaşmasında önemli mesafeler aldık. Örneğin iki yılda bir yapmaktayız "Elektrik, Elektronik, Bilgisayar Mühendisliği Ulusal Kongresi"nin 10.'sünü Eylül 2003'de yaptık. Yine 2003 yılında, Aralık ayında iki yılda bir yapmaktayız etkinliklerden bir diğeri olan "Türkiye Enerji Sempozyumu"nun 4.'sünü gerçekleştirdik...

Ulusal kalkınma, bilim-teknoloji ve sanayileşme politikalarının belirlenmesi ve gerçekleştirilmesi, halkımızın ve mühendislerin refah düzeyinin yükseltilmesi için de önemli bir hedefdir. Bu nedenle EMO, meslek alanımızdaki sorunlara sahip çıkmamızın ülkemizdeki demokrasi mücadelesine katkı koyacağını, ülkemizdeki demokrasi, barış, bağımsızlık ve insan haklarından yana gelişmelerin ise mesleki çalışmaların daha sağlıklı yürütülmesine destek olacağını gözetin bir diyalektik bütünlüklü çalışma ve mücadele hattı izlemektedir.

Bütünlükle emperyalizme-küreselleşmeye endekslenmiş yönetim anlayışlarıyla ülkemizdeki bilimsel çalışmaların ve ARGE çalışmalarının giderek yitirilmesinde ve etkisizleştirilmesine tanık olmaktadır. Bunu kendi alanımızda mühendislerimizin giderek üretim süreçlerinden, yaşamımızı ve geleceğimizi planlama süreçlerinden koparılması boyutları ile yaşamaktayız.

Bu nedenle bilimsel çalışmalara özellikle de ülkemizin bilim gündemi ile ilişkilendirilmiş bilimsel çalışmalarla sahip çıkılması ve destek verilmesi gerekliliğine inanmaktayız. Sevgili arkadaşımız Serhat Özyar'ı bu niteliklere sahip bir bilim insanı olarak erken yitirmiş bizi O'nun anısına bu düşünceler-onun yüklediği sorumluluklar çerçevesinde somut adım atmaya yöneltirdi. Bu ödülün oluşturulması çalışmalarında bir araya geldik.

Böylesi bir araya gelişin ne kadar isabetli olduğu ve ne kadar gerekli olduğu son yaşanmakta olunan TÜBİTAK, YÖK'ün Yeniden Yapılandırılması... saldırılarıyla kanıtlanmıştır. Ülkemizde bilim insanlarının bilime ve birbirlerine sahip çıkma gerekliliği her zamankinden daha çok kendini hissettiriyor olmuştur.

Bu çabalara katkı koyan herkesi saygıyla selamlıyoruz. Genç bilim insanlarımızı da bütün örgütümüz adına bir kez daha kutluyor, saygı, sevgi ve umutla selamlıyoruz.

İnsanın evrimi: İki ayaklılığa geçiş ve su kökenli beslenmenin önemi

Ağaç sıklığındaki ani azalma savı iki ayaklılığa geçişi tek başına açıklayamamaktadır. Bir diğer giderek önem kazanan olasılık ise su kökenli beslenmenin iki ayaklılığın evriminde etkin olduğu görüşüdür. Su kökenli beslenmenin önemini vurgulayan bulguların, insanın evrimini daha iyi anlayabilmemize büyük katkısı olacaktır.

Yrd. Doç. Dr. H. Tuğrul Atasoy

(Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroloji A.D. Öğretim Üyesi)

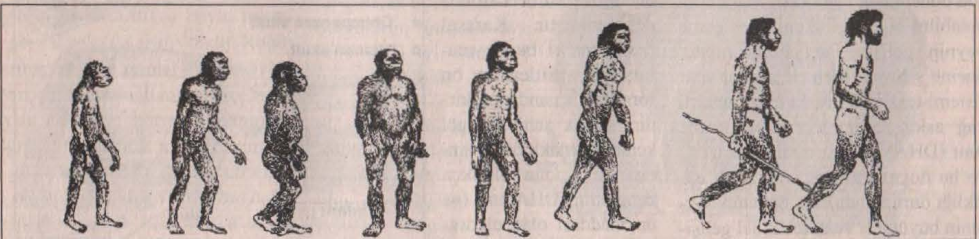
Günümüzden 4,2 – 3,8 milyon yıl önce iki ayaklılığın evrimi başladı. A.afarensis fosil anatomisi ve Tanzania, Laetoli bölgesinde korunmuş 3,5 milyon yıl yaşındaki australopithesin ayak izleri bu tarihlendirmeyi sağlamaktadır. Bildiğimiz kadarı ile atalarımız son 6 milyon yıldır giderek azalan ağaç sıklığı ve artan açık alanlar nedeni ile gündüz saatlerinde artan güneş ısısının baskısına maruz kalmışlar. İki ayak üzerinde yürümek aynı vücut büyüklüğüne sahip dört ayak üzerinde yürüyen bir canlıya göre güneş tam tepedeyken maruz kalınan radyasyon ve ısı miktarının yüzde 60 azalmasını sağlıyordu. Yiyecek arama faaliyeti, güneşin en tepede olduğu ve diğer rakip canlıların gölgede kalmak zorunda kaldıkları saatlerde daha az gölgelik ve suya daha uzak alanlarda bile sürdürülebiliyordu(1). Bu sayede büyük bir beynin gereksinim duyduğu daha çok et bulabilmek olası hale geliyordu. Ayakların ağaç üzerinde yakala-

mak, tutunmak ve sallanmak için gereksinim duydukları geniş beyin alanları yerde geçirilen zamanın artması nedeni ile küçülüyor ve iki ayaklılık ellere ayrılan beyin alanlarının büyümesine olanak sağlıyordu(1). İki ayaklılığa geçiş ile ilgili bir başka görüş ise Kaliforniya Bilimler Akademisi'nden Nina Jablonski ve George Chaplin'ine aittir(2). Primatların gıda veya eş uğruna meydan okumalarda ya da düşmana karşı saldırı durumunda iki ayak üzerine dikildikleri bilinmektedir. Bu davranış rakibi ya da düşmanı ölümcül kavgalara neden olmadan caydırmak ve uzaklaştırmak için oldukça etkin bir yoldur. Jablonki ve Chaplin'e göre üstünlük sağlamak için meydan okumanın, yatıştırmak için geri adım atmanın iki ayak üzerinde gerçekleşmesi, ölümcül saldırıganlığı azaltmak için geliştirilmiş toplumsal davranışın başlangıcı olabilir. Ormanların giderek daralması yiyeceğin yoğunlaştığı sık ağaçlıklı alanlarda gıda rekabetini arttırmış

olmalıdır. Gerginlik durumlarında iki ayak üstünde olası ölümcül kavgaları yatıştırmayı öğrenen bireyler nesillerini sürdürebilme yolunda büyük bir üstünlüğü ele geçirmiş olabilirler.

Su kökenli beslenmeye ilişkin bulgular

Uzun yıllardır iki ayaklılığa geçişte anahtar rolü ormanların azalması ve bu nedenle insanın atalarının ağaçlardan inmek zorunda olmalarının oynadığı düşünülüyordu. Ancak son yapılan araştırmalar iklim ve bitki örtüsündeki bu değişimin 6 milyon yıl kadar önce başladığı ancak atalarımızın iki ayaklılığa geçtiği dönemden çok sonra yani günümüzden 1,7 milyon yıl önce tipik seyrek ağaçlıklı otlakların oluştuğu anlaşılmıştır(2). Bu durumda ağaç sıklığındaki ani azalma savı iki ayaklılığa geçişi tek başına açıklayamamaktadır. Bir diğer giderek önem kazanan olasılık ise su kökenli beslenmenin iki ayaklılığın evriminde etkin olduğu görüşüdür. Primatlar su

Nina Jablonski

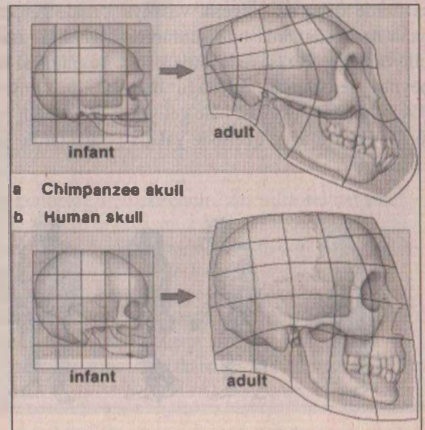
İNİNDE ve su kenarında iki ayak üzerinde durma eğilimindedirler.

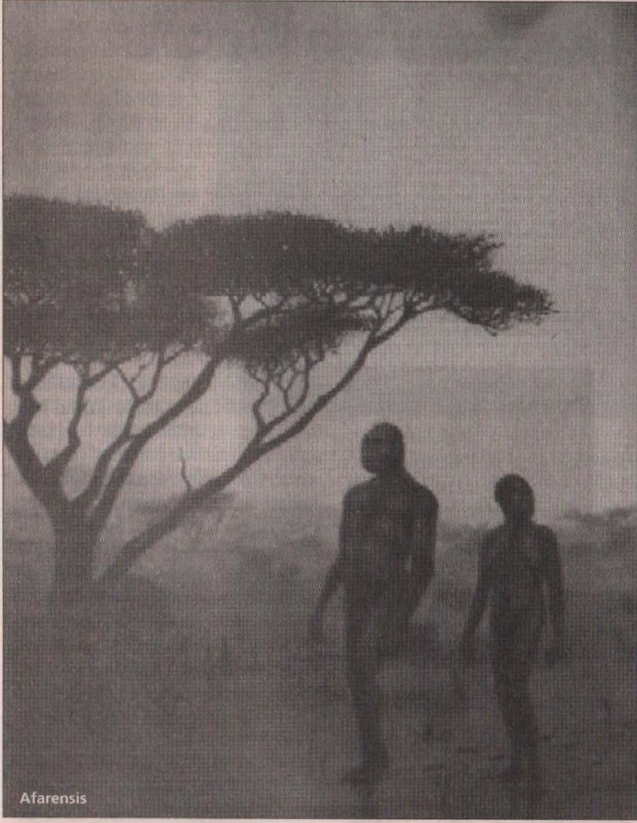
Ağaçlardan inmek ve iki ayaklılık sayesinde daha çok karasal kökenli et ağırlıklı gıda tüketmek çok önemli bir değişim ve dönüşüm etkeni olmasına karşın tek başına beyin hacminin artışı açısından yeterli değildi. İki ayaklılığa geçiş ile birlikte insanın atalarına ait fosil bulgularının çoğunluğunun su kenarlarında oluşu da o dönemde yaşayan toplulukları su kökenli beslenmeye ağırlık verdiklerini göstermektedir ve ayrıca su kenarlarında yiyecek toplamak tüm kabile bireylerinin -çocuklar da dahil- katılabildiği beslenme biçimidir ve diğer hayvanlarla daha az rekabet gerektirir ve daha az enerji tüketimine yol açar(3). Bu beslenme şeklinin diğer artıları ise şu şekilde özetlenebilir: Gıda bulma yarışında diğer etçiller tarafından görece daha az rahatsız edilmek, gıda toplamak için daha az zaman, sosyal etkileşim ve alet yapımı için daha çok zaman, gebeliğin son döneminde daha fazla yağ depolanabilmesi. Su kökenli beslenme beyin gelişimi açısından büyük öneme sahiptir. Memeli santral sinir sistemi temel olarak iki uzun zincirli yağ asidi içerir: Docosahexaenoic Asit (DHA) ve araşidonik asit (AA) ve bu doymamış yağ asitlerinin eksikliği durumunda yeni doğanın beyinin büyümesi ve entelektüel gelişimi tamamlanamaz(3-6). Bu yağ asit-

leri fetusun ve plasentanın hücre membranlarının yapılanma- sı, gelişimi ve işlevleri için gereklidirler. Ayrıca yetişkin bireyin de beyin işlevleri açısından bu doymamış yağ asitlerine gereksinimi vardır(4). Şempanze ve insan yavruları doğum anında eşit beyin hacmi ve beyin/vücut oranına sahiptir. Erişkinlikte ise insan beyninin ağırlığı ve beyin/vücut oranı erişkin şempanzenin 3 katına erişir(5). İnsanlarda olduğu gibi şempanze yavrularında doğumda vücut yağ deposu yoktur ve insan yavrusu doğumda diğer memelilerle kıyaslandığında en yüksek vücut yağ oranına sahip memeli türüdür(6). İnsanın vücut kas kütesinin oranı diğer primatlardan daha düşüktür. İnsan hem beyin için daha fazla enerji depolayarak hem de kas kütesini gerektiren en azda tutup diğer dokular için gerekli enerji miktarını azaltarak daha büyük bir beyne sahip olmak için gerekli enerjiyi sağlayabilmektedir(6). İnsan bebekleri beyin açlık halinde ketonlara çevirebileceği yağ deposuna sahip doğarlar. Ayrıca ketonlar beyin kolesterol ve yağ asidi sentezindeki ana karbon kaynağını oluştururlar(4). Doğum anında bebeğin vücut yağ deposundaki DHA oranı tüm yaşam boyunca olan en yüksek orandadır ki bu miktar hiç düşmeksizin almadan beyin membranlarının yapımı için 3 aylık gereksinimini karşılayabilir(5). Bu miktar normal zamanında doğan sağlıklı bir bebek için 500 gr kadardır ve 9/10 undan fazlası deri altında depolanmıştır. Karasal besin zinciri bu doymamış yağ asitlerinin ön formları açısından fakirdir. Ancak sahil ve göl kenarı kaynaklı besin zinciri bu açıdan oldukça zengindir. DHA'nın (ve ön maddesi olan eicosapentaenoic asitin) deniz

ve kıyı balıklarında karasal et ve yağ zincirine göre 2,5-100 kez daha fazladır. Memeli beyni ve kuş yumurtaları, özellikle de su kuşlarının yumurtaları bu doymamış yağ asitleri açısından en zengin besin grubunu oluştururlar(4). Ayrıca su kaynaklı besin zinciri yine beyin gelişimi açısından çok önemli olan iyot açısından karasal besin zincirine oranla çok daha zengindir. Bitki kökenli beslenme ise tek başına iyot gereksinimini karşılayamaz. Su kökenli beslenme sonucu, gıdalardan alınan ve özellikle daha büyük bir beyin gereksinim duyduğu enerji miktarı ve beyin hacminde artış olası hale gelmiştir. Bu dönem boyunca daha az miktar ile daha fazla besin değeri taşıyan etin tüketimindeki artış bitkisel beslenmeye göre daha az çiğneme süresi ve daha küçük dış yüzeyi anlamına geliyordu. Dış hacminin küçülmesi dilin ağız içinde daha etkin ses çıkarabilmesi için gerekli boşluğun oluşmasına ve dilin evriminin daha kolay gerçekleşebilmesine yol açıyordu(1). Bu fark 2 milyon yıl öncesine ait Australopithecus boisei ile Homo habilis fosillerinde en belirgindir.

Beynin büyümesi ve iki ayaklılık sonucu doğum kanalının görece daralması insan bebeklerinin beyin gelişimi ve motor işlevler açısından henüz tam gelişmeden doğması sonucuna yol açtı. Bu anne ve topluluk

bulguya ya da görüşe erişilmesini kolaylaştırmaktadır.

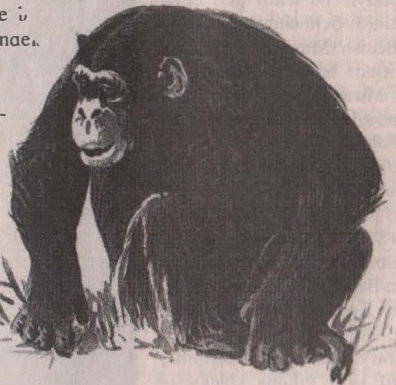
KAYNAKÇA

- 1) Steven Mithen, 'Aklın evrimi' 11. bölüm, *Aklın Tarihöncesi*, Çev. İrem Kutluk, Dost Yayınları, Aralık 1999, s.53-245.
- 2) Richard G. Klein, Blake Edgar, 'İki Ayaklı Maymun' 2. bölüm, *Uygarlığın Doğuşu*, Çev. Yunus Saltuk, Epsilon Yayınları, 1. Basım, Nisan 2003, s.27-59.
- 3) Corballis MC, 'İnsan Olmak', 5. bölüm, *İşaretten Konuşmaya: Dilin Kökeni ve Gelişimi*, Çev. Aybek Görey, Kitap Yayınevi, 1.basım 2003, s. 96-115.
- 4) Broadhurst CL, Wang Y, Crawford MA ve ark., 'Brain-specific lipids from marine, lacustrine, or terrestrial food resources: potential impact on early African Homo Sapiens', *Comparative Biochemistry and Physiology part B*, No: 131 sayı: 302, s. 653-673.
- 5) Cunnane SC, Crawford MA, 'Survival of the fattest: fat babies were the key to evolution of the large human brain', *Comparative Biochemistry and Physiology part A*, No: 136 sayı: 303, s. 1-26.
- 6) Leonard RL, Robertson ML, Snodgrass JJ ve ark., 'Metabolic correlates of hominid brain evolution', *Comparative Biochemistry and Physiology part A*, No: 136 sayı: 303, s. 5-15.
- 7) Richard Leakey, 'Zihnin Kökeni' 8. Bölüm, *İnsanın Kökeni*, Çev. Sinem Gül, Varlık/Bilim Yayınları, 1.Basım, 1998, s. 149-167.
- 8) Corballis MC, 'İşaretten Konuşmaya', 9. bölüm, *İşaretten Konuşmaya: Dilin Kökeni ve Gelişimi*, Çev. Aybek Görey, Kitap Yayınevi, 1.basım 2003, s. 198-255.

bireylerinin çocuk ile daha uzun süre ilgilenmelerine neden oluyordu. İlk başta insan toplulukları için uzun süreli çocuk bakımı dezavantaj gibi görünmesine karşın aslında beynin gelişimi açısından avantaj anlamına geliyordu. Bakıma muhtaç olunan uzun çocukluk dönemi ile zeka arasında doğrusal bir ilişki vardır. Bu süre arttıkça, bireye ilgi gösteren ve bireyin ilişki içinde olduğu diğer bireylerin sayısı arttıkça beyin hacmi ve sosyal zeka da artmaktadır. Robin Dunbar, değişik primat türlerinde bireyin ilişki kurduğu toplum içi birey sayısı ile beyin korteks miktarının doğrusal bir şekilde artış gösterdiğini göstermiştir(7,8). Primat türlerinde grubun büyüklüğü türe göre değişiklik gösterir ve neokortikal orana (neokorteksin geri kalan beyin bö-

lümüne oranı) bağlı artma eğilimi gösterir. Neokortikal oran insanda 4,1 iken şempanzelerde 3,2, gorillerde ise 2,65 olarak hesaplanmıştır. Dunbar'ın hesaplarına göre insan topluluklarında ideal birey sayısı 148 (± 50) bulunmuştur ve bu kam eski insan yerleşkelerinde, birey sayısı ile uyumludur.

Su kökenli beslenmenin önemini vurgulayan bulgular giderek artmaktadır. Bu bulguların, insanın evrimini daha iyi anlayabilmemize büyük katkı olacaktır. Her yeni bulgu ve görüş bir öncekinin eksiklerini tamamlayarak onu olgunlaştırırken bir sonraki

Troya Hazinesi üzerinde Türkiye'nin hakları

Troya hazinesi tartışmasız Anadolu medeniyetinin bir parçasıdır ve buradan kaçırılmıştır. Ancak kaçırılan Troya hazinesi sadece kültürel anlamda değil, hukuki anlamda da Türkiye'ye aittir.

Doç. Dr. Sibel Özle

(M.Ü. Hukuk Fakültesi)

Schliemann tarafından 1873 yılında Çanakkale'nin Tevfi-kiye köyü yakınlarındaki Hisarlık höyüğünde bulunarak yurt dışına kaçırılan ve Troya hazinesi olarak adlandırılan eserler, Schliemann'ın, İlyada destanına konu olan Troya savaşının gerçek olduğu inancıyla Priamos'un altınları olarak bulduğu hazine efsanesi Troya savaşından 1200 yıl daha eskiye dayanmaktadır.(1)

Schliemann antik şehir Troya'yı yanlış yerde araması yüzünden 1871 ve 1872'de kentin önemli bir bölümünü tahrip etmiş,(2) daha sonra bulduğu hazineyi yurt dışına kaçırmış; önce Yunanistan'a ardından da Londra'ya götürmüştür. Schliemann ilk olarak hazineyi Rusya'ya satmayı teklif etmiş ancak Rus Çarı hırsızlıkla ile edilen ve kaçak olarak ülkeye ithal edilen eserlerin alınması Rus kanunlarına aykırı olduğu gerekçesiyle bu teklifi geri çevirmiştir.(3) Schliemann daha sonra British Museum'a bir sergi teklifinde bulunmuş ancak British Museum yetkilileri de bir skandaldan çekindikleri için teklifi kabul etmemiştir.(4) 1877'de South Kensington müzesinde (şimdiki Victoria and Albert müzesi) geçici bir sergi ayarlanmış ve 1881'de hazine Berlin'e götürülmüştür.(5) Troya koleksiyonu Berlin'de 1882'den 1885'e kadar Kunstgewerbe müzesinde sergilenmiş ve ardından yeni Etnografya müzesine taşınmıştır.(6) 1921 yılında koleksiyon

eski Kunstgewerbe müzesine geri götürülmüş ve II. Dünya Savaşı'na kadar Museum für Vor-und Frühgeschichte'nin bir parçası olarak kalmıştır. Müze beş yıl öncesinden savaşa hazırlıklı olduğu için her şeyi eşsiz (1. Sınıf), çok değerli (2. Sınıf) ve diğerleri (3. Sınıf) olmak üzere sınıflandırmıştır. Polonya'nın işgalinden önce müze 1. sınıf eserleri üç kutuya yerleştirmiş ve MVF 1-3 olarak numaralandırmış ve her kutunun envanterini asılları müzede kalacak kopyaları kutulara yerleştirilecek şekilde hazırlamıştır. MVF 1 nolu kutuda Priamos'un hazinesinden altın eserler ile dört gümüş tas bulunmaktadı.(7)

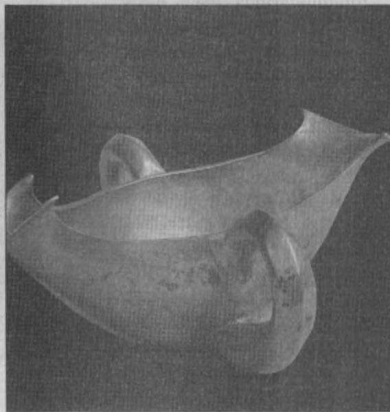
Söz konusu, üç kutu 23 Ocak 1941'de geçici olarak Prusya Devlet Bankası'nın zemin katındaki sağlam bir kasaya konmuştur. Aynı yıl hayvanat bahçesinde uçaksavar kulesi (Flakturm) inşaatına başlanmıştır.

Hava saldırılarına karşı çok sağlam inşa edilen kuleler başlangıçtan beri Berlin'den getirilen kültür hazinelerinin sığınma yeri olarak planlanmıştır. Güvenliğin son derece sıkı olduğu bu yerde, güvenlik ihlalinin müeyyidesi ölüm cezasına kadar gidilmektedir.(8)

1945 baharında Kızıl Ordu'nun yaklaşması nedeniyle Hitler'in emriyle kültür hazinelerinin Elbe şehrinin batısındaki bir alana tahliyesine karar verilmiştir. Söz konusu emir gizlilik içinde ve sadece dört kişinin bilgisi dahilinde gerçekleştirilmiştir.(9) 7 Nisan 1945'de Flakturm'da kalan en değerli parçalar Grasleben'de bir tuz madenine taşınmıştır.(10) Maden 12 Nisan 1945'de ABD 9. Ordu tarafından ele geçirilmiştir. Bu arada 1 Mayıs 1945'de de Hayvanat Bahçesindeki uçaksavar kulesi Kızıl Ordu'nun eline geçmiştir.(11) Bu durumda Troya hazinesi-

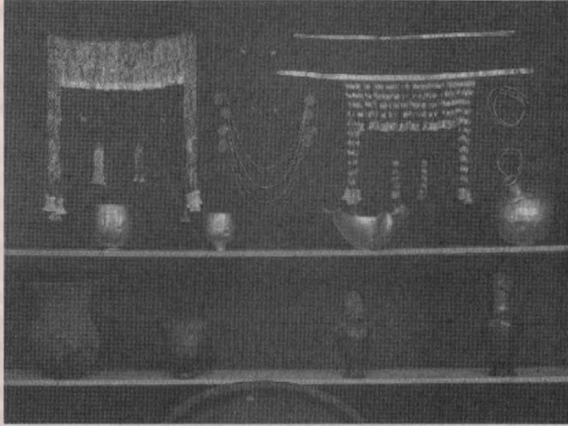
nin Amerikalıların elindeki madende mi yoksa Rusların elindeki hayvanat bahçesinde mi olduğu konusu açık değildir ve çeşitli tartışmaları beraberinde getirmektedir.(12)

1991 yılında ART News'da yayınlanan bir makale Sovyetler Birliği'ndeki gizli sanat eseri depolarından bahsetmiş ve ardından Troya hazinesinin Haziran 1945'de Rusya'ya götürüldüğünü açıklayan belgeler ortaya çıkmıştır.(13) 24 Ekim 1994'de ise ilk defa, Berlin müzesinden yetkililerin Puşkin Devlet müzesinde bulunan Troya hazinelerini incelemesine

izin verilmiştir.(14)

Yıllar sonra Troya hazinesi ile birlikte ortaya çıkan sanat eserlerinin akıbeti konusunda Rusya ile Almanya arasında müzakereler başlamıştır. Bu müzakereler iki devlet arasında yapılan İyi Komşuluk Antlaşması çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. İlk olarak 9 Kasım 1990'da Sovyetler Birliği ile Federal Almanya arasında imzalanan antlaşmanın(15) 16. maddesi ve ardından 16 Aralık 1992'de Almanya ile Rusya arasında imzalanan ve aynı hükmü getiren antlaşmanın(16) 15. maddesi konuyu düzenlemektedir. Bu maddeye göre her iki devlet kendi ülkelerinde bulunan diğer tarafta ait kültürel hazinelerin korunmasını destekler ve kendi ülkelerinde bulunan kayıp ya da hukuka aykırı olarak nakledilmiş sanat hazinelerinin sahiplerine ya da mirasçılara iadesini kabul ederler. Bu noktada hukuka aykırı olarak nakledilen kültür varlıkları ibaresi çeşitli tartışmaları beraberinde getirmiş ve Sovyetler tarafından II. Dünya Savaşı sırasında Almanya'dan götürülen eserlerin hukuka aykırı olarak değil, Almanya'nın SSCB'den götürdüğü eserlere karşılık olarak alındığı ve bu nedenle nakliyatın hukuka uygun olduğu ileri sürülmüştür.(17) Dolayısıyla Almanya, Rusya ile yapmış olduğu antlaşmalara dayanarak Schliemann'ın Almanya'ya bağışladığı Troya hazinesinin kendisine iadesini istemekte; Rusya ise bunların savaş tazminatı olarak Rusya'ya götürüldüğünü ve II. Dünya Savaşı'nın galibi olarak Rusya'ya ait olduğunu ileri sürmektedir.(18) Bu noktada Troya hazinesi üzerinde gerçekte kimin mülkiyet hakkına sahip olduğu meselesinde kaynak ülke olan Türkiye de devreye girmiştir. 28 Mayıs 1991'de Moskova Büyükelçiliğimiz Sovyetler Birliği Kültür Bakanı I. Yardımcısı Hilcevski'yi ziyaret etmiş ve eserlerin Türkiye'ye iadesi

talep edilmiştir.

Türkiye'den kaçırılarak Almanya'ya oradan da Rusya'ya götürülen Troya hazinesinin kime ait olduğu meselesinde Türkiye'nin iddiaları ve hukuku dikkate alınmadan karar verilemez. Bu nedenle Schliemann'ın kazı yaptığı dönemdeki Osmanlı hukuku ve Schliemann'a verilen kazı izninin şartları incelenmelidir. Zira Schliemann'a ait olmayan bir hazinenin Almanya'ya bağışlanması ve oradan da savaş tazminatı olarak Rusya'ya götürülmesi hukuken temelsiz kalacaktır.

Hazinenin keşfi

Schliemann Hisarlık höyüğündeki ilk kazılarına 1870 yılında başlamıştır. O dönemde Hisarlık'ın bir bölümü İngiliz diplomat Frank Calvert'e aittir. Schliemann Calvert ile yaptığı sözleşmede onun arazisinde bulunduğu eserlerin yarısını ona vermek üzere anlaşmıştır.(19) Aslında Schliemann Hisarlık'ın diğer yarısını satın almak istemiş ancak bu arazi Osmanlı Devleti tarafından kamulaştırılmış(20) için hedefine ulaşmamıştır. Bu arada yaptığı kaçak kazılarının ardından, dostları ABD'nin İstanbul Büyükelçisi Mr. Wyne Mc Veagh ve Babiâli'de ticaret atâşesi olan Mr. John P. Brown aracılığıyla 1871'de Bab-ı âli'den kazı için izin (ferman) elde edebilmiştir.(21)

Schliemann'a verilen iznin şartları 862 nolu belgede şöyle açıklanmıştır: Kazı ile ilgili tüm masraflar

Schliemann'a aittir, bulacağı eserlerin yarısı devlete diğer yarısı da başka ülkelere götürülmemek şartıyla kendisine aittir ve kazı sırasında bina gibi şeyler meydana çıktığında halkın görüşüne sunulup teşhir etmek üzere hiçbir tarafı zedelenmeyecek ve aslı durumu üzerinde bırakılacak, çıkacak şeyleri haber vermek için hükümet tarafından tayin edilecek memurların maaşını kendisi verecektir.(22)

Schliemann başlangıçta kendisine ait kısmın yurt dışına çıkartılabileceğini ancak 1872'de Bakanlık kararıyla bu hakkın geri alındığını, Osmanlı Hükümeti'nin sözleşmeyi bozduğunu iddia etmektedir.(23) Herşeyden önce Osmanlı Devleti ile Schliemann arasında böyle bir sözleşmenin yapılması mümkün değildir. Zira o dönemde yürürlükte olan 1869 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi(24) m. 2 eski eser aramak için izin şartını getirmiş ve bulunan eski eserlerin ihracını kesin olarak yasaklamış ve devlete de eserler üzerinde ön-alım hakkı tanımıştır. Dolayısıyla 1869 Nizamnamesi ve buna göre çıkarılan fermanla özel mülkiyete izin verilmiş ancak eserlerin yurt dışına çıkışı yasaklanmıştır.

Üç yıllık bir çalışmanın ardından 31 Mayıs 1873'de Priamos'un hazinesi olarak adlandırılan hazine bulunmuştur.(25) Schliemann'ın aldığı kazı iznine göre hazinenin yarısı devlete aittir, diğer yarısının da ihracı yasaktır. Ancak Schliemann hiçbir zaman hazineyi Türklerle paylaşmak niyetinde olmadığı için(26) tümünü 6 Haziran 1873'de muhtemelen Yunan konsolosu tarafından ayarlanan, Yunan gemisi Taxiaches ile yurt dışına kaçırmış(27) ve Ağustos 1873'de Priamos'un hazinesini keşfettiğini bütün dünyaya duyurarak bilimadamlarını Atina'daki evine davet etmiştir.(28) Hazinenin yurt dışına kaçırılışı hukuka aykırıdır ve bu ne-

denle kaçakçılıkla ilgisi olan kişiler Osmanlı Hükümetince yargılanmış ve cezalandırılmıştır.(29)

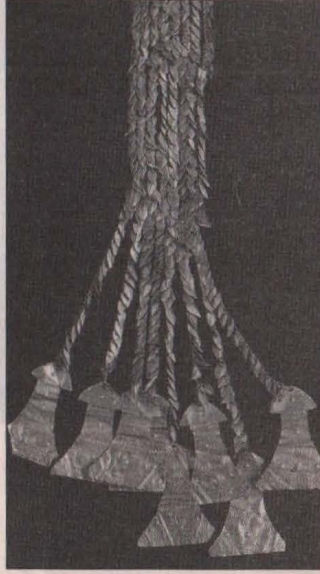
1974 yılında Osmanlı Hükümeti Atina'da bir dava açarak hazinenin iadesini talep etmiştir. Schliemann her iki tarafın da yabancı olduğu gerekçesiyle Atina mahkemesinin yetkisine itiraz etmiştir.(30) İlk derece mahkemesinin bu itirazı kabul etmesi üzerine Osmanlı Hükümeti kararını temyiz etmiş ve Temyiz Mahkemesi ilk derece mahkemesinin kararını bozarak, hazinenin tümünün müsadereğine karar vermiştir. Ama Yunan polisi hazineye elkoymak için Schliemann'ın evine gittiğinde hiçbir şey bulamamıştır.(31) Schliemann bir kez daha hazineyi Türkler'den kaçırmayı başarmıştır.

Schliemann daha sonra Yüksek Mahkeme'ye başvurmuştur. Ancak Yüksek Mahkeme'nin ne şekilde karar verdiği bilinmemektedir.(32) Bununla birlikte Schliemann mahkemenin kendisini 10 000 frank ödemeye mahkum ettiğini ancak kendisinin 10 000 frank yerine Türk makamlarıyla iyi ilişkiler içinde kalma arzusunu belirten bir mektupla birlikte 1875'de 50 000 frank verdiğini iddia etmektedir.(33) Schliemann'ın bu iddiasını ispatlayacak hiçbir belge veya delil bulunmamaktadır.(34)

Hazine üzerindeki mülkiyet hakkı meselesi

1873'de Hisarlık'da Schliemann tarafından bulunan hazine üzerindeki mülkiyet hakkı Osmanlı Devleti'nde o dönemde yürürlükte olan kanunlara ve Schliemann'a verilen kazi iznine göre belirlenmelidir.

Osmanlı Devleti kendi ülkesinde bulunan kültür varlıklarının korunmasının önemini bilerek ve İstanbul'da bir müze tesis etmenin gerekliliğini vurgulayarak 1869 yılında Asar-ı Atika Nizamnamesini(35) çıkarmıştır. Nizamname 1. maddesi ile eski eser aramak için izin şartını getirmiş, bulunan eski eserlerin serbest ticaretini kabul etmiş fakat sikkeler dışında eski eser ihracatını yasaklamış ve devlete eserler üzerinde ön-alım hakkı tanımıştır (m. 2). Nizamname arazisinde eski eser bulunan buna sahip olacağını belirtmiştir

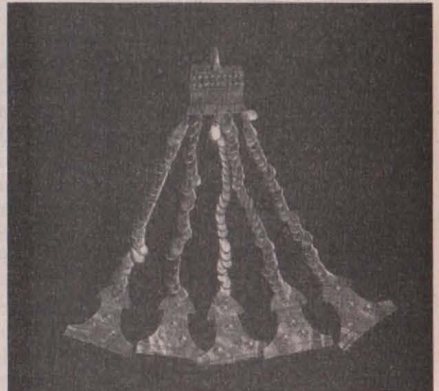
(m. 3).(36) Dolayısıyla bu nizamname eski eserler üzerinde kanunen tesis edilen (ipso iure) devlet mülkiyetini öngörmemiş ve özel mülkiyete izin vermiştir.

Nizamname kazı için Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınan bir izni zorunlu kıldığı için, Hisarlık'da bulunan hazinenin kime ait olduğu, bu iznin (fermanın) şartlarına göre belirlenecektir. İzin, kazı esnasında bulunan eserlerin yarısının devlete yarısının da Schliemann'a ait olduğunu ve fakat Schliemann'ın kendisine kalan eserleri yurt dışına çıkaramayacağını kabul etmiştir.(37) Schliemann kazı iznine aykırı olarak eserlerin yarısını devlete vermediği gibi tümünü hukuka aykırı olarak yurt dışına götürmüştür. Bu durumda hazinenin devlete ait olan yarısı çalınmış, diğer yarısı da kaçırılmış olmaktadır.(38) Devlet açık bir tasarrufla hazine üzerindeki mülkiyet hakkını geri çekmediği sürece, devletin mülkiyet hakkı devam etmektedir.

Bu bağlamda Schli-

emann'ın iddia ettiği gibi 50 000 franklık bir tazminat karşılığında Osmanlı Devletinin hazine üzerindeki mülkiyet hakkından vazgeçip geçmediği bir soru olarak ortaya konabilir.

Her şeyden önce söz konusu iddia Schliemann'ın kendi sözlerine dayanmaktadır ve Yunanistan'daki mahkemenin 10 000 frank tazminata hükmettiğine dair hiçbir belge mevcut değildir.(39) Aynı şekilde Osmanlı Devleti'nin de 50 000 frank aldığı ve karşılığında hazine üzerindeki haklarından vazgeçtiğini gösterir bir belge bulunmamaktadır. Ayrıca 50 000 frank Troya hazinesinin değeri için çok gülünç bir rakamdır. Osmanlı belgelerine göre hazinenin değeri takriben 2 milyon franktır.(40) Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin yaklaşık 2 milyon frank değer biçtiği hazine için 50 000 frank karşılığında mülkiyet hakkından vazgeçtiğini kabullenmek mümkün değildir. Eğer iddia edildiği gibi gerçekten Schliemann'dan 50 000 frank alınmışsa, bunun yasadışı ihracat sebebiyle alınan bir tazminat olduğu kabul edilmelidir. Zira Schliemann mülkiyeti kendisine ait olan ancak yurt dışına çıkışı yasak olan eserleri de kaçırmıştır. Bu durumda alındığı iddia edilen 50 000 frank bu yasadışı ihracatın tazmini olabilir. Ama kesinlikle Osmanlı Devleti'nin başlangıçtan beri hazinenin kendisine ait olan yarısını Schliemann'a devrettiği anlamına gelmemektedir. Bu yönde açık ve net bir tasarruf olmadığı sürece devletin kendisine ait

bir eşya üzerindeki mülkiyet hakkından vazgeçmesi hukuken mümkün değildir.

Schliemann'ın Osmanlı Devleti ile ilişkisi bu hırsızlık ve kaçakçılık olayından sonra da devam etmiştir. Güçlülerle de olsa 1876 yılında Schliemann yeni bir kazı izni elde etmeyi başarmıştır. Çanakkale valisi İbrahim Paşa'nın engelleme çabasına rağmen, 1878 yılında Schliemann çok sayıda işçi ve at arabasıyla birlikte Troya'daki kazılarına başlamıştır.(41) Schliemann'ın aldığı kazı iznine göre, bulunan eski eserlerin üçte ikisini Osmanlı Devleti müzesi alacak, üçte biri kendisine kalacaktır(42). Bu durum o sırada yürürlükte olan 1874 Asar-ı Atika Nizamnamesi(43) hükümleriyle örtüşmektedir. 1874 Nizamnamesine göre henüz keşfedilmemiş eski eserler nerede bulunursa bulunsun devlete aittir. İzin alarak usulüne uygun şekilde eski eser bulunanlar, bulduklarının üçte birine hak kazanırlar, üçte biri arazi sahibine, kalan üçte biri de devlete kalır. Bölüşürmenin değer bakımından mı yoksa aynen mi olacağına devlet karar verir (m. 5). Kazı yapanlara kalan eski eserler devletten izin alınarak ihraç edilebilir (m. 32). İzinsiz ihraç edilmeye çalışan eserler gümrükte tutulursa müsadere edilir (m. 34). Nizamnameye göre çıkarılan fermanla Schliemann devlet arazisinde kazı yapacağı için bulduklarının üçte ikisi devlete gidecek, üçte biri ise kendisine kalacaktır.

Schliemann 1879'da büyük güçlüklerle yeni bir ferman elde etmiştir.(44) Bu durumda Troya hazinesini yurt dışına kaçırmış birine daha sonra yeni kazı izinlerinin verilmesinin, hazine üzerinde devletin sahip olduğu haktan vazgeçtiği anlamına gelip gelmediği de bir soru olarak ortaya konabilir. Sorunun cevabı kesinlikle hayırdır. Çünkü devletin mülkiyet hakkından vazgeçmesi açık bir tasarrufla olmaktadır. Devlet bir tüzel kişi olduğu için ancak yetkili organları aracılığıyla hukuki tasarrufla bulunabilir ve bağlayıcı kararlar alabilir. 1844 yılından beri Hasta Adam ilan edilen Osmanlı

Devleti'nde, Schliemann'ın güçlü dostları ve bağlantılarını kullanarak aldığı kazı izinleri hiçbir şekilde Türkiye'den kaçırıldığı ve devlete ait olan hazinenin kendisine bağışlandığı anlamında yorumlanamaz. İmparatorluğun çöküş döneminde Osmanlı Hükümeti, Schliemann'ı boykot etme gücünü kendinde bulamamış olabilir ama hazinenin ona verildiği yönünde bir sözleşme yapma ya da devletin artık mülkiyet hakkından vazgeçtiğini belirten bir tasarrufla bulunma ayıbını da işlememiştir.

Schliemann 1882'de yeni bir kazı izni almış ve buna binaen bulduğu ve mülkiyeti kendisine ait olmayan eserlerin bir kısmını Berlin'e, bir kısmını da İtalyan konsolosunun yardımıyla Atina'ya götürmüştür.(45) Schliemann 1890'da aldığı yeni bir izinle kazılarını sürdürmüştür. Ancak bu sefer bulduğu eserler üzerinde bir paylaşma sözkonusu olmamıştır, zira 1884'de yürürlüğe giren yeni Asar-ı Atika Nizamnamesi(46) Osmanlı topraklarında mevcut veya bundan böyle yapılacak her nevi eski eserin devlete ait olduğunu açıkça belirtmiştir (m. 3). İzin alınarak yapılan kazılarda bulunacak eski eserler tamamen devlet müzesine ait olup, kazı yapanlar sadece fotoğraf

ve kalıp alabileceklerdir (m. 12). Böylelikle Schliemann'ın bulduğu tüm eserler kanun gereği (ipso iure) devlete aittir. Schliemann bu dönemde bulduğu eserleri de İtalyan konsolosun yardımıyla Atina'ya kaçırmış(47) dolayısıyla devlete ait eserleri bir kez daha kaçırmıştır.

Sonuç

Troya hazinesi tartışmasız Anadolu medeniyetinin bir parçasıdır ve buradan kaçırılmıştır. Hazinenin dönmesi ve bütün Troya eserlerinin Troyada inşa edilecek bir müzede sergilenmesi, kültür varlıklarının ait olduğu yerde korunması amacına da hizmet edecektir. Ancak kaçırılan Troya hazinesi sadece kültürel anlamda değil, hukuki anlamda da Türkiye'ye aittir.

Schliemann tarafından kaçırılan eserler üzerinde devletin mülkiyet hakkı devam etmektedir. Bu hak hiçbir tasarrufla ortadan kaldırılmamıştır. Dolayısıyla Schliemann'ın kendisine ait olmayan eserleri Almanya'ya bağışlaması ve bunun üzerine Rusya'nın savaş tazminatı olarak onları alması hukuki temelden yoksundur. Troya hazinesinin iyiniyetle iktisabı da mümkün değildir. Zira başlangıçtan beri herkes hazinenin Türkiye'den kaçırıldığını bilmekle veya bilebilecek durumdadır. Bu

Schliemann anısına basılan pullar

itibarla gerçek hak sahibi Türkiye'nin dışlanarak Almanya ya da Rusya'nın hazine üzerinde hak iddia etmesi doğru değildir. Rusya'nın Troya hazinesini, Almanya'nın ödemesi gereken bir savaş tazminatı olarak görmeyip, gerçek hak sahibi olan Türkiye'ye iade etmesi, kültürel mirasın korunması konusunda çok önemli bir adım olacaktır.

DİPNOTLAR

- 1) Greenfield, Jeannette: The Return of Cultural Treasures, second edition, 1996, s.228; AkinshA, Kostanin/Kozlov, Grigorii with Sylvia Hochfield: Beatiful Loot, 1995, s.8.
- 2) Bkz. Esin. Ufuk: Heinrich Schliemann Kazı Raporları ve Mektuplaşmaları Seçme Parçalarla Troya, İstanbul, 1991, s.42.
- 3) Leo Klein, Smiena, 10.10.1990.
- 4) Acar, Özgen: "Send It Home-to Turkey" Archaeology Odyssey. July/August 1999, s.23.
- 5) Traill, David: "Priam's Treasure" Archaeology Odyssey, July/August 1999, s.20; Easton, D.F.: "The Excavation of the Trojan Treasure and Their History up to Death of Schliemann in 1890" in the Spoils of War, 1997, ed. by Elizabeth Simpson, s.198 (The Trojan Treasure)
- 6) Easton, D.F.: "Priam's Gold: The Full Story" 44 Anatolian Studies, 1994, s.233. Ayrıca bkz. Goldmann, Klaus: "The Trojan Treasure in Berlin: The Disappearance and Search for the Objects After World War II" in the Spoils of War, ed. by Elizabeth Simpson, 1997, s.200.
- 7) Easton, s.233.
- 8) Goldmann, s.201.
- 9) Bkz. Goldmann, s.201-202.
- 10) Easton, s.234.
- 11) Goldmann, s. 202, Easton, s.234.
- 12) Ayrıntılar için bkz. Goldmann, s.202 vd.
- 13) Goldmann, s. 203, Easton, s.236-237; AkinshA, Konstantin/Kozlov, Grigorii: "The Discovery of the Selected Repositories" in the Spoils of War, ed. by Elizabeth Simpson, 1997, s.162-163.
- 14) Goldmann, s.203.
- 15) Treaty Between the Federal Republic of Germany and the Union of Soviet Socialist Republics on Good-Neighbourliness, Partnership and Cooperation, 30 International Legal Materials, 505. Anlaşma metni için ayrıca bkz. The Spoils of the War, ed. by Elizabeth Simpson, 1997, s.304 vd.
- 16) Agreement Between the Government of the Federal Republic of Germany and the Government of the Russian Federation on Cultural Cooperation. Anlaşma metni için ayrıca bkz. The Spoils of the War, ed. by Elizabeth Simpson, 1997, s.306-307.
- 17) Bu konudaki tartışmalar için bkz. Fiedler, Wilfried: "Legal Issues Bearing on the Restitution of German Cultural Property in Russia" in the Spoils of War, ed. by Elizabeth Simpson, 1997, s.175 vd.; Hiller, Armin: "The German-Russian Negotiations over the Contents of the Russian

- Properties" in the Spoils of War, ed. by Elizabeth Simpson, 1997, s.179 vd.
- 18) urice, Stephen: "Claims to Ownerships of the Trojan Treasures" in the Spoils of War, ed. by Elizabeth Simpson, 1997, s.205.
- 19) Simpson, Elizabeth: "Schliemann's Treasures From the Second City of Troy" in the Spoils of War, ed. by Elizabeth Simpson, 1997, s.191.
- 20) 862 nolu belge. 22.8.1873. 862 nolu Ayniyat Defterinin 42. sahifesinden çıkarılan kayıt sureti.
- 21) Esin, s.21.23. Mr Brown 19.3.1872 tarihli mektubunda, Schliemann'a küçük objeleri cebine koymasını ve kazılarında büyük miktarda altın ve gümüş bulmasını tavsiye etmektedir. Allan, Susan Heuck: "Priam's Treasure", Archaeology Odyssey, July/August 1999, s.28. Mr Brown'ın bu tavsiyeleri kuşkusuz Schliemann'ın niyetine uygun düşmekteydi.
- 22) 862 nolu belge Schliemann'a verilen iznin orijinal belgesi değildir. Sözkonusu belge eserler kavgılandıktan sonra Akdeniz Adaları Vilayetine hitaben yazılmış ve bir daha Schliemann'a kazı izni verilmemesi emrederken bunun nedenlerini de zikretmiştir. Bu bağlamda orijinal fermanın koşullarını da öğrenmiş oluyoruz.
- 23) Esin, s.43. Schliemann bu nedenle bulduklarını kendisine saklayarak onları bilim adına kurtardığını iddia etmektedir. Ibid. s.43.
- 24) 13.2.1869. Takvim-i Vakayi, Tertib-i Evvel, nr 1053, 1 Şubat 1284-1 Zilkade 1285. Bkz. Özel, Sibel: Uluslararası Alanda Kültür Varlıklarının Korunması, İstanbul, 1998, s.70.
- 25) Easton, s.221; Traill, s.16. hazinenin bulunma tarihi de tartışmalıdır. Bkz. Ibid. s.26.
- 26) İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan ve 19 Haziran 1873 tarihli mektubunda Schliemann, 150 işçiyi üç yıl çalıştıktan ve 200.000 franktan fazla harcamaya yaptıktan sonra hazinayı Osmanlı Hükümeti ile paylaşmasını mümkün olmadığını açıkça belirtmektedir.
- 27) Easton, s.225.
- 28) Traill, s.20.
- 29) 17 Şubat 1874 (26 Muharrem 1291) tarihli belgeye göre hazinenin Kumkapı gümrüğünden Atina'ya kaçırıldığının öğrenilmesi üzerine müdür ve vergi memurlarının ve diğer adı geçenlerin özel komisyonda sorgulanmalarında, bu işle ilgili ve alakalarının bulunduğu anlaşılmıştır. (1070 nolu Ayniyat Defterinin 178. Sahifesinden çıkarılan kayıt sureti) 29 Mart 1875 (21 Sefer 1292) tarihli belgeye göre Memur Emin Efendi'nin sorumluluğu olmadığı ve vergi memuru Emrullah Efendi hakkında cezayı gerektiren bir

- hüküm olmadığı, vergi müdürü Halid Efendi'ye ve maiyet memurlarına sorumluluk yüklemeye sebep olmadığı ancak Rüstem Ağa'nın vilayet merkezine bilgi vermekten kaçınması nedeniyle Schliemann'ın hazinayı zımmetine geçirmesine meydan verdiği gerekçesiyle Ceza Kanunu'nun 90. maddesine uygun olarak üç ay hapsine 10 Sefer 1292 yani 6 Mart 1291 tarih ve 5 sayılı yazı ile karar verilmiştir (859 nolu Ayniyat Defterinin 278. Sahifesinden çıkarılan kayıt sureti).
- 30) Easton, s.228.
- 31) Easton, s.22; Acar, s.23; Allen, s.28-29; Moorehead, Caroline: The Lost Treasure of Troy, 1994, s.144.
- 32) Easton, s.229.
- 33) Esin, s.48. Bu iddia bu konunun inceleldiği yerli ve yabancı kaynaklarda da tekrar edilmektedir. Bkz. Easton, s.229; Acar, s.144. Bununla birlikte Osmanlı Devleti'ne gönderilen para Moorehead'ın kitabında 250.000 frank olarak gösterilmiştir (s.146-147). Dolayısıyla delil olmaksızın ileri sürülen her iddia kolaylıkla dedikoduya ve abartıya yol açabilmektedir.
- 34) Bu satırların yazarı hem Kültür Bakanlığı'nda hem de Arkeoloji Müzesi'nde, Troya hazinesi ile ilgili yaptığı araştırmaya ve incelediği dosyalarda bu yönde bir bilgiye rastlanmamıştır.
- 35) Bkz. dn.24.
- 36) Schliemann bu yüzden Hisarlık'ın diğer parçasını satın almak için o kadar uğraşmış ve arazi devlet tarafından kamulaştırılınca çok sinirlenmiştir. Bkz. Esin, s.43.
- 37) Bkz. dn.22.
- 38) Hazine üzerinde hiçbir zaman paylaşım yapılmadığı için eserlerin hangisinin devlete ait olduğunu söylemek mümkün değildir.
- 39) Easton, s.229.
- 40) 22 Ağustos 1873 (28 Recep 1290) tarihli 862 nolu belge. 862 nolu Ayniyat Defterinin 42. Sahifesinden çıkarılan kayıt suretidir.
- 41) Esin, s.48.49.
- 42) Esin, s.55. Moorehead sözkonusu fermanı bir sözleşme olarak nitelendirmektedir (s.182). Oysa Schliemann için verilen ferman iki tarafın, tüm koşullar üzerinde anlaşılan bir sözleşme değil, Eski Eserler Mevzuatı'na göre verilen tek taraflı bir imtiyazdır.
- 43) 8 Nisan 1874-26 Mart 1290, Düstur, I. Tertip c.3, s.426-431. Bkz. Özel, s.70 vd.
- 44) Esin, s.58.
- 45) Easton (the Trojan Treasure) s.198.
- 46) 21 Şubat 1884-9 Şubat 1299, Düstur I. Tertip, Zeyl 4, s.97-98. Ayrıntılı bilgi için bkz. Özel, s.71 vd.
- 47) Easton (the Trojan Treasure) s.198.

Platon'un Kratylos'undan Fukuyama'nın Son İnsan'ına

veya kavramların doğruluğu üzerine

"...Var olan şeyleri nasıl öğrenmek veya keşfetmek gerektiğini bilmek belki benim de, senin de gücümüzü aşar. Onun için, adlardan yola çıkmayı bir yana bırakıp, var olan şeyleri bizzat kendilerinden hareketle öğrenmek ve araştırmak gerektiği, bunun çok daha iyi olacağı üzerinde anlaşalım..." 1

Erdem Ergen

(İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü Öğrencisi)

Kavramlar, ilkçağlardan günümüze felsefe-bilim etkinliklerinin taşıyıcısı, düşünce sistemlerinin tartışılmasında hareket noktası oldular. Elbette her kavram belirli bir gerçeklik zemininde ihtiyaçları karşılamak amacıyla kurgulandı. Ama her kavram herkes için aynı derecede geçerlilik ya da gerçeklik taşıyamadı. Platon'un Kratylos diyalogunda genel olarak adların doğruluğu sorgulanırken, kusursuzluk, ad koyucuların şaşmaz niteliklerine bağlanıyordu -ki onlar da zaten tanrılarıdır. Günümüzde ise insanların yaratmış olduğu bu kavramlara tanrısal dayanak arama modası geçti. Ancak "moda" kavramların, temeli ni ve metodolojisini incelediğimizde, yine metafizik kurguların hakim olduğunu görüyoruz. İnsan aklının bir atılımı olarak ele alınan Aydınlanma Çağı, bugün temsilcisi olduğu sınıf tarafından topa tutuluyor. Bütünlüğü, sağlam, evrensel düşünce sistemleri yerine, parçalı, yerel, cılız değer dizeleri konuluyor. İnsanlığın bilme, keşfetme,

yaratma niteliklerine pranga vuruluyor.

Dil felsefesi özellikle 20. yüzyılda felsefi çalışma alanları içinde önem kazandı. Olumlu çalışmaların dışında, Aydınlanma Felsefesi'nin getirdiği yaklaşımlara karşı, yapısalcılık, post-yapısalcılık, post-modernizm gibi tarih-dışı düşünce akımlarına tarafından kalkan olarak da kullanılmaya çalışıldı. Bu yüzden Batılı toplumlar 20. yüzyılda ortaya ciddi düşünce sistemleri değil, düşünce akımları düzeyinde birikim sunabildiler.

20. yüzyılın başlarında siyasal-toplumsal devrim dalgasının Batı'da geri çekilmesiyle birlikte toplumsal mücadelelere ve dolayısıyla toplumsal düşünceye yön

veren işçi ve emekçi sınıfları ikna et-

mek de çok zor

olmadı. Nite-

kim Batılı hak-

kim sınıfların,

1980'li yılların

başlarına kadar

sadık kaldıkları

Keynesyen ikti-

sat politi-

kaları

sadece

Batılı kü-

çük ve

orta sınıfları

değil,

Batılı aydınları da yeni uğraşlara sevketti. Feminizm, çevrecilik gibi alt-kültür akımların bu dönemlerde parlaması ve ülkemize ihraç edilmesinin açıklaması da buradadır. Burada bile aslında çok farklı toplumlara kendi gündemlerini dayatma bilinci ni terk edebilmiş değiller.

Çalışmamızın hareket noktasını oluşturan Amerikalı tarihçi ve toplumbilimci Francis Fukuyama'nın 1989 yılında yayınladığı "Tarihin Sonu mu?" başlıklı makalesi çok geniş yankılar uyandırmış, tartışmalara yol açmıştı. Fukuyama'nın, G. W. Friedrich Hegel ve Alexandre Kojeve'den yola çıkarak geliştirdiği savlara göre, Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa'da siyasal ve ekonomik sistemlerin çöküşüyle insanlık tarihi ideolojik evriminin sonuna ulaşmış ve liberal demokrasi insanlık tarihinin son ve değişmeyecek yönetim biçimi olmuştur. Bu sav, devlet ve siyaset felsefesi konusunda Platon'dan günümüze, en ciddi çekişlerden biridir. Liberal demokrasi olarak tarif edilen şey; bir Leviathan mı yoksa gerçekten insanlık için bir son ütopya mı? Bu soruya en kestirime cevabı Cezayir, Vietnam, Yugoslavya, Afganistan ve en son fotoğrafları dünya kamuoyuna sunulan Irak trajedilerine bakarak verebiliriz.

Fakat, bizim esas duracağımız nokta; Kratylos'ta Sokrates'in Hler-mogenes ile yapmış olduğu adların doğruluğu üzerine tartışmasında ol-

Francis Fukuyama

duğu gibi, bize sunulanın doğruluğunun temellerini araştırmak, geçerliliğini sınamak ve daha ötesine geçerek Batı merkezli üretilen medeniyet modellerinin Doğu açısından anlamına dair bir zemin düzleme çalışması yapmaktır.

Kavram denen karmaşa

“...Adlar arasındaki bu iç savaşta taraflardan her biri, hakikate benzerlik ayrıcalığının kendisinde olduğunu iddia ettiğine göre, kararımızı neye dayanarak vereceğiz, ya da bu konuda nereye havşuracağız? Şüphesiz bunlardan farklı başka adlara değil –kaldı ki, başkaları yok zaten-; öyleyse, iki kategoriden hangisinin doğru olduğunu adların yardımı olmaksızın bize gösterebilecek, adların dışında başka bilgi kaynakları aramamız gerekiyor besbelli...”(2)

Kavramlar, düşüncenin iletilmesinde anlamlı en küçük söz öbeğidir. Dil aracılığı ile düşüncenin oluşturulmasına, tartışılmasına, zemin, çerçeve hatta referans teşkil ederler. Bununla birlikte kavramlar somut durumların soyutlanması ve üst bir formül ile ifade edilmesinden başka bir şey de değildir. Bir kavram pek çok olay ve olay örgüsünden meydana gelmiştir. Yani bir kavram gramatik olarak kendinde yazılı bulunmayan pek çok anlamı de arkasında taşır, içinde barındırır. Aynı zamanda kavram, eyleyen ve eyleme maruz kalan açısından her zaman aynı anlamı taşımaz. Yani değişken bir karaktere sahiptir. Eşitlik, adalet, demokrasi gibi kavramlar bu konuda ilk akla gelen örneklerdir.

Her dönemde toplumu yöneten hakim sınıflar, aynı zamanda fikirlerini toplumda genel geçer kılmak zorundadırlar. Özellikle yayınlıncı karakterli devletler, kendi tahakkümlelerini “doğal bir süreç” olarak kendi toplumlarından başlayarak dalga dalga tüm dünyaya yaymaktadırlar. Bunu yaparken de insanları bir tür kadercilik mahkum etmeleri gerekmektedir. Buna itiraz edilmesini ise evrensel yazgının değiştirilmeye ça-

lışılması veya tanrısal olana isyan olarak ifade ederler. Burada Hegel’in;

“Devletin varlığı tanrının yeryüzündeki etkinliğidir.”(3) önermesi ile iş görmektedirler.

Tarihsel olaylar (vak’a) ile laboratuvar olayları (vakia) arasındaki fark tarih ile pozitif bilimlerin tartışma alanlarından birini ifade etmektedir. Burada tarih olaylarının tekrarlanabilirliği veya tarihin tekrürden ibaret olduğu görüşünün mutlaklığına dolaylı bir vurgu vardır. Yani vak’aları vakialara indirgerek bir sis perdesi yaymaktadırlar. Attıkları her adımı apriorik önermelerle temellendirmeye çalışmaktadırlar. Bu durumda da her bir işgal denemeleri bir öncekinin zorunluluğu, (veya dolgu) sonu-

Platon

cudur.) burada da yine Hegel’in ünlü; “gerçek olan her şey rasyoneldir” ifadesini görüyoruz. Francis Fukuyama’nın “Tarihin Sonu ve Son İnsan” tezini de bu bağlamda değerlendirmek gerekir. Tıpkı Huntington’un ünlü “Medeniyetler Çatışması” ya da bugün sıkça tartışılan “Büyük Ortadoğu Projesi” gibi.

Olaylar onu gözlemleyen tarafından aktarıldığından ya da yorumlandığından öznal (subjektif) bir tarafı mutlaka olacaktır. Onun için kişisel olarak “salt nesnellik”, toplumsal

olarak da “salt demokrasi” gibi kavramlar sonuç olarak hoş bir avuntudan başka bir şey olmamıştır ve olmayacaktır. Burada esas alınması gereken nokta, ortaya konulan düşüncenin kimler tarafından, hangi amaca dönük olarak kullanıldığıdır. Dünyamızın ve gelecek kuşakların yaşamları üzerinde daha doğmadıkları halde borç senetleri imzalatılan mı, yoksa maddi manevi kültür mirasımızın yaratıcısı olan toplumların mı yararına iş gördüğüdür.

Sezar’ı da Spartaküs’ü de aynı anda mutlu etmek mümkün değildir!

Hangi tarihin sonu?

“Tarih bakışı hiçbir zaman. düşünde bile bu kadar uzağa ulaşmamıştı; çünkü şimdi insan tarihi sadece hayvan ve bitki tarihinin devamı haline gelmiş durumda; hatta evrensel tarihi denizin en diplerinde bile canlı hücre çeklindeki kendi izlerini buluyor. İnsanın katettiği yolu mucize gibi bir şaşkınlıkla izlerken, daha da şaşırtıcı bir mucize olan bütün bu yolu gözden geçirebilen modern insan karşısında başı dönüyor. Dünya süreci piramidin tepesinde gururla duruyor; oraya bilgisinin son taşını yerleştirirken, kendine kulak veren çevresindeki doğaya sanki şöyle seslenir gibi: “Hedefe vardık, hedef bizi, biz mükemlele ulaşmış doğayız.”(4)

“Tarihin Sonu ve Son İnsan”

Batı’nın Doğu’ya karşı mutlak hegemonyası üzerine kurulu bir spekülasyondur ve kaleme alınalı yaklaşık 15 yıl olmasına karşın ciddi bir karşılık bulabilmiş değildir. Özü itibarıyla bakıldığında bilimsel herhangi bir itibar bulamayacak olan bu tez, esas itibarıyla ezen emperyalist devletlerin SSCB’nin yıkılmasıyla beraber geliştirdikleri dünya tasavvurlarını kavrama açısından önemlidir. Batılı akıl hocaları tarafından bizim gibi ülkelere devlet toplum ilişkisinde modern tanımı; devletin ekonomiden başlayarak, sağlık, eğitim ve diğer alanlardan çekilmesi ve mümkün mertebe küçültülmesi olarak verilmektedir. Buna uygun bir anayasal

sistem ve çok kültürlülük gibi kavramlarla küresel birleşme formülleri sunulmaktadır. Oysa ki ABD'den başlayarak Batılı devletler Fukuyama'nın da belirttiği gibi, bir tür "Evrensel ve homojen devlet" peşinde koşmaktadırlar.(5)

Evrensel tahakkümün kilit kavramı olan Evrensel ve homojen devlet kavramını -ki bu kanımca Fukuyama'nın yaklaşık 500 sayfalık kitabının, siyasal bakımdan özünü oluşturmaktadır.- kendisinden dinleyelim:

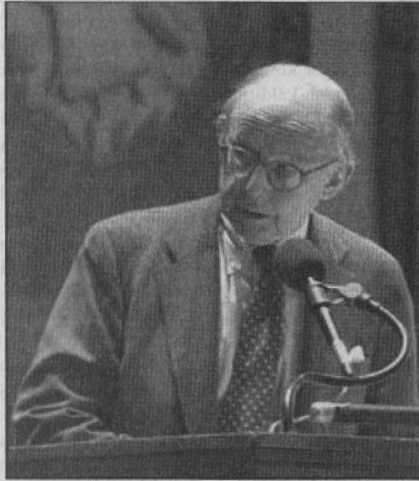
"...Hegel bize modern liberal demokrasiyi, Hobbes ve Locke'a dayalı Anglosakson geleneğinden tamamen farklı kavramlarla yeniden yorumlama olanağı verir. Hegel'in liberalizm anlayışı hem liberalizmin daha soylu bir vizyonudur, hem de dünyanın her tarafında insanların demokraside yaşamak istediklerini söylediklerinde kastettikleri şeyin daha yerinde bir tarifidir..."(6)

"...Hegel liberal toplumu yurttaşlar arasında birbirini kabul etme konusundaki karşılıklı ve eşit bir anlaşma olarak görür. Hobbes ve Locke'un liberalizmi *rasyonel özçikarın izlenmesi* olarak yorumlanabilirse, Hegel'in liberalizmi de *rasyonel kabul görmenin izlenmesi* olarak anlaşılabilir. Bununla, evrensel ve genel bir temele dayalı bir kabul görme kastedilmektedir..."(7) "...Tarihin sonunda ortaya çıkan evrensel ve homojen devlet, iki sütun üzeri-

nde, ekonomi ve kabul görme üzerinde yükselir. Bu sonuca yol açan insanlık tarihi süreci, itici gücünü eşit oranda, hem modern doğa bilimlerinin ilerleyen gelişmesinde hem de kabul görme mücadelesinde bulmuştur..."(8) "...Alexandre Kojève yaptığı Hegel yorumunda, evrensel ve homojen devletin, insanı tamamen tatmin ettiği için insanlık tarihinin en son devlet biçimini temsil ettiğini ileri sürmektedir. Bunu, en derin ve en önemli insan arzusu olan *thymos*'a, kabul görme arzusuna inandığı için savunmaktadır..."(9) "...Kojève'in, insanlığın tarihin sonuna ulaştığı iddiası, o nedenle, çağ-

daş liberal demokratik devletin sağladığı kabul görmenin insanın kabul görme arzusunu yeterince tatmin ettiği saptamasıyla üst üste düşmektedir. Kojève, modern liberal demokrasinin, efendinin ahlâkı ile uşağın ahlâkı arasında başarılı bir sentez gerçekleştirdiğine ve her iki varlık biçiminin belli unsurlarını sürdürmekle birlikte, aradaki uçurumu ortadan kaldırdığına inanmaktadır..."(10)

Bunlar ve tekrardan kaçınmak için burada sıralamadıklarımız Amerikan ideologlarının yeni tarih tasarımlarının bir parçasıdır. Tamamen bilimsel olan bu bakış açısıyla olaylar, neden-sonuç bağlarından ko-

Samuel Huntington

partılarak, içgüdülere ve uhrevi davranış kalıplarına indirgenmektedir. Ayrıca Karl Marx'ın tarih tezine hatalı referanslar yapılmaktadır. İnsanlık tarihinin ilerlemeler yoluyla geliştiğini söylerken Marx, aynı zamanda toplumlar tarihinin sarmal (helezonik) bir örgüyle, ileri sıçramalar ve geri düşüşler halinde ilerlediğini vurgular. Kavramların geliştiği güzel kullanılması, sadece kavram karmaşası değil esas olarak toplumsal kargaşayı besler ve düzensizliğe yol açar. Üretilen kavramlar, kurulan düşünce sistemlerinin temeli olduğuna göre, bu sistemlerin yaratacağı düzensizlikler de esas olarak bizim

gibi ülkelerde felsefe-bilim faaliyeti yapan kurumların ve dolayısıyla ülkemizin sorunlarını çıkmaza sürükleyecek ya da sekte vuracaktır. Burada "dil", "dilbilim", "dil felsefesi" çalışması yapan bilim insanlarına büyük iş düşüyor. Türkçe'yi soysuzlaştıran her türden çabaya karşı durmanın yanında, bilimsel çalışmalarımızı ve sonuçlarını topluma yaymanın yollarını da bulmak gerekiyor.

Francis Fukuyama'nın çalışmaları bilimsel anlamda ciddi bir itibar taşımamaktadır. Determinizmin reddi, değişimin inkarı, çizgisel tarih anlayışının vulgarize edilmesi sayılabileceğimiz olumsuzlukların başında gelmektedir. Ancak olayın siyasi boyutu dikkate değerdir. Burada emperyalist Batı'nın genel olarak Doğu kültürüne karşı yaklaşımının özünü yakalıyoruz.

Bu çalışmayı esas olarak, bundan sonra ülkemizin ve insanlığın sorunlarını tartışırken, kendi gündemimizi yaratabilme anlayışına hizmet etmesi için kaleme aldım. Çünkü yanlış sorularla doğru cevaplara ulaşmamız mümkün değildir.

DİPNOTLAR

- 1) Platon, *Kratylos*, Sosyal Yayınları, Çev: Cenap Karakaya, s.125, 439b, İstanbul 2000.
- 2) Platon, *Kratylos*, Sosyal Yayınları, Çev: Cenap Karakaya, s.123, 438d, İstanbul 2000.
- 3) Hegel, *Hukuk Felsefesi* 258. paragraftan aktaran; Fukuyama Francis, "Tarihin Sonu ve Son İnsan", Simavi Yayınları, Çev: Zülfü Dicleli, s.248, İstanbul 1993.
- 4) Nietzsche, *The Use and Abuse of History* (Indianapolis 1957, s.55)'ten aktaran; Fukuyama Francis, "Tarihin Sonu ve Son İnsan", Simavi Yayınları, Çev: Zülfü Dicleli, s.85, İstanbul 1993.
- 5) Ayrıntı için bkz. Fukuyama Francis, "Tarihin Sonu ve Son İnsan", Simavi Yayınları, Çev: Zülfü Dicleli, s.248, İstanbul 1993.
- 6) *Age*, s.248.
- 7) *Age*, s.249.
- 8) *Age*, s.253-254.
- 9) *Age*, s.256.
- 10) *Age*, s.257.

Türk ve Batı müziklerinin doğuşkanlık (armoni) bakımından karşılaştırılması

Türk müziğinin çok sesli bir başka deyişle doğuşkanlığa daha uygun olduğu ispat edilmiştir. Teorik Birim Frekanslar'a hangi sistem yakın geliyorsa, matematik olarak o sistem çok sesliliğe ve armoni tekniğine daha uygundur.

Tanju Özkal

Yüksek Mühendis

Klasik ve Halk Türk Müziği'nin yapısı, bir oktavın 53 koma'lık eşit aralığa bölünmesiyle ve bunların içinden 24 notanın seçilmesiyle kurulmuştur. Bu notaların değişik dizilişleriyle makamlar oluşur. Bu oluşum, İstanbul Teknik Üniversitesi Fizik Profesörü olan hocam Salih Murat Uzdilek'in sayısıyla Sümer Uygarlığı'ndan kaynaklanarak ve zaman içinde Ortadoğu'da Arap, Fars, Bizans, Türk, Çin ve Hint uygarlıklarının müzik kültürlerinin katkılarıyla zenginleşerek gerçekleşmiştir.

Batı müziğinin yapısı ise, bir oktavın 12 perde aralığına bölünmesi ile oluşmuştur. Bu sistemde aralıklar birbirleriyle uyumamaktadır. En bilinen örnek, yedi aralık ile kusursuz beşli aralık arasındaki karşılaştırmadır. Herhangi bir nota seslendirildiğinde bunun kusursuz beşlilerle ardıl seslere geçelim ve bunu 12 kere tekrar edelim. Aynı işlemi bu sefer sekizli ile 7 kere tekrarlayalım, aynı notayı biraz geçtiğimizi görürüz. 3/2'nin 12. kuvveti 129,7463378 de-

ğerini verirken, 2'nin 7. kuvveti tam olarak 128'dir. Bu fark iki sayı bölünürse 1,013643264 değerini verir ve Pisagor koması olarak bilinir. Bunu ortadan kaldırmak için, on sekizinci yüzyılda bu fark yedirilerek eşit 12 perdeli "Tampere" sistemi ortaya çıkarılmıştır.

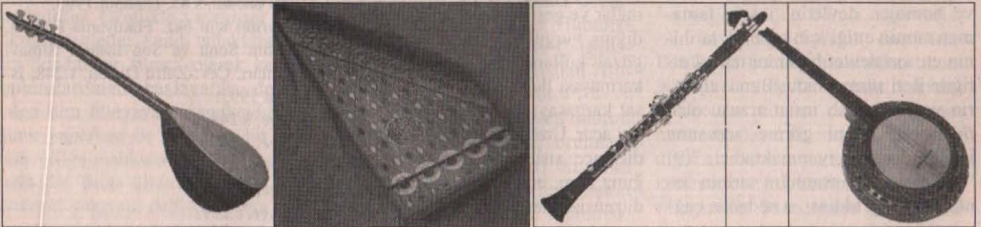
Ancak bu sistemde Batı'da çok sesli müzik gelişmiştir. Ortadoğu'da ise müzik, tek sesli sistemle devam etmiştir. Bu iki sistemden hangisi çok sesliliğe, bir başka deyişle doğuşkanlığa daha uygundur?

Celal Esat Arseven, Bülent Gözen gibi bu konuları çok iyi bilen ve araştıran kişiler Türk Müziği'nin daha uygun yapıda olduğunu söylemiş ve ispat etmişlerdir. Türk müziğinde bir oktav aralığında seçilen notaların benzer 3/2 bölünmesiyle karşılaştırsak, Batı müziğinde yukarıda anlatılan farklılığın tersine, dönüşüm kapanmaktadır.

Doğuşkanlığın fiziksel olarak açıklanması özet olarak, seslendirilen bir notaya ikinci bir nota arkadaşlık ettiğinde, eğer bu iki notanın

frekansları (dalga boyları) en küçük ortak katlarda aynı noktalarda kesişiyor veya kişinin kulağının fark edemeyeceği kadar küçük farklarla yakın düşüyorsa, birbirlerinin doğuşkanı (armonisi) olurlar. Kişinin kulağı doğal olarak bunu güzel bulduğundan, müzikteki doğuşkanlık böylece oluşmuştur. Anthony Ashton, *Müzikteki Matematiğin Görsel Rehberi* adlı eserinde Batı müziğinde iki nota arasında ortaya çıkan osilasyon farkının izahını söyle yapmaktadır: "Azıcık sapmanın çoğu kez kusursuzluktan daha güzel olmasının nedeni bu mudur acaba?"

Şimdi verdiğimiz tablo dikkatle incelenirse Batı müziğinin azıcık sapmalarının, Türk müziğinin azıcık sapmalarından daha büyük olduğu görülecektir. En küçük ortak katları olarak yazdığımız Teorik Birim Frekanslar'a hangi sistem yakın geliyorsa, matematik olarak o sistem çok sesliliğe ve armoni tekniğine daha uygundur. Bu da Türk müziği yapısının, Batı müziği Tampere sisteminin daha üstün olduğunu ispatlar.

TÜRK VE BATI MÜZİKLERİNİN DOĞUŞKANLIK (ARMONİ) BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Osilasyon Farkları dikkate incelendiğinde bütün notalarda Türk Müziğinin Batı Müziğinden daha az fark verdiği, frekansların daha küçük ortak katlarda kesiştiği ve armoni bakımından Türk müziğinin Batı Müziğinden daha üstün olduğu görülür. Özellikle İkinci (2) doğuşkan (dominant) 3/2 oranına bakıldığında Türk Müziği Sisteminin doğal seslere yakınlığı ve sistemin kapanma oranı farkı görülecektir.

KOMA 1,01316414302481			TAMPERE PERDE 1,0594630943593	EN KÜÇÜK		OSİLASYON FARKLARI	
TÜRK MÜZİĞİ NOTALARI	BİRİM FREKANS (KOMA) ¹⁰⁹	BATİ MÜZİĞİ NOTALARI	BİRİM FREKANS (PERDE) ¹¹²	ORTAK KAT	TEORİK BİRİM FREKANS	TÜRK MÜZİĞİ	BATİ MÜZİĞİ
DO	ÇARGÂH	0	1,0000000000	1/1	1,0000000000		
		1	1,0131641430				
		2	1,0265015807				
DO #	(DÖRTLÜ)	3	1,0400145943				
DO #	(BEŞLİ)	4	1,0537054952	19/18	1,0555555556	0,00185	-0,00391
		5	1,0675786250	16/15	1,0666666667	-0,00091	
		6	1,0816303594				
		7	1,0958690931				
RE	DİK HİCAZ (BÜYÜK MÜCEBBER)	8	1,1102952706				
RE d	MEVA (TANIN)	9	1,1249113684	10/9	1,1111111111	0,00082	-0,01136
		10	1,1397198503	9/8	1,1250000000	0,00009	
		11	1,1547232855				
		12	1,1699242280				
Mİ b		13	1,1853252778				
Mİ b	HİSAR (ARTIK DÖL)	14	1,2009290983	13/11	1,1818181818	-0,00351	-0,00736
		15	1,2167382713	6/5	1,2000000000	-0,00093	
		16	1,2327566880				
Mİ d	DİK HİSAR	17	1,2489837588	5/4	1,2500000000	0,00102	
Mİ		18	1,2654255597	14/11	1,2727272727	0,00730	0,01281
		19	1,2821353127				
		20	1,2990813373				
		21	1,3160810601				
FA	ACEM	22	1,3333335880	4/3	1,3333333333	-0,00005	-0,00151
FA #		23	1,3509387482	15/11	1,3636363636		
		24	1,3687226991				
		25	1,3867407605				
FA #		26	1,4049960142	7/5	1,4000000000	-0,00500	-0,01421
FA #		27	1,4234915527	10/7	1,4285714286	0,00508	
		28	1,4422305295				
		29	1,4612163568				
SOL d		30	1,4804520209				
SOL	GERDANIYE	31	1,4999403031	3/2	1,5000000000	0,00008	0,00185
		32	1,5196833397				
		33	1,5396917080				
		34	1,5599042208				
LA b		35	1,5804059721	8/5	1,6000000000	-0,00130	0,01280
LA b		36	1,6013018471				
		37	1,6223818136				
		38	1,6437385172				
LA d	DİK BEHMAZ (MURAHYER)	39	1,6653772909	5/3	1,6666666667	0,00129	
LA		40	1,6873305557				-0,01512
		41	1,7095124218				
		42	1,7320168876				
		43	1,7548172030				
SI b		44	1,7779178878	16/9	1,7777777778	-0,00014	-0,00402
SI b		45	1,8013228327				
		46	1,8250355015				
		47	1,8490985239				
SI d	TİZ BEĞÂH (TİZ BUSELİK)	48	1,8734016272	15/8	1,8750000000	0,00160	
SI		49	1,8980335588				-0,01275
		50	1,9229499369				
		51	1,9483862413				
DO d		52	1,9740138000				
DO	ÇARGÂH	53	2,0000000000	2/1	2,0000000000		

Yıldızların dansı

Dans pistlerinde birbirleri etrafındaki ahenkli hareketlerini izlemekten büyük haz aldığımız dansçı çiftler gökyüzünde de karşımıza "Çift Yıldızlar" olarak çıkmaktadırlar.

Arş. Gör. S. Serkan Doğru

(Çanakkale Onsekiz Mart Üni. Fen Edebiyat Fak. Fizik Bölümü)

Bilindiği üzere evren dört temel kuvvetin etkisi altındadır. Bunlardan bir tanesi "Kütle Çekim Kuvveti"dir. Newton'un Genel Çekim Yasası'na göre iki kütle birbirini kütleleri çarpımıyla doğru, aralarındaki uzaklığın karesiyle ters orantılı olacak şekilde bir kuvvetin etkisiyle birbirlerine doğru çekmektedirler. Yıldızları oluşturan temel kuvvette yine bu kütle çekim kuvvetidir. Galaksiler içinde belli yerlerde kümelenen gaz ve toz bulutu olarak nitelenebileceğimiz "nebula"lar yeni oluşacak yıldızlara adeta annelik ederler. Bir nebula içerisinde geniş alana yayılmış olan gaz ve tozlar belli yerlerde kütle çekimi etkisiyle kümeleşerek genç yıldızları oluştururlar. Kış aylarında gökyüzünde görülen Ülker Açık Yıldız Kümesi buna belirgin bir örnektir. Aynı gaz ve toz bulutu içerisinde oluşan iki veya daha çok yıldız kütle çekimi etkisiyle, aralarındaki uzaklığın küçük olması durumunda ortak kütle merkezi etrafında genellikle elips şeklinde bir yörüngeye oturarak dolanmaya başlarlar. Artık bu yıldızlar ölçüsünü kütleleri ve aralarındaki uzaklığın belirleyeceği bir ritim eşliğinde uzunca sürecek bir dansa başlamışlardır. Yani dans pistlerinde birbirleri etrafındaki ahenkli hareketlerini izlemekten büyük haz aldığımız dansçı çiftler gökyüzünde

de karşımıza "Çift Yıldızlar" olarak çıkmaktadırlar.

Ancak açık gecelerde gökyüzüne baktığımızda yıldızların hemen hemen tamamını tek başlarına bize göz kırımlarından görmekteyiz. Astrometrik olarak yapılan konum ölçümlerinde ise çok az sayıda yıldızın yüzlerce yılı aşkın bir periyotla birbirleri etrafında tur attıklarını görürüz.

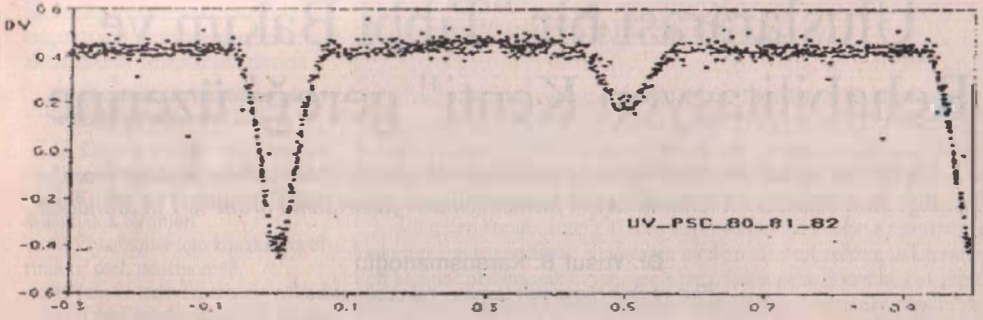
linda gökyüzünde tek başlarına durduklarını zannettiğimiz yıldızların yüzde 80'inden fazlası çift veya çoklu yıldız sistemleridir.

Eğer bir çift yıldız sistemi üyele-ri, yörünge hareketleri boyunca bakış doğrultumuna göre birbirleri önünden geçerken birbirlerini örtüp tutulma oluşturacak şekilde konumlanmışsa yıldızdan alacağımız toplam ışık tutulmalar sırasında azalacaktır. Yörünge hareketi periyodik olduğundan ışık miktarında azalmanın olacağı zamanlar da periyodik olmalıdır. Bu olayı ışık ölçümü (fotometrik yöntem) kullanarak saptamak mümkündür. Bir çift yıldız sistemi yörünge hareketi boyunca fotometrik olarak izlenirse, y-ekseninde sistemden gelen toplam ışık miktarı, x-ekseninde zaman olan "Işık Eğrisi" dediğimiz eğri elde edilir. Işık

Bu sonuç, "koskocaman bir gaz ve toz bulutu içinde neden bir tek yıldız oluşuyor?" sorusunu akla getirir. Bunun böyle olmadığı yıldızların ışık ölçümü (fotometrik yöntem) ve tayfsal (spektroskopik yöntem) bilgileri alındığında görülür. Birbirlerine çok yakın ve gün mertebesinde bir periyotla ortak kütle merkezi etrafında hareket eden yıldızlar çok büyük ayırma gücüne sahip teleskoplarla bile ayrıntı olarak görülemez ve tek bir yıldızmış gibi bize ışıklarını gönderir. Yapılan istatistiklere göre as-

eğrisinin elde edilmesi çift sistem üyelerinin gerek yörünge, gerekse bileşen yıldızlara ilişkin gerçek bün-yesel parametrelerin elde edilebilmesi için anahtar rol oynar. Üstelik bu gözlemlerin yapılabilmesi sanılan aksine çok yüksek bir teknoloji ve maliyet gerektirmeden, gözlenecek yıldızlar çok sönük olmamak koşuluyla, küçük denilebilecek 30-40 cm çaplı teleskoplara takılacak Fotoelektrik Fotometre veya CCD detektörleriyle yapılabilir. Bu sebeple Türkiye'deki gözlemsel astrofizik

çalışmalarının çoğu da çift yıldız gözlemlerine dayanır.

Ülkemizde çok yaygın olmayan, fotometrik gözlemlere göre gerek gözlem aletleri, gerekse veri işleme tekniği olarak daha maliyetli olan tayfsal gözlem tekniği de çift yıldız gözlemlerinde önemli yer tutar. Tayfsal gözlemler uzaydaki yörüngesinin eğimi tutulma oluşturmayacak şekilde konumlanmış çift yıldız sistemlerinin de keşfine olanak sağlaması açısından önemlidir. Tayf gözlemleri yıldızların atmosferlerinde barındırdıkları elementlerin türleri ve bolluk-

larını verebildikleri gibi onların radyal (yaklaşma ve uzaklaşma) hareketlerini de verir. Dolayısıyla sistem üyelerinin bize yaklaşma ve uzaklaşma bilgilerini tayfsal yolla izleyerek çift sistemin parametreleri hakkında bilgi sahibi oluruz.

Bir çift yıldız sistemine ait fotometrik ve tayfsal gözlemlerin birleştirilmesiyle sistem üyelerine ait mutlak parametreler, kütle, yarıçap, aydınlatma gücü, manyetik etkinliktan ileri gelen güneş lekeleri benzeri leke miktarları çözülebilirken yörüngelere ait parametrelerden periyot,

yörünge yarı büyük eksen uzunluğu ve yörüngeyi bakış doğrultumuza göre uzaydaki konumunu verecek yörünge eğimi gibi nicelikler çözülebilir. Tek yıldızlar içinse böyle bir çözümleme pek mümkün değildir. Yani bir yıldızın gerçek parametrelerini keşfetmenin tek yolu o yıldızın bir çift veya çoklu sistemin üyesi olmasından geçer. Bu ise yıldız astrofiziği çalışan astronomlar açısından ve Güneş'imiz dışında evrendeki diğer yıldızlar hakkındaki bilgilerimizi arttırmamız açısından çok önemlidir.

TEORİ

BÖTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ VE EZİLEN ÜLÜSLAR BİRLEŞİN

İŞÇİ PARTİSİ YAYIN ORGANI

AYLIK DERGİ

DOĞU PERİNÇEK

Altı kesişende NATO toplantısı

HASAN BÖĞÜN/ Büyük Ortadoğu Projesi ve NATO

EROL BİLBİLİK/ NATO'nun Ortadoğu'ya girişi ve Türkiye'nin egemenliği

AZİZ EVLİYAĞLU/ BOP ve ABD çöküşünün başlangıcı

NICHOLAS BURNS/ Atlantik ötesi ilişkiler

ALPER BAŞARIR/ Devlet adamı nedir, nasıl yetişir?

AVRASYA BELGELERİ

MEHMET PERİNÇEK/ V. Tarhov'un anıları üzerine

HAZİRAN SAYISI BAYİLERDE

Uluslararası bir "Tıbbi Bakım ve Rehabilitasyon Kenti" gereği üzerine

Türkiye'de ulusal bir rehabilitasyon politikası izlenmediğinden dolayı yaşlı ve kronik hastalığı olan özürllülerin rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanma oranı % 1'in altındadır.

Dr. Yusuf B. Karaosmanoğlu

(Ruh ve Sinir Hastalıkları Uzmanı - Nöropsikiyatrist)

Dünyada, toplumsal yapıdaki değişiklikler ile özellikle tıbbi gelişmelerin sonucunda beklenen yaşam süresinin uzamasına paralel olarak yaşlı ve kronik hastalığı olan bireylerin sayıları hızla artmaktadır. Bu durumun yol açtığı en önemli unsur yaşlı ve hasta insanlara tedavi hizmetlerinin uygun bir şekilde sunulması ve onların yaşam kalitelerinin artırılması gereğidir. Ne yazık ki, çağdaş ülkelerdeki uygulamaların tersine, ülkemizde bu konuda devlet politikaları geliştirilmemiştir. Mevcut yasalarda tıbbi bakımda fırsatların yaratılması konusunda yaptırım gücü olan hükümler yer almadığı için de hizmetlerde dağınıklık, farklılık ve yetersizlik gözlenmektedir.

Ülkemizde hastanelerin ulaşılabilirliğinde sorunlar olduğu için yaşlılar ve kronik hastalığı olan özürllüler tıbbi bakım ve tedavi hizmetlerinden yeterince yararlanma olanağı bulmakta güçlük çekmektedirler.

Türkiye'de ulusal bir rehabilitasyon politikası izlenmediğinden dolayı yaşlı ve kronik hastalığı olan özürllülerin rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanma oranı % 1'in altındadır. Tıbbi rehabilitasyonun önemi ve gerekliliği hakkında toplumun yeterince bilinçlendirilmemiş olması ve yeterli sayıda rehabilitasyon merkezi olmaması bu tür problemi olan bireyler ve aileler için önemli sorunlar yaratmaktadır.

Az sayıdaki rehabilitasyon merkezlerinin personel ve araç-gereç donanımları yetersiz olup gelişen teknolojiyi izlemeye sorunlar yaşamaktadır. Günümüzde ülkemiz şartlarında ekonomik sorunu olmayan hastalar veya yaşlılar dahi ideal mer-

kez bulmada sıkıntı yaşamaktadırlar.

Gelişmiş toplumlarda özürllülük veya yaşlılık başkalarına muhtaç yaşamayı beraberinde getiren bir durum olmaktan çıkarılmış, hatta özürllü ve yaşlıları üreten, ürettikleriyle topluma katkı sağlayan bireyler haline getirmiştir. Bu bağlamda; yaşlıların ve kronik özürllü olan insanların topluma işi içi olabilecekleri, her tür sosyal ve tıbbi açıdan yardım ve destek olabilecekleri, üretebilecekleri, rekreasyonel ve sportif aktivitelere katılabilecekleri, aynı zamanda kültürel ve turistik yerleri gezip görebilecekleri entegre merkezler, başka bir deyişle tıbbi ve sosyal rehabilitasyon merkezleri ise ülkemizde hiç bulunmamaktadır. Yurtiçi ve yurtdışından gelebilecek kronik ruhsal ve fiziksel hastalıkları olan bireyler ile sağlıklı yaşlıların yaşamlarını sürdürebilecekleri, tıbbi ve sosyal rehabilitasyon hizmetlerini alabilecekleri yerlerin olmaması ülkemiz açısından büyük bir eksikliktir.

Oysa ki, tarihi ve doğal güzellikleri ile son zamanların en çok dikkat çeken ülkesi olan Türkiye'mizin, bu özellikleri ile sağlık hizmetlerinin entegre edilmesi ve bunun yurtdışına pazarlanması açısından çok önemli bir potansiyel taşıdığı herkesçe hem yaşamlarını devam ettirebilecekleri hem de tedavi olabilecekleri tıbbi bakım ve rehabilitasyon kentleri oluşturulması daha fazla gecikmeden gündeme getirilmelidir.

Neden bir kent ölçeğinde tıbbi bakım ve rehabilitasyon merkezi oluşturulmalıdır?

Gerek fiziksel gerekse psikolojik hastalıkların tedavisinde hastane dışı bakım ve rehabilitasyonun giderek

yaygınlaştığı çağımızda; artık, görkemli hastaneler kurularak hizmet amaçlanması, eski önemini yitirmiş bulunmaktadır. Toplum içi tedavinin ekonomik ve sosyal yönlerden elverişliliği dikkate alınır, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Ülke genelinde küçük küçük ünitelerin kurularak işletilmesi yerine büyük entegre merkezlerin oluşturulması kaynakların efektif bir biçimde kullanılması sağlanacaktır. Bunun yanı sıra özellikle yaşlı ve kronik özürllü birey sayısı giderek artan Avrupa ülkelerindeki hedef kitleye ulaşabilme olanağı da yaratılabilecektir.

Eski çağlardaki ünlü Asklepiyonlarıyla Doğu ile Batı arasında bir "Sağlık Köprüsü" oluşturan Anadolu'muzun, günümüzde de, "Dinlerin Buluştuğu Ülke" olarak tanınması nedeniyle bir "Sağlık, İnanç ve Kültür Merkezi" haline gelmesi ihtimali giderek belirginleşmektedir. Son zamanlarda İngiltere, İsveç, Norveç, Danimarka gibi Avrupa'nın en gelişmiş ülkelerinin bile, yurdumuzdaki sağlık imkanlarından yararlanma istekleri göz önüne alınırsa, yukarıdaki düşüncenin gerçekleşme olasılığı daha da artmaktadır.

Dünyanın en gelişmiş ülkelerinden birisi olan Japonya'nın özürllü ve yaşlılarına bakım ve rehabilitasyon hizmetleri için Filipin adalarını seçmiş olması, böyle bir gereksinimin ne denli ileri boyutlara ulaştığını açıkça göstermektedir.

Benzer bir yaklaşımın ileri Batı ülkeleri ile ülkemiz arasında da kurulabileceğini düşünmek hiç de yadırganacak bir durum değildir. Böyle bir organizasyonun sağlayacağı

ekonomik kazanımlar yanında, ülkemiz için yeni istihdam olanakları yaratacağını da unutmamak gerekir.

Tıbbi bakım ve rehabilitasyon kentinde neler olmalıdır?

- 1) Sağlıklı yaşlılar için konaklama birimleri (özel tasarımı)
 - 2) Kronik özürlü olan hastalar için konaklama birimleri
 - 3) Ziyaretçiler için konaklama birimleri; otel, pansiyon vb.
 - 4) Tanı ve tedavi merkezi (yataklı)
 - 5) Tıbbi tedavi üniteleri (ayaktan gelen) hastalar için; diyaliz merkezi, kemoterapi ve radyoterapi merkezi vb.
 - 6) Diş bakım ünitesi
 - 7) Psikoterapi merkezi
 - 8) Fizyoterapi ve rehabilitasyon merkezi
 - 9) Kaplıca (balneoloji) ve kür merkezi, Türk hamamı
 - 10) Mesleki eğitim ve rehabilitasyon merkezi
 - 11) İş-ugraşı terapi merkezi
 - 12) Rekreatif merkezlere; dans, müzik, hobi, sanat-kültür (sinema ve tiyatro)
 - 13) Spor merkezleri; bisiklet, yüzme, aerobik eğitim, jogging, koşu, tenis, golf, bowling salonları vb.
 - 14) Hipoterapi merkezi (at merkezi yolu ile terapi)
 - 15) Alış veriş merkezi
 - 16) Turizm ve rehberlik merkezi
 - 17) Konferans ve sergi salonu, merkezi kütüphane
 - 18) Üretim ve yetiştirme çiftliği
 - 19) Postane
 - 20) Banka
 - 21) Polis merkezi ya da jandarma bürosu
 - 22) İlgili sivil toplum örgütlerine ait bîro ya da çalışma ofisleri
 - 23) Mescit, küçük kilise, sinagog vb. ibadet yerleri
- Tıbbi Bakım ve Rehabilitasyon Kentinin Hedef Kitlesi Kimlerden Oluyor?
- Sağlıklı yaşlı bireyler
 - Kronik fiziksel özürlü bireyler
 - Kronik ruhsal ve mental özürlü bireyler
 - Böyle bir kentte yaşamak arzusunda olan sağlıklı bireyler
 - Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yaşayan benzer durumdaki yaşlı ve kronik özürlü bireyler.

Yaşam Kentte Neler Oluyor?

Bizler Pamukkale yöresinde "KARPARS" (Karahayıt-Pamukkale Anti-Aging Rehabilitasyon Sistemi) ismiyle Uluslararası bir "Tıbbi Bakım ve Rehabilitasyon Kenti" oluşturabilmek için ön projeler hazırlarken; bu arada, yıllar önce kuruluşu gerçekleştirilmiş, ancak, bir türlü işletilemeyen bir kurumla karşılaştık. Hem de İstanbul'da...

Adı geçen kurum, İstanbul'un en güzel yörelerinden olan Kemerburgaz sınırları içinde kurulmuş, son derece modern bir yapı ve de çok kapsamlı bir biçimde planlanarak hayata geçirilmiş. Fakat gelin görün ki; çok güzel amaçlarla yaratılan bu müessesе, kurulduğu 1996 yılından beri, deyim yerinde ise; "Bir Arpa Boyu Yol Alamamış". İlgililerden edinebildiğimiz yarı yamalak bilgiler ile diyebiliriz ki: Türkiye'nin çok büyük bir eksikliğini giderecek olan bu ayrıcalıklı kurum, anlaşılamayan sebeplerden dolayı İstanbul'un yaşlı ve özürlü insanlarına hizmet sunma fırsatını bir türlü yakalayamamış.

Aslında sırtını dayadığı güçlü kurum olan İş Bankası, kendisinin bankacılıkla ilgili çalışma alanına girmedikinden dolayı, böyle bir müessesenin işletmesini üstlenmekten özenle kaçınıyor. 300 yataklı olarak planlanan, ayrıca her türlü gereksinimi sağlayacak ölçülerde ve tarzda gerçekleştirilen binalar, bugün, yalnızca 8-10 insanın bakımı ile uğraşır durumda...

Zaman zaman bu atıl yapıya Genelkurmay'dan ekipler gelerek işletmesini üstlenmek istiyorlar; bir başka deyişle, müesseseyi kiralamayı düşünüp düklerini söylüyorlar. Burasını da Ankara'daki, Genelkurmay'a ait son derece modern Rehabilitasyon Merkezi gibi yapmak istediklerini dile getiriyorlar. Ancak, bu kez de onların karşısında vilayet yönetimi bir sürü engel çıkarıyor: Çünkü, Yaşamkent kurullarından Bayındır Holding'e en büyük desteği sağlayan İstanbul Vilayeti Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (Halk arasındaki deyişle Fak-Fuk-Fon), bu kuruluşun amaçlarının dışında kullanılmaması gerektiğini savunuyor, bu nedenle de izin vermiyor.

En sonunda da koskoca Yaşamkent'te yaşama fırsatı bulabilen 11-12 yaşlı kişiden, üç ay içinde 3 kişi daha azalıyor ve bu sayı 7-8'e düşüyor. (Mart 2004 itibarıyla)

Uluslararası bir "Tıbbi Bakım ve Rehabilitasyon Kenti" projesi hevesi ile koşuşturan bizler ve bizim gibi olan diğer girişimciler, Yaşamkent olayından nasıl bir sonuç çıkarmalıdır? Yapacaklarımızın en sonunda Kemerburgaz'daki Rehabilitasyon Merkezi çıkmazına saplanması söz konusu olursa, bunun altından nasıl kalkabiliriz? Ya da, her Rehabilitasyon Merkezi kurma girişimi Yaşamkent'in uğradığı çözümsüzlüğe uğramak zorunda mıdır?

İşte, bu ve buna benzer sorularla iyice karışan kafalarımızı nasıl rahatlatmalıyız acaba?..

Herhalde bir bilene değil, çok iyi bilene ya da bilenlere sormak durumunda olmalıyız. Medyamızdan gerekli desteği alabilmeliyiz. Medyamızın o en ince sırları ve en karışık problemleri bir çırpıda çözebilen araştırmacı gücünden yararlanmalıyız. Böylece, "YAŞAM KENT ÇIKMAZI" ardındaki gizlerin neler olduğunu keşfederek, bu konudaki gerçek sağlıklı bilgilere ulaşabilmeliyiz ki, bu donelere dayanarak geleceğe ilişkin yeni yeni Rehabilitasyon Merkezi Projeleri geliştirebilmeli; ya da, bu tür düşünce, görüş, proje ve girişimleri bizden sonraki nesillere bırakarak, büyük bir manevi yükün altından sıyrılıp çıkabilelim...

TRT'nin 40 yılı

1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlükçü ortam Türkiye'de de adeta bir Rönesans atmosferi yaratmış, ulusal-bağımsızlıkçı bir sol hareket giderek güçlenmiştir. İşte bu genel durumun en fazla yansıdığı ve yansıtıldığı kurumların başında TRT Ankara ve İstanbul Radyoları gelmiştir.

Dr. Vakur Kayador

(Eskişehir Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi)

TRT, 1 Mayıs 2004'te 40. yaşını kutladı. Çok genel çizgileriyle bu kurumun tarihçesini izlemek hem zaman tüneline ilginç bir yolculuk olacak hem de yakın dönem ülke tarihimize yüzleşmemizi sağlayacaktır. Ancak bu yolculuğu TRT öncesi Türkiye radyoculuğu ile bütünlük içinde ele almak daha doğru olacak. 1927'de başlayan Türkiye radyoculuğunun TRT'ye hangi mirası bıraktığını görmek TRT'yi daha iyi anlamamıza yardım edecektir.

TRT öncesi radyo yayıncılığı

Türkiye'de radyo yayıncılığının başlangıcı 6 Mayıs 1927'dir. TTTAŞ (Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi) adlı özel kuruluş elinde başlayan radyoculuk, uzun bir dö-

nem yayıncılık ve programcılık anlayışı açısından gelişme gösteremez. Radyo programının söz, müzik, efekt unsurlarından ve bunların estetik bütünlüğünden oluştuğu gerçeği öğrenilemez. Radyo yayınının da söz ve müzik programlarıyla haberlerin uyumlu sıralamasıyla gerçekleştirilmesinin farkına varılmaz. Genellikle hedef kitle kavramının oluşmadığı konferans türü konuşmalardan meydana gelen yavan söz programları ile yetersiz stüdyolardan yapılan konser kayıtlarının yer aldığı yayınlar sürdürülür. İletişim ağı çok sınırlı olduğu için haberler de bu dönemde son derece yetersizdir.

Radyoculuğun TİTAŞ elinde gelişmemesinin pekçok nedeni vardır kuşkusuz. Ancak en önemli neden, radyo alıcı aygıtlarının fiyatlarının

bu dönemde çok yüksek olmasıdır. Bu yüzden radyonun geniş kitlelerle buluşması sağlanamamıştır. 1934-1936 yılları arasında "büyük müzik inkılabı" adına Türk müziğine radyolarda yayınına son verilip, yalnızca Batı müziği çalınması da radyonun yaygınlaşmasını engelleyen bir başka etken olmuştur... Bunlara karşın 1936 yılına gelindiğinde, dünyada radyoculuğun ne kadar etkili bir iletişim aracı olduğu, kitleleri yönlendirme etkisinin gazeteleri aştığı iyice anlaşılmıştır. Özellikle Nazi Almanyası'nın radyoyu bir propaganda aracı olarak kullanmaktaki ıstıhalığı açıkça görülmüştür. Bu durum, İstanbul ve Ankara radyolarının devlet denetimine alınması sonucunu doğurmuş, radyolar PTT bünyesine aktarılmışlardır. Ayrıca bu arada radyo alıcı fiyatları da makul düzeye inmiş, daha geniş bir kitle radyo alıcısı satın alabilir duruma gelmiştir. Ancak 1936-1940 yılları arasında radyoculuğun PTT elinde de parlak bir dönem geçirdiği söylenemez. "Teknik donanım açısından eksiklerin -kısmen- giderildiği, stüdyoların standartlara uygun hale getirildiği görülür, fakat içerik açısından, program niteliği yönünden bir aşama kaydedilemez. Aslında PTT yönetimi uzmanı olmadığı, anlamadığı radyoculuğu angarya olarak görmüştür...(1) Bu arada ekonomik sıkıntılar nedeniyle İstanbul Radyosu 1938'de yayınına son verir. Yeniden yayına başlaması için 1949 yılını beklemek gerekecektir.

Radyo yönetimi, 1940 yılında, o

1938'de hizmete giren modern Ankara Radyosu binası.

günkü adı Matbuat Umum Müdürlüğü olan Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'ne verilir. 1940-1964 yıllarını bu kuruma bağlı olarak geçiren radyoculuğun tarihçesi üç ayrı dönem olarak incelenebilir. 1940-1945 yılları II. Dünya Savaşı'nın yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde Ankara Radyosu, kurduğu çok etkili dinleme servisleri ve haber ekiple-riyle son derece başarılı bir dış yayınlar haberciliği yapar. Türkiye'nin savaşta yer almaması nedeniyle sürdürdüğü tarafsız habercilik anlayışı, Avrupa'da pekçok insanın Türkiye'yi dinlemesini sağlar. Bu, Türkiye'nin radyoculuk adına ilk önemli başarısı ve kıvancıdır. Zaten Matbuat Umum Müdürlüğü/Basın-Yayın Genel Müdürlüğü yılları habercilik anlayışı açısından aşama yapılan bir dönemdir. Gerçi basın haberciliği uzun zaman kendini hissettirmiştir ama zaman içinde radyo haberciliği de gelişmiş, olgunlaşmıştır.

DP yılları ve radyo tartışmaları

1940'lı ve 1950'li yıllarda ABD'ye ve özellikle İngiltere'ye BBC'ye eğitim amacıyla gönderilen yayıncılar, Türkiye'ye BBC'nin yayın yönetimi örgütlenme modelini, daha da önemlisi yayın ciddiyetini taşırlar. 1950-1960 arası yıllar Türkiye radyoculuğunda başlı başına bir dönemdir ve bu döneme Demokrat Parti Hükümeti damgasını vurmuştur. Radyonun iktidar ve muhalefet tarafından kullanılması, siyasal gündemin en öncelikli konularından birisidir artık. Özellikle 1957 genel seçimleri sonrası hem ekonomik hem de siyasal açıdan sıkışmaya, kan kaybetmeye başlayan Demokrat Parti yönetimi iyice hırçınlaşır ve radyoyu -neredeyse- hükümetin borazanı durumuna getirmeye çalışır. Bu arada 1957 seçimleri sırasında seçim yasakları sona ermeden radyolarda seçim sonuçları açıklanmaya başlar ve Demokrat Parti'nin önde gittiği haberleri verilir. İşler artık skandal

Türkiye Radyoları'nın en yetenekli spikerlerinden Can Okan, Menderes'in demeçlerini çok etkili sunduğu için Yassıada'da yargılanmıştır.

sözcüğüyle tanımlanacak noktaya gelmiştir. Daha sonra 19.00 ana haber bültenlerinin ardından, Demokrat Parti'nin yan kuruluşu durumundaki Vatan Cephesi'ne üye olanların listeleri çarşaf çarşaf okunmaya başlar. Meclis'te tahkikat komisyonları kurarak meşruiyetini yitirme sürecine giren Demokrat Parti radyolar üzerindeki baskılarını iyice artırmıştır. Derken kaçınılmaz son gelir ve ülke 27 Mayıs 1960 hareketiyle tanışır. Bu da yine Ankara Radyosu yayın stüdyolarından sabaha karşı tok sesli bir albayın, Alparslan Türkeş'in sesiyle ülkeye duyurulur.(2) Yassıada duruşmaları da yine radyolar aracılığıyla halka iletilir, tarihe nakil yapılar.

1960-1964 arası radyoların, Basın-Yayın Genel Müdürlüğü bünyesindeki son yıllarıdır ve artık TRT'ye uzanan yolun son yapı taşları döşenmektedir. 27 Mayıs hareketinin tek nedeninin hükümetin radyoları kullanma biçimi olduğu -elbette- söylenemez, ancak bunun öncelikli nedenlerinden biri olduğu ortadadır. O kadar ki 1961 Anayasası'nda TRT ve üniversitelerin özerk kurumlar olduğu ayrıca yasa madde-

leri olarak yer alır. TRT'nin özerkliği 121. maddeyle düzenlenmiştir. Bu madde daha sonra uzun yıllar siyasal hayatımızın en önemli tartışma konularından biri olacaktır.

TRT öncesi Türkiye radyoculuğunu kapsayan 37 yılda, radyo aygıtları nadedir birer aksesuar gibi evlerin baş köşelerine yerleştirilmiş, oya oya işlenmiş dantellerle süslenmiştir. Radyolar hem Türk siyasal hayatının hem de popüler kültürün yaratıcısı ve tanığı olmuşlardır. Bunların yanı sıra asıl işlevleri olan nitelikli kültür değerlere sahip çıkmak için de çaba harcamışlardır. Başta Adnan Menderes'in demeçlerini çok güzel yorumladığı için Yassıada'ya sanık olarak

gidip aklanan Can Okan ve olağanüstü güzel sese ve Türkçeye sahip olan Emel Gazimihal gibi spikerlerle anadilimiz en güzel biçimiyle kullanılmıştır. Alaturka icra yöntemleri geliştirilmiş, Muzaffer Sarısözen öncülüğünde kurulan "Yurttan Sesler Korosu" ile çok ciddi derleme çalışmaları yapılmıştır, repertuar hayli zenginleştirilmiştir. Bu arada halk türkülerinin klasik enstrümanlarla çalınmasına son verilmiş, otantik sazlar kullanılmaya başlanmıştır. Kaliteli bir yayın türü olmayan uzun dalga yayınlarıyla sunulan klasik batı müziği eserleri ise, kitlelerle buluşmak bir yana, -belki de- insanların bu türden uzaklaşmalarına neden olmuştur.

TRT öncesi radyo yayıncılığı için, radyo yöneticilerinden ve duayenlerinden Turgut Özakman'ın düşünceleri hiç olumlu değildir. Kendisi, 1927-1964 arasında Türkiye radyoculuğunun magazin düzeyindeki müzik programcılığından ve dereden tepeden sohbet aracı olmaktan kurtulamadığını söylemektedir... Birkaç yıl önce yaşamını yitiren deneyimli radyo programcısı Mehmet Koç ise bu yıllarda Türkiye

radyolarının çok kaliteli spikerler ve teknisyenler yetiştirdiğini düşünmekte, örneğin 1953'te Atatürk'ün naaşının Etnografya Müzesi'nden Anıtkabir'e nakledilirken yapılan yayının sunuş ve teknik beceri açısından olağanüstü başarılı olduğunu öne sürmektedir. Radyo yayınına gerçekleştiren sacayağından ikisi; spiker ve teknisyenler gayet iyi yetiştirmişlerdir, Türkiye radyoları en kaliteli prodüktör kadrosuyla TRT'nin kurulmasıyla birlikte tanışacaktır, böylece sacayağı tamamlanacaktır. Bunlar da Mehmet Koç'un düşünceleridir. .. Özakman ve Koç madalyonunun farklı taraflarını yansıtmaktadır, bir anlamda...(3)

TRT'nin kuruluşu ve özerklik yılları

Başlangıçta olduğu gibi TRT yıllarında da, Türkiye'nin siyasal alanındaki kırılma noktaları, TRT tarihinin de iltis başlıklarını oluşturmıştır. 1964'te başlayan ilk dönem 1971 askeri müdahalesiyle son bulurken, Anayasa'nın özerklikle ilgili maddesi ortadan kaldırılarak TRT'nin yalnızca tarafsız-bağımsız bir kurum olduğu belirtilmiştir. Bu yıllarda özerklik zırhına karşın kurum siyasal etkilere yeterince korunamamış, radyo ve televizyon en etkili iletişim araçları oldukları için iktidar-muhalefet çatışmasının öncelikli konularından biri olmaya devam etmiştir. Hatta dönemin renkli politikacılarından biri olan MP (Millet Partisi) genel başkanı olan Osman Bölükbaşı, her konuşmasında TRT'ye yüklendiği için "TIRT Osman" olarak anılmıştır.

1960'ların başı ve ortası dünyada 1968 kuşağı olaylarının habercisi gibidir. Batı Avrupa'daki sol hareketlerin giderek yükselmesi, ABD halkının 1965 sonrası Vietnam Savaşı'na karşı çıkması dikkat çekici gelişmelerdir. 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlükçü ortam Türkiye'de de adeta bir Rönesans atmosferi

yaratmış, ulusal-bağımsızlıkçı bir sol hareket giderek güçlenmiştir. Genellikle büyük kentlerde oluşan bu genel hava zengin bir kültür evreni yaratmıştır. İşte bu genel durumun en fazla yansıdığı ve yansıtıldığı kurumların başında TRT Ankara ve İstanbul Radyoları gelmiştir. 1964 yılında prodüktör ve muhabirlik sınavlarını kazanan gençler, bu özgürlükçü ortamın ürünü olan insanlardır ve radyolara yepyeni bir soluk getirmişlerdir. Belirtmekte yarar var, bu arada radyo programı yapıcılığı, yani prodüktörlük kadrosu ilk kez bu dönemde çıkarılmış, resmi olarak meslek tanımı yapılmıştır.

Bu dönemde Türkiye radyoculuğunun en nitelikli programları hazırlanır. "Bir Portre", "Bir Eski Bir Yeni", "Türk Sanatı", "Aydın Kitabı", "Kitap Saati", "Sanat Açık Oturumları", "40 Yıl Geçti Aradan", "Mahkeme Dosyası", "Çocuktan Al Haberi", "Gençlik", "Siz Ne Düşünüyorsunuz?", "Hayata Bakış", "Uyanan Afrika", "Türk Romanında Köy", "Nobel ve Yazarlar", "Mitolojide Kadın", "İnsanlığın Kilometre Taşları" gibi kültür programlarının yanı sıra

çok sayıda beğeni kazanan genel dinleyiciye yönelik programlar yayına girer. "Tekniğe Açılan Kapılar", "Dünden Kalanlar", "Hangi Mesleği Seçelim?", "Bu Yurdun Gerçekleri", "5. Sayfa" gibi yapımlar bunların ilk anda akla gelenleridir. Ayrıca "Günaydın", "Ocakbaşı", "Tarla Dönüşü", "Köy Odası" gibi kırsal kesime yönelik programlar ve "Gençlik Saati" gibi gençlik sorunlarının ele alındığı yapımlar hazırlanır. (4) Ankara ve İstanbul radyolarında cumartesi saat 17.00'de yayına giren "Çocuk Saati" programları ise bu yıllarda da büyük ilgiyle dinlenmekteydi. Bu yapımlarda konular genellikle toplumsal arka planlarıyla bütünlük içinde, son derece özenli Türkçe metinlerle, onları olağanüstü güzel sesleri ve Türkçeleriyle sunan spikerlerle dinleyicilere ulaştırılıyordu.

1965 yılında Demokrat Parti'nin süreği durumundaki Adalet Partisi'nin tek başına iktidara gelmesi sonucu Süleyman Demirel'in başbakanlığı döneminde, ülke yönetimiyle, bu anlayışta program üreten TRT arasında -elbette- soğuk rüzgarlar esmeye başlamıştı. Bu dönemde TRT'nin

1953 yılında Atatürk'ün naaşının Etnografya Müzesi'nden Anıtkabir'e nakli çok başarılı bir naklen yayın örneği idi.

kalkını özerklikti. Anayasa'nın 121. maddesiyle güvence altına alınan kavram 359 sayılı yasa ile de somutlaşmıştı. Özerklik en yalın biçimiyle, bir kurumun mali ve yönetsel açıdan hükümetin baskısı dışında kalma anlamını taşıyordu. Yönetsel açıdan, dokuz kişilik TRT yönetim kurulunun yalnızca iki üyesi hükümet tarafından atanıyordu. Beş üye akademik çevrelerden, iki üye de TRT bünyesinden belirlenmekteydi. (5) Dolayısıyla yönetsel açıdan rahat hareket edebilecekleri ortam sağlanmıştı. Bunun dışında devlet ödeneği ve reklam gelirleri dışında, radyo-televizyon alıcılarından sağlanan ruhsatiye ücretleri Kurumun mali açıdan ayakta kalması-na yetecek düzeydeydi. Bu

koşullar, TRT bünyesinde radyoculara nitelikli yayın yapma olanağı sağlamıştı ama TRT üzerindeki çok yoğun tartışmaları ve hükümetin ağır baskılarını ortadan kaldırmamıştı.

O dönemi yaşayan prodüktörlerden Süleyman Ayberkin yalnız özerkliğine değil, 1964-1971 döneminin genel müdürü Adnan Öztürk'ün kişiliğinin ve başarılı yönetim anlayışının da olumlu katkılarına dikkat çekmektedir.

Türkiye televizyonla karışlaşıyor

Bu arada Türkiye 1968 yılında sessiz sedasız Ankara'da televizyon yayınlarıyla tanışır. 3. band 5. kanalda deneme yayınlarına başlayan Ankara Televizyonu'nun kuruluş öyküsü ilginçtir. II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer almamasına karşın apar topar teknik hazırlıkları yapılarak yayınlar gerçekleştirilmiştir. Alman teknik elemanlar tarafından kurulan Ankara Televizyonu –aslında renkli olarak yayma başlama olanağı varken- siyah-beyaz teknolojiyle yayınlarını sürdürür. Federal Almanya'da siyah-beyaz televizyon alıcısının elde kalanlarının tamamı Türkiye pazarına sürülür ve bunlar tükendikten sonra, ancak 1982'de renkli yayınlara geçilir. (6)

Televizyon yayınının başlaması yepyeni bir toplumsal yapıyla, yepyeni bir kültürle tanışmak demektir. Haftada üç günle başlayan yayın, Ankara'da telesafir geleneğini beraberinde getirmiştir. Televizyon alıcısı bulunan pastahaneler yayın geceleri tıklım tıklım dolarken, evlerinde televizyon olan ev sahipleri de televizyon izlemeye gelen konuklarını kabul ediyorlardı, işte bu yeni komşuluk türü telesafirlik olarak anılıyordu. Yıllarca radyolarda seslerini duydukları insanlar, kitlelerle ete kemiğe bürünmüş olarak yeniden

Zafer Cilasun ilk televizyon haberlerini 31 Ocak 1968'de sunuyor.

tanışıyorlardı. Haber spikerleri Zafer Cilasun, Çetin Çeki, Erkan Oyal, Tuna Hoş, Jülide Gülizar, Ülkü Kuran, Ülkü İmset, Aytaç Kardüz her gece izleyicilere sesleniyor, o dönemin Yeşilçam yıldızlarından bile popüler duruma geliyorlardı.

Bu sıralarda Ankara Televizyonu en önemli yayıncılık olayını 1969'da gerçekleştiriyor, ABD'li astronot Neill Armstrong'un aya ayak basışı bir gün sonra 21 Temmuz gecesi yayınliyordu.

Radyolarda radyocuların söylemleriyle "altın çağ" yaşınırken, televizyonun emekleme dönemleri sürerken Türkiye'de de çok önemli şeyler oluyordu. 1961 Anayasası'nın getirdiği özgürlükçü ortam rahatsızlık yaratmaya başlamıştı. Sosyal gelişmenin ekonomik gelişmeyi aştığını düşünenler kıpırdanmaya başlamışlardı yavaş yavaş. 1965 sonrası Demirel hükümetlerinin –montaj ağırlıklı da olsa- sanayileşmeye öncelik vermesi de –galiba- dış dinamikler için ayrı bir huzursuzluk deniydi. İşte 1960'ların sonunda Türkiye'de, sosyalist çözüm bir bölümü hiç yapmaması gereken şeyleri yapmaya başlamış, sokak eylemlerine girişmişti. Ayrıca ayrılcılık virüsü de o tarihlerde kanıma buluşuyordu. Oysa 1965 seçimlerinde on

beş milletvekiliyle Meclis'e giren sosyalist TİP, kendisine oy vermeyen kitlelerin bile sempatisiyle karşılaşabiliyordu. Ancak ok yaydan çıkmış, Türkiye hızla 12 Mart 1971 Muhtırası'na yol almaya başlamıştı.

12 Mart 1971 gününün Türkiye'si yepyeni bir Türkiye'dir ve TRT de bambaşka bir TRT'dir, her ikisini de ayrıca incelemek gerekir. Bunu gelecek sayıda ele alıp değerlendirelim.

KAYNAKÇA

- 1) Sezer Akarcalı, *Türkiye'de Kamusal Radyodan Özel Radyo ve Televizyona Geçiş Süreci*, Ankara, 1998, s.105.
- 2) Özden Cankaya, *Bir Kitle İletişim Kurumunun Tarihi: TRT 1927-1990*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2003, s.52-56.
- 3) Vakur Kayador, *Türkiye'de Radyo Yayın Tekeli Döneminde Siyasal, Toplumsal Yapı - Radyo Programcılığı, Yayıncılığı Etkileşimi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul, 1999, s.101.
- 4) Özden Cankaya, *Dünden Bugüne Radyo- Televizyon*, Beta Basın- Yayıncılık, İstanbul, s.27.
- 5) Ali Nihat Yazıcı, *Kamu Yayın Kurumları ve Yeniden Yapılanma*, TRT Yayınları, Ankara, 1999, s.39- 40.
- 6) Özden Cankaya, *Bir Kitle İletişim Kurumunun Tarihi: TRT 1927- 1990*, Ön. Ver., s.77.

onaylamışlardır. İşin bu yönü belki anlaşılabilir ama burjuvazi, bu tarza prim tanırken kendi eğitimi inkâr mı ediyor acaba? Birkaç yabancı dil bilen, eğitimi Türkiye'nin ve Avrupa'nın en iyi okullarında tamamlamış edebiyat otoriteleri, bula bula bu zavallı ayyaşların zirvalarını mı edebiyat diye kabul etmeye başlıyorlar? Birçok edebiyat dergisi onu konu alan bir dosyayı mutlaka sayılarından birine yerleştiriyor. Hem de okuyucu mektuplarında "(...) dergisi emekçileri" diye başlayan özel jargonların kullanıldığı dergilerde yapılıyor bu. Tabii ki Bukowski'yi marka yapan editörlerin "edebiyat tüketiyor mu? Edebiyatta yeni arayışlara yer kalmadı mı?" konulu makaleleri de yanına ilave ettiklerini görmek gerekiyor. Edebiyat tüketiyor olsa bile bizim bu tür saçmalıklara ihtiyacımız var mı, diye sormak lazım.

Edebiyatın diğer bir yönelişi: Mistizm ve marjinal tiplemeler

Günümüz edebiyatının diğer bir yönelişi de mistizm ve marjinal tiplemelerin ön plana çıkarılmasıdır. Mistizm, doğu toplumlarında tasavvufun beslenir ve marjinal tipler de metropol kentlerin alt-kültürlerinin üyeleridirler. Beyoğlu'nun gece kuşlarının, ister satanist, ister tasavvufi fikirlerle olsun maneviyatçılığa yönelmeleri ilgiçtir. İslamcı romancılarımızın yıllardır işledikleri bir konu olarak burjuva yaşam, onların yazdığı gibi materyalist fikirlere değil, tam tersine mistik fikirler yoluyla idealizme varmaktadır. Mercan Dede'nin dedeliği, Mazhar Alan-son'un sufiliği marjinallikten çıkmaktadır. Artık KESK de, birtakım anarşist gruplarla birlikte düzenlenen sokak eylemlerine katılıp, üzerine, güvercin ayağı şeklindeki o bildik anarşist sembolü bir tişört geçirilmiş Mercan Dede'nin üflediği neyi

huşu içinde dinlemektedir. Emekçilerimizin talep ettikleri hakları almak için coşkuya değil, huzur ve huşuya ihtiyaçları vardır demek ki.

Bu tür yönelimlerin romancılığı yansımaması da imkânsızdır tabii. Edebiyat dünyamızın önemli dergi-

lerinden birinde (E Kültür) röportajı yapan kişi, derginin Nisan sayısına kapak yaptığı bayan yazara soru sormak için, yazdığı son romanının genel bir toparlamasını yapıyor: "Karmaşık kişilikleri olan farklı kültürlerden erkekler ve kadınlar... Aralarında normal, sıradan nitelemesine uyacak kimse olmaması dikkat çekiyor... Zaten, doktora öğrencilerinin hepsinin manyak olduğunu karakterlere kendiniz söyletiyorsunuz... Biri bulimik; biri zamanı saatlerle ölçmek yerine müzikle, şarkıların kaç kez çalındığı ile ölçüyor; bir diğeri ağır oedipus kompleksi ile annesi yanında kadınlara ilgi duyuyor, kendi ülkesi için son derece modern biri olarak görülse de dinine çok bağlı, cinler ve karabasanlarla başı belada; cinselliği tabu saymayan ama yıllardır birlikte olduğu kız arkadaşı ile yatmayan başka bir adam... Homoseksüel, biseksüel, lezbiyen, heteroseksüel, aseksüel... Bu karakterleri aynı evde buluştururken yapmak istediğiniz neydi?"

Yanıt: "'Normallik' denilen şey her ne ise son derece tehlikeli, yavan ve bulaşıcı. Normallikten ve normallerden ziyade, kıyıya itilenlerin hikâyeleriyle ilgileniyorum ben..." (1)

Yazarımızın "kıyıya itilenler" diye bahsettiği insanlar, sömürülenler, ezilenler, hakları gasp edilenler, kısacası emekçiler değil; zaten bu tür kavramların modası geçti artık (!) Hikâyesini yazdığı insanlar normal olmayanlar, yani sapkınlar... Bu yazarımızın 'çok satanlardan' biri olduğu kabul edildiğine göre toplumumuz sapıklık ve sapkınlık öykülerine mi bayılıyor? Bilmiyorum... Ama keremetine ipucu olabilir diye bir noktayı işaret etmek istiyorum: Bu bayan yazarımızın *Zaman* gazetesinde bir köşe yazısını okumuştum. Zaten romanındaki "modern görünümlü ama dinine çok bağlı" diye tarif

edilen karakteri de cemaat elemanı gibi algıladım. Bir de şöyle küçük bir tavsiyede bulunuyor yazarımız: "(...) ruhani ve batıl olan her şeye büyük bir ilgi duymuşumdur hep. Bizde sol görüşlü aydınların çoğu zaman güzarı ettiği bir boyuttur bu. Oysa hurafeler şiirselliğidir yaşamın, onları küçümserseniz kurutursunuz kültürü, dili."

Bence "solcu" aydınlar için endişe edilecek bir durum yok. Çünkü aynı derginin sonraki sayfalarında "hurafelerin şiirselliğini" yakalamaya niyetli başka bir sol yazarımızın daha kitap tanıtımıyla karşılaşırız: Yazarımızın metni her şeyden önce bir *New Age* anlatısıdır. Bizim iliklerimize kadar işlemiş olan ve bin yıldır halkımızı uyuşturup bebehurilere dönüştüren bu zihniyet, şimdi 'yeni' nitelemesiyle batılilar tarafından kavramlaştırılıp önümüze sunuluyor. Ünlü yazarımızın *Fındık Sekiz* romanı "simgesel/alegorik bir doku içerisinde İslam mistizminden izler" taşımaktaymış, metinde tinsel

bir gelişme yolculuğunun odakta olduğunu, dolayısıyla "bir iç dünya yolculuğunun işlendiği" söyleniyor. "Romadaki Malibu ve İmpala markalı arabaların ise bu mistik gelişme yolculuğunun taşıyıcıları olduğunu, romanın baş kişisi Meto'nun arkadaşı Fahri Baba'nın da mistik özellikli bir mürşit, bir tür yaşan hocası işlevini gördüğü" ileri sürülüyormuş(2).

Anlaşılan o ki, edebiyat dünyasında, en azından "çok satan" büyük yazarlarımız arasında "hurafelerin şiirselliği"nin iş yaptığı farkına varmayan kimse kalmamış. Aslında bunda şaşılacak bir şey yok. Bütün dünya "hurafelerin şiirselliği"nin iş yaptığı yıllar önce G. G. Marquez'in *Yüzyıllık Yalnızlık* romanından öğrenmişti. Fakat, dünyada olduğu gibi Türkiye'de de "solcu" eli değmesi gerekiyordu sadece. Hurafe tüccarlığı kârlıydı ve en makbûlî de ona gerçekten inananların elinden çıkıyordu. Çünkü burjuvazi, davasına ve yazdıklarına gerçekten inanırları sevmeyiz. Her üretim, bir pazar malı olmalıdır. Bu yüzden islamcı yazarlar dururken, "solcu" yazarlar parsayı topladılar. Mistik ve tasavvufi edebiyat, islamcı romancıların kaleminde yakalayamadığı popülerliği "solcu" Orhan Pamuk'un kaleminden yakaladı. New Age ya da yeni çağın sanatını bence en güzel Star Wars filmlerindeki o akla ziyan ışın kılıcıyla yapılan dövüş sahnesi simgeliyor: Teknolojinin en son imkânlarıyla kılıç kalkan folkloru yapına bayılıyoruz ya da Tann'ya kavuşmak için aşılması gereken yolu İmpala marka arabayla kat ediyoruz. Demek ki böylesi daha kolay... Geçelim.

"Halkçılık" olarak yutturulan lümpenlik

Yine sorumuza geri dönüyoruz: Burjuvazi kendi kültürünü inkâr mı ediyor? Yeri geldiğinde neden olmasın.... Sakıp Sabancı'nın imajı bu olgu için tipik bir örnektir. Onun şive-i konuşmasını bir türlü düzeltmemiş olması, başı sonu belli olmayan cümlelerle konuşuyor olması, derdini anlatamayacak kadar söz dağar-

cıkları kıt köylü ya da köy kökenli varoş insanının gözünde örnek insan haline getirdi onu. Kültürel ilerlemeyi yok sayan, bütün imajıyla (mesleki kariyerine tezat teşkil edecek şekilde) değişmemenin, ilerlememenin, yerinde saymanın kanıtı gibi duran ve dolayısıyla da lümpenliğin kültürel yapısına pirim tanyan kişi olmuştur. Bu tür arabesk tarzın getirisini fark eden iş adamlarımız gibi sanatçılarımız da garip bir halkçılığın bayraktarı olmuşlardır. Örneğin İbrahim Tatlıses ve benzerleri... İbrahim Tatlıses, halkın önüne sanatçı

sorumluluğuyla çıkmayı ısrarla reddetti. Halkın, bin yıldır "İbiş" tiplmesini sevdiğini varsayarak köylü kurnazı, cahil "İbiş" tiplemesine dört elle sarıldı. Aslında devrimci idollerimizde bile tuhaf bir devrimin yansımaları gördük. "Çirkin Kral" Yılmaz Güney, salon filmlerinin yakışıklı jön geleneğine bir tepkiyi ifade ediyordu. Burada "Çirkin" nitelemesindeki anlam kaymasını iyi okumak

gerekir: "Çirkin" sıfatı, güzel tanımlayan burjuva estetiğine bir eleştiri, bir protesto gibi algılanabilir. Gerçi insan güzelliğini kategorize etmek, baştan beri bazı otoritelerin keyfine kalmış gereksiz ve anlamsız bir uğraştır. Ama bir kez *çirkin*, bir sıfat olarak kullanıldıktan sonra bunu olumlamanın anlamsızlığı da ortadadır. Çirkin güzel yerine, kötü de iyi yerine kullanılamaz. Halkımız, kendinden çalınan hayatın intikamını, hayatı *çirkinleştirerek* almaya mı kararlıydı acaba? "Müslüm Baba" toplumsal bir fenomen tezahürüydü sanki. Sesi olmayan şarkıcılar kuşağının öncüsüdür. Popstar Bayhan bu ekolün son ürünüdür. Detone sesle şarkıcı olunabileceğini kanıtlamak için vardır sanki. Bundan böyle sesi olmayan şarkıcılar, resim yapamayan ressamlar, cümle kuramayan romancılar, figür icra edemeyen dansçılar, rol yapmasını beceremeyen aktör ve aktivistler listede başa geçebileceklerdir. Sanatta fırsat devri başlamıştır. Sanatın birikim demek olduğunu gözardı edip sadece fırsat ve şans faktörüne bel bağlamanın tek bir tanımı vardır: Lümpenleşme. Burjuvazi, sanat ürünlerinin pazarlanmasında daha da fazla belirleyici olmaya başlayan lümpenliği halkçılık olarak yutmaya devam ediyor. Hayırlı işler...

DİPNOTLAR

- 1) *E Dergisi*, Nisan 2004, s. 10.
- 2) *Agy*, s.60.

Sanatta küresel kirlenme (Postmodern sanat)

Neo liberalizm, iki yüzlü bir şekilde herkese özgürlük derken, kendi kültürünü / kültürsüzlüğünü dayatmakta, diğer kültürleri erozyona uğratmaktadır.

Bu da çağdaşlıkmiş gibi sunulmaktadır.

Mahiye Morgül

(Müzik ve Drama Eğitimsi)

Tüm sanat dallarında dikkati çekecek düzeyde hızlı bir kirlenme gözlenmektedir. Sanat ruhun gıdası ise kirlenmiş sanat ürünleri ruhun gıdası olamaz.

Bugün sanatta kirlilik gerçek sanatçıları da rahatsız etmektedir.

Kirlenmenin temelinde kullan at, hızlı tüket ekonomisi vardır. Bu ekonominin adı neo liberal ekonomidir ve son otuz yıldır batı kapitalizmi buna göre programlanmıştır. Neo liberal ekonominin sanattaki ideolojisi postmodernizmdir.

Modern ötesi demek olan postmodern sözcüğüne açıklama getiren kimi sanatçılar, içi boş anlamlarında fosmodern benzetmesini yapmakta haklı gözükmedirler.

"Fest fud" (Fast food) adıyla dilimize giren ayaküsti beslenmeye paralel, ayaküsti tüketilen sanat ürünlerine müşteri olmamız istenmektedir. Kalıcı, modern sanat eserlerinin yerini postmodern eserler almaktadır.

İki devrim önderinin sanatın ne olduğu üzerine görüşlerine bir bakalım. Mustafa Kemal, kendisiyle tanıştıran Nâzım Hikmet'e "Gayeli şiir yazın" der.

Rus devriminden sonra yazarlar Lenin ile bir görüşme yapar ve ona derler ki; "Artık ezilen işçi sınıfının acılarını yazacağız." Lenin onlara "Eğer edebiyat acıları yazmaksa, adliye arşivleri bu acı-

ların yazıldığı dosyalarla doludur. Alın, kitap yapın. Edebiyat bu olmasa gerek" der.

Neyin sanat eseri olup olmadığı üzerine iki önemli ipucunu burada görmek mümkündür; gayeli ve edebi anlatımı olan eser.

Günümüzde sanatta kirlenme şu şekillerde ortaya çıkmaktadır:

Eseri yozlaştırma, çarpıtma.

Sokak kültürünü sanatın içine sokma.

İçini boşaltma.

Sanatçıyı teslim alma.

Sanat piyasasını ele geçirme.

TV kanallarını pop kültürle doldurma.

Klasik sanatlara talebi azaltma.

Ulusötesi tekellerin egemenliği.

Teknolojiyi insanın önüne geçirme.

Kullan at piyasa ekonomisini egemen kılma.

Etik değerlerin çiğnenmesi.

Kavranları tüketim ekonomisine

hizmet edecek şekilde değiştirme.

Klasik sanatları sokağa indirme.

Edebiyatçılar, postmodern ürünlere "Omurgasız eser, başı sonu birbirine bağlantısız roman, sokak dilini edebiyat sanmak, sözcük oyunları ile anlamsız diyaloglar, estetik sezgiden ve estetik doyumdan uzak bireyci bunalım şiiri, kalemin gittiği yeri bilmeyen kurgusuz anlatımlar, sanatsal formların kıldığı denge oluşturulmamış eser" gibi açıklama getiriyorlar.

Bu tür eserlerin, günlük tüketime yönelik olduğunu, kalıcı olmayacaklarını ve bu nedenle postmodern yazarların aynı zamanda popülist olduklarını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Ressamlar, postmodernizmin resimdeki karşılığının, klasik bir eserin kalıplarını kırarak ondan yeni bir eser meydana getirmek olduğunu ifade ediyorlar ve soyut resimle karıştırılmaması gerektiğini ekliyorlar. Sanat adına estetik beğeniden uzak ürünler verilmesinden yakınıyorlar.

Son İstanbul bienalinin ne kadar estetikten uzak olduğu basında yer aldı. Klasik sanatçıların katıldığı bu bienalde yeni kuşak öğrenciler ağırlıktaydı. O eserler için eser denilebilir mi, tartışıldı; geleceğe kalmayacak, o gün için yapılmış, bir başka sanat ortamında bir daha sergilenmeyecek olan ürünlerdi. Öte yandan İstanbul Beyoğlu resim galerileri kapanmış du-

rumda.

Resimde postmodernizm, boş bir tablonun camına konan sineklerin bıraktığı pisliği çağdaş sanat olarak sunmaya kadar varabiliyor. Sadece kırmızı boş bir tablo çağdaş sanat eseri sayılabilir. Çağın gereği budur yutturmacası boş çerçeveleri sanat eseri diye sattırıyor.

Almanya'da Modern Sanatlar Müzesi'nde, ziyaretçilerin en beğendikleri eşyalarını duvara fırlatıp parçalaması isteniyor. Duvara fırlatma işini yapan bir makine sanat eseri olarak sunuluyor. (Cumhuriyet, 31.1.2004) Makineye "dost ateşi" adını vermişler. Bu deyim, Irak'ta Amerikan askerlerinin yanlışlıkla İngiliz askerlerini vurdukları durumlarda kullanılıyor. Neoliberal ekonominin ideolojik bombardımanı sanat müzelerine kadar girmiş durumda.

Mimaride kirlenme tarihsel olarak diğer sanatlardan önceye rastlar. Postmodernizme ilk isyan edenler mimarlar olmuştur. Şehirlerin çevresini kuşatan gecekondular, daha sonra bu gecekonduların ortasında yükselen gökdelenler gibi. Sahilleri kaplayan beton bloklar, doğayla uyumsuz binalar. Örneğin Mersin sahillerindeki çok katlı yazlık siteleri, denizden gelen nemli rüzgarı kestiği için arkada kalan limon ve narenciye bahçelerini perişan etmişler. Büyük şehirlerde, ana caddelerde on katlı binaların hemen bir arka sokağında 4 kattan fazlası yasaktır.

Şehir planlamada mimarların rolleri sıfırlanmış, kapkaççı müteahhirlere teslim edilen şehirler estetikten uzak beton yığınlarına dönüşmüştür.

Karikatür sanatında son yıllarda görülen 'serseri tipler, sapıklar, cinsel imajlar, argo, bozuk Türkçe, çizgiden çok konuşma, alt kültürü öne çıkarma, düşündürmek yerine alay etme, bayağılaşma, laf cambazlığı, vb. popülist yaklaşımlar egemendir. Operada, sanatın içini boşaltma

çoğu zaman eseri bugüne uyarlama adına yapılabilmektedir. Önceki sezon Ankara'da sahnelenen, C.F.Gonod'un Faust adlı operasının söz edeceğim. Oyuncuların giysileri Doktor Faust'un yaşadığı dönem giysileri değildi. Sahnede bugün sokakta giyilen bluciner, penye gömlekler, pijamalar vardı. Dinlediğimiz aryalar, koro şarkıları aynen duruyordu. Mimikler, şarkı söyleme biçimleri de duruyordu. Ortada giysileri bugünün, giysi dışındaki her şeyi ikiyüzyıl öncesinin olan bir oyun vardı. İzlerken bizimle dalga mı geçiyorlar diye düşünüyor insan. Estetik bütünlük yok, uyum yok. Rejisör "Faust bugün yaşasaydı" düşüncesinden yola çıktı diye açıklanıyordu.

İzmir'de sahnelenen, Karmen operasında da aynı şey yaşandı. Yine "Karmen bugün yaşasaydı"dan yola çıkıldı. Bugüne uyarlanmış giysilerin yanında, Karmen'in sevişme sahnesinde pornoya kaçıldı, üzerindeki giysiler tek tek çıkartılarak magazin basınının ilgisini çekecek bir sevişme sahnesi canlandırıldı. Opera ki estetik boyutun en yukarıda tutulduğu sanattır.

Klasik bir operayı bugüne uyarlamak, halk türküsüne piyano eşliği yazmak gibi değildir. Tüm sanatsal öğelerin klasik formda olmasını gerektirir. Bir türküyü opera tarzında söylemek, türküyü evrensel sanat ortamına taşır ki bu çağdaşıktır, insana yakışan bir durumdur. Klasik bir eseri, alt kültürün malzemesi yapmaksa ona katkı değil, onu yozlaştır-

mak, bozmak, değerini düşürmektir, popülizm yapmaktır.

Pavorotti gibi opera sanatçıların dev hoparlörlerle meydan konserleri vermesine rastladık. Operayı halka indirmek adı altında yapıldı. Pavorotti'nin öğrencisi olan Hakan Aysev de onun yolunda. "Operayı yüz binlere dinletmek için Pavorotti gibi stadyumlarda söylemek istiyorum" dedi. (16.2.2004 TRT2 Kent Yaşam)

Pop opera, rok opera, caz opera ve şimdi yeni albümünde de Türk Müziği ile birlikte opera yaptığını söylüyor. Opera sanatıyla popçuların terimi olan albüm (kullanıp atılacak bir deste şarkı) bir araya geldi. Güzel sanatların bu en güzide olanı kaset piyasasına böyle hizmet ediyor.

Operalardan seçilmiş aryaları solo söylemek opera değildir. Opera bir eserin bütünüdür; libretto, drama, koro, orkestra, bale, dekor, kostüm, rejî, koreografi gibi sahne sanatlarının tüm özellikleri bir arada bulunmayı gerektirir. Salonda dinlemeyi gerektirir, salondan yücelmişlik duygusu ile çıkmak ister. Opera sanatının dinleyiciye vereceği ruh güzelliğine, meydan konserinde sakız çiğneyerek, yanındakiyle şakalaşarak ulaşamaz.

Pavorotti Müzik teknolojisinin dev tekellerine iyi para kazandırdı ve şimdi sesini kaybetmiş durumda opera sahnesini terketmek zorunda kaldı. Yani onu kullanıp attılar. (Mikrofonda söylemekten işitme eşiği yükseldi ve sonunda giderek ses telleri yıprandı)

Operanın sırtından meydanlarda para toplayanlar, iki yüzlü bir şekilde opereya dinleyici çekeceklerini söylediler. Sonuçta, önce opera sanatının içi boşaltıldı, sonra opera salonları.

Reklamlarda her türlü çarpıtma var. Türkçe'yi bozuk kullanma, reklamı oyunun içerisine sokma, kadını aşığıla (Ülker biskrem), Gençlik

Marşı gibi ulusal bayramların repertuarına girmiş milli ve tarihsel değeri olan bir şarkıyı kâr için kullanma, bayağılaştırarak ve Türkçe'sini bozarak söyleme (Cola Turca reklamında) çıktı karşımıza. Özgür kadın imajını cep telefonuna yükleyerek özgürlük kavramının içini boşaltmayı gördük.

Sanatın dünya tekellerinin hizmetine geçmesiyle birlikte etik değerlerin çiğnendiğini görüyoruz. Yakın zamana kadar radyoda, televizyonda, oyun içerisinde kullanılan bir ürünün adı reklam olmasın diye gösterilmez, benzer bir ürünü satan diğer üreticiye haksızlık olmasın diye adı gizlenirdi. Bu yerleşmiş bir kuraldı. Herkesin eşit olduğu bir üretim anlayışı etik değer olarak topluma yerleşmişti.

Bir televizyon dizisi içerisinde cep telefonu reklamı yapmak etik değildir. Oyundaki çocuk oyuncuya cep telefonu reklamı yaptırılıyor. Aynı reklamda kullanılan rep müziğin içerisinde dilin kirlenmesini de görüyoruz.

Tiyatroda, gösteri sanatlarında 'Tolk şov' gibi sanatsal olmayan bir türe tanık olmaktadır. Meddah ya da tek kişilik oyunla hiç ilişkisi olmayan bu konuşma gösterisi, tiyatro sanatını yozlaştırmaya örnektir. Oyun demek mümkün değil; baştan sona bir konu veya metni olmayan, kopuk kopuk, belli bir konuya yoğunlaşma

gerektirmeyen, izleyici ile alay eden, aşağılayan, derinliği olmayan sıradan magazinleştirme, herşeye gülüp geçen bir şey.

TV'deki gösteri programlarında son gelinen örnekte, dil önemini yitiriyor ve konuşma özüllü bir erkek oyuncu komedi yaptığını sanıyor. Hem tiyatronun içi boşalmış hem dilin. Ki, dilde yaşanan kirlenmenin tüm sanatlara yansdığı ortadadır. Benzer şekilde sadece "nane" sözcüğünü defalarca tekrarlayarak şarkı yaptığını zannedenlere ekranda yer verilebiliyor.

Televizyon'un kendisi kirlenmenin aracı olarak sahneye çıkıyor. Küreselleşmenin en büyük aracı olan televizyonun kanal sayısındaki artış ve zaplama, programlardaki kalitenin düşürülmesiyle birlikte ortaya çıktı. Zaplama, hızlı tüketimin ürünüdür. Hızlı tüketilen teknoloji beraberinde insanın doğal yapısını bozma tehlikesini yarattı. Böylece neo liberal ekonominin istediği insan modeli yaratıldı.

Zaplama teknolojinin insan üzerindeki olumsuz etkilerini araştırmak üzere yapılan bir çalışmada ilginç sonuçlara ulaşıldı. (« Kişisel Zamanın Belirleyicisi Olarak Medyatik Zaman », Denis Carot, Agon Tiyatro Dergisi s.10 Paris 1997)

Fransa'da yapılan bu araştırmaya göre, birçok kanalı arkaya izlememizi, yani zaplamamızı isteyen

teknoloji, insanın dikkat yoğunlaştırmasını ortadan kaldırmaktadır. Zamanı bölerek kullanma, haberin reklamı, reklamcılığın nüfuzu, keserek anlatma, sansasyonelleştirme, sunucuyu starlaştırma, yapay bilgi aktarımı, analiz yokluğu ve benzeri durumları araştırılmış ve bunların günlük yaşamımıza aşağıdaki şekillerde yansdığı saptanmıştır:

1. Toplumda çatılma ve dağılma
2. Tecrit ve yalnızlaşma eğilimi.
3. Dikkat yoğunluğu kaybı.

ABD'de günde 500 kanalı aynı anda izleme deneyleri yapılıyor. Bilgi akışında dev otobanlar tasarlanıyor. Bu teknoloji ile beyni boşaltılmış robotlar yetiştirme işi hızlandırılacaktır.

Televizyon haber kanalları insanları yanıltmaya ve korku psikolojisine sokmaya yöneldi. Bu yolla silah satışlarında artış ve en son teknolojinin ürünü silahları kullanmaya piyasa yaratıldı. Körfez Savaşı'nda olduğu gibi, savaşların canlı yayınlarına kadar bu silah reklamları yapıldı. Füze kalkanı projeleri yaşama geçirildi, medeniyetler çatışması teorileri geliştirildi ve ikiz kulelerin yıkılışında olduğu gibi, kıtalar arası füzelerin satışını artıran provokasyonlar canlı yayınlarla verildi. Irak Savaşı sırasında, falan marka bomba düşünce yüzde kaç patlamadı oranları yayınlandı. Televizyon, en kötü amaçlarla insanın varlığını tehdit eden, insanın en temel hakkı olan yaşama hakkını elinden alan savaşın aracı olarak kullanıldı. Postmodern filmlerde insanlara sunulan senaryolar birer birer gerçek yaşamdan görüntülere dönüştürüldü.

Sinemada bilimdisi kurgular, aksiyon filmleri egemenliği dönemi yaşanıyor. Teknoloji insan için olmaktan uzaklaştı, insana karşı teknolojiye dönüştü. ABD'li yetkililer, silah sanayisine harcadıkları kadar film sanayisine harcadıklarını söylemektedirler. Bu filmler şiddet içermektedir. Hayali bir düşman yaratılıp onunla son model silahlarla savaşılmaktadır. İyi ile kötünün kavgası işlenirken iyinin

elinde bir haç işareti hep görüntüyü getirildi. Efendiler-köleler teması gündemde tutuluyor.

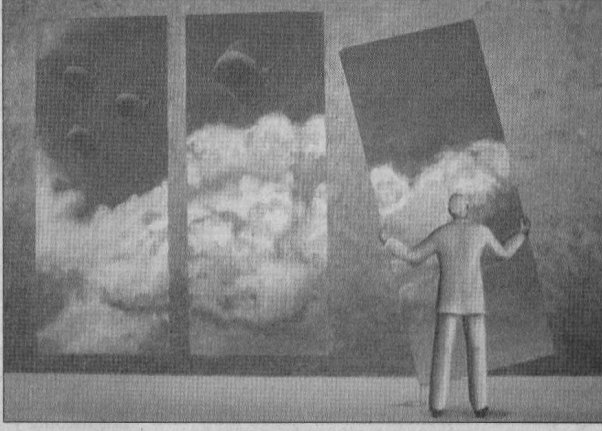
Kadından efendi bilim ötesi filmleri bizde taklit edilmeye geçildi; kadın ağa dizileri başladı. Brezilya dizilerinin yerini bunlar aldı; ev kadınlarına ninni filmleri. Pembe dizileri Yugoslavya'ya

sokamayan Amerika, Güney Afrika'dan siyah dizi getirip soktu. Sinema insanları uyutmak üzere araç edildi. Sinema sanat burada da insana karşı.

Hep savaş ve düşmanlık kavramlarıyla büyüyen bir kuşak yaratıldı. Dostluk, kardeşlik, barış içinde birlikte yaşama kavramları unutturuldu. Batıl inançlar, bilim dışı kurgular, Hristiyan ve Yahudi köktendinci tarikatların efsaneleri medeni batının çağdaş sinema senaryoları olarak insanlara sunuldu, CIA planları film senaryolarının ana malzemesi oldu. Postmodern özellikler taşıyan bu senaryolar, Amerika'dan dünyaya pazarlandı ve dünya sinemasının %93'ünü kapladı.

İnsansız sinema dönemi başladı. Teknolojiyi insanın önüne geçirmeye bir başka örnek; Yüzüklerin Efendisi gibi, bir bölümü bilgisayar ortamında üretildi, animasyon sinemaya girdi, hayali kahramanlar oyuncu olarak sunuldu. Oyunda kiminle empati kurulacağı belirsiz, bilim dışı kurgular. Dini hiç bir açıklaması olmayan, insanüstü bir takım varlıkların insanları hükmettiği filimler. Dev sanayisi var. Aksiyon filimleri ile meşhur ettikleri birisini vali de yapabiliyorlar; Vurdu kırkı Arnold Schwarzeneger gibi.

Teknolojiyi insanın önüne geçirme: Sony firması, "Orio" adlı bir şef robot, Toyota firması da trompet çalan robot yaptı. Orio adlı robotun Tokyo Filarmoni orkestrasını yönet-

tiği gazetelerde yer aldı. (14 mart 2004, Cumhuriyet, Z.Oral'ın yazısı.) Robotun gözlerinin içine kamera ve notalar yerleştirilmiş, bütün ritimler, tempolar oraya kaydedilmiş. Bu robot ne kadar insani duygularla yönetebilir ve müzisyenler onunla ne kadar iletişim kurabilir?

Küreselleşme döneminde, sanatla insan ilişkisini biraz daha öze indiririm. Fazıl Say'ın dört el için düzenlenmiş olduğu piyano eserine gelelim. Elektronik kayıttan piyanonun biri çalıyor, ikinci piyanoyu ise kendisi çalıyor. Birincisini de kendisinin kaydetmiş olması, müziğin teknoloji ürünü olmasını engellemiyor. Dinlerken iki piyanisti de karşınızda görmek istiyorsunuz. Çalanı karşınızda görmediğiniz için empati kuramıyorsunuz. Yâni orada dışlanmışsınız. İki piyanistin birbiriyle iletişiminden yoksun bir yorum ortaya çıkıyor ve Fazıl şov izliyorsunuz. Fazıl monolog oynuyor, sanatçının bir sanat. O zaman, Fazıl tek başına oynamak istiyor diye düşünüyor, popülist bir yaklaşım hissediyor ve rahatsız oluyorsunuz.

Fazıl Say'ın İstanbul Yedikule'de Mercan Dede ile çalması giderek popülerleşme gösterdiğinin işaretidir. Mercan Dede'nin teknolojiyi çok iyi kullandığı bir gerçek. Ama teknoloji insanın önüne geçiyorsa burada bir yanlış var demektir. Kimin neyi çaldığı görülmediğinde, çıkan sesle insanın varlığı arasında bir kopukluk yaşanır. Dinleyici kendisinin dışlan-

madığını hissetmeye başladığında kalkıp gitmek ister ki öyle de oldu.

Sanatçı, kendini insandan ve toplumdandan koparmaya başladığında, yaptığı sanat tartışılmaya başlanır. Fazıl Say, politik görüşünü küresel sermayenin görüşüyle birleştirdiğini açıkça söylemeye başladığından beri, sanat çizgisi doruk noktasından aşağıya doğru bir düşüş göstermektedir.

Bu durum, klasik müzik sanatında postmodernizmin ve popülist kaymanın örneğini oluşturmaktadır.

Sanatçıyı teslim alma: Ödüllerle, konser imkanıyla, meşhurlaştırma. Fazıl Say'ın, Newyork'taki piyano yarışmasında, kendisini yedi dakika dinleyen jürinin diğer yarışmacıları kırk dakika dinlemesine şaşırmasın başka neyle açıklayabiliriz? Kendi ifadesiyle daha Avrupa yarışmasındayken jüri, kendisi hakkında karar vermişti. Kendisini birinci seçmek üzere hazırlanmış bir yarışmayı neden protesto etmedi? Paris Yahudi lobisinin kendisini parlatacağı vadadını neden önemsemi? Başka piyanistlerle eşit olmayan bir meydan güreşine neden çıktı?

Almanya'da piyano konseri vermeye giden Ankara Devlet Konservatuarı öğretim üyelerinden tanınmış bir piyanistimize yapılan ahlâksız teklif kirlenmenin bir başka boyutunu gösterir. Salonun doldurulması karşılığında gazetecilere vermesi istenen "PKK bir realitedir" demeci anlamlıdır. Piyanimistimizin reddetmesi üzerine az bir dinleyiciye konser verilmiş ve basında başarısız bir konser olarak yer almıştır. Almanya'da Almanca öykü yazaran Aysel Özakin gibi Türk yazarlara ödüller verilmesi de kirlenmenin bir başka boyutudur.

Sanatın içini boşaltma: Elektronik müzikte dünyanın önemli isimlerinden John Cage'in "4.33" adlı ese-

ri postmodern müzik örneğidir. Bu eseri(!) iki kez konser programına almış bir festival konserini izledikten sonra üzerinde düşünme ve bu müziği idareleme gereği duydum. Sanatın içinin nasıl boşaltıldığını gördüm. Eserde hiç müzik yok. Dört dakika otuzüç saniye salondaki sessizliği dinliyorsunuz. Salondaki öksürük, tıksırk, nefes alma, hışırtı, her şey o anın doğaçlama bestesi kabul ediliyor. Peki bu bir eserse nerede bestecinin emeği, nerede sanatçının yorumunu, neyi şekillendiriyor, nedir sanatçının müdahalesi? Hiç biri yok. Kayıt bile yapılamaz. Dinleyici sadece bekliyor, sanatçı da sahnede öylece bekliyor. Ortada yaratılan hiçbir şey yok.

Eseri çarpıtma: Klasik müzik eserinin fon müziği olarak kullanıldığı bazı yerlerde bilerek yapılmış bir yapaylığa veya çarpıtmaya rastlayabiliyoruz. Buna postmodern montaj da diyebiliriz. Örneğin 9.Senfoni bu tür çarpıtmaya en çok uğrayan eserdir. Barış ve kardeşlik amacının dışında kullanıldığı her yerde asıl anlamını unutturma ve değer kaybına uğratma söz konusudur.

Böyle bir çarpıtma örneği 9.Senfoni'nin ikiz kulelerin yıkılışına fon müziği yapılmıştır. Orada tam bir postmodern montaj yapılmıştır. Eser, Avrupa'da feodal krallıkların yıkılışını devrimci bir ruhla destekleyen Ludvig van Beethoven'ın bestesidir. Shiller'in "Özgürlüğe Övgü" şiirinden esinlenilerek yazılmıştır. Türkçe'ye "Neşeye Şarkı" olarak çevrilmiştir. 1980 sonrası müzik ders kitaplarında (Selçuk Yıldırım ve Salih Akkaş yazarlı kitaplarda olduğu gibi) sözlerinde kitapları tahrifat bestesinde de yapılmış, eser katledilmiştir. Bu durum ülkemize has bir yoz-

laştırma örneği olabilir. Ancak, ABD TV kanalları tarafından, 11 Eylül iç darbesinde yıkılan ikiz kulelere fon müziği yapılması asla affedilmeyecek bir çarpıtma ve eserin içeriğini çarpıtma örneğidir.

Klasik eserleri poplaştırma: Geleneksel müziklerimizin pop müzik haline getirilip kaset piyasasının hizmetine sunulması, popülerleştirilip hızla tüketilmesi ülkemizde yaşanan bir başka kirlenme örneğidir.

Pop müzik adı üstünde, günlük kullan at anlamındadır. Pop demek, popcorn (patlamış mısır) gibi oyalan, karnın doymasın demektir. Postmodern ürünlerin özelliği de budur. Pop müzik alanında nasıl bir kirlen-

"Yeni albümünüze bol şans" radyo ve TV programları yapılıyor. Radyo ve TV programları konularını ve konuklarını piyasadan alıyor.

Pop müzik 1980 askeri yönetimi döneminde müzik dersi öğretim programına ve ders kitaplarına girmiştir. Yani, çocukların pop müzik tüketicisi olmasını kitaplara soktuk. Kalıcı olmayan, kullan at müziği ile insan eğitimi olmaz. Bir sonraki nesille ortak şarkı dağarcığı pop müzikle oluşturulamaz.

TRT Çocuk Koroları için Popüler Şarkı yarışması düzenlendi. 1993'de bir ödül de benim oldu. Ancak bu şarkılar eğitim müziğine yönelik sözlerle yapıldı, çünkü yarışmaya

katılan besteciler pop müzik bestecisi değildi. Bu şarkıları poplaştırmak için cıstaklı, birbirinin kopyası stüdyo eşlikleri yaptırıldı. Garo Mafyan vb. Pop aranjörlerine. Bizde tutmadı, çünkü radyo çocuk koroları söylüyordu şarkıları. Oysa pop şarkıyı koro söylemez, pop ağzıyla bir solist söyler. TRT'de kuklalarla yapı-

menin yaşandığı bilinmektedir. Kirlenme, kalite düşüklüğü, sokak dilini şarkı sözü yapma, argo, küfür, etik değerlerin kayboluşu, cinsel sapmaların ön plana çıkartılışı, popülerleşme uğruna magazin basınında manşet olma kavgaları, reklam için her yol mübah, vb. ortak özellikleridir. Bugün, arabesk, halk müziği ve geleneksel Türk müziği pop müziğin potasında birleşmiştir.

Kullan at teknolojisine paralel bir müzik sanayisi bu alanda egemendir ve bu yolla evlerimiz kaset, CD çöplüğüne döndürülmektedir. (Beyaz eşyada on yıllık ömür sınırlandırması yapıldığı gibi.) Ayda bir değişen çok satan kasetler dönemi yaşanıyor.

lan çocuk programlarında öyle pop örnekleri var ve onları büyükler söylüyor. İngilizce öğretim kasetlerindeki şarkılar poptur.

Pop müzik ödülleri en iyi şarkı söyleyene değil, en fazla satan kasetlere verilmektedir. Belli müzik tekelleri istediği imajı yayan pop şarkıcılara bu ödülleri vermektedir. Bu yolla tekeller dünya gençliğine istedikleri yönde "Siz de böyle olun" kalıpları sunmaktadır. Eşcinselle, cinsel sapıklara, kadın düşmanlarına ödüller yağmaktadır. En büyük ödüller sanatsal ölçütlere göre değil, şirketlere en çok para kazandırana verilmektedir. 2004 Grammy ödül töreninde "Göğsünü açan kadın" mesajı

ve yönlendirilmesi yapılmış, gelecek yıl ödüllerin buna göre verileceğinin işareti verilmiştir.

Athena grubunu 2004 Erovizyo-
n'a hazırlayan Avrupa ve Amerika
müzik marketleridir. (Sertap Ere-
ner'in televizyon konuşmasından,
ATV Şubat 2004). "Şunu satacağım,
ona göre müzik yapın" diyor müzik
marketleri. Yani beğenileri piyasa
belirliyor, tıpkı moda rengi boya sa-
nayisinin belirlemesi gibi.

Sinema ödülllerinde skandallar
dönemi başladı. Sanki ödül verilme-
den önce onların pomocu oldukları
bilinmiyordu. Oysa asıl oyun, ödül-
den sonra filmin manşette kalması
için geçmişi bilinen birilerini starlaş-
tırma oyunudur. Açıkça kirli ilişkile-
re prim verilmekte, kızlarımız kirli
yollara özendirilmektedir.

Senfonik Pop türleri doğdu. Pop
müziğin klasik sanatlarla ilişkiye
geçtiğine, onları deforme ettiğine
rastlıyoruz. Mozart Mısır'da kaseti
gibi, stüdyo ortamında deforme edil-
miş klasik eserler üretildi. Pop ope-
ra, senfonik rok gibi melez türler
doğdu. Evin İlyasoğlu gibi usta sanat
kalemler "Artık senfoniler ölüyor
mu, dinleyici bulmak için melezleş-
mek zorunda mı, nerde senfonik mü-
zik bestecilerimizin o güzelim eserle-
ri?" diye yazıyor.

Pop müzikteki virütik bulaşıcı
hastalıklar tüm diğer türleri tehdit et-
mekte, etkisi altına almakta, tüket-
mektedir. Pop kültürün egemenliğine
doğru hızlı bir gidiş vardır.

*Sanat piyasasını ele geçirerek
bestecilerin önünü kapatma:* Ulusö-
tesi müzik lobileri "Sizde yok ben-
den al" anlayışıyla klasik müzik ala-
nında hakimiyet kurmuştur. Türk
bestecilerinin önu kesilmek isten-
mektedir. Her sezon en düşük %20
oranında Türk eseri çalmak zorunlu-
luğu olan orkestralarımızda son yıl-
larda çalınan Türk eseri sayısı gide-
rek düşmektedir. Bir senfoni orkest-
rasında, bir sezonda çalınan toplam
eser sayısı ortalama 75-80'dir ve
içerisinde 20 civarında Türk bestesi
olmak durumunda iken durum şöy-
ledir:

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Or-
kestrası:

1999-2000'de 14

2002-2003'de 7

2003-2004'de 4

Türk eseri. Amerikan Haftası'nda
5 Yahudi Amerikalı besteciye yer ver-
ildi ve gerekçe olarak "Onlar biz-
den telif ücreti almıyor" denildi.

İstanbul Devlet Senfoni Orkest-
rası:

2001-2001'de 2

2002-2003'de 1

2003-2004'de 4

İzmir Devlet Senfoni Orkestrası:
2003-2004'de 6 Türk eseri. (3 tanesi
Hikmet Şimşek'i anma haftasında.)

Çukurova Devlet Senfoni Orkest-
rası: 2003-2004'de 4 Türk eseri.

Klasik müzikte liberal faşizm
oluşturmuştur. Yahudi medya tekelleri-
nin egemenliği belirgindir. Fransız
Klasik müzik kanalında takkeli Ya-
hudi şefin pervasızlığı gibi. Lobi ha-
linde çalışma dikkati çekmektedir.
Yahudi şef ve solistler hemen bütün
senfoni orkestralarında alanı kapat-
mış gibidirler. Londra'da Cats müzi-
kali bitti. Berlin'de 7 senfonik or-
kestra kapandı. ABD'de senfoni or-
kestraları çoktan kapısına kilit astı.

*Kötü müziklerin TV kanallarını
doldurması:* Bu yolla klasik müziğe
talep azaltıldı. Oysa klasik sanatlar
salon kültürünü beraberinde getirir,
pijama terlikle sanat bir arada ola-
maz. Sanatçının emeğine saygı o sala-
na kadar zahmet edip gitmeyi ge-
rektirir. Sanatçı ile izleyicinin salon-
da buluşması önlenince o sanat yaşa-

yamaz.

*Okullarda sanat derslerini yok
etme:* ABD ve İngiltere'de resim,
müzik ve drama dersleri, paralı ve
seçmeli ders haline geldi. Son 30 yıl-
da, ABD'de hiç sanat eğitimi alma-
dan mezun olma oranı %90'dır. Çok
az bir varsıl grup bu eğitimi alabil-
mektedir. Eğitimsiz ve parasız genç-
ler uyuşturucu ve pop kültür bom-
bardımanını altında savunmasız bıra-
kılmıştır. Sonuç olarak klasik sanat-
ların eğitimi yapılan derslere talep
olmayınca bunların öğretmeni olma-
ya da talep azaldı, sanat öğretmeni
yetiştiren yüksek okullar kapanma
aşamasındadır.

Sanatsız, duysarsız, estetik beğе-
nisiz, seçici olamayan, iyiyi güzeli
ayırmedemeyen, sürüleştirilmiş bir
gençlik yaratıldı.

Konser salonlarının kirlenmesi:
Sakızın konser ve tiyatro salonlarına
girmesi. Sakız kullan at ekonomisi-
nin ve pop kültürün simgesidir.
Çin'e ilk giden ABD başkanı parkta
çocuklara sakız dağıtmıştı, oradan
başlıyorlar. Ve sakızın içinde bir
oyuncak rüşvet vardır, bununla daha
çok tüketirsen daha çok kazanırsın
fikri aşılanmaktadır. Liberal ekono-
minin en büyük yalanıdır bu.

*Opera sanatçıları işsiz dururken
pop şarkıcılarını klasik eserlerde
sahneye çıkarma:* Sertap Erener'in
Nâzım Oratoryosunda rol alınması gi-
bi. Sertap Erener'in erovizyon şarkı
yarışmasında söylediği şarkı bir baş-

ka kirlenme örneği oldu. "Ne istersen yaparım, yeter ki gel de" Onursuz şarkı. AB'ye girmek sevdalılarına uyan bir şarkı idi. Döneme uygun bestelenmişti ve klipi de öyleydi.

Toplumcu şiir ve şarkıların içi boşaltıldı. Nâzım, 100. yılında yapılan gösterilerde aşklarıyla ve "Akrep gibisin" şiiriyle öne çıkartıldı. "O duvar" şiiri unutturuldu.

Toplumcu şiirlerin pop müziğe malzeme olarak kullanılmasında Yeni Türkü grubunun 1980'li yıllarda söylediği "Samsun Asfaltında Otomobiller" şarkısı bir dönüm noktası gibidir. "Bela Çav", "Yiğidim aslanım burda yatıyor" gibi nice toplumsal dayanışma şarkıları barlarda tüketildi.

Pop müziğin bizdeki seyir defteri

Pop müzik deyimi sanıldığı gibi popüler kültürden, yani halk kültüründen gelme değildir. Patlamış mısırdan, POPCORN'daki pop takısından gelir. Yani balon gibi içi boş, şişirilmiş, sakız gibi patlayan, gazoz, karnın doyurmayan, oyalayan, o an yaşanılıp bitirilen, kalıcı olmayan, geçici olan anlamındadır.

Pop müzik bugün tüm diğer müziklerin alayını daraltmış durumdadır. Geçmişte arabeskin en yaygın olduğu cangallarda bile egemen olabilmektedir. Arabeskle beğeni düzeyi düşürülmüş insanlara pop müziği kabul ettirmek zor olmuştur.

Müzik sanatında kirlenme, önceleri arabeskle, yoksullaştırılma ve

köyden kente göçle başladı. Temelinde tarımın çökertilmesi vardır. O dönemde televizyon bu kadar yaygın değildi. Pop müziğin pompalanması medyada kartelleşmeyle birlikte geldi. TSM, arabesk, pop, ve halk müziği pop ritimleri eşliğinde eğlence müziğine dönüşmeye, klasik sanat yapılarından kopmaya başladı. Türlerin belirgin özellikleri kaybolmaya ve poplaşmaya başladılar. Aynı sanatçı hem arabesk, hem halk müziği hem klasik Türk müziği söylemeye başladı. Bunlar, tek kültüre doğru gidiş işaretidir. Kullan at, yenisini al, geleceğe bir şey kalsın kültürü olan pop kültürdür.

Ülkemizde arabeskten pop müziğe geçiş süreci ile liberal ekonomiye geçiş süreci aynıdır. Bu süreçte gördüğümüz kirlenmeyi şöyle sıralayabiliriz:

- Polis radyosu öncülüğünde arabesk yayını, ilk özel radyo yayını.
- Çocuk şarkıcıların sırtından para kazanma dönemi, çocukların yoksul ailelerini geçindirmek için gazinolara taşınması.
- Daha fazla soyunan kadınlar dönemi.
- Transseksüeller dönemi.
- Eşcinseller dönemi
- Şarkı sözlerinde içerikten yoksunluk, sokaktan söz alma, dilde kirlenme,
- Dünyada Eminem örneğindeki gibi kadın düşmanı şarkıcıları ödüllendirme ve onursuz şarkılara ödül

verme, Sertap Erener'in birinci olduğu şarkı gibi. "Yeter ki gel de, ne istersen yaparım" dönemi. AB'ye girmeyi isteyenlerin söylemlerine paralel sözler. Reklamcılıkta (Biskrem reklamı) kadını aşığılama - Umur tacirliği, popstar dönemi: ABD medyasına paralel ortaya çıkan çirkinlikler. "Atlarda Vururlar" örneği yarışmalar. Yarışma değil, ölçütleri belirsiz, her türlü aşığılanmayı kabullenme. İnsanların ruh sağlığı ile oynama. Yarışmanın çirkinliğine izleyiciyi ortak etme, kiri paylaşma dönemi: Cep telefonu şirketine para kazandırma tuzakları, kitleleri oyalama, beyinlere kalitesizliği doldurma.

Sonuç Olarak

Deforme edilen, kullanılıp atılan bir meta haline getirilen bir kültür ve sanat, yok edilecek tehlikesini yaşıyor demektir. Dünya bu yolla tek kültüre, kültürsüzlüğe doğru gitmektedir. Neo liberalizm, iki yüzü bir şekilde herkese özgürlük derken, kendi kültürünü /kültürsüzlüğünü dayatmakta, diğer kültürleri erozyona uğratmaktadır. Bu da çağdaşlık gibi sunulmaktadır.

Postmodernizm, insanlığın asırlarca emek vererek yarattığı tüm klasik sanatları tehdit etmekte, değer kaybına uğratmakta ve günlük kâr hesaplarıyla tüketmektedir. Tüm klasik sanatların korunması ve yaşatılması insanoğlunun kendine saygısı gereğidir. Bu nedenle postmodern ürünlerin ve popülist yaklaşımların teşhir edilmesi tehlikesinin bertaraf edilmesi açısından önemlidir.

Sanat toplumun dışında değildir ama yeri toplumun önüdür. Toplumdaki değer yargılarının yeni dünya düzeni ile birlikte değişmesi, sanatta da beğenileri değiştirmiştir. Değişimin geriye doğru olduğu su götürmez. Oysa sanatın ve sanatçının toplumun beğenilerini, estetik düzeyini yukarı çekmek diye bir görevi vardır.

Özellikle insanı yüceltme ve erdem sahibi yapma işlevi olan sanatçıların; insanı dışlayan, insanı aşağıla-

yan küresel kirlenme karşısında du-
ruşlarını koruyabilmeleri önemlidir.
İnsanın kirlenmesi, sanatın ve sanat-
çının kirlenmesinden ayrı düşünüle-
mez. Sanatçı, küreselleşmenin bir
avuç azınlığa sunduğu nimetlerden
yararlanmak uğruna, günlük popülist
hesaplarla postmodern ürünler verir-
se ürünleri geleceğe kal-
mayacak, çöpe gidecek-
tir.

Cumhuriyet ve sa-
nat: Cumhuriyet tarihi-
mizde, devrimlerin yük-
seldiği dönemlerde her
alanda kalıcı modern san-
at eserleri verilmiştir.
Burada iki önemli döne-
mi görürüz.

Birincisi Cumhuri-
yet'in kuruluş yılları, ki
devrimlerin peşpeşe sı-
ralandığı dönemdir. Mo-
dem Türk devletinin ku-
ruluşu ile modern sanat-
lar atbaşı yürümüştür.

İkincisi ise, 1960'lı
yıllar. Ülkemiz özgür-
lükçü bir anayasaya ka-
vuşmuş, planlı kalınma
hedefleri tutturulmaya
başlanmış, sendikal öz-
gürlükler, toplumsal ba-
rış toplumcu dünya gö-
rüşü 15 milletvekili çı-
karacak kadar atılım
içerisindedir.

1960'lı yıllar hem ül-
kemizde, hem dünyada
önemli yıllardı. Vietnam
Savaşı'nın protestoları
Amerika ve batı ülkele-
rinden protest müziklerle ortaya çı-
kıyor ve bunun bizde yansımaları
görülüyordu. Ülkemizde toplumcu
düşünce hızla yayılırken toplum için
müzik, tiyatro, şiir, edebiyat, resim,
sinema gibi her alanda kalıcı sanat
eserleri ortaya çıkıyordu. Gerek eği-
tim müziğinde gerek halk müziğin-
de, gerek klasik müzik türlerinde en
fazla ve kalıcı eser bu dönemlerde
üretildi, hesteci ve sanatçılar yetişti.

Özetle diyebiliriz ki ülkemizin
devrim sürecine girdiği dönemlerde
kalıcı eserler ortaya çıkmıştır. Libe-
ral ekonomiyi teslim olduğumuz,
1980 sonrası küreselleşme sürecin-

de ise elimizde olanı da yitirme nok-
tasına geldik.

Bugün, teknolojiye hakim olan
güç müzik sanayisine ve medyaya
hakimdir. Bu yolla kirlilik bilgisayar
virüsü gibi her ülkeye aynı anda ya-
yılmaktadır.

Sanatın kirlenmesi insan ruhu-

mahkûm eden küresel krallar kendi
ürettikleri ucube sanat ürünlerini tü-
ketmemiz için savaş dahil en acıma-
sız yöntemleri uygulamaktadır. Bu
güç insanoğlunun bugüne kadar
ürettiği, taşıyıp getirdiği ne varsa çö-
pe atmak istemektedir ve yerine
koyduğu kalıcı hiç bir şey de yoktur.

Büyük Ortadoğu pro-
jesinin içerisinde bölge
insanını genetiği bozul-
muş besinleri tüketmeye
zorlayarak kısırlaştırma
soykırımı planı vardır.
Daha üniversite yılların-
da kızlarımızın yumurt-
lamama sorunu başla-
makta, menapoza girme
yaşı otuzlu yıllara inmiş
bulunmaktadır. Bu plan
tüm klasik sanatların yok
edilmesiyle paralellik ta-
şımaktadır.

Küresel krallık, mo-
dem devlet yerine post-
modern devleti koymak-
tadır. Yani sosyal devle-
ti yok ederek, üretimi
dışlayarak, devletin ken-
di halkının karnını do-
yurma görevini unuttur-
arak, modern devleti bir
kenara atarken, ulus dev-
letleri yok ederken, büt-
tün bunları farkedeme-
yecek insanlar olmaları
için insanları sanattan
yoksun bırakmaktadır.

Ne yapmak gerekir

1) Kamusal farkında-
lık eğitimi: Tehlikeyi
açıkça görmek ve göstermek.

2) Sanatta kirlenmeyi emperya-
lizmin son maskesi olan küreselleş-
me kapsamında ele alan konferans-
ları artırmak.

3) Kültür sanat kurumlarının ka-
pısına kilit vurmamak isteyen yerel yö-
netimler yasağını meclisten geçirme
üzere kolları sıvamak.

4) Emperyalizmin maskesini dü-
şürmek ve onu ülkemizden koymak,
sömürü alanının dışına çıkmak ve
Mustafa Kemal'in dediği gibi her
alanda tam bağımsız bir ülke yarat-
mak.

nun kirlenmesidir, insanların beyni-
ni çöple doldurmaktır. Su bedenimizi
yıkıyor, temizler, sanat beynimizi yıkar
temizler. Sanatsız insan köle ruhlu
insandır. İnsanoğlu yalnızca tüket-
erek insan olamaz. İnsanın farkı üret-
mek, daha iyiye daha güzele doğru
çaba içerisinde olmak, yaratmak, ka-
lıcı sanat ürünleri var etmektir.

İnsanın üretim dışında bırakılma-
sı, tüketici konuma getirilmesi, insa-
noğlunun geleceğini tehdit etmek-
tedir. Var olmak, üretmek demektir.

İnsanoğlunu genetiği bozulmuş
tahıl, genetiği bozulmuş sebze, ge-
netiği bozulmuş eti tüketmeye

Vücudunuz neden uyumsuz "tik-tak"lar

Amerikalı araştırmacılara göre, beynimizde birden fazla biyolojik saat var. Jet lag (genellikle kıtalar arası uçuşlarda yaşanan uyku düzeni gibi pek çok konuda sorun yaşanması) gibi pek çok sorunun da iki biyolojik saatin birbirine ayak uyduramamasından kaynaklandığı düşünüyor.

Memelilerin beyinlerinde suprachiasmatic çekirdek adı verilen ana bir saatin bulunduğu önceki araştırmalardan biliniyordu. Binlerce saat hücrelerinden oluşan ve 24 saatlik devri olan bu ana saat, vücudun geri kalanı ve gen faaliyetleri için esas teşkil ediyor.

Bunu test etmek için Washington Üniversitesi'nden bilim insanları 24 saatlik aydınlık-karanlık döngüsü yerine 22 saatlik bir döngü hazırladılar ve farelerin beyinlerindeki saat hücrelerinin gen hareketlerini izlediler. Araştırma sonucunda bazı hücrelerde gen faaliyetleri 22 saatlik yeni döngüye uyum sağlarken, bir kısmı da 24 saatlik rutinde devam etti.

Bulgular ışığında beyinde en az iki bağımsız saat bulunduğu sonucuna varan araştırmacılar, bunlardan birinin aydınlık-karanlık sırasına duyar-

lı olduğu, diğerinin ise böyle bir duyarlılığının bulunmadığını tahmin ediyor. Araştırmacılar deneyde fare kullanmalarına karşın bulunan sonuçların bütün memeliler için geçerli olduğunu düşünüyor.

Normal koşullarda, iki saat birbiriyle uyumlu "tik tak"lıyor ve midenin yemek için hazırlanması veya uyku zamanında uykulu hissetmemiz gibi, vücudun geri kalanına ne zaman belirli görevleri yerine getireceklerini söylüyorlar.

Fakat farklı saat dilimlerine uçuşunuzda olduğu gibi, aydınlık-karanlık zamanları değiştiğinde, iki saat ayrı düşüyor. Vücudunuz stress hormonlarının etkisiyle bir eylem için hazırlanırken, uyku-uyanık olma döngüsü nedeniyle de hâlâ yorgunluk durumu devam ediyor olabilir. İki farklı saatin tekrar uyumlu "tik-taklaması" birkaç gününüzü alabilir.

Nature, 4 Mayıs 2004

Avrupa 'değiştirilmiş' mısır yiyecek

Avrupa Birliği genetik olarak değiştirilmiş (GM-Genetically Modified) ürün ve besinleri onaylıyor.

Avrupa Komisyonu 19 Mayıs'ta Syngenta tarafından üretilen GM olan haşerelere dayanıklı tatlı mısırın Avrupa Birliği sınırları içinde kullanımını onayladı. Bu 1988'den bu yana bu konuda verilen ilk onay.

Avrupa Biyoyendüstri Kurumu Başkanı'na göre bu onay sadece tatlı mısırın yiyecek olarak kullanımına izin veriyor. Avrupa'da yetiştirilen başka ürünler için ise bu ge-

çerli değil.

Genetik değişikliğe uğratılan ürünlere karşı olanlar ise, eldeki verilerin ürünlerin güvenli olduğu konusunda kesin bir bilgi vermediğini belirtiyorlar. Hükümete bağlı pek çok bilim insanının, kirlilik, zehirlilik oranı gibi pek çok konuda yeterli bilgi olmadığını için GM mısır hakkındaki olumlu görüşlere katılmadığı biliniyor.

The Scientist, 21 Mayıs 2004

Ağız kokusuna tarçın!

Ağız kokuyor diyenlere müjde! Tedaviniz tarçın. Diş hekimlerine göre tarçın içinde bulunan bir yağ, nefese çürük yumurta kokusu veren kimyasal maddelerden sorumlu mikroplar da dahil, ağızdaki bakterileri öldürüyor.

Genel kaniya göre, her ne çiğnense çiğnensin, salya salgılanmasını arttıracağı için nefesin güzel kokacağıdır. Fakat bundan fazlası gerekli.

Araştırmacılar, 15 kişi üzerinde üç gün boyunca çeşitli testler uyguladılar. Deneklerin her sabah dişlerini fırçalamadan gelmeleri istendi ve salyalıktan ör-

Dış hekimlerine göre tarçın içinde bulunan bir yağ, nefese çürük yumurta kokusu veren kimyasal maddelerden sorumlu mikroplar da dahil, ağızdaki bakterileri öldürüyor.

nekler alındı. Salya örneklerindeki bakteri ve kokuya neden olabilecek mikroplar takip edildi. Kötü kokuya neden olan bakteriler, çürüğe neden olanlar gibi şeker yemezler. Bunun yerine proteinleri tüketirler. her bir bakteri öğününden geriye hidrojen sülfür kalır. Bu mikroplar bol oksijen bulunan ortamlarda yaşayamazlar, o nedenle genellikle dilin arkasına ve dişetlerine sakanırlar.

Tükürük örnekleri alınan deneklerden 20 dakika boyunca çiğnemeleri için sakız verildi. Bu sakızlardan biri tarçınlı iken, ikincisi tarçın içermeyen özel bir formül, üçüncüsü ise tamamen katkısızdı. 20 dakika sonunda, her denekten tekrar salya örneği alındı. Eğer çiğnenen her madenin ağız temizlediği doğrusu sonuçlarda üçüncü sakızın da diğerleri kadar iyi sonuç vermesi gerekir.

Fakat sonuçlara göre, üçüncü sa-

kız bakteriler üzerinde hiçbir etki yapmadı. Tarçınlı sakız ise ağızdaki bakterilerin yarınsından fazlasını, kötü kokuya neden olanların ise % 40'ını öldürdüğü görüldü. Tarçın içermeyen özel formüllü sakızın ise normal sakızdan farklı bir etki yapmadı. Böylece, araştırmacılara göre, tarçın aldehit içermeyen sakızın mikropları öldürmede başarısız olduğu ortaya çıkmış oldu.

Science News, 22 Mayıs 2004

Cep telefonları barkod okuyacak

Yazılım temelli kare barkodlar cep telefonlarıyla internette sörf yapmak kolaylaşacak. Kare barkodlarla birlikte cep telefonu kameraları otomatik olarak ve daha kısa sürede web adreslerini yükleyebilecek.

Semacode adı verilen açık kaynaklı yazılım, artık pek çok cep telefonunda bulunan kameraların barkod okuyucu gibi çalışmasını sağlayacak.

Web adreslerindeki benzer şekilde bilgiler veri matrisi adı verilen

siyah ve beyaz karelerle kodlanacak. Semacode yazılımı yüklü telefonlar web adresinde bulunan imgeleri çözebilecek.

Semacode'un amacı fiziksel dünya ile "online" dünyayı birleştirmek. Örneğin, otobüs durağında bulunan bir kodu telefonunuzla tarayıp webden bir sonraki otobüsün ne zaman geleceğini öğrenebilirsiniz.

Halen bazı sistemler kameralı cep telefonlarının internete girmesine olanak sağlıyor ancak kare veri matrisi daha fazla bilginin depolanmasını ve hatalı bilgilerin düzeltililebilmesine imkan sağlıyor. Yazılım açık kaynaklı olması da ücretsiz yüklemek ve kullanımı olanağı sağlıyor.

Programın tasarımcıları uygulamaları genişliğine dikkat çekiyorlar. Örneğin, konser posterleri üzerinde yer alacak bir barkod ile konsere gitmeyi düşünenler bileti alıp almamaya karar verebilir ve biletlerini telefonlarını kullanarak anında alabilirler.

Bir başka kullanım alanı da müzelerde çeviri servisi olabilir. bir sergiyi gezen yabancı turistler sadece barkodları okutarak kendi dillerinde bir rehber edinebilirler.

Halen yazılım ancak birkaç telefon modelinde kullanılabiliyor çünkü yazılım sadece bir işletim sistemiyle uyumlu çalışabiliyor. Ancak tasarımcıları, telefon üreticileriyle olumlu görüşmeler olduğunu belirtiyor ve yazılımın gelecekte yaygın hale gelmesini umuyor.

New Scientist, 20 Mayıs 2004

Tek tekerlekli canavar!

Tek tekerlekli motorlu bir araç ne dersiniz? Tek tekerlekli canavar, tekerlek çeviren hamster prensi-

biyle çalışıyor: tekerleğin yerçekimi merkezini ileri hareket ettir ve tekerlek dönsün. Bağımsız bir karşı ağırlık sistemi sürücünün tekerleğin içinde olmak yerine ön tarafta zeminin hemen üzerinde gitmesini sağlıyor. Direksiyon sistemi ise sürücünün yer değiştiren ağırlığı.

Yaklaşık 5000 dolara malolan tekerleğin henüz projenin ticari bir dizaynı yok. Ancak yaratıcıları rötuşlanan elektrikli versiyonunun karada tek tekerlekle yapılan en yüksek hızı aşacağını umuyorlar.

Popular Science, 24 Mayıs 2004

Ölümcül oda spreyleri

Oda spreyleri ile ozon arasında meydana gelen tepkime, evlerimizde zararlı olma ihtimali bulunan kirli hava kütlesi oluşmasına neden olabilir. Uzmanlara göre, kanserojen olduğu tahmin edilen formaldehit ve ilgili bileşikler solununla ilgili problemlerin sebebi.

Kimi zaman, istenmeyen kokuları ortadan kaldırmak ve havayı "temizlemek" için, içerideki ozon miktarının artmasına neden olacak, ozonla çalışan jeneratörler kullanılabiliyor. Araştırmacılar ozon gazı ile elektrikli oda spreylerinde kullanılan güzel koku veren moleküller arasındaki reaksiyonları inceledi. Ozon, taşıtların egzoz dumanıyla güneş ışığını tepkimeye girmesi sonucu yer seviyesinde oluşuyor.

Eğer ozon seviyesinin yüksek olduğu bir günde evinizin camını açarsanız, oda spreynizin ozonla yapacağı tepkimeyi tetiklemiş olabilirsiniz. Uzmanlar, "eğer içerideki havayla ilgili endişeleriniz varsa, uçucu organik bileşikler ve ozon da dahil olmak üzere, evinize hiçbir ekstra kimyasal madde sokmayın" önerisinde bulunuyorlar.

Bu konuda araştırmalarını sürdüren ekip, ozon ile oda spreylerinde kullanılan formaldehit türevi bileşiklerini metreküp başına 50 mikrogram düşecek şekilde karıştırdı. Bu Açık-hava tanecik limitine yakın. Fakat dumanlı bir odada metreküpte 100 mikrogramdan fazla tanecik bulunuyor.

Deneyin sonucuna göre, boyanan bir odadakine yakın bir etkiye maruz kalıyorsunuz, fakat daha uzun süreli olarak. Yaklaşık bir tahminle, metreküp başına düşen tanecik oranının % 10 artması, astım ve benzeri nedenlerden yaşanan ölümlerin % 1 oranında artması anlamına geliyor.

Nature, 10 May 2004

Mars neden bu kadar kızıl?

Kızıl gezegen Mars'ta dünyamızın dış katmanında bulunanın iki katından fazla demir oksit bulunuyor. Alınan bilim insanlarına göre bunun nedeni Dünya'nın oluşum aşamasında demir oksidi, gezegenimizin akışkan çekirdeğini oluşturacak erimiş demir metali haline dönüşebilecek yeterli sıcaklığa sahip olması.

Mars Dünya'dan daha küçük olduğu için, bu süreci gerçekleştirebilecek yeterli sıcaklığa ulaşamadığı düşünülüyor. Gezegenin üst katmanında kalan demir oksit de görece küçük demir çekirdeği ve ayırt edici pas renginde görünüme neden oluyor.

Ortaya atılan bu modelle birlikte, gezegenlerin aynı maddeden oluşmalarına karşın, şu anki bile-

şimlerine ve iç yapılarına ulaşabilecekleri ortaya atılmış oluyor.

Bu sonuca ulaşmak için, araştırmacılar demir, nikel ve oksijen örneğini sıkıştırmak için hidrolik presle atmosfer basıncının 175 bin katı basınç uyguladılar ve 2400 dereceye kadar ısıttılar. Bu deney araştırmacıların gezegenlerin erken dönemlerindeki magma okyanuslarında oksijen ve demirin nasıl davrandığını anlamalarına yardım edecek.

Yaklaşık 4 milyar yıl önce, yeni oluşan Dünya ve yakınındaki kayalık gezegenler şiddetli meteor bombardımanıyla dövülüyorlardı. Bu olayın, gezegenlerin yüzeylerini 1800 km derinliğindeki magma okyanusuna doğru eritmiş olabileceği tahmin ediliyor. Bu tabakanın altında da katı çekirdek kabuğu ve erimiş demirden oluşan demir bulunuyordu.

Dünya'nın çapı Mars'ın yaklaşık iki katı, ağırlığı ise 10 katından fazla. Bu da Dünya'nın magma okyanusunun dibindeki basıncın, Mars'takinden çok daha fazla olduğunu gösteriyor. Bu basınç Dünya'da magma sıcaklığının 3200 derecenin üstüne çıkmasına neden olur. Bu sıcaklık da demir oksidin demir metali ve çözülmüş oksijene dönüşmesi için yeterli. Akışkan demir, magmanın içine doğru ilerleyerek daha büyük bir çekirdeğin oluşmasına neden olur ve dış kabukta %8'lik demir oksit kalır. Bu sürecin Dünya'nın ilk 30 milyon yılında tamamlandığı tahmin ediliyor.

Fakat Mars'ta, magma okyanusu 2200 dereceden yüksek bir sıcaklığa ulaşamaz. Bu da demir oksidin aynen kalmasına neden olur. Yapılan deneylerden, bu koşullar altında katı haldeki dış kabukta %18 oranında demir oksit kalacağı tahmin ediliyor. Bu da Mars'ta yapılan ölçümlerle tutarlı bir sonuç. Aynı zamanda Mars çekirdeğinin neden Dünya ile karşılaştırdığında daha düşük bir oranda kaldığını da açıklıyor.

Nature, 6 Mayıs 2004

Bir virüsü tartmak

Purdue Üniversitesi'nden araştırmacılar tek bir virüsün bile ağırlığını ölçebilecek hassaslıkta bir terazi yaptı. Çiçek hastalığı aşısı yapımında kullanılan virüs 9 femtogram ağırlığında, yani yaklaşık bir piring tanesinin trilyonda biri kadar.

Virüslerin ağırlığı nasıl ölçülebilir? Araştırmacılar havada uçuşan virüsleri tespit etmek için bir projenin parçası olarak küçük bir terazi yarattılar. Bir santimetrekarelik silikon çipten oluşan terazi, 1.27 MHz'lik doğal yankı frekansına sahip. Terazie bir virüs geldiğinde ise, dalga değişiyor ve 1.21 MHz'lik yeni bir frekans ortaya çıkıyor. Teraziden heliyum lazer ışığı sıçratarak öl-

çülen terazide, frekans değişimi tanecığın kütlesiyle orantılı. Böylelikle, bilim insanları en küçük mikrobu bile ağırlığını kolayca ölçebilme şansını yakalıyor.

Popular Science, 21 May 2004

İlk kök hücre bankası açıldı

Dünyanın ilk kök hücre bankası kuruldu. İngiltere'de kurulan banka, tıbbi

araştırmalarda kullanılacak olan kök hücreleri geliştirecek ve depolayacak. Dünyanın her yerinden araştırmacılar örnekleri alabilecek ya da üzerinde çalışabilecek.

Kök hücreleri vücudun oluşumunda temel taşı. Pek çok hücre çeşidi kök hücrelerden oluştuğu için, hastalık ve zarar görmüş dokuların tedavisinde kök hücrelerin önemli bir fayda sağlayabileceği umuluyor. Böylece, kök hücre araştırmaları halen tedavi edilemeyen pek çok hastalığa çare olabilecek. Bilim insanları kök hücrelerinin, diyabet, kanser, Parkinson, Alzheimer gibi pek çok hastalık için yeni tedavi yöntemleri anlamına gelebilmesi için hücrelerin nasıl başkalaşım geçirdiğinin anlaşılabilmesi gerektiğinin ve bunun da

uzun araştırmalar gerektirdiğinin altını çiziyor.

Bankaya ulaşan ilk iki kök hücre dizisi, ebeveynleri kısırlık tedavisi görmekte olan erken insan embriyosundan alındı. Daha önce hücre ve hayvanlar üzerinde yapılan deneyler, kök hücrelerin beyin, kalp, kas ve deri hücrelerine dönüşebildiklerini gösterdi.

Banka ayrıca embriyo, cenin ve yetişkin olmak üzere her türlü kök hücre dizisini depolayabileceği için de bir ilke imza atıyor. Kök hücreler vücutta hayat boyu bulunuyor ve çok yönlülük derecelerinin değişiklik gösterdiği tahmin ediliyor.

Nature, 20 Mayıs 2004

Dünyamız kararıyor!

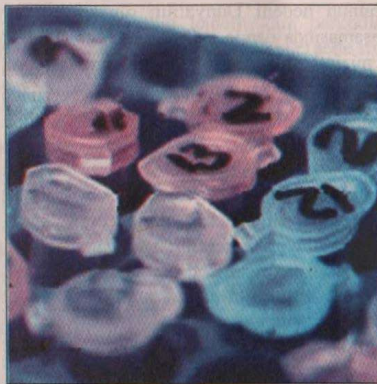
Dünyamız giderek kararıyor. Bilim insanları atmosferdeki bulut örtüsü ve parçacıklar arttıkça, Güneş'ten ulaşan radyasyon miktarının da azalacağını düşünüyor. Bu etkinin de bizi küresel ısınmadan koruyabileceği tahmin ediliyor.

1950'lerden bu yana Güneş'ten Dünya yüzeyine ulaşan radyasyon miktarında % 2-4 azalma kaydedildi. Bunun nedeninin de atmosferdeki bulut ve parçacıkların Güneş'ten gelen ışığı dağıtması olduğu tahmin ediliyor.

Önceki araştırmalar bu etkinin sadece kuzey yarımküre için geçerli olduğunu gösteriyordu. Ancak Avustralyalı araştırmacılar bu etkinin ekvatorun güneyinde de geçerli olduğunu ortaya çıkardılar.

Yapılan deneylerde son 30 yılda buharlaşma oranında büyük bir düşüş yaşandığı görüldü. Bu deney sonucunun da yeryüzüne daha az güneş ışığı ulaşacağını göstergesi olduğu düşünülüyor.

Araştırmacılara göre dehşete kapılmaya gerek yok. Araştırmacılar bu etkinin küresel ısınmaya karşı oluşan negatif bir geri besleme olduğunu düşünüyor. Yakılan fosil yakıtlar sadece atmosferdeki karbondioksit oranını yükseltmekle kalmıyor, aynı zamanda havaya küçük zerrecikler de bi-

Kök hücre bankası embriyo, cenin ve yetişkin olmak üzere her türlü kök hücre dizisini depolayabileceği için bir ilke imza atıyor.

rakıyor. Artan sıcaklık da bulut tabakasında da artışa neden oluyor. Bulutlar ve küçük parçacıkların etkisiyle yansıyan güneş ışığı da bitkilerin karbondioksit emilimini artırıyor. Bu da karbondioksit seviyesinin sabit bir oranda kalmasını sağlıyor ve gezegeni küresel ısınmadan koruyor.

Nature, 19 Mayıs 2004

Zehirli suya karşı eğreltiotu

Arsenikle kirlenmiş sular eğreltiotuyla temizlenebiliyor. Eğreltiotunun bir türü, sudaki arsenik yoğunluğunu bir günden az sürede güvenli limitlerin altına düşürebiliyor.

Fotofiltre adı verilen süreç, arseniği su kaynaklarından temizlemenin ucuz bir yolu. Doğrudan suda yetiştirilen eğreltiotları, sazlık yataklarındaki benzer şekilde, organik atıkları temizliyor. Bu yöntemin özellikle gelişmekte olan ülkeler için ilginç ve elverişli bir yöntem olduğu düşünülüyor.

İçme ve kullanma suyundaki arsenik kirliliği, özellikle Bangladeş ve Hindistan gibi zehirli suyun musluk suyuna karıştığı ülkelerde önemli bir tehdit.

Özellikle pirinç tarlalarının sulanmasında kullanıldığında, arsenik mahsule de geçiyor. Tahminlere göre

her yıl Bangladeş'te her yıl 3000 kişi arsenik kirliliğinden ölüyor.

Eğreltiotu, güney Asya ülkelerinde olduğu gibi ılık ve nemli ortamlarda yetiştiği için, su arıdırmada fotofiltre yöntemi ucuz ve etkili bir yöntem olabilir.

Ancak eğreltiotlarının sulama suyu gibi büyük hacimlerde başarı sağlayıp sağlayamayacağı hâlâ bilinmiyor.

Pek çok arsenik giderici yöntem aksine, fotofiltre yöntemiyle ortadan kaldırılması güç arsenik yüklü kimyasal tortu da oluşmuyor. Tersine bitkiler sıkıştırıldığında, endüstriyel kullanım için gerekli olan arsenik, bitkilerin öz suyundan üçte iki oranında geri alınabilir.

Nature, 12 May 2004

Dolly'nin "Babası" tedavi için insan kopyalayacak

Kopyalanan ilk memeli hayvan "Dolly" ismindeki koyunun dünyaya gelmesini sağlayan bilim adamı Ian Wilmut, tedavi amaçlı insan embriyosu klonlayabilmek için izin istedi.

BBC'nin internet sitesinde yayımlanan habere göre, Edin-

burgh'daki Roslin Enstitüsü'nde görevli Wilmut ve ekibi, henüz tedavisi olmayan sinir sistemi rahatsızlığı olan ALS'yi (amyotrofik lateral skleroz) araştırmak amacıyla "Human Fertilisation and Embryology Authority" (İnsan Kısırlığı ve Embriyoloji Konusunda Yetkili) kurumuna, tedavi amaçlı embriyo kopyalayabilmek için izin istedi.

İngiltere'de insanlar üzerindeki tedavi amaçlı klonlama deneyleri 2001 yılından bu yana yasal olduğu halde, çeşitli çevrelerce eleştiriliyor. Araştırmamanın tepki alacağını tahmin eden Wilmut, erken evredeki bir embriyonun insanı insan yapan bilincinin olmadığını, bu yüzden de bu olanağı araştırma amaçlı kullanınamayı etik bulmadığını söyledi.

Wilmut ve ekibi, ALS hastalığının sinir hücrelerinin neden öldüğünü bulmaya çalışacak. Bunun için ALS hastasından aldıkları hücrenin kalıtsal malzemesini, önceden çekirdeği çıkarılmış bir yumurta hücresine enjekte etmeyi planlayan bilim adamları, oluşturulan birkaç günlük embriyodan hücre olarak hastalık konusunda bilgi edinmeye çalışacaklar. ALS hastalığının bu hücreler üzerinde daha iyi araştırılabileceğini belirten Wilmut, bu yöntemle çok sayıda benzer hastalıkların incelenebileceğini söyledi.

Anadolu Ajansı, 21 Nisan 2004

-U-

UBIK: Amerikalı bilimge yazarı Philip Kindred Dick'in; TEOSF yazarları; John Clute ve Brian Stableford tarafından ansiklopedinin 1999 basımlı ilgili maddesinde: "Dahiya-ne" olarak niteledikleri romanı. Dilimize henüz çevrilmemiş olan bu ünlü romanda PKD, bir kaza sırasında ölen bir grup insanın bilinçlerinin özel bir makine içinde korunarak, sübjektif bir dünya yaratılışını anlatır. 1966'da kaleme alınan ama ancak 1969'da yayınlanan "Ubik"te ayrıca; telepati ve diğer psi-güçlerden söz açan bölümler de yer alır. Yaptı, Alain Doremiex tarafından Fransızca'ya da çevrilmiş olup, "Edition J'ai Lu" tarafından 1970 yılında Paris'te yayınlanmıştır. >>> DICK, Philip K., Dr. Gelecek.

UÇAR, Orkun

(Emin): (Gölcük, 1969) Yazar ve yarıncı. Temel eğitimi ve liseyi Gölcük'te bitirdikten sonra ailesiyle birlikte İstanbul'a göç etti. İÜ. Basın Yayın Y. Okulu Radyo-TV Bölümünden mezun oldu. On yılı aşkın bir süreyle medyada muhabirlik, foto muhabirliği, senaryo yazarlığı ve yönetmenlik görevlerinde bulundu. ATV'de yönetmen yardımcılığı, "Gırgır" dergisinde çizgi-roman

yazarlığı yaptı. "Günaydın" ve "Yeni Yüzyıl" gazetelerinde bilimge öyküleri yayınladı. Türün tanımına pek de sadık kalmayan OU'n, öykülerinde yer yer kurgu disiplini zaafiyetine ve aşırı ulusalcı ögelere rastlanır. OU porno ve erotik öyküleriyle de tanınır. 1999 yılında "Depo" adlı öyküsüyle: "Nostromo Bilimge Dergisi Kısa Öykü Ödülü" birinciliğini kazandı. Sanatçı, şimdi kendi kurduğu internet sitesi (>>> www.xasiork.com) ve yayınlarıyla ilgili olarak çalışmalarını sürdürüyor.

Bilimge dalında yayınlanmış bir de romanı olan OU, internet sitesindeki: "Ölümsüz Öykü Kulübü'nün de kurucusu. Bkz.; UÇAR, Orkun: "Kızıl Vaz", Roman, Xasiork Y., 207 sf., 1st. 2002; ISBN 975-6493-01-1

UÇMAN, Cüneyt: (İst., 1978)

Yeni kuşak Türk bilimge yazarlarından. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da yaptı. İki yıl süreyle İÜ Hukuk Fak. Adalet Yüksek Okulu'na devam etti.

Daha sonra bu okuldan ayrılarak, Trakya Üniversitesi İşletme Bölümü'ne geçti. Genç yaşlarda bilimge

öyküleri yazmaya başlayan CU, o yıllarda "Nostromo Dergisi Yazı Kurulu Başkanı" olan ansiklopedi yazarının dikkatini çekti ve "Denek" adlı öyküsü adı geçen derginin 3. sayısında yayınlandı. (1998) "Atılğan" dergisinde de öyküleri yayınlanan CU, "Mükemmel Konser" adlı öyküsüyle, "Nostromo Kısa Öykü Yarışması"nda nansiyon kazandı. Öykülerinde; işlek ve halk

diline yakın bir üslub kurmayı başardı. CU, ayrıca "Musalla Taşı" adlı bir de müzik dergisi yayınladı. >>> Nostromo, Atılğan.

UFO: (Ter.ing.) "Unidentified Flying Objects" tümcesindeki sözcüklerin baş harflerinin toplanmasıyla elde edilmiş; "Kimliği Bilinmeyen Uçan Nesneler" anlamında bir kısaltma. Türkçe'de bu kısaltmanın karşılığı olarak anlamibilim bakımından bütünüyle yeterli olabilen KBUN kullanılmaktadır. >>> KBUN, OVNI.

Son kuşak bilimge yazarlarından Cüneyt Uçman.

ULUG BEY:

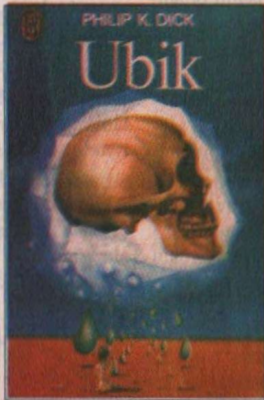
>>> "Ganimid Savaşları"

ULUSAL KANAL:

Uydu, kablo ve yersel olarak üç alternatifli yayın yapan ve Avrasya'dan da izlenebilen TV istasyonu. GY Yönetmenliği'nin zaman zaman zaman Adnan Akfırat ile Ferit İlsever arasında paylaşıldığı bu TV İstasyonunda ansiklo-

pedi yazarı; 24 Mayıs 2001 ile 21 Şubat 2003 tarihleri arasında her hafta, önce: "Ana Sütü Türkçe" ve daha sonra da "Zaman Aynası" adı altında bir dizi: "Dil ve Edebiyat" programı düzenleyerek, seyircilere sundu. Programda sık bir biçimde Türk bilimge sanatına da yer veriler: Haldun Aydıngün, (8 Şb. 2001); Müfit Özdeş (15 Hz. 2001); Kutsi Akıllı, (3 Ağ. 2001); >>> Koray Özer, (7 Eyl. 2001), Bülent Akkoç, (5 Ek. 2001); Dr. Sönmez Güven, (12 Ek. 2001) ve Murat Diksöz (10 Oc. 2003) gibi yazar, çevirmen ve fanlarla Türk bilimge edebiyatının dil ve yapı sorunları tartışıldı. Program yapım ve sunucusu, ayrıca iki bölümü de konuksuz ve özel olarak bilimge konusunda ayırmış ve bu programlarda genellikle Türk bilimge edebiyatının gelişimi ve bugünkü durumu konusundaki yorumlarını dile getirmiştir. (21 Şb. 2003) Yapımcı daha önce de kanalın adı "Yeditepe TV" iken Cengiz Gündoğdu'nun: "Felsefe Sır Değil" adlı programına konuk olarak katılmış; (14.Oc.1999), bilimge edebiyatı ve ütopyalar konusunda kırk dk'lık bir konuşma yapmıştır. >>> BAYAR.

UNIVAC: (Ter.ing) "Universal Automatic Computer": (O tarihlerde Lat. kaynaklı: "Hesap ve tahmin edici" anlamlarına gelen "computer" sözcüğünün İngilizce imlasi böyleydi.) sözcüklerinden türetilmiş bir bilgisayar terimi. Sonradan şirket ve bilgisayar aygıtı adı ve markası. Amerikan Devlet İstatistik Bürosu için tasarlanıp, gerçekleştirilen: 3.60x1.83x1.83 metre boyutlarında-

P.K.Dick'in henüz Türkçe'ye çevrilmemiş parapsikolojik romanı: "Ubik" in 1970 Fransızca versiyonu.

ki elektro mekanik bilgisayar, indeks kart sistemiyle çalışıyordu. Univac'ın 5400 elektronik valfi ve sinir sistemini oluşturan yarın milyondan da fazla bağlantısı vardı. Eckert ve Mauchly tarafından beş yıl çalışarak geliştirilmişti. Univac şirketi ise altmış yılların sonlarında Türkiye'de de bir şube açmıştı. Tüm belleği 2K'dan ibaret, Türkiye'deki bu ilk bilgisayarın "Servis Büro" yöneticiliğine de, aynı zamanda bir bilimge fanı olan ve bu ansiklopedinin yazılmasına önemli katkılarda bulunan Sistem Analizcisi Mustafa Birol Özkay getirilmişti. O sıralarda "Yeni Ortam Gazetesi Sanat Servisi Şefi" olan ansiklopedi yazarı ise MBO'nun danışmanlığı görevinde bulunuyordu.

URUNLU, Necdet: (Eskişehir, 1967) Bilimge yazarı. 1999'da Anadolu Üniv. İletişim Bilimleri Fak. Sinema ve TV Bölümünü bitirdi ve aynı yıl: "Nostroma Bilimge Öykü Yarışması"nda "Gelişkin Canlı" adlı öyküsüyle başarı kazandı. Ödülünü tören sırasında ansiklopedi yazarının elinden aldı. Öyküsü ise "Nostromo"nun 1999'daki "Öykü Özel Sayısı"nda yayınlandı. N.U şimdi gazetecilik yapıyor.

UTOPIA: (Is.ing) Aslı grekçe: "ou", olumsuzluk ön eki ve "topos": kara parçası anlamına gelen sözcüklerin bitişmesiyle oluşturulan ve: "olmayan yer" anlamına gelen felsefi ve edebi bir terim. Bugün hemen bütün gelişmiş batı ve bazı doğu dillerinde yer alan bu terim: hayali ve imgesel anlamlarında da kullanılmaktadır. Edebiyat terimi olarak utopya ise: Bilimsel referanslara göre tasarlanmış, mutlu ve refah içinde bir toplum düzeni tasarlayan ve bu tür toplumları anlatan yarı felsefi ve yarı yarınsal ürünleri kapsar.

Utopyalar, geleneksel olarak, genelde bir gezi kitabı gibi tasarlanmışlar ve bu türün gerektirdiği bir üslupla yazılmışlardır. Bu yüzden edebiyatçı; yarı kurgusal (fictional), yarı kurgudışı (non-fictional) bir tür özel yazı karakteri gösterirler. Sosyolojik-felsefi bir değer de taşıyan terim, Thomas Morus'un ünlü yapıtı Utopia'nın (1516) adından esinlenilerek yaygınlık kazanmıştır. Dilimizdeki

imlası "ütopya" biçimindedir. Edebiyat, felsefe ve "science-politics" tarihinin ünlü utopyaları ise şunlar: Platonos: "Devlet", Machiavelli: "Hükümdar-IL Príncipe", F.Bacon: "Yeni Atlantis"(1627) Tomasso Campanella: "Güneş ülkesi" (1637), Thomas Hobbes: "Leviathan" (1651), Louis Sebastien Mercier: "L'an 2440-2440 Yılından Anılar" (1771) >>> Bacon, Teleandregenos.

UTOPIA-GroBband: "Erich Pabel Verlag" tarafından Rastat-Baden'da ayda bir yayınlanan bilimge dergisi. Almanların "Sonderband" gibi dizi bilimge romanlarının yayınlandığı bu tür dergi-kitaplarda Alman bilimge yazarlarına yer verildiği gibi, dünya bilimge edebiyatından örnekler de sunulmaktadır. Örneğin: "Utopia"nın kitaplığımızdaki 55 Nr. sayısı: Volkhard S.Ch.Erl'in "Fora-1" adlı >>> "zukunftsroman"ına yer

vermişken, 56. sayıda Uluslararası Jeofizik Yılı (1957-58) nedeniyle Amerikalı bilimge yazarı Lester del Rey'in: "Der Schritt ins All-Step to the Stars" (Yıldızlara Adım) adlı romanının yayınlanacağı duyuruluyor. 55. sayının iç kapağında ise Alman bilimge yazarı Hans Dominik'in ("Atlantis", Doğan Kardeş Y, 1955) 85. yaşgünü nedeniyle August Scherl tarafından hazırlanmış bir tanıtım yazısı sunuluyor.

UTOPISCHEN: (is. alm.) Alman bilimgecilerinin, zaman zaman "science-fiction" terimi yerine kullandıkları ve kaynağı eski Grekçe "outopos" olan sözcük. >>> Utopia.

UZAYLI: ((The Children of Tomorrow) Kanadalı yazar Alfred E.van Vogt'un kronolojik sıraya göre Türkiye'de yayınlanan 2. romanı. İlki, ÇYDD'nin 3. kitabı olarak yayınlanan >>> "Feza Canavarları"dır.

"Uzaylı"da ise kendini homo sapiensten üstün gören bir galaktiğin, Dünya üstündeki istilacı emelleri söz konusu edilir. Romanın birçok basımı olup, bunların belli başlıları şunlardır: "The Children of Tomorrow-Yarının Çocukları", Ace, <U.S.A,1970>, Sidgwick & Jason, 1971, NEL<U.K.1973> Bkz.: VOGT, A.E van: "Uzaylı", Çev.; O. T. Taşkın, BKBD-12,İst., 1984, 240 sf. >>> van VOGT, Feza Canavarları, Scientology, Dianetics.

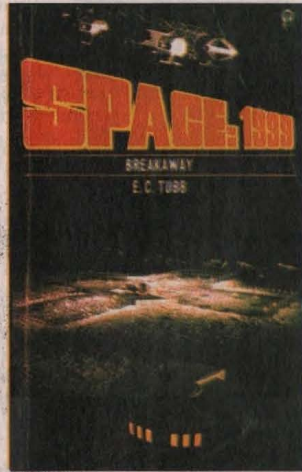
UZAY ARKEOLOJİSİ: >>>Merkeze Seyahat.

UZAY-1999: (İngiliz TV Dizisi, 1975-77). ITC için bir Gerry Anderson Yapımı. Tasarım: G. & Silya Anderson. Yön. S. Anderson I.Dönem), Fred Anderson (2.Dönem) İcraçı Yön. G. Anderson. Öykü danışmanı: Christopher Penfold. Özel Efektler: Brian Johnson. 50'şer

dk'lık 48 episode. Renkli. Amerikalıların "Star Trek"inin büyük bir seyirci kitlesi toplaması üzerine, İngilizlerin hazırladıkları bu dizi TV filmi de "Uzay Yolu" kadar olmasa bile geniş bir seyirci kapasitesine erişmeyi başardı. Dizi episodlarının bütünü Türkiye TV'lerinde de gösterildi. "Space 1999"ün oyuncu kadrosu: Martin Landau, Barbara Bain, Barry Morse, Nick Tate, Catherine Schell,

Tony Anholt, Lee H. Katzin, Charles Crichton, David Tomblin, Val Guest ve Tom Clegg'den oluştu. Temel kahramanların dışında geri kalan oyuncuların bir bölümü 1. Dönem, bir bölümü de 2. Dönemde filmde rol aldılar.

"Space 1999"ün konusu da üç aşağı beş yukarı "Uzay Yolu" na benzemekle birlikte, bu kez uzay yolculuğu "Enterprise" gibi devsel bir uzay gemisiyle değil, nükleer bir

"Space 1999"ün: "Breakaway-Kopuş" adlı ilk cildi Türkiye'de aynı kapakla yayınlanmıştır.

kaza ve patlama sonucu Dünya'nın yörüngesinden koparak, sonsuz uzaya açılan Ay'la yapılır. Ay Üssü Alpha'daki personel, Dünya'nın nükleer artık çöplüğü olarak kullanılan bölgedeki patlamadan sonra Ay'la birlikte Güneş Sisteminin dışına çıkar ve bütün galaksiyi dolaşarak, yeni ırklar, yeni toplumlar ve bilinmeyen, yabancı gezegenlerdeki bilinmeyen uygarlıklarla karşılaşır. Dizi, genelde beğenilmekle birlikte, bilimgeyle içten bağıntılar kumayı başarmış fanlar ve özellikle de >>> "saltık bilimge" ekolüne bağlı izleyiciler tarafından, temel bilimsel ilkelere uymadığı gerekçesiyle kıyasıya eleştirilmiştir.

Bu eleştiriler arasında; yıldızların asteroitlerle kaydırılması, Ay'ın uzaydaki yolculuğu sırasında fizik kurallarının hiçe sayılması ve astronomik bir ölçü birimi olan >>> parsec'in, bir hız birimi olarak gösterilmesi gibi bilimsel biliminin kurgu disiplinine aykırı olgular yer alır. Dizinin yapını öyküsü konusunda Tim Herald'ın kaleme aldığı: "The Making of Space 1999 A. G. Anderson Production-Uzay 1999'un Yapımı Bir G. Anderson Ürünü"(1976) adlı bilgi kitabıyla birlikte; dizinin birçok episodeunun romanlaştırıldığı kitaplar arasında; çevirisi Türkiye'de de yayınlanan ve dizinin girişgahı (prologosu) sayılan "Uzay 1999 Dünyadan Kopuş" adlı kitap anılabilir. >>> Uzay 1999 (Kitap)

UZAY 1999: (Kitap) Redaksiyonu, ansiklopedi yazarı tarafından yapılan ve Altınur Kılıç tarafından; Atilla Celal Bayar takma adıyla dilimize aktarılan ünlü dizinin: "Dünyadan Kopuş" altbaşlığıyla yayınlanan ilk Türkiye basımı. Yapıtı, E.C.Tubb'in: "Space 1999 Breakaway" adlı romanının, "Future Publication An Orbit Book" tarafından 1975 Londra basımından dilimize

aktarılmıştır. Bkz.; E. C. TUBB: "Uzay 1999 Dünyadan Kopuş", Çev. A. C. Bayar, Milliyet Y. Bilimin ve Bilincin Sınırları Dz.3, Ağustos 1976, 172 sf.

UZAYDA BÜYÜK SİÇRAYIŞ: Amerikalı bayan bilimge yazarı Leigh Brackett'in, elli yıllarda yeniden "space opera"ya dönüş yaptığı dönemde yazdığı ve özgün adı: "The Big Jump" (dos, 1955) olan serüven romanı. Yapıtı, OYUS'ın 2. kitabı olarak R. Pınar'ın Türkçe'siyle dilimize çevrilmiş ve LB'nin Türkçe'de ilk romanı niteliğini kazanmıştır. LB, bu romanında büyük coğrafi ke-

şiflere çıkan serüvenci bilimadamlarını anımsatır bir tarzda; kendisinden önce bu yolculuğa çıkarak, "Büyük Siçrama'yı gerçekleştiren ama "canlı olmayan bir biçimde" geri dönmeyi başaran bir uzay adamının izini süren "Comyn" adlı bir başka uzay adamının uzay mafiasıyla giriştiği mücadeleyi ve serüvenlerini anlatır. Kendinden önce büyük siçramayı başaran adam: >>> "transuranc" bir gezegen keşfetmiştir ve bu keşif insanlığın alnyazısını değiştirecek bir önem derecesindedir. Bkz.; BRACKETT, Leigh: "Uzayda Büyük Siçrayış", OYUS-2; Çev. RP., 160 sf. İst., 1971

UZAY ÇOCUKLARI: (Çocuk romanı) Ahmet Tural'ın yapıtı. MEB. Talim ve Terbiye Kurulu tarafından ilköğretim öğrencilerine sahı verilen kitapta alışılagelmis bir uzay öyküsü anlatılmaktadır. Bkz., TURAL, Ahmet: "Uzay Çocukları", Altın K., İst., 1990, 118 sf. ISBN: 975-405-158-5

UZAY ÇOCUKLARIN OL-SA: (Çocuk Romanı) G. Dayioğlu, Altın K.Y.; İst. 2002 (12.bsm.) 127 sf., ISBN: 405-090-2. Bkz.; Dayioğlu, G.

UZAYDA DEHŞET TORA: Fransız bilimge yazarı Peter Ran-

da'nın özgün adı "Tora" olan serüven bilimge romanı. BKBD'nin ilk kitabı olarak yayınlanan: "Uzayda Dehşet" in arka kapağında, roman- dan alınan şu pasaja yer veriliyor: "Yüreğim çarpıyor hızlı hızlı... Prototipin ilk belirtisi olmasın bu sakın? Amblemin bu gövdeye ne zaman çizilmiş olduğuna bağlı... Massart'a işaret edip, fırlıyorum. Tarr'la birlikte hemen yetişiyorlar." PR'nin dilimizde ayrıca Atilla Tokatlı'nın çevirisiyle iki farklı basım yapmış ve özgün adı: "Les Ides de Mars-Mars Takviminin Beşinci Günü" olan bir romanı daha bulunuyor. "Les Ides de Mars"ın ilk basımı: "Merihliler Geliyor" adıyla 1974'te Sander Y., arasında yapıldı. Roman, ikinci kez; BKBD'nin 5. kitabı olarak 1983'te yeniden yayınlandı. Bkz.; RANDA, Peter: "Uzayda Dehşet Tora", BKBD-1, Çev. A. Tokatlı, İst., 1983, 147 sf.

UZAY DÜĞÜMÜ: C.J. Cherryh'in özgün adı: "The Brothers of Earth-Dünya'nın Kardeşleri" adlı sıradan serüven romanının; BKBD'nin onbirinci kitabı olarak yayınlanan Türkçe versiyonu. Bkz. CHERRYH, C. J.: "Uzay Düğümü", BKBD-11, Çev. Yücel Aydemir, 246 sf., İst, 1983

UZAY ELBİSEMLE YOLCU- LUĞA HAZIRIM: R. A. Heinlein'in orijinal adı: "Have Space Suit Will Travel-Uzay Elbiseni Giy, Yola Çıkılacak" (1958) adlı "junior SF-Gençlik Bilimge" romanı. Kırklı yılların başlarından itibaren RAH'nın yazdığı bir dizi space opera arasında yer alan yapıt, gençleri uzay yolculuğuna hazırlamak amacını da güder. Bkz.; HEINLEIN, R. A.: "Uzay Elbisemle Yolculuğa Hazırım" Çev. Dr. Sönmez GÜVEN., MBK-21, İst., 1997 >>> Heinlein, Merihten Saldıranlar, İkiz Yıldız.

UZAYDAN GELEN AJAN: Bazı yapıtlarında İdris Seabright takma adını da kullanan California'lı yazar Margaret St. Clair'in özgün adı: "Agent of the Unknown-Esrarlı Ajan" olan; (1952, Startling Stories, Vulcan's Dolls-Vulcan'ın Bebekleri adıyla, dos, 1956) romanının Türkçe çevirisi. OYUS'nin 10. kitabı olarak

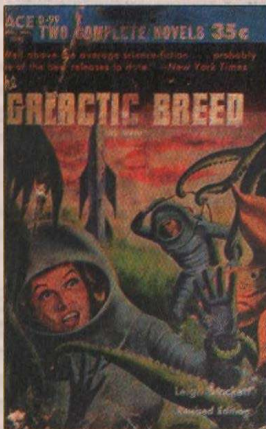

M. St. Clair'in: "Uzaydan Gelen Ajan" adlı romanının 1971, OYUS basımı.

R. Pınar'ın Türkçe'siyle sunulan roman hakkında TEOSF'de John Clute'in uzun bir yorumu yer alır. Romanda, kendisini biyolojik kaynaklı bir insan sanan ve gerçekte bir >>> android olduğunu bilmeyen yapay organik bir varlığın, bu gerçeği öğrenmesiyle içine düştüğü mutsuz durum anlatılır. Yayıt Türk ana-akım şair ve yazarlarından İzzet Yasar'ı da etkilemiş ve sanatçı "Antares Dergisi"nin 6. sayısında (1975) "Rosy" adlı, kısa bir öykü yayınlamıştır. Bkz. "Uzaydan Gelen Ajan", OYUS-10, Çev. RP, İst. 1971, 160 sf.

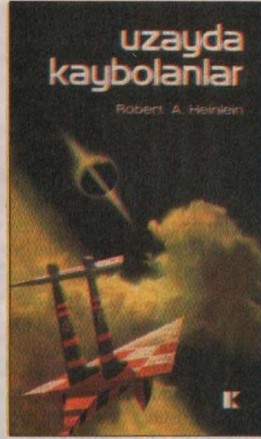
UZAY HUKUKU: Pozitif ve sosyal bir bilim dalı olarak uzay hukuku, henüz bütünüyle biçimlenmiş değil ama uzaydaki uydu ve uzay gemilerinin, uzay bölgelerinin ve keşfedilecek gezegenlerin mülkiyeti, zilliyeti ve aidiyeti konusunda gelecekte çıkacak olan sorun ve anlaşmazlıkların şimdiden düşünülmesi başlanması gerekiyor. Ayrıca, uzayda gelişebilecek her türlü insansal ilişkinin de hukuksal anlamda bir düzene koyulması düşünülüyor. Bu konulara Türkiye'li bir bilim adamının; Prof. Melih Koçer'in daha altmışlı yılların başlarında, ilk insanlı uzay uçuşları henüz başlamışken düşünceler geliştirmesi ve bu düşüncelerini makale ve kitaplarıyla alenileştirmiş olması son derece ilginçtir.

MK'in altmışlı yılların başlarında yayınladığı "Feza ve Ötesi" adlı kitabının 105 ve 110. sf'leri bütünüyle bu konuya ayrılmış olup, tıpkı uluslararası deniz hukuku gibi uluslararası bir uzay hukuk kavramının yaratılması ve gerekleri üstünde ayrıntılı bir biçimde durulmuştur. Bilimge edebiyatında ise, her yazar, kendi yarattığı evrene özgü geçerli hukuk sistemleri tasarlamış ve bu spekülasyonları yapıtlarında farklı etik durumları gözeterek kurgulamıştır. Örneğin Leigh Brackett'in; "The Galactic Seeds", >>> (Uzayda İsyan, OYUS, 1971) adlı yapıtında, kahrmanın gittiği bir gezegende; (Bu gezegene ziyaret gelen yabancılar da dahil olmak üzere,) karnavallardaki gibi maskeli dolaşmak ve yüzleri göstermek yasal bir olayken, bir başka yazar Robert Sheckley; "Status Civilisaton", (Mevki Uygarlığı, Metis, 1995) adlı yapıtında bir tür sürgün gezegeni olan kurgusal dünyasında yasal ve keskin bir kast sisteminin egemen olduğu ve bunun hukukla da desteklendiği bir toplum düzeni düşünülmüştür. Isaac Asimov'un; >>> "Robot bilimin üç Yasası" da bir tür sibemetik hukuk düzenlemesi gibi düşünülebilir. Bkz.; KOÇER, Prof. Melih: "Feza ve Ötesi", Hürriyet Gazetesi Neşriyatı, Yedigün Matb. İst.

"Galactic Breed" in, Ace Books tarafından "The Conquest of the Space Sea-Uzay Denizinin Fethi", (Türkçe'de: "Robot X-81, OYUS-6, 1971") dos a dos basılan özgün kapağı.

UZAYDA İSYAN: "Space Opera" türünün ünlü ustalarından Edmond Hamilton'ın eşi Leigh Brackett tarafından yazılan ve kısa versiyon ilk basımı "Better Publication" tarafından 1951 yılında ABD'de yapılan: "The Starmen-Yıldız Adamları" adlı romanı. Yayıt, daha sonra: "The Galactic Breed-Uzay Doğumlular" adıyla 1955 yılında "Ace Books"un "Double Novels" dizisinde yeniden basılmıştır. Bir Başka adı da: "The Starmen of Llyrdis -Llyrdis'li Yıldız Adamları"

Heinlein'in "The Orphans of the Sky" adlı romanının "Uzayda Kaybolanlar" adıyla yapılan 1974 Türkçe çevirisi.

olan roman: Dünya ya gizlice gidip, gelerek, karaborsa ticaret yapan ve kendilerine; "Vardda" adını veren uzaylılarla, sonradan bir kitabevinde onların arasına karışan Dünya doğumlu bir başka Vardda arasındaki ilişkiler anlatılır. Yayıtta ayrıca gizli motifler halinde ABD propagandasına da rastlanır: "Tabii gizli alış veriş yaptığımız için alabildiklerimiz çok kısıtlı, ayrıca Dünya malları oldukça pahalı. Fransız parfümünün,

Skoç viskisinin ve Amerikan filmlerinin hiç adını duymadığın gezegenlerde nasıl kapışıldığını tahmin edemezsin." (Sf. 23) Bir serüven ve aşk romanı olan: "The Starmen", OYUS'nin 3.kitabı olarak R. Pınar'ın üslubu yetersiz Türkçe'siyle dilimize aktarılmış olup, eksik bir çeviridir. Bkz. BRACKETT, Leigh: "Uzayda İsyan", OYUS-3; Çev. R. Pınar, 176 sf., İst., 1971

UZAYA KAÇIŞ: Türk ana-akım ve bilimge yazarı Halil Kocagöz'ün ölümünden sonra yayınlanan iki yüz eli kitap sayfalık bilimge romanı. Yayıt 1982'de yazılmış ve ancak on beş yıl sonra yayınlanabilmiştir. Üç bölümden oluşan romanın bölüm başlıkları şöyle: 1. Bölüm: "Sonumut Uzay Kenti", 2. Bölüm: "Gallop Uzay Araştırma Kenti" ve 3. Bölüm: "Güneş Yayılması". Roman; Türk bilimge edebiyatı konusundaki bilgi eksikliği, kitabın arka kapağındaki notlardan hemen anlaşılabilir. Boyut Yayın Grubu tarafından yayınlanmış. Bkz.; KOCAGÖZ, Halil: "Uzaya Kaçış", roman. Boyut Y. G. Edebiyat Dizisi: 4, I. bsm.. Ekim 1997, 250 sf., ISBN: 975-521-076—8 >>> KOCAGÖZ, Halil

UZAYDA KAYBOLANLAR: R. A. Heinlein'in 1941'de kaleme aldığı: "Universe" adlı uzun öyküsü ve bu yapıtın devamı olan: "Common Sense" adlı öykünün 1963 yı-

hında roman haline getirilerek: "The Orphans of the Sky-Gökyüzünün Öksüzleri" adıyla yayınladığı yapının Türkçe versiyonu. Mutasyon bahsinde P. K. Dick'i de etkilemiş; (Do Androids Dream of Electric Sheep?; Türkçe'de: Bıçak Sırtı, Kavram 1996) olan roman, Amerikan bilimge edebiyatının önde gelen klasikleri arasında anılmaktadır. Bkz.; HEINLEIN, R. A: "Uzayda Kaybolanlar", Çev. Cemal Kaplangı, K. Yayınları Feza Dizisi-2, 189 sf., İst. 1974

UZAY MİKROBU: (Roman, 1974. Özgün adı: "The Andromeda Strain", 1968) Filmi de yapılmış olan roman, dünyadışı bir virüsün, gezegenimizde yaptığı tahribatla ilgili olup, aynı zamanda tıp doktoru olan Michael Crichton'ın ilk bilimge yapıtlarından biridir. Roman dilimize Mehmet Harmancı tarafından aktarılmış ve metin, o yıllarda Uycan Y.'nin şef redaktörlüğünü yapan ansiklopedi yazarı tarafından esaslı bir redaksiyondan geçirildikten sonra yayınlanmıştır. Bkz.; CRICHTON, Michael: "Uzay Mikrobu", Çev. M. Harmancı, Uycan Y., 1974; 276 sf. >>>The Andromeda Strain, İki beyinli Adam.

UZAYDA PİKNİK: (Roman) Rus bilimge yazarları Arkadi ve Boris Sitrugatski kardeşlerin: "sovyetik bilimge edebiyatı anlayışı" içinde yazdıkları >>>

ekonomik roman. Dünyadışı bir uygarlıktan gelen konuklar, yeryüzünün geliş güzel birkaç köşesinde yol kenarında piknik yapar gibi bir an konaklayıp gitmişler ama geride bıraktıkları artıklarla, olağandışı teknolojilerinin inanılmaz ürünleri, uğrak yaptıkları yerlerde insan yaşamı

ve toplum ilişkilerini alt üst etmeye yetmiştir. Bkz.; SITRUGATSKİ, B. ve A.: "Uzayda Piknik, (Piknik Na Oboçine) Çev. Nil Okman, Sarmal Y., İst. 1997, 220 sf., ISBN: 975-576-037-7 >>> Sitrugatski, kozmizm, Gümüş Çağ.

UZAY PSİKOLOJİSİ: 1961'de SSCB'nin gerçekleştirdiği ilk insanlı uzay uçuşundan çok önceleri başlamış olan uzay psikolojisi, bu deneyden sonra SSCB Bilimler Akademisi üyeleri V.V.Parin ve F.D.Gorsov'un ifadeleriyle: "Kendine has konu ve metodlarıyla birlikte bağımsız bir ilim dalı olarak gelişmiştir." Uzay psikolojisinin gelişimi, zaman açısından iki aşama altında düşünülebilir. a.) İlk insanlı uzay uçuşu öncesi; b.) İnsanlı uzay uçuşu sonrası. İlk uzay adamları yetiştirilirlerken iki ana konu hedeflenmiştir: >>> 1. Latent psikopatolojiyi ve kişinin ters ferdi özelliklerini ortaya çıkarmak; 2.) Geleceğin uzay adamlarındaki nervo-psişik alanın işlevsel düzeyini kurmak. Zamanımızda çok gelişmiş bulunan uzay psikolojisini; yalnızlık, yalıtılmış olmak, çekimsizlik ve olağüstü durumların yarattığı özel ruh hallerini saptama ve gidermede önemli aşamalar kaydettiği kabul edilmelidir. Bilimge yazarları, roman ve öykülerinde kurguladıkları olası durum ve koşullarda oluşabilecek ruhsal durumları önceden kestirmeye çalıştıkları için, bu tür yazınsal ürünlerin bi-

hat: "Psikolojide Yeni Çalışmalar", (XVIII. Milletlerarası Psikoloji Kongresi, Moskova 1966), İst. Matbaası, 1969

UZAYDA SATRANÇ: ABD'de en çok tanınan ve "Le seigneurs de la guerre-Silahşörlər" adlı romanı, John Brunner tarafından "The Overlords of War-Savaş Devleti" adıyla İngilizce'ye aktarılan (1971) Fransız bilimge tarihçisi, ekonomisti ve yayıncısı Gerard Klein'in orijinal adı: "Starmaster Gambit"-Yıldız Efendisinin Ani Matı" adını taşıyan Türkçe'de ilk bilimge romanı. Yapıtlarında satranç oyununun belirgin etkileri seziilen GK, aynı zamanda üç ciltlik: "Antologie de la science-fiction française-Fransız Bilimge Antolojisi"nin de editörü. (1975) Bkz.; KLEIN, Gerard: "Uzayda Satranç", Çev. Ayşe Taşkın, BKBD-19, İst., 1983,

UZAY ŞEYTANLARI: Ronny Laws'ın; insanların, uzay boşluğunda, bir başka fizik planda yaşayan ve "Vüm" adı verilen, barışsever galaktik bir ırkın turistik ve ticari amaçlarla birer av hayvanı gibi avlamalarını anlatan ilginç romanı. Vüm'ler, doğal optik koşullar altında, çıplak gözle görülemezler ama elektronik araçlarla varlıklarını saptamak olasıdır. Gezegenler arası bir şirket, Vüm'lerin yaşadığı bölgeye bir uzay istasyonu yerleştirmiş ve bunu da beş yıldızlı bir otele çevirmiştir. Şirket, süreklilik avları düzenleyerek Vüm'leri eğlence amacıyla yok eder ve bu yoldan para kazanır. Ancak, hümanist bir bilimadamı, otelin bulunduğu uzay istasyonundaki laboratuvarında Vüm mucizesinin sırrını çözmeye ve onları koruma altına almaya kararlıdır. Bkz.; LAWS, Ronny: "Uzay Şeytanları", BKBD-3, 159 sf., İst., 1983.

UZAY TAZİSİNİN YOLCU- LUĞU: (The Voyage of the Space Beagle) A.E. van VOGT'un ünlü romanı. Bir başka adı da: "Mission Interplanetary-Gezegenlerarası Görev" olan yapıt, ilk kez "Feza Canavarları" adıyla dilimize çevrilmiş ve ÇYDD'nin 3. kitabı olarak 1954'te yayınlanmıştır. Türkçe'de ilk van VOGT kitabı olarak bilinir. Bkz.;

"The Andromeda Strain-Andromeda Gerilimi" adlı romanın "Uzay Mikrobu" adıyla yapılan 1974 tarihli tek Türkiye basımı.

lim adamlarına birer yol göstericilik oldukları düşünülmüştür. Bilimge edebiyatında uzayda yalıtılmış olmanın doğurduğu ruh halini anlatan en iyi romanlardan biri de: Alfred Besten'in: "Tiger Tiger-Kaplan Kaplan" (Altıkkırkbeş, 1996) adlı psikopatolojik yapıttır. Bkz.; ARKUN, Neza-

van VOGT, A. E.; "Uzay Tazisinin Yolculuğu", Çev. Dr. Sönmez Güven, (Tam metin) İtaki Y., BK-42, İst., 2002, 344 sf. ISBN: 8607-70-7.

>>> Feza Canavarları, dianetics, sci-entology, neksiyoloji.

UZAYDA YAŞAYANLAR: Psi-ko-pedagog Mehmet Vasi Saral'ın "teen age" bilimge romanı. Bkz.; SARAL, M. V.; "Uzayda Yaşayanlar, Roman. Kendi Y., İst. 1983, 79 sf. (Kitap, s/b resimli ve iki tane de bilimge şiir içeriyor.)

UZAY YOLU: (Roman, Eski Dizi) Ünlü "Star Trek" film dizisine konu olan senaryoların romanlaştırılmış biçimi olan dizinin telifi, "Kesim Ajansı" aracılığıyla "Altın Kitaplar" tarafından satın alınmıştır. Diziyi, artık bilimge romanları çevirmekte ustalaşmış OYUS'nin ünlü çevirmeni Reha Pınar Türkçe'ye aktarmıştır. Dokuz kitaptan oluşan dizinin her bir kitabı ayrı bir epizodu anlatır. Burada dizinin bütün kitaplarını göstermek yerine, 7 numaralı öykü "Ben Değişmem" in bibliyografik notları verilmiştir. Bkz.; BLISH, James: "Ben Değişmem", (Uzay Yolu:7) Altın K. Y., Çev. RP, 190 sf. İst., 1973.

UZAY YOLU: (Roman, Yeni Dizi) "Star Trek New Generation" TV dizisinin film öyküleri. Ankara'da "Ankara Yayıncılık" tarafından başlatılan dizide: "Farpoint'te Karşılaşma", "Hayalet Gemi" vb. benzer serüven epizodlarının oluşturduğu kitaplar yer aldı ve 4. kitaptan sonra yayın sona erdi. Dizinin yayın hakları, Ankara Y., tarafından "Paramount Pictures" ve "Pocket Books"tan satın alınmış ve çeviri editörlüğünü de Boğaç Erkan üstlenmiştir. Dizinin her kitabı ayrı bir yazar tarafından kaleme alınmış ve ayrı bir çevirmen tarafından da Türkçe'ye aktarılmıştır. Bkz.; CAREY, Diane: "Hayalet Gemi", (Uzay Yolu Yeni Kuşak:1), Çev. T.Ö. Erkan, Ankara Bilimkurgu, Ank., 1999, 347 sf.

UZAY YOLU (Star Trek): (TV Dizisi, 1966-69, Paramount TV, Norway Yapımı.) Gene Roddenberry tarafından tasarlanıp, yaratılan; 50'er dak'lık 79 epizod'tan oluşan ve zamanında: "Gerçek bir TV olayı"

Uzay Yolu, TRT'de gösterildiği yıllarda, basın diziye büyük ilgi göstermişti. Günaydin, 23 Mayıs 1979.

olarak karşılanan ünlü dizi. Epizodların bütünü, yetmişli yılların başlarından itibaren, o zaman varolan TRT'nin tek kanalından gösterilmiş olup, Türkiye bilimge sanatında: >>> "Çağlayan Kuşağı"ndan sonra gelen "İkinci Bilimgeci Kuşak"ın; (Dr. S. Güven, B. Akkoç, S. Mine) üstünde çok etkili olmuştur. Dizi üç dönem halinde çekilmiş ve bu dönemlerde öyküler, aşağıdaki yazarlar tarafından kaleme alınmıştır: 1. ve II. Dönemler: Jerome Bixby, Robert Bloch, Coon, Max Ehrlich, Harlan Ellison, Fontana, David Gerrold, George C. Johnson, Richard Mat-son, Roddenberry, Jerry Sohl, Norman Spinrad ve >>> Theodore Sturgeon. III. Dönem: Dizinin bu döneminde, Bixby'nin dışındakiler, tanınmış ve ünlü yazarlar sınıfına girmezler. Epizodların yönetmenleri arasın-

da şu adlara rastlanır: Marc Daniels, Vincent McEveet, Gerd Oswald, Joe Pevney, Joseph Sargent, Ralph Senensky ve Jud Taylor. Dizide "icracı yapımcı" olarak görev alanlar arasında ise başta Roddenberry olmak üzere Gene L. Coon, John Meredith Lucas ve III. Dönemde de: Fred Freiberger gibi adlara rastlanır. Sinopsis danışmanları ise; Steven Karabatos ve D.C.Fontana'dan oluşmaktadır. Dizinin temel karakter ve oyuncularını şunlar: William Shatner: (Kaptan Kirk), Leonard Nimoy (Mr. Spock), De Forest Kelley: (Dr. Mc Coy), George Takei: (Sulu), James Doohan: (Scoty), Walter Koenig: (Astğm. Chekov) ve Nichelle Nichols: (Tğm.Uhura) Uzay Yolu, Dünya Federasyonu Uzay Filosu'na bağlı dev uzay kruvazörü "Enterprise"nin, (Sözlük anlamı: "girişim-teşebbüs" olup, Türkçe versiyonda: "Atılcan" adı verilmiştir.) uzayın derinliklerinde keşif ve devriye göreviyle dolaşırken karşılaştığı, kimi zaman ilginç olanın ötesinde, şaşırtıcı, kimi zaman da: "absurd ve grotesque" olayları konu edinir. Bu geziler sırasında garip uygarlık ve toplumlarla ya da galaktiklerle karşılaşılır, Bunlarla, ya verimli iletişim yolları kurulur ya da anlaşmazlık sonucu çatışmaya girilir. Epizodlar arasında çok önemli ve ilginç buluşlarla, bazen bir >>> space opera'nın sınırlarını bile aşabilen, bazen de bütünüyle bilimsel karakterli öykülere rastlandığı gibi, bilimgecinin çok bilinen ve harcailem konuları ile birlikte, mantık sınırlarını zorlayan ve zaman zaman da "burlesque" olabilen konular da yer alır. Ancak, "Uzay Yolu" epizodlarına genel olarak >>> Recursive SF'in ya da >>> Açık Evrenin yetkin birer örneği gözüyle bakmak da olasıdır. Epizodlar arasında: ilk dönemde iki bölüm halinde çekilen: "The Menagerie -Hayvanat Bahçesi" (1967) ile öyküsünü Harlan Ellison'ın yazdığı: "City on the Edge of Forever- Sonsuzluğun Kıyısındaki Kent" (1968) "Hugo- En İyi Dramatik Bilimge Film Ödülü"nü kazanmışlardır.>>> The Star Trek Encyclopedia, STURGEON, T.

“Düşünen adam, bürokrat ve politikacı...” Arslan Başer Kafaoglu

“Rusya, İran ve Çin ile sıkı ilişkiler kurulmalı. Bence ABD ve Avrupa’nın dünyadaki ekonomik üstünlüğü sona ermek üzeredir. Dünyanın ağırlık merkezi Asya’ya geçmek üzeredir. Türk kamuoyu ve medyası, dünyanın asıl değişiminin farkına varmıyorlar.”

Feyziye Özberk

Cemal Süreya, “99-Yüz” kitabındaki izdüşümlerde (*) Arslan Başer Kafaoglu’nu bu üç özellikte tanımlıyor; “Kafaoglu’nu tek, bir bakıma benzersiz kılan yanı birincisidir” diyor ve ekliyor: “Arslan Başer Kafaoglu, bence bugün güncel sorunu değerlendirebilen en iyi iktisatçılardan biridir.”

Arslan Başer Kafaoglu ile 1 Nisan 2004 Perşembe günü İstanbul Moda’daki evinde görüştük... Başer’lerin evi Kadıköy Moda’da deniz kenarında... Denizi gören zevkle döşenmiş salonlarına girdiğimde tam değimde söylediği gibi ‘gözüm-gönülüm açıldı.’ Tabii bunda, Türksen Başer’in sıcak bir gülümseyişle yaptığı karşılamanın da etkisi vardı. Arslan Bey çalışma masasından kalkıp bir yürüteçle yanımıza geldi. Evde çalışmalarını okuyup yazarak sürdürüyor. Romatizmal şikayetleri nedeniyle yürümekte, sokağa çıkmakta zorlanıyor. Onu daha önce, dergimizin düzenlediği cumartesi pazar iki gün süren Uygarlıklar Sempozyumu’nda görmüştüm. Orada iki gün boyunca hiç aksatmadan konuşmaları dinlemiş ve güzel de bir konuşma yapmıştı. Şimdi de enerji dolu, yapmayı planladığı birçok çalışma var:

“Bugünlerde Türkiye İktisat Tarihi’ni 1958’den itibaren anlatan bir kitap yazdım onun basılması için uğraşıyorum. Bu kitabı 2003’e kadar getireceğim. Bir de annemin yaşamını, eski Yozgat’taki çocukluk anılarını romanlaştırmak isti-

yorum. Bunlara, henüz ciddi olarak başlamadım. Kim bilir, yaşamım sürerse bunları da bitiririm.”

Arslan Başer Kafaoglu’na, kişiliğinin iki belirgin özelliğini sorarak söyleşimizi başlatıyorum. Bilim ve Ütopya’nın, Temmuz 2003 tarihli sayısında “Amerikan İç Savaşı ve ABD’nin Kuruluşu” incelemenizde şunları yazmıştınız:

“1941 kışında Yozgat Halkevi Kütüphanesi’ne, Genel Merkez için kitaplar gönderdi. Kütüphaneye en çok gelen okuyucu olduğum için, yönetici Müfide Hanım’ın dikkatini çekmişti; yeni kitapları benim için bir yana ayırmıştı....Hatta Kütüphaneye yöneticisi, bazı akşamlar, anahtar bana bırakırdı.” Bu alıntıdan hareketle, soruyorum: Bu büyük okuma

sevginizi hangi etkilere borçlusunuz? Borçlusunuz diye soruyorum çünkü bence okuma sevgisi insanın en önemli mutluluk kaynaklarından biridir. Yıllar okuma sevginizi değiştirdi mi? Sizde unutulmaz etkiler bırakan kitaplar var mı?

Soracağım diğer özelliğiniz belleginizin gücü, altmış üç yıl önceki kütüphane yöneticisinin ismini anımsamanız, beni şaşırttı. Bunu nasıl başarıyorsunuz?

**Okuma sevgisi ve
olağanüstü bellek**

“Okuma sevgisi bende cidden aşırı ölçüdedir. Hatta bazen bu beni sevenleri bile bıktıracak ölçüye gelmiştir. Örneğin annem, benim okuldan sonra Halkevi Kütüphanesi’ne gidip geç saatlere kadar orada kalmama çok kızar, üzülürdü. Hatta bazen ağabeyimi yollar, ağabeyim beni zorla kitabın ya da gazeteletin başından kaldırı eve getirirdi. Okuma merakını sadece Halkevi Kütüphanesi’yle kalmaz, evde de benden üç sınıf ilerde olan ağabeyimin kitaplarını da birkaç kez okurdum. İlkokul ikinci sınıftayken öğretmenim Zakire Hanım, beni alıp öğretmenler odasına götürmüş, orada öğretmenler beni 5. sınıf öğrencisi gibi tarih, coğrafya, yurt bilgisi kitaplarındaki konulardan sınava çekmişlerdi. Bütün soruları bildiğim için öğretmenim benimle gurur duymuştu. Bu okuma merakını illâ bir kişiye bağlamak gerekirse o kişi annemdir. Kendisi de müthiş bir okuma tirakisiydi.

Bellegeime gelince o cidden 'süper' bir yeteneğimdir. Beş sehe öncesine kadar ilkokul 3.sınıftaki yoklama cetvelini ezberden yinelerdim. 70 yaşından sonra birazını unuttum. Ancak yine de örneğin 1949 yılında bitirdiğim SBF'deki sınıftaki arkadaşların numaralarını yüzde 90 oranında anımsarım. Örneğin 762 Hamdi Işıklı, 798 Mücahit Ertong, 799 Nusret Beygo, 763 Ertuğrul Çırağan, 813 Ali Tombak, 835 Hurşit Matuloğlu, 736 İlder Türkmen, 731 Adnan Bulak 734 Orhan Feyzi Atsam, 732 Turan Beyazıt, 733 Özdemir Yiğit vb. Bu bellek bir doğa vergisi..."

Yaşamınızda politika ve ekonominin yeri nedir diyorum. Yanıtı şu:

"Yaşamımda politika çok ağırlıklı bir yer tuttu. Kitaplarım, gazete yazıları bunların hiçbirinde maddi çıkar düşünmedim. Geçimi alıtın bileliğim olan muhasebecilik, hesap uzmanlığı ve mali müşavirlikten kazandım. Fena da kazanmadım, eşimin de gayretleriyle ihtiyarlığımız sıkıntılı geçmiyor. Tabii bunda eşimin gayretleri önemli bana kalsa hepsini harcardım. Dağınıklık benim en büyük kusurumdur. Yazılarının hiçbirini bende yoktur.

Siyaseti severek yaptık. Eşim de ben de edebiyatı severiz. Güzel müzikten hoşlanırsınız. Dansetmeyi çok severdik ama şimdi yapamıyoruz. Kitap okumayı hala çok seviyorum. Güzel bir romana başlayınca bitirmeden başka bir şeye geçemiyorum."

Söz kitaplara gelmişken, *Bilim ve Ütopya* okurlarına önereceğimiz kitaplar neler olabilir? diyorum. Birçok güzel yapıtı, adlarını söylerken bile heyecanlanarak sıralıyor:

"Victor Hugo'nun *Sefiller*'i, Tolstoy'un *Harp ve Sulh*'u, Anna Karanina'sı, Dostoyevski'nin; Suç ve Ceza'sı, Karamazov Kardeşler'i, Turgenev'in *Babalar ve Oğullar*'ı, Anatole France'nin *Allahlar Susamışlardı*'sı, Andre Gide'nin *Dar Kapı*'sı, Panait Istrati'nin *Akdeniz* kitaplarını öneririm. İktisat Kimden Yana adlı Amerikan yazarı Galbraith'in bir kitabı var, onu da okumalarını öneririm. Oradaki fikirlerle katılıyorum. Dünyada ve Türkiye'de doğru dürüst Marksist yazar kalmamıştır. İktisat özel sektörü övmeye ilmi

Adnan Başer Kafaçoğlu, Mehmet Erksen (ayakta), İlhan Başer Kafaçoğlu, Arslan Başer Kafaçoğlu (oturanlar).

haline getirildi. Galbraith, bunu söylüyor. Marx'tan sonra en beğendiğim iktisatçı O'dur."

Beni de iki kadın yarattı: Annem ve eşim

Eşi, Firdevs Türksen ile 'görücü' yöntemiyle 1959'da evlenirler. Evlendikten sonra birlikte ABD'ye giderler. Orada 28 Ocak 1960'da bir kız çocukları olur adını Ayşe Kumru koyarlar. Arslan Başer eşi ile ilgili olarak şunları söylüyor:

"Kendisiyle politik ve sanatsal konularda tam birlik içindeyiz. Hele benim bu son günlerde, başıma gelen sakatlık günlerimde benim tek dayanağım oldu. Hollandalılar "Dünyayı Allah ama Hollanda'yı Hollandalılar yarattı" derlermiş. Beni de iki kadın yarattı: Annem ve eşim dersem pek abartılı olmaz."

Arslan Bey'den görücü yönteminin nasıl gerçekleştiğini öğrenmek istiyorum, karı-koca birbirini tamamlayarak aşağıdaki anıyı aktarıyorlar:

"Türksen Hanım'a Erenköy kız lisesinde iken, yıl sonu şenliği için öğretmenini davetiyeler vermiş, o da ben bunları nasıl satacağım diye üzülürmüş. Anneannesi Hanife Hanım, 'Hiç üzülme kızım seni bir eve götüreceğim delikanlı dolu hepsini alır-

lar' demiş. Bizim evde o zaman kardeşlerim ve yeğenler pek çok delikanlı vardı, onlar biletlerin hepsini almışlar. Hanife Hanım bizim komşumuz, annemin de çok iyi arkadaşıydı. Benim evlenmem söz konusu olunca, yeğenlerimden biri anneme; 'Hanife Hanım'ın o güzel torununu üstada istesene' demiş. Bu öneri anneme de uygun gelmiş. Ailece Türksen'i görmeye Pendik'teki evlerine gittik. Çok nefis bir annesi vardı. Birbirimizi gördük. Çok beğendim, istedik. 'Biraz düşünelim' dediler. Türksen yeni liseyi bitirmişti. Bir hafta sonra trenden inip evlerine giderken yaşıma yakın hemen hemen büyük heyecanımı çektim. Hikmet anne 'Cevabımız müspet' dediğinde dünyalar benim oldu. O sırada benim Güney Anadolu'da bir turnem vardı. 1958 Eylül'ünde bizim evde bir nişan yaptık. Ben Ceyhan ve Kozan'a hesap uzmanı olarak turneye gittim. Oradan birbimize güzel mektuplar yazdık. Sevgimiz yersizdi. 5 Mart 1959'da nikahlandık. 7 Mart'ta da Kadıköy Süreyya Sineması'nda düğünümüz yapıldı. Dört ay sonra da beraber Amerika'ya gittik. O zamanın bir adeti vardı; yurt dışında biriktirilen paralarla bir araba alınıp getirilir, araba Türkiye'de satılıp bir daire alınırdı. Biz de bu adete uyduk."

Arslan Başer ve eşi SOS Çevre Gönüllüleri örgütünde çevre, doğa ve yeşil çalışmaları yapıyorlar. Bu örgütün başkanı Türksen Başer'dir. On üç yıldır bu örgütte birlikte çalışmaları yapıyorlar. Arslan Bey, bu örgütteki çalışmalarını sık sık eşinin de yaptığı katkılarla şöyle anlatıyor: "Eşim çevre konusunda referans olabilecek bir kitap yazmıştır. Ben de konuşmalar yapıyorum, kitaplarının çoğunu onlara bağışladım. Fuarlarda satılıyor ve geliri SOS Çevre Gönüllülerine kalıyor. Bilirsiniz SOS vapurların batarken yaptıkları bir işaret, biz de Türkiye'nin doğasının batmak üzere olduğunu görenek kuruluşumuza bu ismi verdik. İsmi öneren eşimdir. Bu çalışma eşimin çok büyük bir zamanını alıyor. Böyle kuruluşların bir şirketi ya da bir siyasi parti tarafından desteklenmeden ayakta kalması çok zor. Özellikle 12 Eylül'den sonra yurttaşın sosyal bi-

lincinin azalması nedeniyle örgütü 'dağ delen' Ferhat'ın gayretiyle güçlüklerle yaşıyoruz. Propaganda, uyarı ve benzeri çalışmalarla bir çevre kültürü, politikası oluşturmaya çalışıyoruz. Çeşitli üniversitelerden alternatif düşünen 25-30 bilim adamıyla her ay toplanarak yapacaklarımıza karar veriyoruz. Ulusal ve uluslararası çevre politikalarına göre saptadığımız konularda sempozyumlar yapıyoruz ve daha sonra da bunları kitaplaştırıyoruz. On kitabımız oldu. Çevre Ekonomisi ve Politikası diye bir kitabımız var. Küreselleşmenin Tarıma Etkileri ve Alternatifler, Yeni Korumacılık Dünya Ticaret Örgütü dışında tarımı etkileyen gelişmekte olan ülkelerin neler yapabileceklerini anlatan bir kitap. Genleriyle oynanmış ürünlerin Türkiye'ye ithali konusunda sessiz kaldığımız için bu konuda da politika oluşturduk. Yıldız Teknik Üniversitesi'nden Prof. Dr. Şeminur Topal hazırladığı kitabı bize armağan etti."

Arslan Bey'in resmi soyadının sadece Başer olduğunu öğrendiğim için nedenini soruyorum. Yanıtı şöyle: "Soyadı kanunu çıktığında, oğlu, zade gibi soyadları almak yasaktı. Büyük amcam Başer almış bizde ona uyduk. Sonra küçük amcam Nazım Kafaoglu bu soyadı valiliğe kabul ettirmiş. 27 Mayıs'tan sonra ağabeyimin girişimiyle Kafaoglu'nu ekledik. Benim mahkeme kararım gazetede yayınlanmadığı için benim resmi soyadım Başer'dir.

Arslan Başer Kafaoglu, 1928 yılının Kasım ayının ilk on gününden birinde Yozgat'ta doğar, annesinin hesaplarına göre doğum günü, 10 Kasım olarak kayıtlara geçirilir. Babası Mahmut Edip, maliye memuru olan İsmail Efendi'nin dört oğlundan biridir. Ailesi Yozgat'ta Kafalar diye bilinir. Baba Mahmut Edip İdadi denilen lisenin parlak bir öğrencisidir. Bunu, onun çocukluğunu bilen-

ler anlatırlar. Sınıf arkadaşı Hıfzı Veldet Velidedeoğlu da anılarında yazmıştır. Fakat çocukluğundan beri hastalıklı bir yapıda olduğundan, okula bir gün gider bir gün gidemez, derslerde ki bu başarısını herkes hayretle karşılar... Mahmut Edip Bey, önce öğretmenlik yapmış, meslektaşları arasında sıvrilerek Yozgat'ta İsmet Paşa İlkokulu'na müdür sonra da ilköğretim Müfettişi olmuş.

Babası devrimci bir öğretmendir

Mahmut Edip Bey'in, o yıllarda öğretmen topluluğunun devrimcilğe yönelmesinde etkisi olmuştur. Sağlık nedenleriyle Kurtuluş Savaşı'na katılamamıştır. Kardeşi Nazım Kafaoglu tam bir Kurtuluş Savaşı kahramanıdır. Doğrudan Garp Cephesi Kumandanı'na bağlı olan bağımsız Çolak İbrahim Bey Müfrezesi'nin

mitralyöz (makinelî tüfek) kumandanı olarak, Sakarya Savaşı'nın kritik anında bizzat Atatürk'ün emri ile Ordu'nun güney kanadından kuşatılmasında engel olan muharebedeki kahramanlığını sonradan aynı birlikte o zaman teğmen rütbesiyle yer alan Org. Fahri Özdilek, Arslan Başer Kafaoglu'na anlatmıştır. Kafaoglu'nun anne tarafından dedesi Müderris Erzurumluzade Süleyman Efendi de 1919 Mayısından başlayıp Kongreleri desteklemiş, Çapanoğullarının çeşitli tehditlerine karşın bu desteğini sürdürmüştür.

Arslan Başer Kafaoglu babasını, böbrek hastalığı nedeniyle otuz üç yaşında iken kaybeder. Babaları öldüğünde; Adnan Başer sekiz, Arslan

Başer beş, İlhan Başer de iki yaşında imişler. Arslan Bey'e kardeşleri ile ilişkilerini soruyorum:

"Küçük kardeşim İlhan Başer, yüksek denizcilik mühendisi Ankara'da yaşıyor. Şunu söyleyebilirim kardeşlerinden daima şefkat ve iyilik görme bakımından benden şanslı insan azdır. Ağabeyim Adnan Başer Kafaoglu'nu iki yıl önceli Mart 2002'de kaybettik. O bize bana ve küçük kardeşime ikinci bir baba gibi kol-kanat germiştir. Bir anımı anlatayım: Ankara'ya geldim. Tıbbiye sınavı için İstanbul'a gideceğim. Ağabeyim terminalde bana öğütler veriyor, yaşlıca bir adam bizi konuşmalarımızı duymuş; 'galiba pederiniz siz küçükken ölmüş' dedi. 'Evet' deyince 'Anlaşıyor ağabeyin baban gibi olmuş' dedi. Ağabeyim çok değerli bir insandı. 1982-83 yıllarında Maliye Bakanlığı yapmıştı. Biz zıt kardeşler diye bilirlerdi ama gerçek öyle değildi. 1946'dan 2002'ye kadar hep CHP'ye oy vermişti. Siyasi partilere pek güvenmez, seçimlerin, bizim gibi ülkelerde bir kandırmaca olduğunu düşünürdü. Kardeşim de çok iyi bir insandır. Kızım bir gün bir gözlemini şöyle dile getir-

di: 'Ben önceleri İlhan amcamın senden büyük olduğunu sanırdım, sana o kadar şefkatli ve o kadar iyi bakardı ki'".

Arslan Başer Kafaoglu, babasını akraba ve dostlarının onu büyük çoşku ile öven sözleriyle tanıır. Bu kişiler arasında; Hıfzı Veldet, Salim Başol Yargıtay üyesi, Tahir Sebüek eski Sakarya milletvekili, Yusuf Ulusoy, Yozgatlı Şeyhzade Ahmet Efendi gibi siyasal ahlak değerleri farklı kişiler vardır.

Yaşamlarının 'mucizevi kahramanı' anneleri Meryem Hanım'dır

Cumhuriyet'in onuncu yıldönümünde Arslan Başer, yani beş yaşındayken, mesane taşı nedeniyle İstan-

bul'da o zamanlar adı Etfal Hastanesi olan Şişli Çocuk Hastanesi'nde ameliyat olur. Bundan sonra ki yaşamlarının 'mucizevi kahramanı' aneleri Meryem Hanımdır. Kendisi küt olanaklarıyla Taşköprü Mahallesi Çamlık Caddesi 33'nolu evde çocuklarını büyütür, okutur. Adnan Başer annelerini şu sözlerle tanıtır: "1960'lı yıllarda üç kardeşiz. Üçümüzde üniversite bitirmiş ve toplum içinde saygın bir yerimiz var. Ama onun fikir ve zekâsı karşısında her zaman aciz kalır, ondan akıl ve fikir alırsın."

Çocukken yaşadıkları mahallede namuslu ve fakir insanlar oturur. Ayda on lira olan gelirleriyle küt kanaat yaşarlar. Mahalle halkının, annelerine bir Hoca bizi olduğu için duydukları saygı ve yardım etme duyguları sayesinde kimseye muhtaç olmadan yaşarlar ve üç kardeş de yükseğe girenim görür.

O yıllarda Yozgat'ta erkekler kısa ömürlüdür. Kocasını ölen hanımlar da eş dost yardım ve teşvikiyle ikinci bir evlilik yaparlar. Birden fazla evlilik de halâ sürdüğünden bu mümkündür. Arslan Bey'in annesi dul kaldığında oldukça gençtir. Kendisini yeniden evlendirmek isteyenler olur. O, akraba büyüklерinden gelen bu baskıya şiddetle direnir. Bundan sonra Yozgat'ta dul kadınlar aynı yolu tutarlar. "Bende Meryem ablam gibi evlenmeyip çocuklarımı yetiştireceğim" derler. Meryem Hanım, Yozgat'ta bir çeşit kutsallık kazanır. Bu kutsallık dul yaşamında ona büyük destek olur.

Meryem Hanım, bazı ana babaların yaptığı gibi çocuklarını okul tatillerinde bir yere çırak vererek çalıştırma. Çocuklukta para kazanmayı öven öğütlere karşın direnir. Bu davranışının nedenini: "Çocuk, para kazanmaya başlarsa, ona özenip okumayı hor görür, okumaktan soğur" diye açıklar. Yozgat'ta simitleri çocuk yaşındaki satıcılar mahalle aralarında satarlar, kendilerine satılan beş kuruşluk her simit için bir kuruş verilir. Arslan Bey, çocukluk yıllarındaki para kazanmayı ilgili anısını şöyle anlatıyor: "Birgün ağabeyimle beraber buna biz de özendik. Okullar nasıl olsa tatildi. Akrabamız fırıncı Salih'e gidip yüz simit aldık. Akşama kadar bunları mahalle arasında sattık.

Sonuçta 15 kuruş gibi o günler için önemli bir para kazandık. Bir tanıdık görmesin diye hep uzak mahallelerde satış yapmaya özen göstermiştik. Ne var ki, bu uzak mahallelerden bizi gören bir hanımın yolu bizim eve düşmüş ve anneme "Adnan ile Arslan'ı gördüm simit satıyorlardı,". Annem kadına bir şey dememesini ısrarla ıhtar etti. Biz de bu yolu bir daha denemedik."

Üç kardeş, her yıl yaz tatilinin tadını doya doya çıkartırlar

Üç kardeş, her yıl yaz tatilinin tadını doya doya çıkartırlar. Arslan Başer, kitaplarına kavuşmak üzere soluğu Halkevi'nde alır. O, oyun oynamayı pek sevmez. Ağabeyi ve küçük kardeşi İlhan ise oyuna çok meraklıdır. Anneleri, akşamları onları eve zor sokar.

Meryem Hanım, çocuklarının iyi beslenmesini sağlamak ve çocukların boş vakitlerini faydalı bir şekilde değerlendirmek için evde inek beslemeye başlar. Bu yolla hem yeterli süt içebilirler hem de artan sütti satarak geçimlerine katkı sağlarlar. Daha sonraki yıllarda tavuk besler, bahçelerinde domates, biber, soğan vb. yetiştirirler. Meryem Hanım, geceleri çocuklarına eşinin kitaplığından kalmış eski Türkçe yazılmış kitapları okur. Arslan Başer, bunlardan Heidi ve dedesinin yaşamını anlatan romanı çok iyi anımsıyor.

Arslan Başer, Yozgat Cumhuriyet İlkokulu'na altı yaşını bitirmeden başlar. Burayı bitirince Yozgat Lisesi'ne girer ve lisenin edebiyat şubesinden pekiyi dereceyle mezun olur. Lisedeki yaşamında hem çok mutlu olur hem de ileride çok işine yarayan bilgiler elde eder. Bu bilgilerle, en çok istediği Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin (SBF) giriş sınavına; bir de annesi çok ısrar ettiği için İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi yatılı sınavına girer. İkinci sınavda başarılı olamaz. İyi bir dereceyle giriş sınavını kazandığı SBF'ye girer. Fakültenin üçüncü sınıfında iktisat dersine duyduğu ilgi nedeniyle Mali Şube'ye girer. Bu bölümden iyi dereceyle mezun olunca hem Hesap Uzman Yardımcılığı

sınavına hem de Dışişleri Bakanlığı Meslek sınavına girer. Yıl 1949'dur. Arslan Başer, yaşamının en büyük başarısına uğrayıp ikisini de kaybeder. Ama 1,5 yıl sonra yeniden açılan Maliye Bakanlığı Hesap Uzman Yardımcılığı ve sonra 1954'de Ehliyet Sınavı'nı kazanarak Hesap Uzmanı ünvanını kazanır.

Hesap Uzmanları Kurulu'nda çalışırken 1959 yılında "bilgi ve görüşü" artırsın diye Maliye Bakanlığı'na ABD'ye gönderilir. Orada bir yıl boyunca Makro Ekonomi konusundaki bilgisini artırır. Mesleğinden çok buna vakit ayırır. Askerlik görevini Güney Kore'de yaparken, Amerikan Tümen Kütüphanesi'nde Kapital'in birinci cildini okumuş ve çok etkilenmiştir. Bu kez ABD'de 2. ve 3. ciltleri ve ünlü Amerikan İktisatçıları'nın liberal ekonomi politikalarını eleştiren Galbraith'i okur.

Arslan Başer, Amerika'dayken 27 Mayıs Devrimi olur. Ağabeyi Adnan Başeri, Kurucu Meclis Üyesi ve Milli Birlik Komitesi Başkanlığını olmuştur. Bu nedenle bir an önce Ülkeye dönmeyi ister. 1960 yılının 28 Ağustos'unda eşi ve kızlarıyla birlikte Türkiye'ye dönerler.

Döndükten sonra, ilk olarak Hesap Uzmanlığı ünvanı elde kalmak üzere Soruşturma Komisyonları'nda görev alır. Sonra da kendi isteği ve Maliye Bakanı Kemal Kurdaşın izniyle ve yine Hesap Uzmanlığı'nın özlük haklarıyla birlikte Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdür Yardımcılığı'na atanır. Burada yeni Maliye Bakanı ve SBF'den hocası olan Şefik İnan ile birlikte 1962 yılı bütçesini hazırlarlar. Artık Plânli dönem başlamıştır. Devlet Planlama Teşkilâtı 1962 yılı Geçiş Programı'nı hazırlamıştır. Bütün bütçe kategorisi ve hedeflerinin buna uyurulması gerekir. Bunda başrol Arslan Başer'e verilir. Bu çalışmaları Devlet Planlama Teşkilâtı müstearının ve bizzat Başbakan İnönü'nün dikkatini çekmiştir. Plânlama'ya atanır. 1963 Bütçesi'ni hazırlayıp TBMM'den geçirir. Devlet Planlama Teşkilâtı Müstear ve Daire Başkanları'yla o zaman, ki Koalisyon Hükümeti arasında ki görüş çatışmasından ve DPT ikinci plâna itildikten sonra DPT'den ve Devlet Memurluğu'ndan ayrılır. Zaten bazı çevrelerce istenmiyor," aşırı

solcu" diye niteleniyordur.

Türkiye İşçi Partisi üyeyi olduğu yıllar...

Ordu Yardımlaşma Kurulu (OYAK), ekonomik analist olarak atanır. Burada da yasal olarak yasak olmadığı için girdiği Türkiye İşçi Partisi'nde (TİP) Ankara İl Yönetimine seçilir. Bu haber gazetelerde yayınlanınca işten çıkarılır. Altı ay kadar işsiz kalır. Bu arada Özer Derbil ve Muammer Aksoy'un desteklemesiyle Milli Petrol Politikası'nı yürüten İhsan Topaloğlu tarafından Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nda işe alınır. 1965 seçimlerinde Adalet Partisi (AP) tek başına iktidar olunca burada da işten çıkarılır... Böylece kamu kesimi ile ilişkisi biter.

Arslan Başer'in ilk ciddi siyasi çalışması, Ankara'da Müşerref Hekimoğlu ve eşinin çıkardığı öncü gazetesi ve Doğan Avcıoğlu'nun haftalık YÖN dergisiyle başlar. Bu dergi ve gazetede Yalçın Küçük ile birlikte imzasız ya da takma imzayla sol yazılar yazılır. Çünkü o yıllarda ikisi de devlet memurudurlar. Yalçın Küçük de o zamanlar DPT'de görevlidir.

Türksen Başer, 1961 ilkbaharında TİP'e üye olur. Arslan Başer memur olduğu için aynı şeyi o günlerde ya-

pamaz. Onun üyeliği aşağıda anlatıldığı şekilde daha sonra gerçekleşir:

"Bir gün Ordu Yardımlaşma Kurumu'ndaki odamda çalışırken Yalçın Cerit gelerek yakında Ankara TİP il kongresinde yeni bir yönetimin işbaşına geleceğini, Niyazi Ağırnaslı'nın il başkanı, benim de il sekreteri olmam düşünüldüğünü, bunun için partiye kaydımın yapılmasının gerektiğini söyledi. Zaten fiilen parti çalışmalarına katıldığımdan bu resmi giriş o gün yapıldı. Gerçekten de Yalçın Cerit'in bana söylediği gibi TİP Ankara İl Sekreterliği'ne seçildim. Gerçekten göz dolduran bir il

yönetimiydi. Başkan Ankara Senatörü Ağırnaslı'nın yanında yönetimdeki; ünlü avukat Halit Çelenk, o günlerin tanınmış sendikacısı Tahir Şentürk ve diğer göz doldurucu isimler vardı. Ancak Türk Silahlı Kuvvetleri'nin saçığı üst kademesi bunu kabul etmeyerek beni OYAK'taki işimden uzaklaştırdı. Ardından da bir vesile bulup Sıkıyönetimce diğer bazı TİP'lilerle birlikte göz altına aldırıldı. Benim ilk gözaltım budur. Bu ne beni ne de eşimi yıldırmadı. Sonra askeri mahkeme tutuklama kararı verdi ama ilk celse de tahliye oldum. Karı-koca parti ça-

Avrupa, Amerika'dan da daha hızlı kötü gitmeye başladı

-Teori dergisindeki yazınızda, Mart 2003: "Küreselleşme, ABD, AB ve Japonya ekonomilerindeki duraklama ya da gerilemeye girilmesiyle, seri bir frene basılmış araç gibi 2000 yılında zıncı diye durmuş, 2001 ve 2002 yıllarında ise, bulunduğu noktadan daha da geriye gitmeye başlamıştır." saptamasını yapıyorsunuz. Şimdi küreselleşmenin ve ABD ekonomisinin gidişini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Avrupa, Amerika'dan da daha hızlı kötü gitmeye başladı. Bu bakımdan Avrupa Birliği'ne girişin artık manasının kalmadığını da düşünüyorum. Bunu birçok kereler yazdım. Devlet yönlendirmesini istiyorum.

rum. Çin ve Japonya bunu yapmışlar ve başarımlarıdır.

- Sizce, Avrupa ile Amerika arasında çatışma mı esas uzlaşma mı?

Uzlaşma. Çünkü Avrupa refahını büyük ölçüde Amerika'ya yaptığı ihracata borçludur. Amerika'nın silahlı güçleri var. Dünyada Amerika ile uzlaşmak zorunda olmayan tek ülke Çin'dir. Türkiye Amerika ile daha iyi bir uzlaşma yapabilir. Şimdiki ilişki uzlaşma değil tabi olmaktır. Özellikle Türkiye'nin Silahlı Kuvvetleri bu niteliğini koruduğu sürece bu yapılabilir.

- Amerika'da köleliğin kaldırılmasını köklü bir toprak reformu olarak niteliyorsunuz, neden?

- Toprak reformu toprak ağaları-

nın ortadan kalkması demektir. Amerika İç Savaşı'nda kölelik kaldırılınca, makinalı tarımda henüz gelmediği için ağalar, büyük toprakları işleyemez olmuşlardır. Toprakları, oradaki köylülere hatta zencilere oldukça düşük fiyatlara satmak zorunda kalmışlar, güç kaybetmişlerdir. Sonuç yine toprak reformudur. Dünyada başarılı iki toprak reformu vardır. Biri Amerikan İç Savaşı'ndan sonraki gelişmeler, diğeri Çin'deki... Bunların ikisinin de özelliği toprak sahibine bir bedel ödenmemesidir. Toprak sahibine bedeli ni ödeyeceğim dersiniz toprak reformu yapamazsınız. Buna güç yetmez.

İşmalarına devam ettik." Yasal bir partinin yöneticisi olmanız neden kovuşturuluyor diye soruyorum.Yanıtı:

"Bahane, Talat Aydemir'i kaçırmaya teşebbüs! Perihan Çamlıbel isminde bir tıp profesörü vardı; onun not defterine iyi arkadaşım, dostum diye yazdığı, övgüyle söz ettiği özellikle TİP'li kişiler gözaltına alınmış. Perihan Çamlıbel, o yıllarda yetmiş yaşındaydı ama bu davadan mahkum oldu."

1964'de yerel yönetim seçimleri yapılıyor. TİP dokuz ilde seçimlere giriyor. İlk defa devletin resmi radyolarında TİP adına konuşmalar yapılır. Bu konuşmalardan; Mehmet Ali Aybar, Yaşar Kemal ve Orhan Arsan'ınkiler hariç hemen hepsini Ankara'da oluşturulan, Arslan Başer'in başkanlığını yaptığı bir kurul yazar. Bu konuşmalar büyük sükse yapar. Böylece, Türkiye'de herkesin TİP'ten haberi olur. Türkmen Başer de o zaman TİP Çankaya İlçe yönetiminde saymandır. O da seçim harcamaları için on sekiz bin lira toplamıştır ki bu o zamanın ölçüsüyle büyük bir paradır. O yıllarda TİP içindeki bazı gelişmeleri, tartışmaları Arslan Başer şöyle anlatıyor:

"TİP gün geçtikçe genişliyordu. Genel Merkez İstanbul'da olduğu halde, Ankara yönetiminde Niyazi Ağırnaslı'nın, benim ve Halit Çelenk'in olması basında parti yararına önemli bir etki yaratıyordu. Neden-se, Mehmet Ali Aybar ile Niyazi Ağırnaslı arasında bir geçimsizlik vardı. Bir bahane bulunarak il başkanını Niyazi Ağırnaslı partiden istifaya mecbur edildi. TİP'den ilk soğuyuşum bu olayla başladı. Genel Merkez bu kadar müdahaleci olmamalıydı.

TİP on beş kişiyle meclise girdi, grup da kurdu. Çok mutlu olduk.

Daha sonra, Genel seçimlerde bana birinci sırada Konya adaylığı önerildi. Ben yazılarım nedeniyle büyük şehirlerde tanındığımı düşünerek: 'Büyük şehirlerin ilk sıraları olmazsa Konya'dan adaylığımı koymayın,' dedim. Çünkü işten çıkarılmıştım, gidip-gelecek param yoktu.

Konya'dan kazanılamayacağını da düşünüyordum. Yanlış düşünmüşüm, Yunus Koçak Konya'dan seçildi. O seçimlerde TİP on beş kişiyle meclise girdi, gruba kurdu. Çok mutlu olduk. Planlama dönemindeki meclis deneyimim nedeniyle beni de grubun danışmanı olarak görevlendirdiler. Birçok kanun teklifi verdik. Tabii bunların hiçbirine dönem sonuna kadar sıra gelmedi. 1966'da Senato seçimlerine girdik ama genel seçimler kadar başarılı olmadık. Bir tek Fatma Hikmet İşmen milli bakiyeden Kocaeli Senatörü oldu.

Parti içinde; parti grubu çalışmalarının ön plana alındığı, Anadolu'da çalışma yapılmadığı, partide bir elit kadro oluşturulduğu eleştirilerini dile getiren özellikle İstanbul ilinde kısmen de Ankara'da bir muhalefet akımı başladı. Bu akımın liderliğini İstanbul'da bir grup yapıyordu. Sonradan faşistlerce öldürülen diş doktoru Sevinç Özgüner bu grupta etkindi. Partinin ikinci Kongresi Matlatya'da yapıldı. Bu grup seçime ayrı bir liste ile girip kaybetti. Bu grup muhalefeti sürdürdü. O sırada ben İstanbul'a nakletmiştim, bana geldiler; 'genel merkezden yana olmak koşuluyla Şişli ilçe kongresi başkanı olur musun?' dediler. Kabul ettim ve onların oy hakkını tanıdım. Parti içi demokrasiye ilişkin güzel konuşmalar oldu, ben de konuştum. Muhafifler Şişli ilçe kongresini kazandılar. Genel Merkez, seçilen yeni yöneticileri hemen görevden aldı ve benim de dahil olduğum yüz kişiyi disiplin kuruluna verdi. Partiden ihraç edildim. Sol bir demek kurup orada da çalıştık ama parti çalışması tabii ki başka. Daha sonra TİP yöneticileri kendi aralarında anlaşmazlığa düştüler. Behice Boran, Sadun Aren ve arkadaşları bir tarafta Mehmet Ali Aybar'ın arkadaşları diğer tarafta olmak üzere iki gruba bölündüler. Bu partiyi çok zayıflattı. 1969 seçimlerinde sadece iki milletvekili çıkarabildi. Mehmet Ali Aybar ve Rıza Kuas İstanbul'dan seçildiler. Oylarımız da yarı yarıya azaldı. 12 Mart 1971 darbesi ile Parti kapatıldı.

TİP'ten sonraki siyasi ve örgütsel çalışmaları

Türk Solu diye bir dergi çıkardık. Dergideki yazılardan birçoğunu ben yazıyordum. Dergide, Mehmet Ali Aybar'a, genel merkeze karşı bir muhalefet yürütüyorduk. Amacımız ilerde bir parti kurmaktır ama 12 Mart'tan sonra bu umutlarımızın boş olduğunu anladık.

Daha sonra kurulan ikinci TİP'e girmedim. Bana çağrı yapan, Sayın Behice Boran'a 'Yöneticilerin öncelikle özleştirme yapmaları gerektiğini, yanlış politikalar sonucu Türk gençliğinin öncülerinin, dağda taşta kurda-kuşa yem olusunun hesabının görölmesi gerektiğini' söyledim.

Arslan Başer, 1973'te Vatan gazetesine köşe yazıları yazarken, Bülent Ecevit ondan destek ister. 1973'te çıkan CHP programının büyük kısmı ona aittir. O zaman CHP'den aday olmasını önerenlere: "Hem CHP'yi hem de kendimi aldatmış olurum. Ben CHP düşüncesinde değilim. Sosyalist düşüncedeyim. Bunu yaparsam ilk protesto, karımdan ve kızımdan gelir"der, ama sonradan hatalı davrandığımı düşünür, "Meclise CHP listesinden bağımsız olarak girip, fikirlerimi topluma daha kolay yayabilirdim."

1977 seçimlerinde de CHP'yi destekler. O zaman CHP solun bir bölümünün desteğiyle birinci parti olur.

12 Eylül 1980 darbesinden sonra 10 gün kadar gözaltına alınır. Sonra da kızı Kumru Başer gözaltına alınır. Kızı önce hüküm giyer ama sonra Yargıtay'da beraat eder. Kumru Başer şimdi Londra radyosunda spiker ve program yöneticisi olarak çalışmaktadır.

Halkçı Parti kurulup, SODEP, Halkçı partiye birleşince, bu partiyi sola çekme çabaları başlar. Arslan Başer de SHP'ye girer. "Girerken sağda solda 'Ben bu partiyi sola çekemezseni bir iki sene içinde ayırlırım,' demiştim. Bu sözlerim yöneticilere kadar gitmiş. 12 Eylül darbesine karşı ailece direnişimizin yarattığı yankılar nedeniyle, beni kolay bir şekilde tasfiye edemediler. Program

Komisyonu'na girdim ve SHP'nin yeni programını ben yaptım, komisyonlardan ve kurultaydan geçirdim buna ödül olarak da Parti Meclisi üyeliğine seçildim. Parti yığınların özlemine yanıt vermiyordu. Bir kurultayda Baykalcılar seçimi kazandıktan sonra SHP'den istifa ettim. Sonra ÖDP'nin kuruluşuna katıldım. Orada da Parti Meclisi'ne seçildim. İlk kurultayda partinin milliyetçilik niteliklerinden biraz uzaklaştığı kanısına vardığım için ÖDP'den ayrıldım. Şimdi hiçbir partinin üyesi değilim."

"Türkiye Devleti'nin programı; halkçı, devrimci, cumhuriyetçi, bağımsızlıkçı olmalı..."

Politik ve örgütsel çalışmalarınızı anlattınız. Özellikle TIP'li yılları...Bu yıllardan sizde neler kaldı? Bilim ve Ütopya okurlarına önerileriniz, öğütleriniz olabilir mi, diye soruyorum. İlginizi çekeceğini umduğum yanıtı :

"Ana hatlarıyla İşçi Partisi'ni destekliyorum, doğru buluyorum. Doğu Perinçek ve arkadaşlarının bazı söylemlerinin değişmesi gerektiği düşüncesindeyim. Bir kere Doğu'daki yurttaşlarımızı şirin görünmeyen tavırların atılması lazım. İkinci olarak da bazı şüpheleri gerçekmiş gibi ortaya atılmaları gerekiyor. Bunları dostum Perinçek'e de bir açık toplantıda söyledim. Deneyimlerim sonucunda şu kaniya vardım: Atatürk solun temel ilkelerini çok güzel ilan etmiş ve uygulamıştır. Solun az gelişmiş bir ülkedeki en büyük derdi emperyalist boyun eğdirmesidir. Atatürk buna karşı çıkmıştır. Bu kaldırılmadan bağımsızlık bile söz konusu olamaz. Atatürk Devrimi'nin sağcı gibi görünen bazı icraatları bile bu bakımdan haklıdır. Türkiye, Atatürk'ün sağlığı daha geç bozulsaydı, belki az gelişmiş ülkeler için, bir sol programın uygulandığını görecektirdi. Türkiye Devleti'nin programı;

halkçı, devrimci, cumhuriyetçi, bağımsızlıkçı olmalı... Benim siyasi olarak bu kadar giriş çıkışlardan sonra vardığım sonuç budur.

Emperyalist baş eğdirmeyi kırmak için ülkemiz oldukça küçüklen dünyada kendine yandaş bulmalıdır. Bu bakımdan yine Doğu Perinçek'in politikalarını destekliyorum. Rusya, İran ve Çin ile sıkı ilişkiler kurulmalı. Bence ABD ve Avrupa'nın dünyadaki ekonomik üstünlüğü sona ermek üzeredir. Dünyanın ağırlık merkezi Asya'ya geçmek üzeredir. Türk kamuoyu ve medyası, dünyanın asıl değişiminin farkına varmıyorlar."

Cemal Süreya, aynı yazısında sizin için "Katılımı da, ayrılığı da çabuktur. Lise duygusuyla tartışır, öyle taze." diyor. Bu tanımlamaya katılır mısınız diyorum.

"Doğru söylüyor ben bazı kararları ani vermişimdir ve doğru olmamıştır. Çok iyi dostumuzdu, beni ve eşimi çok severdi."

Geçmişe baktığınızda iyi ki yaptım ya da aksine, 'nereden girdim bu işe' dediğiniz şeyler oldu mu? Hedeflerinize ulaşabildiniz mi:

"Bir tek 1973 ve 1977'de Ecevit'le dostluğumu iyi kullanamamı-

şımdır. Büyük bir strateji hatası olmuştur. Hedeflerime ulaştım sayılmaz, siyasetten çok erken tasfiye oldum. Otuz- kırk sene öncesinden beri kendini geliştirmekle beraber aynı şeyleri söyleyen hemen hemen tek solcu yazar olduğum için de hedefime ulaşmış sayılabilirim."

Kırk dört yıldır yazıyorsunuz, en çok hangi konularda yazdınız? Kitaplarınız arasında ayrıcalıklı bir yeri olanlar var mı? İktisat konuları; zor kavranılır, biraz da sevimsiz görülür ama siz yazınca rahatlıkla okunup, anlaşılır, pek çok bilginin öğrenildiği yazılara dönüşüyor. Bunun gizi nedir?

Son yıllarda, Bilim ve Ütopya, Teori, Aydınlik Dergilerinde yazıyorsunuz. Geçmiş yıllarda: Cumhuriyet, Milliyet, Vatan, Demokrat gazetelerinde; Türk Solu, Sosyal Adalet, Yön dergilerinde yazmışsınız. Demokrat gazetesinin genel koordinatörlüğünü yapmışsınız. Gazeteci yazar kimliğinizle, deneyimlerinizle ilgili olarak neler söylersiniz.diyorum. Yanıtı:

"Kırk sekiz yıldır yazıyorum"

"Kırk dört değil kırk sekiz yıldır yazıyorum. Yazılarımın çoğu ekonomi ve maliye üzerine. Bunlardan sonra en çok dış politika ve iç politika konusunda sayısını bilmediği ancak üç bini bulduğunu hesapladığım yazılar yazdım.Bu yazıların yayınlandığı dergi ve gazetelerin bazılarının adını bile unuttum.Kitaplarımdan en beğendiklerim Enflasyon, Birinci Sol Dalga, Varlık Vergisi, Tarım'dır.

Özellikle İktisat alanında en karışık konuları bile anlaşılır dille okuyucuya sunduğum söylenir.Eğer böyle ise bunu yazacak konuyu çok iyi bilmeme bir de hesap uzmanlığının insana verdiği köklü ekonomik sorunları çözme alışkanlığı bağlıyabilirim. Keşke üniversite öğretim üyelerine birkaç yıl hesap uzmanlığı yaptırılsaydı,da bir iki yıl muhasebe ve vergi stajı yaptırılsa.

'Halkın Gazetesi Demokrat' konusunu hatırlattığınız için teşekkür ederim. Çünkü burada geçen dokuz ay benim yaşamının en büyük övünüdür. Burada edindiğim en büyük ders şudur: Gazete başarılı olmuşsa bunu en çok haberleri izleyen elemanlarına borçludur. Demokrat çok başarılı bir yayın organı olmuştur. Bunda benim payım çok küçüktür. Asıl pay burada geleceğini, hattâ bazen yaşamını riske ederek gece ve gündüz çalışan genç arkadaşlara aittir. Bu vesileyle bu gazeteye en çok emeği geçen pek bilinmeyen kahramanlarının adını gün ışığına çıkarmak isterim. İdare Müdürü Ömer Kâmil Oral, yazı işlerini yönlendiren İbrahim Sevimli ve Yalçın Çilingiroğlu. Hele o gençler, Hüseyin Adlı Apaydın, Ayşe Kumru Başer, Firdavs Tacettin, İnci, Faşistlerin boğarak öldürdüğü Recai. Ancak derginin etik yapısının oluşmasında büyük payı olan Emil Galip ağabeyimi her halde ömrüm boyunca unutamam. Yakında kaybettüğümüz Dursun Akçam da gazetenin direklerinden biriydi, Ragıp Zarakoğlu ile birlikte...

Bilim ve Ütopya dergisi ile ilgili değerlendirmeniz nedir, diye soruyorum. Kafaoglu yazarlarımızdan biri olduğu için dergimizi çok yakından izliyorum.

"Çok takdir ediyorum. Türkiye'nin bilimi okumalara aktarmak için ciddi bir gayret gösteren dergisi. Desteklenmesi gerekiyor. Yazılarında destekliyorum, Bilim ve Ütopya Kooperatifi'nin de ortaklarındanım. Matematik ve biyolojiye biraz daha önem verilmeli. Tarihte çağdaş olayların bilimsel tahliline önem verilmeli. Benim yazdığım 'Amerikan Ayrılık Savaşı' gibi. Toynbee gibi tarihçilerin yazılarından alıntılar yapılabilir. Çağdaş Marksist tarihçilerin yapıtlarına önem verilmeli. Gerekirse yakın tarihte ilgili çeviri yazılara yer verilmeli...

Arslan Başer Kafaoglu, yaptığınız ve yapacağınız her şey için size teşekkür ediyorum.

* Cemal Süreya, 99-Yüz İzdüşümleri/ Söz Senaryosu, Kaynak Yayınları.

Arkadaşım Arslan Başer çok çalışkan ve arkadaş canlısıdır

Erhan Bener (Yazar)

Arslan Başer (onunla tanıştığımızda soyadı henüz Kafaoglu olmamıştı) Mülkiyede benden bir sınıf öndeydi. Bizden büyük sınıftakilere o zaman ağabey derdik ve özel durumlar dışında yanlarına pek sokulamazdık. Arslan da öyle pek sokulamadıklarımızdandı. Daha çok uzaktan tanıyordum. Adını bile doğru olarak bilmediğimi sonradan öğrendim. Arkadaşlarının Mülkiye'de âdet olduğu üzere ona da ad takarak Arslan Şaban dediklerini duyuyordum. Ad olarak Arslan bana biraz yabancı geldiği için, onun asıl adının Şaban, lakabının ise Arslan olduğunu sanıyordum.

1950 yılında ben Mülkiyenin Maliye şubesini bitirdim. Maliye Müfettiş Muaviniği sınavını birincilikle kazandım, ne var ki okulda adım Komüniste çıktığı için, bir bahane ile tutuklandım. Üç ay tutuklu kaldıktan sonra bırakıldım. Tekrar müfettişliğe döndüm, Hesap Uzmanları kuruluna geçiş yaptım. İstanbul'da Kulul'a ilk gittiğim gün, içimde ne de olsa bir kaygı vardı. O günlerde iktidarların kamuoyunda yarattıkları komünizm umacısı nedeniyle, Kuruldakilerin bana pek sıcak davranmayacaklarını bekliyordum. Korktuğum başıma gelmedi. Ancak, yine de çoğunluk bana karşı mesafeli davrandı. Bana dostça yaklaşanlar da yok değildi. Mülkiyeli olmayan Nejat Gülen, Mülkiyelilerden İsmail Ertan, Tuğrul Bora ve Arslan Başer'in benim için sıkıntılı geçebilecek olan o günlerdeki yakınlıklarını unutamam. Arslan benden bir sınıf öndeydi ama, sanırım arada askerlik hizmetini yaptığı için bir promosyon kaybetmişti. İkimiz de aynı promosyondaydık.

Arslan'la dostluğumuzun başlangıcı da çok dikkate değer. Yukarıda söylediğim gibi ben onun asıl adının Şaban olduğunu sanıyordum. Kulul-

da ilk karşılaştığımızda, bir yakınlık gösterisi olsun diye, adıyla hitap etmek istedim, "Nasılınız Şaban Bey?" diye yaklaştım. Hafifçe gülümsedi ve büyük bir olgunlukla, "Bana Şaban derler ama adım Arslan'dır benim. Şaban, takma adımdır"

Tabii çok utandım, ama onun bu anlayışlılığı aramızda sıcak bir yakınlığın ilk adımı oldu.

Arslan'la, 1952-58 yılları arasında Hesap Uzmanları kurulunda çok kez aynı soruşturmanın içinde birlikte çalıştık. Türkiye'de *nyaylon faturacılığı* ve *sahte ihracat olaylarını* ilk olarak, Arslan'la benim de içinde bulunduğumuz ve o zamanlar Merkez Ekibi diye adlandırılan ekip ortaya çıkardı. O yoğun ama bir yandan da zevkli günlerin anılarını, *Bürokratlar* adını verdiğim kitabımda anlatmıştım. Arslan, şaka kaldıran bir insandı. Çok çalışkandı ve arkadaş canlısıydı.

Arslan'ın en önemli özelliklerinden birisi onun inanılmaz güçlü belleğidir. Kuruldaki çalışmalarımız sırasında, yemek molalarında ya da yorulduğumuzda aramızda çeşitli konular konuşulurdu. Günün koşulları içinde politika başta gelirdi, ikinci sırada da spor, daha doğrusu futbol gelirdi. Arslan çok koyu bir Fenerbahçe yanlısıydı. Fenerbahçe'nin kurulduğu yıldan beri bütün oyuncularının adlarını, nerelerde oynadıklarını, dahası hangi tarihte, hangi takımla oynadıkları sırada, hangi dakikada, ayakla mı, kafayla mı, penaltıdan mı gol attıklarını bilirdi. Bizler attığını düşünürdük. Gazozuna balsem girenler çok olmuştu, ama o hiç yanılmazdı. Kaldı ki, yalnız Fenerbahçe'nin değil, dünyanın belli başlı futbol takımlarının oyuncularını ve onların attıkları golleri de aynı şaşmaz doğrulukla bilirdi.

Arslan'ın en beğendiğim taraflarından biri, demokrat kafa yapısıdır.

Aynı tarihlerde, Türkiye, bugün-küne benzer ekonomik ve siyasal bunalımlar içindeydi. Bizlerin de birer aydın ve bir parça da ekonomist olarak bu durumu konuşup tartışmamız çok doğaldı. Ekipteki arkadaşların çoğu o günlerde, durumdaki iktidardaki Demokrat Parti'yi sorumlu tutuyordu. Arslan ise, Halk Parti-si'nin hâlâ faşist bir tutum içinde olduğunu ileri sürüyor ve Başbakan Menderes'in memlekette demokrasi-yi yerleştireceğine olan inancını be-lirtiyordu. Bu tartışmalar sırasında bazen seslerin yükseldiği de oluyordu. Arslan kendisini iktidar yanlısı gibi göstererek saldırıları gülümse-yerek karşılıyor ve onları ikna etme-yeye çalışıyordu.

Onun yine çok takdir ettiğim bir yanı da hiçbir zaman hiçbir şekilde bağnaz olmayışındır. Yeni durumlara kolaylıkla uyum sağlar ve yanlışları hiçbir aşağılık kompleksine kapılmadan kabul etmesini bilir ve durmaksızın halkı için en doğru olanı bulmak için çalışır, çaba harcar.

27 Mayıs Devrimi sırasında, bir ara askerlerin yıllardır yapılmayan devrimleri başaracaklarına inanmış-tı. Olmayınca düş kırıklığına uğradı. Daha sonra, devrilen Demokrat Parti'nin özgürlükçü sloganlarını savunan Adalet Partisine umut bağladı. Oradan da soğuyunca bir süre bü-rokrat olarak Maliye Bakanlığında ve Devlet Planlama Teşkilâtında gö-rüşlerini savunmaya çalıştı.

Arslan'la, Hesap Uzmanlığımız sırasında sık görüşüyorduk. Evleri-miz de yakındı, biz Erenköy'de, on-lar Göztepe'deydi. Küçük kardeşi İl-han'la fazla bir yakınlığımız olmadı, buna karşılık o günlerde daha çok sol görüşleri savunan ağabeyi Ad-nan'la .da arkadaşlığımız vardı. Ad-nan'la daha sonra, onun Gelirler Ge-nel Müdürlüğü sırasında da bu arka-daşlığımız sürdü. Onunla ilgili anıla-rımı da Bürokratlar kitabımda anlat-mıştım.

Arslan, memuriyetten ayrılıp İst-anbul'a yerleştikten sonra, pek sık görüşemedik. O, bir ara DİSK'in da-

nışmanlığını yapıyordu. Ben de Emekli Sandığı genel müdürü ola-rak, Diske bağlı sendikalarla toplu iş görüşmelerine yön veriyordum. Bu nedenle yine yakınlığımız oldu. Aynı kaygıları taşıyan insanlar olarak ülke sorunları hakkında pek çok ortak gö-rüşlerimiz vardı.

Arslan'ın en beğendiğini yanla-rından biri de, kendisini yetiştirmek için gösterdiği büyük çabadır. Süre-kli olarak okur, çalışır, en yeni ve

doğru bilgilere ulaşmak için uğraşır. Elinden kitap eksik olmaz. Yalnız uzmanlığı içinde olan ekonomik so-runları değil, sosyo-politik konuları da büyük bir vukufila inceler.

Anılarımda her zaman hoş ve se-vimli bir yeri olan Arslan'ı bir kere daha yad etmem için bana tanıdığınız bu fırsattan dolayı derginize çok teşekkür ediyorum. Bu vesileyle Arslan'a daha nice yıllar, sağlıklı ve başarılarla dolu bir yaşam diliyorum.

AKP iktidarında borçlar bir yılda, % 25 oranında artmıştır

- Yazılarınızda milli bir ekonominin, düzlüğe çıkabilmesi ve gelişme-si için; devletçiliği, planlamayı, toprak reformunu, küçük, orta girişim-lerin desteklenmesini öneriyorsunuz. Türkiye ekonomisi için neler söy-lersiniz? Bir çıkış yolu kaldı mı?

- Yakın bir tehlike var: Borçları ödeyememek. Borç faizleri boğazımı-zı sıkıktır. Evvela bundan kurtulmak gerek. Ondan sonra uzun dö-nemli olarak Türkiye kendine yeten, halkçı, devletçi bir yöneltmeye git-mek zorundadır. İlk koşul, bu borç faizinden bir borç ertelemesi, faiz ertelemesi ile kurtulmasıdır. Bu yapıldıktan sonra Türkiye'nin çağdaş dün-ya içinde ileriye gideceğine inanıyorum. Ekonomide, üst gelir düzeyinde olmak önemli değildir. Bunu Amerika ve Avrupa'da görüyoruz. çok üst düzeyde olmalarına karşın sıkıntı içindeler. Buna mukabil örneğin Çin birey başına gelir bin beş yüz doları geçmediği halde, sıkıntı çekmiyor. Bu ekonominin durağan olmaması ile mümkün. Türkiye ekonomisini du-rağan olmayan bir şekle, üretim güçlerini geliştirecek bir şekilde düzen-leyen politikalar gereklidir. Bir diğer örnek Hindistan, orada da milli gel-ir çok düşüktür, Çin'den de düşüktür. Hindistan ekonomisi üç-dört yıl-dır bir turmanışa geçmiştir, bir ferahlık gelmiştir. Ferahlığın nedeni dina-miklik, her yıl gerçekleşen artıştır. Ekonomide başarı budur...

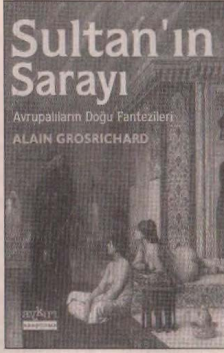
- Borçlarımızı nasıl erteletebiliriz?

- Bir devlet borç vadelerini her zaman değiştirebilir. Bu kamu genel hukukunda böyledir. Amerika bile bunu yapacak. Faiz borçlarımızı şu ta-rihte ödeyeceğim diye ilan edersiniz. Putin bunu yaptı. Bizim Hükümet Yetkilileri 'Faizi düşürdük' diyorlar. O zaman niye borçlar artıyor? Hiç olmazsa aynı kalması lazım. Faizi karşılamak için yeniden borçlandıkları için borçlar artıyor. AKP iktidarında borçlar bir yılda, % 25 oranında artmıştır. Elli milyar dolara yakın. Bu geçtiğimiz seçim kampanyasında dile getirilmeliydi, getirilmedi. IMF politikaları bir ülkeyi kaldırmak için değil, dış borçların ödenmesini kolaylaştırmak içindir. Bu nedenle gelişmeye falan bakmaz. IMF politikalarıyla kalkınmış bir ülke yoktur. Bunlar IMF politikalarına harfi harfine uyuyorlar. Türkiye'nin bu poli-tikalarla halkını ferahlatmasına imkan yoktur. Güngör Uras'ın da belirt-tiği gibi bu gün Türkiye'de adam başına tüketim harcamaları hatta adam başına milli geliri 1993'den geridedir. Bu politikalarla gerilemeye devam edecektir.

SULTAN'IN SARAYI: AVRUPALILARIN DOĞU FANTEZİLERİ

Alain Grosrichard

1970'lerin sonunda, büyük ölçüde aynı konuyla ilgili olmakla birlikte, farklı bakış açılarıyla kaleme alınan, birbirinden bağımsız iki kitap yayınlanmıştı. Bu iki kitabın yazgıları farklı oldu. Edward W. Said'in "Oryantalizm"i (1978) temel başvuru kitabı oldu. Said'in kitabının Türkiye'de de birkaç farklı çevirisi yayınlandı. Alain Grosrichard'ın "Sultan'ın Sarayı: Avrupalıların Doğu Fantezileri" (1979) kitabı ise sınırlı bir hayran

kütlesi yarattı: genel okur düzeyinde kendine çok yavaş yer edinebildi. Türkçe'ye çevirmek için 25 yıl bekledikten sonra Ali Çakıroğlu çevirisiyle Aykırı Yayınları tarafından Türk okuruna sunulabilir.

Oysa, her iki kitap da pek çok yönden örtüşüyor. Batı'nın "Şark" ile ilgili fikirlerini ele alan iki kitapta, bu fikirlerin büyük ölçüde önyargılarla, tarafsızlıkla ve ideolojik çıkarlarla yüklü bağışlanamaz çarpıtmalar oldukları tezini savunuyor. Dolayısıyla sonuçta sadece Batı toplumlarının durumunu sergiledikleri ve Doğu betimlemeleri olarak ciddiye alınmaları gerektiği inancını paylaşıyor.

Ama bu örtüşmeye rağmen bu iki kitap, bakış açıları, yöntem ve amaçları yönünden oldukça farklıydı. Birincisi; incelenen dönemler farklıydı. Said bir dizi genel sav öne sürerek, genel bir tarihsel özet sunmakla birlikte, temelde 19. ve 20. yüzyılda yoğunlaşmış, Napolyon'un Mısır Seferi'ni modern olarak oryantalizmin dönüm noktası olarak almıştı. Grosrichard ise kendisini 17. ve 18. yüzyıllarla sınırlamıştı. Ele alınan coğrafyalar da farklıydı. Said kendisi bilinçli olarak Arap dünyasıyla, Yakındoğu ile sınırlanırken Grosrichard'ın kaynakları daha çok o sıralarda hala çok ciddi bir tehdit olan

Osmanlı İmparatorluğu ile ilgiliydi. Asıl önemlisi, bakış açıları farklıydı. Said konuyu politik, ekonomik, dini, dilsel, tarihsel, antropolitik, kültürel açılardan ele alırken, Grosrichard "Şark despotizmi" ve onun etkileri gibi sınırlı bir perspektife odaklanmıştı. Doğu'nun siyasi rejimlerini, Doğu'nun siyasi hakimiyet kabul edilen "despot" u ele alan Grosrichard, onun yaşam alanı olan Saray'ı odak noktası olarak belirliyor. Said'in genel bir çerçevede ortaya koyduklarını daha derinliğine ele alarak geliştiriyor ve yeni perspektifler sunuyor. Montesquieu, Rousseau ve Voltaire'e göndermelerde bulunarak özellikle 17. ve 18. yüzyıl

ların Osmanlı Saray'ını ve Sultan'ı inceleyen Grosrichard'ın Avrupalıların Doğu ve İslamla ilgili fantezilerine yaptığı eleştiriler Batı ile Doğu'nun farklı bir şekilde karşı karşıya geldiği bugünkü koşullarda daha da anlamlı görünüyor. Alain Grosrichard'ın bu çalışması Batı'ya yönelik etkili bir eleştiri ve aynı zamanda bir tür özleştirici olarak ortaya çıkıyor.

Çev: Ali Çakıroğlu,
Aykırı Yayıncılık Araştırma Dizisi,
2004, 253 Sayfa

İBNI HALDUN: IŞIĞIN KAYNAĞI DOĞU-4 İbrahim Ülger

İbrahim Ülger, Işığın Kaynağı Doğu dizisinde Gilgamesh, Mevlana, Şeyh Sadi-i Şirazi'den sonra, dördüncü çalışması Doğu'nun büyük dehası İbni Haldun ile yeniden okunur karşısında. Doğu'nun zenginlik-

lerini karartan sömürgeci ideoloji, yıllarca, Doğu'nun yeni kuşaklarını karanlık bir hücrede bıraktı. Hücrede uzun süre kalanların, gün ışığına çıkan dehalari hep Batı değerleri ile karşılaştırması, İbni Haldun'un verdiği bir örneği bize anımsatmaktadır.

Hikaye şöyle: "Hükümdar vezirini zindana attırdı. Vezir yıllarca zindanda kaldı. Oğlu da kendisiyle birlikteydi, orada büyüdü. Çocuk bir şeyler kavrayacak çağa, ergenlik çağına gelince, yediği etleri sordu. Babası da "bu etler koyun etidir!" diye karşılık verdi. Çocuk bu kez "koyun ne tür hayvandır?" diye sordu. Babası nitelikleriyle ve özellikleriyle birlikte anlattı koyunu. Ama, çocuk: "baba ben öyle sanıyorum ki, koyun dediğin fare gibi bir şeydir." Diye düşüncesini belirtti. Babası: "hayır!" deyip karşı çıktı; koyunla farenin bir olamayacağını anlatmaya başladı ama boşuna... Baba; sığırı ve deveyi anlatmak isterken de, çocuk hep farenin benzetti, bu hayvanların da fareye benzediklerini sandı. Çünkü hapis-hanede, hayvanlardan yalnızca fare görmüştü ve tüm hayvanların faregillerden, farenin çocukları olduklarını sanıyordu."

Berfin Yayınları
Işığın Kaynağı
Doğu-4,
2004, 214 Sayfa

MISIRLI CHMPOLLION Christian Jacq

Ejiptoloji doktoru olan 1947 doğumlu Christian Jacq'ın daha önce birçok kitabı dilimize çevrilmiş ve romanları son yılların en çok okunan kitapları arasında yerini almıştı. Ramses Enstitüsü Müdürü Christian Jacq, "Güneş Kraliçesi" ile Tarihi Roman dalında "Jeand'heurs Ödülü"ne ve "Büyük Firavunları Mısırı" ile de Fransız Akademisi ödülünü almış, "Tutankamon Olayı", 1992 yılında Yayınevlari Ödülünü almıştı. Eserleri Türkçe'den başka birçok di-

le çevrilmiş. Usta yazarın daha önce üç basımı yapılan Mısırlı Champollion adlı romanı Arion Yayınları arasında yeni basımıyla Türk okurunun beğenisine sunuldu.

Kitabın olay örgüsü şöyle özetlenebilir: Jean-François Champollion, 1828 yılı temmuzunda manevi vatanı Mısır'a varır. "Mısırlı" dedikleri bu adam, tehlikelerle ve şaşırtıcı yapıtlarla dolu bir doğuya adım atmıştır. Hiye-rogliflerin gizini çözdüğüne inanarak, dahice sezgisini doğrulamak amacıyla, Mısır'ı Nübye Çölü'nü baştan başa dolaşır. Bir araştırmacı topluluğuna başına geçirilmiştir. Bu kişiler arasında sürtüşmeler çıkar, sürtüşmeler bazen sertleşir. Hepsinin güvenliğine göz kulak olacak, hıyanete uğrayacak olan odur. Kut-sal saydığı görevini başarıyla bitirmesini yani Firavunlar Mısır'ı kurtarıp, onun aydınlığını dünyaya aktarmasını engellemek isteyen ürkütücü karıştırlarıyla savaşacak olan hep odur.

İskenderiye'den Ebu Simbel'e, bir eski yerleşim terinden bir başkasına giden Champollion, bir bilginin ve ölümsüz Mısır'ın uçsuz bucaksız kitabını çözen bir eylem adamının tadabileceği o hiç duyulmamış zevkleri tadar.

Christian Jacq, bizleri Mısır arkeoloji biliminin, egiptolojinin, babasının bu yolculuklarına katılarak görkemli bir macera romanı yaşamaya çağırıyor.

Çev: Z. Zühre İlkelen
Arion Yayınevi, 2004
408 Sayfa

TROYA KİTAPLARI

Troya filminin gösterime girmesiyle birlikte, Homeros'un İlyada

Destanı ve Troya ile ilgili kitaplar, yayıncılık dünyasında yeni bir ilginin odağı oldu. Birçok yayınevi Troya Savaşı'yla ilgili yeni kitaplar yayınladılar ya da eski kitaplarının yeni basımlarını yaptılar. Böylece hatın sayılır bir Troya kitaplığı çıktı ortaya. Troya ile ilgili bir kitap da geçtiğimiz günlerde Literatür Yayıncılık tarafından yayınlanan "Kralların Şarkıları" adlı romanı oldu.

KRALLARIN ŞARKILARI Barry Unsworth

Literatür Yayınları'nın "Tarih içinde roman, roman içinde tarih" dizisi "Kralların Şarkıları" ile devam ediyor. İngiliz yazar Unsworth Troya Savaşı'na bir başka gözle bakmamızı sağlıyor.

Troya Savaşı öncesi, Miken ordusu gemileriyle denize açılmaktan şiddetli bir rüzgâr alköyor. Bu tanelerin ve kahramanların iktidar ve intikam hırsıyla yanan ruhlarını açığa vuracak gergin bir beklemeye sürecini başlatacaktır. Rüzgârı dindirmenin yolu Agamemnon'un kızı İphigeneia'yı kurban etmek midir gerçekten? Peki bu durumda Zeus'un adaleti ile Artemis'in şefkati

arasında kalan ve iki insanın kaderini ellerinde tutan Mikenliler ne yapacaktır? Savaş niyetlenen kralların her zaman bir hikayeye ihtiyaçları olur ve ozanlar kralların şarkılarında da ima bu hikayeleri anlatırlar; ancak şarkılar her zaman kahramanlıkları değil, bazen de kanlı bir savaş başlatmak için masum bir insanı kurban etmek gibi çirkin bir ihtirası dile getirir. Tıpkı Troya Savaşı'nda olduğu gibi...

Barry Unsworth

Troya Savaşı'na bir başka gözle bakmamızı sağlıyor ve günümüze ironik bir dille göndermeler yaparak, okura soruyor: Her zaman iktidar savaşlarına sahne olmuş bir dünyada sizce Troya Savaşı'nın nedeni Helena mıydı?

Çev: Pınar Savaş
Literatür Yayınları, 2004.
351 Sayfa

TROİA SURLARIN ARDINDA Clemence McLaren

Bir başka Troya kitabı da Güneşli Kitaplığı'nın okurla buluşturduğu "Surların Ardında Troia" adlı roman oldu. Romanda dünyaca ünlü, büyük ozan, yuttaş Homeros'un yaklaşık 2800 yıl önce yazdığı İlyada Destanı, Çanakkale yakınlarındaki efsanevi Troya kentinin, yıllar süren bir kuşatmanın sonunda "tahta at" hilesiyle işgal edilip yakılmasını anlatır. Ancak yazgıları Troya'nın dramıyla bütünleşen güzel kadınların öyküsünden söz etmez. Bu kadınların çarpıcı öyküsü işte bu kitapta anlatılıyor.

Binlerce yıl öncesinin Ege dünyasında iki genç kadın! Biri dünyanın en güzel kadını olduğu söylenen ve ülkesini, evini, hatta çocuğunu terk ederek, sevgilisi Paris'le birlikte Troya'ya kaçan, Helena. Diğeri, Batı Anadolu'nun en zengin kenti Troya'nın, olacakları önceden gören yalnız prensesi, Cassandra. Bu iki efsane kadının gözünden Yunanlılarla Troyalılar arasında on yıl süren kanlı savaşın öyküsü. Yitirilen yiğitlerin ve acı yazgılarına başkaldıran güzel kadınların romanı.

Çev: Bahar Tırnakçı
Güneşli Kitaplığı, 2004, 239
Sayfa

TRUVA Lindsay Clarke

Geçtiğimiz günlerde Bilgi Yayınevi tarafından yayınlanan bir başka Troya kitabı ise Lindsay Clarke'ın kaleme aldığı "Truva" adlı romanı oldu. Cihat Taşçıoğlu'nun başarılı ve yalın Türkçeyle dilimize kazandır-

dığı bu romanda neden-
se Troya'nın "Truva"
şeklindeki Fransızca te-
laffuzunu yeğlemiş.

Yeryüzünün en ya-
kışıklı erkeği Paris; üç
tanrıça içinde en güze-
lini seçmekle görev-
lendirilir. Tanrıçaların
kişiliğinde üç seçenek
sunulmuştur ona: İkti-
dar, bilgelik, aşk. Paris
aşkı seçer, yeryüzünün
en büyüleyici kadını
kazanır ve... Dünya-
nın en büyük ve en aci-
masız savaşına yol açar. Clarke'ın
Truva'sı hem halen şiddetli çatışma-
larla sarsılan dünyaya ve kendi de-
neyimlerimizin önemli öğelerine hi-
tap ediyor, hem de tarih öncesinden
mirasınız olan zengin mitolojik
kaynakları okurun hayal gücünün
öntüne seriyor. Yazar Troya Savaşı'nı
su sözlerle betimliyor. "Aşk uğruna
savaşına değecek bir şeyse, Truva
bunun en çarpıcı örneği".

Çev: Cihat Taşcıoğlu
Bilgi Yayınevi, 2004. 460 sayfa

PSİKİYATRİ

Doç. Dr. Kriton Dinçmen

Geçtiğimiz günlerde Arion Yay-
nevi "Konu hakkında ilgi duyan
herkese" adı altında, "hekim olma-
yan, ancak tıbbın muayyen bir konu-
suna ya da bölümüne ilgi gösterip
sağlam bazı genel bilgileri edinmek
isteyen aydın okura yönelik, güncel
görüş ve bilgileri içeren
bir tıp dizisi yayınlanma-
ya başladı. Her biri ken-
di alanında uzmanlaş-
mış akademik bir ekip
tarafından hazırlanan
bu tıp dizisinin ilk kiti-
bı Doç. Dr. Kriton
Dinçmen tarafından kale-
me alınmış olan "Psi-
kiyatri". Ayrıca edebi-
yat ile de ilgilenen
Dinçmen'i dilimize ka-
zandırdığı birçok kiti-
bındaki eşsiz çevirile-
riyle de tanıyoruz.

Doç. Dr. Kriton
Dinçmen, Arion Yayın-
ları tarafından hazırla-

nan yirmi küsur ciltlik
"Arion Tıp Dizisi"nin
editörlüğünü yürüti-
yor. Bir el kitabı niteli-
ğinde hazırlanmış iç ve
dış tasarımıyla da ilgi
çeken dizinin diğer ki-
tapları önümüzdeki
günlerde sırasıyla ya-
yınlanmaya devam
edecek.

Psikiyatri kitabının
ilk bölümü "Normal
Kişilik Kuruluş ve Ol-
gunlaşması" adı altında
bireyin kişiliğinin oluş-
ması ve olgunlaşmasının toplumsal

çevresi ile karşılıklı
etkileşerek yaşam
sahnesindeki rolünü
alması ve onu sür-
dürmesi ile ilgili bil-
giler veren kolay an-
laşılır bir dille yazıl-
mış. "Akıl hastalık-
larının nedenleri",
"Psikofizyolojik ve
analitik dinamik
ekoller" ve "Akıl
hastalıklarına genel
bir bakış" ana başlık-
larıyla konu derinle-
mesine inceleniyor.

Arion Yayınları, Tıp Dizisi,
2004, 123 Sayfa

YOLLARIN BAŞLANGICI

Amin Maalouf

"Tarihi roman diye bir tür olur mu
olmaz mı" tartışmaları
süre dursun, insanlar
tarihsel arka planı olan
edebiyat eserlerini Sir
Walter Scott'tan beri
severek okuyor. Bu tü-
rün son yıllarda patla-
ma yaptığı bile söyle-
nebilir. Ama bu patla-
ma içinde çoğunluğu
niteliksiz kitaplar
oluşturuyor. Nitelikli
eserlerden söz edile-
cek olunca, ilk akla
gelenler Amin Maalo-
uf'un kitapları. "Arap-
ların Gözüyle Haçlı
Seferleri"ni yayınladı-
ğından beri Maalouf

her kitabıyla çoğalan sadık bir okuy-
cu kitlesi yarattı. Maalouf'un ikinci
kitabı "Afrikalı Leo"dan başlayarak
dünyanın her yerinde çok sayıda oku-
yucu, yeni kitaplarını bekler oldu.
Ama Maalouf ülkemizde özellikle
"Semerkant" ile tanındı. "Tanios Ka-
yası" yayınlandığında artık Türki-
ye'de de bir "Maaloufseverler" gru-
bundan söz etmek mümkündü. "Do-
ğunun Limanları" da "Maaloufsever-
ler"in sayısının artmasına yol aç-
tı. "Yüzyüncü Ad" ile, o zamana kadar
Maalouf okumamış olanların çoğu
onun yazdıklarıyla tanıştı. Bu arada
"Ölümcül Kimlikler" adlı denemesi
de yayınlanmıştı. Ama Maalouf'un

yeni bir roman yazmasını
bekleyenler uzunca bir
süre sabretmek zorunda
kaldılar. Maalouf'u ya-
yınlayan Yapı Kredi Ya-
yınları bu sabırsızlığı bir
nebze olsun yatıştırmak
için, daha önce Telos Ya-
yınları'na yayınlanan
"Işık Bahçeleri"nin yeni
bir basımını yaptı. Bunun
hemen ardından ise Ma-
alouf'un yeni romanı
"Yolların Başlangıcı" Sa-
mih Rifat ve Aykut Der-
man'ın Türkçesiyle ya-
yınlandı.

"Yolların Başlangıcı", yazarın
kendi geçmişini araştırmasının öy-
küsü olarak özetlenebilir. Yazar
annesinde aldığı, tizlikle saklanmış ai-
le belgeleriyle dolu bir bavuldan ha-
reketle kendi ailesinin olduğu kadar
insanlığın da yakın geçmişine ışık
tutuyor. Bu arada, özellikle Osmanlı
İmparatorluğu ve Cumhuriyetimizin
kurucusu Atatürk'e ilişkin ilgi çekici
yorumlarda da bulunuyor. Kitapta
iki kahraman öne çıkıyor: Maalo-
uf'un dedesi Butros ve dedesinin
kardeşi Cebrail. İki kardeşin yazış-
malarından ortaya çıkarılan olay ör-
güsü, göçebe ruhu, ülkeleri, koşulları,
bunlar karşısındaki tutumları
farklı iki kardeşin notlarından ya da
yazarın giriştiği araştırmalardan yola
çıkarak aydınlatılmış kavuşturuluyor.
"Yolların Başlangıcı" yazarın ülkesi-
ne adanmış bir aşk şarkısı...

Çev. Samih Rifat-Aykut Derman,
Yapı Kredi Yayınları,
2004, 426 Sayfa

Sosyal ve Kültürel Düşünce-riyle ATATÜRK, Haz: Ünsal Os-kay, Erdoğan S. Bozdoğan, İsmet Umarusman, Atatürkçüler Demeg-i Yayınları, Ankara, 1962, 89 s.

Atatürk'ün millet, din, bağımsız-lık, eğitim, sanat, vb. birçok konu hakkında özül sözlerinin derleme-sinden oluşan bu yapıt için, boyutla-rı itibariyle küçük ama barındırdığı fikirler itibariyle büyük demek yan-lış olmayacaktır. Bu eser özellikle gündemdeki tartışmaları; batıcılığı, Avrupa Birlikçiliği, tarikatların, şeyhlerin, dervişlerin iktidarla ele ele vermiş batıcılığı, Avrupa Birlikçi-ligini, eğitimde tevhidi tedrisata ay-kırı uygulamaların kanunlaştırılmaya çalışıl-dığı günümüz koşulla-rını, bir kez daha Ata-türk'ün düşünceleri ve sözleriyle birlikte de-ğerlendirebilmemize olanak sağlıyor. Eser, Atatürk'ün "Söylev ve Demeçler"den, "Nu-tuk"tan ve çeşitli gö-rüşmelerinden, konu-şmalarından, düşünce-sinin özünü aktarma gücünde olan parçalar alınmış. Günümüzün "Vakit, Nakit-tir" anlayışına sahip, çok kıymetli vaktini sayfalara kitap okuyarak harcamak istemeyen insanına da hi-tap ettiğini söyleyebiliriz. Yine de yanlış anlaşılmasın, alıntılanmış kısa parçalardan oluşan bu eserin içe-risindeki düşünceler, okuyanın bilin-cini bir hayli zahmete sokacak tür-den. Kitabı hazırlayanlar önsözünde şöyle diyorlar: "Atatürk'ü sevmek... Atatürk'ü sevmek yalnız onun bu-ğday sarısı saçlarını, deniz mavisi gözlerini sevmek değildir. Atatürk'ü sevmek, onun gibi düşünmek, onun gibi duymak ve onu anlamaktır. Ata-türk'ü sevmek, çorak toprakları, çağlayıp köpüren ırmakları, verimsiz tarlaları, irili ufaklı dağlarıyla bütün yurdun alın yazısına bel bağlamaktır. Atatürk'ü sevmek yurdun dört buca-ğındaki kırk bin köyümüzü, ırsız, susuz, ümitsiz hayatı düşündürmektir." Bu eserde Atatürk'ün binlerce sayfa tutan düşüncelerinden özeter bulacaksınız ve onun yurdunu nasıl sevdiğini, nasıl yüceltmeye çalıştığını,

sonraki kuşaklara neler öğütlediğini de...

Radyo ve Televizyonla Eğitim, Aysel Aziz, Ankara Üniversitesi Eği-tim Fakültesi-Eğitim Araştırmaları Merkezi (EFAM) Yayını, Ankara, 1982, 174 s.

Televizyonun kitleler üzerinde olumlu olumsuz etkileri, etki derece-leri iletişim alanındaki en önde gelen tartışma konularıdır. Televizyon ya-yınlannın kitleler üzerindeki etkile-rini ölçmek için gerek kamuoyu şir-ketleri, gerekse de akademik kurum-lar bir çok araştırma yaparlar. Bu araştırmalarda her ne olursa, araştırmacılar öne sürdükleri savlarını onayla-yan verilere, sonuçlara ulaşırlar. Kısaca bu tar-tışmanın sonu gelmez. Ancak, radyonun, özel-likle de televizyonun eğitim amacıyla kulla-nımında, elde edilen sonuçları, dolayısıyla olumlu olumsuz etkile-rini objektif olarak sap-tamak çok da zor de-ğildir. Bu eser, en etkili kitle iletişim araçları olduğu öne sürülen radyo ve televizyonun

edimdeki rolünü değerlendirmektedir. Türkiye'de ne yazık ki bu alanda yapılmış ampirik çalış-ma yok denecek kadar azdır. Eserin yazıldığı yıllardan bu yana da bu tip çalışmaların sayısın-da göze çarpan bir artış kaydedilememiştir. Bu eserde ampirik bir çalış-ma değildir. Ancak, özellikle bizim gibi ekonomik zorluklar içinde yaşayan ülke-lerin eğitim harcamala-rındaki yetersizlikler dikkate alındığında, za-ten yetersiz olan kaynaklarımızı bo-şuna tüketmeden önce dikkatle ince-lenmesi, irdelenmesi gereken bir eser olma özelliğini bugün de koru-maktadır. TRT'den yapılan "Açık Öğretim" yayınlarını tahanunl edip de izleyebilme başarıyı gösterenler ne demek istediğini dalaia yi anlaya-caklardır. Aynı zamanda bu eserde, hem Türkiye'deki hem de diğer ül-

Sahaf bölümü konuklu bir bölüm. Bu ayki konugumuz ile-tişim bilimci Bora Ataman.

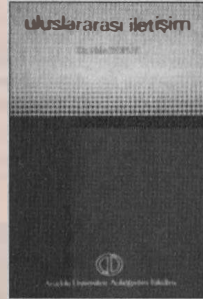
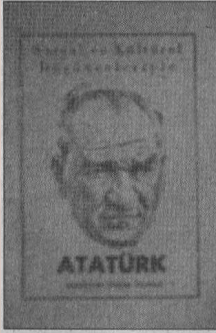
kelerdeki eğitim yayınlarından, eği-tim projelerinden örnekler de bulabi-lirsiniz.

Uluslararası İletişim, Hıfzı To-puz, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1984, 243 s.

Michael Moore'un Cannes Film Festivalinde Altın Palmiye ödülünü alan ABD Başkanı Bush'la dalga geçtiği filminin ABD'de dağıtımının engellenmesiyle ilgili haberleri hatırlayacaksınız. Irak'taki vahşetin belgesi işkence görüntülerinin ABD basınında yayınlanmasıyla ilgili en-gellemeleri de duymuşsunuzdur. Bunlarla birlikte "az gelişmiş ülke-ler" diye damgalanan ülkelerle ilgili haberlerin, gelişmiş ülkelerde ve bu ülkelerin haber kaynaklarından bes-lenen bizim gibi ülkelerdeki, sayısı ve haber içeriği hakkında da biraz dikkatli gözlerle salıpseniz bir anor-mallik olduğunu fark etmişsinizdir. Uluslararası iletişim endüstrisinin ağızına sakız ettiği "özgür dolaşım" ilkesinin gerçekte ne demek oldu-ğunu; uluslararası iletişimdeki denge-sizlikleri, ekonomik olarak güçlü olanın her alanda olduğu gibi ileti-şim alanındaki tahakkümünün varlı-

ğını ve bu gerçeğin na-sıl kurumsallaştırıldığı-nı bu eserde anlatıla-nlarla daha iyi kavrayabi-lirsiniz. Eserin yazarı, iletişim alanında çalış-anların çok yakından tanıdığı bir isim, diğer okuyucular da yazarı çok satan romanların-dan hatırlayacaklardır. Yazar, eserinin 1959-1983 yılları arasında UNESCO'daki 24 yıllık

çalışmalarının bir meyvesi olduğunu söylüyor. "Uluslararası TV program-ların ve Radyo Yayınları" başlıklı bölümde anlatılanlar, son yıllarda yayın dünyamızı ele geçiren ve kül-türümüze yabancı yapımların nasıl tüm "prime time" kuşaklarını dol-durduğunu, emperyalizmin, kendine bağımlı olan tarafa nasıl bir ilişkiyi dayattığını açıklıyor.

G enellikle briççiler (başlangıç, orta, ileri, gelişmiş, uzman) olmak üzere kategorilere ayrılırlar. Ben bu köşede orta, ileri ve gelişmiş oyuncuların ilgilenebileceği SANZATU oyunlarına ait problemler sunacağım. Sonra bu problemlerin çözümü için soru-cevap şeklinde sizlere yardımcı olacağım. Problemler diğer briç köşelerinde olduğu gibi uzman problemleri değildir. Daha basit problemlerdir. Ancak çok daha fazla sayıda insan okuyabilir, anlayabilir ve öğrenebilir.

Sevgilerle.

EL NO 3:

G	K
♠ 752	♠ R83
♥ 854	♥ AV6
♦ 32	♦ A974
♣ R7653	♣ A42

G	B	K	D
			PAS
1	NT	PAS	PAS

Atak doğu ♥ 6

1) Enver Köksoy: Kaç garanti löveniz var?

1 pik (ataktan sonra) + 1 kör + 1 karo + 2 trefl = 5 löve

2) E.K.: Eksik olan 2 löveyi nereden alırsız?

Trefl renginden eğer 3-2 dağılımı ise.

3) E.K.: Peki 3-2 dağılımı ise bile problem var mıdır? Varsa nedir?

Yerde R'sından başka antre (karşı tarafa geçiş kartı) yok. Treflerimiz sağlansa bile onları alamayız.

4) E.K.: Nasıl bir teknik uygularsak başarılı oluruz?

Elden ve yerden küçük trefl oynayıp ilk eli onlara veririm. Sonra As ve en sonunda R ile yere gidip sağlanan treflerimi kullanırım.

5) E.K.: Rakipler senden evvel kaç löve alır?

Toplam 7 tane pikleri var. 1

tanisini R ile ben aldım. Yalnızca piklerini alırlar. Karo ve kör Asları bende.

TÜM DAĞILIM

♠ 8743			
♥ 43			
♦ AD5			
♣ R1087			
♠ D52			♠ V109
♥ RV752	K		♥ D96
♦ 1082	B	D	♦ V764
♣ 53	G		♣ A42
	♠ AR6		
	♥ A108		
	♦ R93		
	♣ DV96		

Dipnot: Bu çeşit kendi rengimizden boşlamalar sık sık yapılır. Antre yetersizliğinden ilk elin boşlanması gerekebilir.

Axxx-----	xxx	2 Defa
Axxx-----	Rxx	1 Defa
Axxxx-----	Rxx	1 Defa
Axxx-----	xxx	2 Defa
ARxx-----	xxx	1 Defa
ARxxx-----	xxx	1 Defa
ARxxxx-----	xx	1 Defa
ARDxxx-----	xx	1 Defa

(Safety Play-Emniyet Oyunu)

Bu kombinezonlarda genellikle ilk löve boşlanarak veya 1 büyük kart çekilip, 2.löve boşlanarak oynanmak gerek şarttır.

EL NO 4:

G	K
♠ RD32	♠ A4
♥ R3	♥ A7542
♦ AR982	♦ 5
♣ 86	♣ DV1092

G	B	K	D
			1 D PAS
1	HT	PAS	ISP PAS
2	NT	PAS	3NT PAS

Atak doğu ♥ 6

1) E.K.: Kaç garanti löveniz var?
3 pik+2 kör+2 karo=7 löve. 2 ta-

ne daha lazım.

2) E.K.: Hangi rengi sağlamaya çalışacaksınız?

Defansın atağı bizi tehdit etmiyor. 3 defa durduruyoruz. Körlerin eşit dağılıma ihtimali %36. Treflerden ise 3 löve kesin sağlayabiliriz, ancak ele geçiş (antre) problemleri var.

3) E.K.: Ele kaç tane antre gerektiriyor?

2 tane. Pik As ve Kör As.

4) E.K.: O zaman ne yaparız?

Her zaman yaptığımız (kısa tarafın önörü) bu elde çok yanlış olur. Yerden R ile löveyi alırsız. Trefl 8 oynarız. Almazlar ise trefl ile devam ederiz.

Defansın döndüğü rengi alıp, Pik As ile ele geçip Trefl D oynarız. Kör As elimize trefleri kullanmak için antredir. Toplam 3 tane ♠, 2 tane ♥, 2 tane ♦, 3 tane ♣ olmak üzere 10 löve aldık.

TÜM DAĞILIM

♠ RD32			
♥ R3			
♦ AR982			
♣ 86			
♠ D1098			♠ 765
♥ V6			♥ D1098
♦ D1076	B		♦ V43
♣ A73	G	D	♣ R54
	♠ A4		
	♥ A7542		
	♦ 5		
	♣ DV1092		

Dipnot: Koz kontratlarını veya NT kontratlarını oynarken antreler mutlaka kontrol edilmeli. İlk lövenin nereden alınacağı bazen kontratın kaderini belirler.

Ax-----	Rx
ADx-----	Rxx
Rxx-----	ADx
RVx-----	ADx

Hangi ele kaç defa geçişe ihtiyacımız varsa ona göre plan yapılır.

Merhaba değerli *Bilim ve Ütopya* okuyucuları, ülkemiz yine çok büyük bir turnuvaya ev sahipliği yapıyor. Geçtiğimiz sene İstanbul/Silivri'de düzenlenen Avrupa Bireysel Satranç Şampiyonası bu sene de 14-31 Mayıs tarihleri arasında Antalya'da düzenleniyor. Yarışma geçen seneye göre biraz daha sönük geçmesine rağmen 36 büyükhusta katılmış durumda. Turnuva da Ivanchuk, Milov, Gurevich, Radjabov, Mamedyarov, Nikolic... gibi kuvvetli büyükhustalarda var. 8.tur sonunda şu an lider büyükhusta Navara (2602).

İşte turnuvadaki ilginç oyunları ve lider Navara'nın bu turnuvadaki performansını görelim.

Ivanchuk, V(2716)-Radulski, J(2497)

2004 Avrupa Şampiyonası Antalya 1.tur

1. e4 e5 2. Af3 Ac6 3. Fb5 a6 4. Fa4 Af6 5. O-O Fe7 6. Ke1 b5 7. Fb3 d6 8. c3 Aa5 9. Fc2 c5 10. d4 Vc7 11. d5 Fd7 12. b3 O-O 13. h3 Ab7 14. c4 Kfe8 15. Ac3 g6 16. Fd2 Ff8 17. g4 h5 18. Ah2 b4 19. Aa4 hxg4 20. hxg4 Fe7 21. Ab2 Şg7 22. Şg2 Kh8 23. Kh1 Kh4 24. f3 Kah8 25. Ve2 Vc8 26. Kagl Vg8 27. Fe1 Kh3 28. Ad1 Vh7 29. Fg3 Axc4 0-1

Halkias, S(2541)-Navara, D(2602)

2004 Avrupa Şampiyonası Antalya 3.tur

1. d4 Af6 2. Fg5 e6 3. e3 c5 4. c3 b6 5. Ad2 Fb7 6. Agf3 Fe7 7. Fd3 Ac6 8. Ve2 O-O 9. h4 Kc8 10. Fxf6 Fxf6 11. Kh3 Fe7 12. Ag5 f5 13. g4 Fxg5 14. hxg5 Vxg5 15. gxf5 exf5 16. O-O Ae7 17. Kg3 Vf6 18. Kdg1 g6 19. Şb1 cxd4 20. exd4 Fd5 21. Vh5 Şh8 22. Vh2 b5 23. Kh3 Vf7 24. a3 a6 25. f3 Ag8 26. Af1. Kce8 27. Ad2 Ke3 28. Şc2 Kfe8 29. Khg3 K8e6 30. Kg5 Fc4 31. Axc4 bxc4 32. Fxc4 d5 33. Ff1 Kxf3 34. K5g2 Kfe3 35. Vb8 Şg7 36. Va8 f4 37. Kg5 Ae7 38. Fd3 0-1

Navara, D(2602)-Jobava, Ba(2616)

2004 Avrupa Şampiyonası Antalya 4.tur

1. d4 Af6 2. Af3 g6 3. c4 Fg7 4. Ac3 d6 5. g3 Abd7 6. Fg2 e5 7. O-O O-O 8. b3 c6 9. e4 a6 10. Ke1 exd4 11. Axd4 Ag4 12. Fb2 Ac5 13. Ke2 Ae5 14. Kd2 b5 15. cxb5 axb5 16. Ace2 Vb6 17. h3 b4 18. Af4 Fa6 19. Kc1 Kfe8 20. Axc6 Axc6 21. Fxg7 Şxg7 22. Kxd6 Kad8 23. Kxd8 Kxd8 24. Vc2 Ad7 25. Ad5 Vd4 26. Vxc6 Kc8 27.

Ac7 Vd2 28. Ff1 Ae5 29. Vxa6 Kd8 30. Va7 Kd7 31. Ve3 Vxe3 32. fxe3 Kd2 33. Fg2 Kxa2 34. Ad5 Kb2 35. Axb4 Kxb3 36. Ac6 Axc6 37. Kxc6 Kxe3 38. Şf2 Ka3 39. h4 Ka2+ 40. Şf3 Ka3+ 41. Şf4 Ka4 42. Ff1 f5 43. Fc4 fxe4 44. Kc7+ Şh6 45. g4 g5+ 46. hxg5+ Şg6 47. Ff7+ Şg7 48. Fb3+ 1-0

Navara, D(2602)-Mamedyarov, S(2657)

2004 Avrupa Şampiyonası Antalya 6.tur

1. d4 Af6 2. c4 g6 3. Ac3 Fg7 4. Af3 O-O 5. g3 c6 6. Fg2 d5 7. cxd5 cxd5 8. Ae5 Ac6 9. O-O e6 10. Ff4 Ad7 11. Axc6 bxc6 12. Vd2 e5 13. dxe5 Axe5 14. b3 Ke8 15. Kac1 Ve7 16. Kfe1 Ff5 17. Aa4 Kac8 18. Ac5 h5 19. Fg5 Ff6 20. Fxf6 Vxf6 21. e4 dxe4 22. Axc4 Fxe4 23. Kxe4 Af3+ 24. Fxf3 Vxf3 25. Kf4 Vd5 26. Vxd5 cxd5 27. Kxc8 Kxc8 28. Ka4 Kc7 29. Şf1 Şg7 30. Şe2 Kc2+ 31. Şel Şf6 32. Kxa7 d4 33. a4 Kb2 34. Kb7 Şe5 35. f3 Kxh2 36. Kxf7 g5 37. Ke7+ Şd6 38. Kg7 h4 39. Kg6+ Şe7 40. gxh4 gxh4 41. a5 h3 42. a6 Ka2 43. Kh6 h2 44. Kh7+ Şf6 45. Şf1 d3 46. b4 Kxa6 47. Şg2 Kal 0-1

Kempinski, R(2586)-Navara, D(2602)

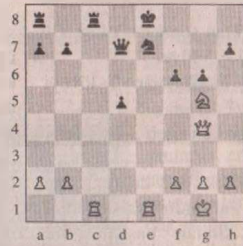
2004 Avrupa Şampiyonası Antalya 7.tur

1. d4 Af6 2. c4 e6 3. Af3 b6 4. e3 Fb7 5. Fd3 c5 6. O-O Fe7 7. Ac3 cxd4 8. exd4 d5 9. cxd5 Axd5 10. Fb5+ Fc6 11. Vb3 Axc3 12. bxc3 O-O 13. c4 a6 14. Fxc6 Axc6 15. Fe3 Ff6 16. Kc1 Kb8 17. Va4 Axd4 18. Fxd4 Fxd4 19. Kbd1 e5 20. Axe5 Vc7 21. Kxd4 Vxe5 22. Kd5 Ve6 23. Vxa6 Ka8 24. Vb5 Kxa2 25. Vb3 Ke2 26. h3 g6 27. Vb4 Kc8 28. Kd6 Kb2 29. Va3 Ve2 30. Kd4 b5 31. c5 Kc2 32.

Kd5 Ve4 33. Kfd1 Vf4 34. Kf1 b4 35. Va5 b3 36. Kd8+ Kxd8 37. Vxd8+ Şg7 38.

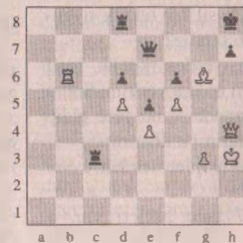
Steinitz-Von Bardeleben. Hasting 1893

Beyaz oynar kazanır

Em. Lasker-W. Steinitz, Moskova 1896

Beyaz oynar beraberlik yapar

Ödüllü soru

Değerli satrançseverler, aşağıdaki diyagramda ilk resmi Dünya şampiyonu olan W. Steinitz'in bir oyunundaki kazancı sizlere soruyorum. Yanıtlarınızı 18 Haziran tarihine kadar ozancapan@hotmail.com mail adresime bekliyorum. İnternet kullanmayanlar, yanıtlarını İstanbul dergi adresine gönderebilir. Doğru yanıtlayan okurlarımız arasında çekilecek kurada bir kişi Düşün Satranç Merkezi'nden FIDE normunda satranç takımı ve Atak Oyunun İki Dehası Alekhin ve Tal adlı kitabı kazanacaktır. İyi eğlenceler ve satranç dolu günler dileğiyle...

Vb6 b2 39. c6 Vf6 40. Ke1 Vxc6 41. Vd4+ Vf6 42. Ve3 Vc3 0-1

* Sovyetler Birliği dağılmadan önce Rusya Şampiyonu olmak, dünya şampiyonu olmak gibi bir şeydi. Dönemin bütün kuvvetli ustaları bu ünvanı elde etmek için yarışarlardı. Hatta bu turnuva öyle kuvvetli olurdu ki, bir kaç dönem öncesinde Dünya şampiyonluğunu elde etmiş ustalar ya da gelecekte dünya şampiyonu olacak ustalar karşı karşıya gelirlerdi. İşte yeni Rusya Satranç Federasyonu Başkanı Alexey Ustaev SSCB zamanında olduğu gibi güçlü bir Rusya Birinciliği düzenliyor. 20-31 Mayıs tarihlerinde St Petersburg ve Tomsk'da Rusya Şampiyonası'nın ön elemesi yapılacak. İki turnuvadan üçer oyuncu Kasparov, Kramnik, Karpov ve Svidler'in de oynayaacağı süper final turnuvasında oynayacak.

3.Tur Sıralaması: Dreev (2689) 3 puan; Volkov (2629), Tseshkovsky (2564) 2.5 puan; Khalifman (2664), Sakaev (2665), Zvjaginsev (2654), Alekseev (2616), Epishin (2610), Landa (2550), Ivanov (2546), Andreikin (2418) 2 puan

Kuzmin, A (2567)-Dreev, A (2689)

57. Rusya birinciliği çeyrek finali 2.tur

1. d4 d5 2. c4 c6 3. Ac3 Af6 4. e3 e6 5. Af3 Abd7 6. Fd3 dxc4 7. Fxc4 b5 8. Fd3 Fb7 9. e4 b4 10. Aa4 c5 11. e5 Ad5 12. Axc5 Axc5 13. dxc5 Fxc5 14. O-O h6 15. Ad2 Vc7 16. Ke1 Ae7 17. Vg4 Kd8 18. Fe4 Vb6 19. Vf3 Fd5 20. Fxd5 Kxd5 21. Ac4 Va6 22. b3 O-O 23. Fe3 Fxe3 24. Vxe3 Af5 25. Ve2 Kf8 26. h3 Vb7 27. Ked1 Ad4 28. Vg4 f5 29. exf6 Kg5 30. Kxd4 Kxd4 31. Vxe6+ Şh7 32. g3 Vf3 33. fxg7 Ke4 34. Vd6 Ke2 35. Kf1 Kxg7 36. Aa5 Kxa2 37. Ac6 Ka6 38. Kc1 Ka2 39. Kf1 Ka6 40. Kc1 Kf7 41. Ve5 Kc7 42. Vc2+ Şg7 43. Vb2+ Vf6 0-1

* Türkiye'nin yetiştirdiği ilk ve tek büyükustası Suat Atalık, 18-27 Mayıs tarihlerinde Saray Bosna'da "Bosna 2004" kapalı turnuvasında yarışıyor. Turnuvaya Shirov, Short, Sokolov, Bologan gibi önemli oyuncular da katılıyor.

5. Tur Sıralaması: 1. Shirov, Alexei g ESP 2713 4.5; 2. Movsesian, Sergei g SVK 2647 4.0; 3. Bologan, Viktor g MDA 2665 3.1; 4. Sokolov, Ivan g NED 2690 3.0; 5. Kozul, Zdenko g CRO 2627 2.5; 6. Dizdarevic, Emir g BIH 2520 2.0; 7. Atalık, Suat g BIH 2554 1.5; 8.

Geçen sayının yanıtı

Panov-Makogonov SSSR(ch) 1937 Beyaz oynar kazanır

1.Ke5! de5 2.f7! Kf7 3.Ve5 (3. ...Şf8 4.Vg7 Şe7 5.Fb4 +-) 1:0

N.Grigoriev Izvestia, 1921 Siyah oynar beraberlik yapar

1...Şf3! (1...Şe3? 2.Şd1 Şf3 3.Şc1 Şe3 4.Şb1! Şd4 5.Şa2! Şc5 6.Şb3 Şd4 7.Şb4 +)

2.Şd1 (2.Şf1 Şe3! 3.Şe1 Şf3! =)

2...Şe3! 3.Şc1 Şd4! 4.Şb1 Şc5! 5.Şa1 Şb5! 6.Şa2 Şb4! 7.d4 Şc4! 8.d5 Şxd5 9.Şb3 Şd4 10.Şb4 Şd5! 11.Şxc3 Şc5! =

Predojevic, Borki m BIH 2490 1.5; 9. Short, Nigel D g ENG 2712 1.5; 10. Kurajica, Bojan g BIH 2540 1.0;

Atalik,S (2554)-Short,N(2712)Bosna 2004 4.tur

1. d4 Af6 2. c4 e6 3. Ac3 Fb4 4. Vc2 d5 5. cxd5 exd5 6. Fg5 h6 7. Fh4 c5 8.

dxc5 g5 9. Fg3 Ae4 10. e3 Va5 11. Age2 Ff5 12. Fe5

O-O 13. Ad4 Ke8 14. Fxb8

Fg6 15. Fd3 Kaxb8 16. O-O Vxc5 17. Kac1 Kec8 18. f3 Axc3 19. Fxg6 Ae2+ 20.

Vxe2 Vxc1 21. Ff5 Vd2 22. Fxc8 Vxe2 23. Axe2

Kxc8 24. Ad4 Fd2 25. Şf2 Fc1

26. b3 Fb2 27. Kel Fxd4 1/2-1/2

Shirov,A(2713)-Atalik,S(2554) Bosna 2004 5.tur

1. e4 e5 2. Af3 Ac6 3. Fb5 a6 4. Fa4 Af6 5. O-O Fe7 6. Kel b5 7. Fb3 d6 8.

c3 O-O 9. h3 Aa5 10. Fc2 c5 11. d4 cxd4 12. cxd4

Fb7 13. d5 Kc8 14. Abd2

Ah5 15. Af1 Ac4 16. a4 b4 17. b3 Aa3 18. Fd3 a5 19.

Axe5 Ff6 20. Vxh5 Fxe5

21. Kc4 Kc3 22. Vd1 Vf6 23. Ke3 Kf8 24. Fd2

K3c5 25. Kf3 Vd8 26. Ae3 K8c7

27. Ag4 Vc8 28. Ff1 Kc1 29. Fxcl Kxc1 30. Vd2 Fa6

31. Axe5 Kxf1+ 32. Şh2

dxe5 33. d6 Fb7 34. d7 Vd8 35. Kd3 f6 36. Kd6 Şf7

37. Ve2 Kc1 38. Vh5+ Şe7

39. Ke6+Şx7 40. Kd2+1-0

DSM DÜŞÜN SATRANÇ MERKEZİ

Özel Eğitim Hizmetleri Basım Yayım Bilgisayar ve Ürünleri San. Tic. Ltd. Şti.

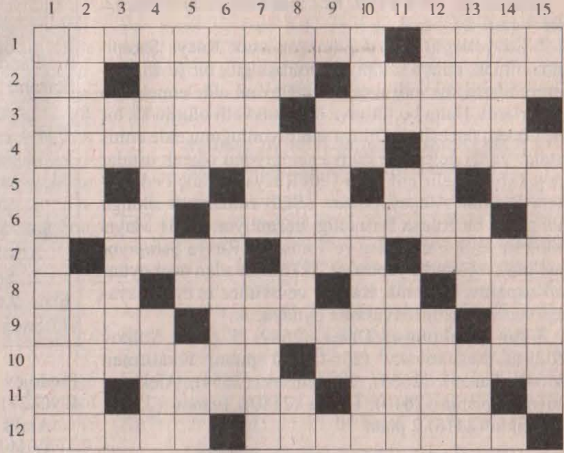
848 Sk. No. 45/105-106 2. Beyler Kemeraltı-Izmir Tel: 0 232 484 84 14 - 445 13 39 Faks: 425 42 15

dusunsatranc@superonline.com / www.dusunsatrancmerkezi.com.tr

Mayıs ayı ödüllü sorumuzu doğru yanıtlayan okurlarımızdan Ayşenaz Koş (İstanbul), Ulaş Barış Sarısoy (Antalya), Nejat Koş (Uşak) bizden kitap kazandı. Haziran ayı bulmacasını doğru yanıtlayan okurlarınız arasında kurayla belirleyeceğimiz üç kişi Kaynak Yayınları'nın yayımladığı, Selim Uslu'nun *Devlet ve Ben* adlı kitabını kazanacak.

Soldan sağa

1) "Türkçemiz, kavramların anlatımına olanak veren son derece güçlü bir dildir. Nükteli ve ironik bir yapısı vardır. En güçlü yaratıcı anlatıma şiirde rastlarız. En soyut durumlar bile şiirde somutlaştırılabilir" diyen "Anlambilim ve Türk Anlambilimi", "Tartışılan Sözcükler", "Türk Dilinin Gücü" gibi betikleri de üretmiş dilbilimcimiz. – Seslem. 2) Kültürsüz, bilgisiz. – Kıtık, yokluk. – Mitoloji. 3) Sınıflandırma. – Canı tez, aceleci. 4) Gogol'un bir öyküsü. – Argoda "çalma, çalınmış şey". 5) Rusya'da bir ırnak. – Renyum'un simgesi. – "... deyip mıh dememek" (bir düşüncede direnmek). – Bir renk. – Nazi Hucüm Kıtası. 6) "... Cabbar" (tiyatro sanatçımız.) – Briç oyununu izleyen kişiye verilen ad. 7) Binek hayvanlarının sırtına konan oturmalk. – Baston. – Halat gibi örülmüş iplik çilesi. 8) Kahlıtım. – Bestelenmek üzere yazılmış şiir. – Manganez'in simgesi. – Tanrı'nın adlarından biri. 9) İlbay. – Grifona benzeyen, siyah ya da kırcıl renkli, sert ve dik kıllı Alman köpeği. – Bakır'ın simgesi. 10) Azizlerin mezarı. – Kesilmiş kasaplık hayvanların ciğer, içkembe gibi iç organlarıyla baş ve ayakları.

11) Galyum'un simgesi. – Tarlada dökülen tohumlarla ertesi yıl kendiğinden çıkan ekin. – Yerde, uygun, doğru. 12) İyileştirme. – Dondurulmuş meyve suyundan yapılmış bir tür pelte.

Yukarıdan aşağıya

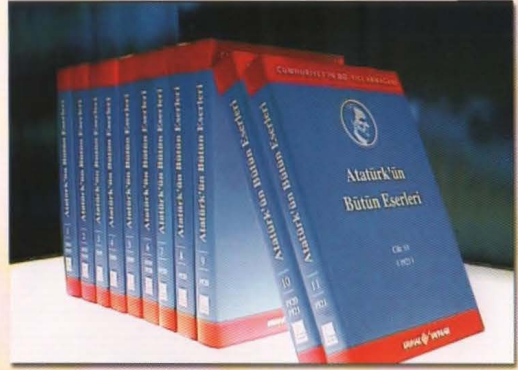
1) Boris Pasternak'a Nobel ödülü kazandıran ünlü romanı. 2) Argoda "başkalarının sırtından geçirme". – Gözlem. 2) "Müjde ..." (sinema sanatçımız). – "... Çölgeçen" (Züğürt Ağa", "Selamsız Bاندosu" gibi filmleri de yönetmiş yönetmenimiz). 4) İstanbul'da bir semt. – Yedirme, yemek verme. 5) İzmir Seferhisar yöresinde "cibinlik" anlamında kullanılan sözcük. – "Ala gözlü nazlı dilher / Koma beni ... yerine." (Karacaoğlan). – Karışık renkli. 6) Sinir, damar. – Hint mitolojisinde, aynı zamanda çobanların da tanrısı olan çok önemli bir kahraman ve tanrı. 7) Yasal. – Cılız, zayıf. 8) Ster'in simgesi. – Karabuğdaygillerden, yapıları sebze olarak yenilebilen bir

bitki. 9) Şeytan. – Ve saire'nin kısaltması. 10) Alaturka müzikte bir makam. – Doğu Anadolu'ya özgü bir halk oyunu. 11) Tavlada "üç". – "Elifim noktalandı / ... derdim çoklandı." (Türkü). – Cimri. 12) Utanma, utanç. – "... Şankar" (Ünlü Hintli sitarcı ve besteci). 13) Lokmanruhu. – Bedenin yaşama gücü. – Hayvanın bir yanındaki yük. 14) Çok anlamlı bir sözcüğün iyi anlamını kullanır görünerek kötü anlamını öngörme biçimindeki söz oyunu. – Hindistan ülkelerinde kral. 15) Erbiyum'un simgesi. – Özellikle uçaklarda kullanılan, çalışan bir mekanizma ile ilgili bilgileri kaydedip denetleyen, takılıp çıkartılabilen bir aygıt.

Mayıs bulmacasının yanıtı

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	N	I	V	A	Z	I	B	E	R	K	E	S	A	Y	
2	O	D	A	L	I	A	C	A	R	A	S	T	A		
3	N	I	M	E	T	U	L	L	A	H	I	T	A	N	
4	S	L	A	V	K	A	E	I	T	O	L				
5	E	K	A	L	E	D	O	N	I	T	A	R	I		
6	N	I	L	O	L	H	O	S	T	E	R	S			
7	S	A	K	A	R	Y	A	L	A	I	M	E	L		
8	E	D	A	T	A	R	A	D	I	Y	A	N	K	I	
9	E	R	L	I	K	S	K	E	R	K	I	T			
10	G	M	I	S	I	K	B	A	E	A	R	L			
11	C	Y	E	O	N	A	N	I	Z	M	R	I	A		
12	L	A	N	E	T	N	A	R	I	K	I	R			

O'NA TÜRKİYE'NİN İHTİYACI VAR

ÇEVİZİNİZDE MUTLAKA BULUNMALI

12 CİLT TAMAMLANDI

- Bu eserde, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Devrimi'mizin büyük önderi Atatürk'ün yazdığı, söylediği ve imzaladığı bütün belgeler bir araya getirildi...
- Hiç yayımlanmamış belgelere ulaşıldı.
- Osmanlıca, Fransızca, İngilizce ve Rusça metinler, asıllarından ve ilk kaynaklarından yeniden çevrildi; yayımlanmış metinlerle karşılaştırıldı; yüzlerce eksik yayımlama, çeviri ve tarih hatası giderildi; yanlış okumalar düzeltildi...
- Metinler eserde tarih sırasıyla ve yorumsuz olarak yer aldı... ■ 17 x 24 cm., bez cilt, iplik dikiş, birinci hamur kağıt...

PEŞİN : HER CİLDİN FİYATI 30.000.000 TL
12 CİLT 360.000.000 TL

TAKSİTLE : 12 CİLT 400.000.000
60.000.000 TL PEŞİN 42.500.000TL X 8 TAKSİT

KREDİ KARTI GEÇERLİDİR

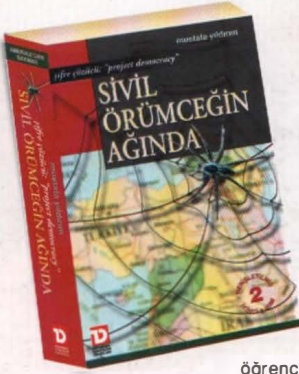
DÜĞÜNLERİN, NİŞANLARIN VAZGEÇİLMEZ HEDİYESİ

KAYNAK YAYINLARI

Meşrutiyet Cad. No: 12 Kardeşler Han Kat 3 Galatasaray - Beyoğlu / İSTANBUL

Tel: 0212.252 21 56 - 252 21 99 Faks: 0212.249 28 92

www.kaynakyayinlari.com • e-posta: iletisim@kaynakyayinlari.com

Mustafa Yıldırım SİVİL ÖRÜMCEĞİN AĞINDA

"Komple teorilerim yok! Ama, Komplolar hakkında teorilerim var."

Anthony Summers, Conspiracy, Fontana 1980

... Azıcık ulusal onurumuz kalmışsa ve gerçekleri okumayı biliyorsak; ders almayı biliyorsak. Oltanın ucundan kurtarmadığımız balığın, bu kez bir ağda çırpınışını seyrettirmek isteyenlere ders vermenin gününü geciktirmemeliyiz.

M. Emin Değer

"Mustafa Yıldırım, 'Şifre Çözücü/Project Democracy' başlıklı yazısında diyor ki: "... Türkiye'ye gelince, -durumu 'anlamak' için- çevrenizdeki partilere bağlı 'vakıflar'dan ya da, sözde 'bağımsız' vakıfların 'sivil örgütü' denen NGO'ların; üniversitelerin, özellikle 'sosyoloji', 'uluslararası ilişkiler', 'kamu yönetimi' -eski adıyla 'mülkiye' bölümlerindeki akademisyenlerin, öğrencilik kökenlerine; ABD'den aldıkları 'doktora tezleri'ne bakmak kâfidir. Bu duruma ancak, 'nerede bir workshop çalışması varsa, bilinmeli ki, orada bir 'project democracy' yürürlüktedir" denilebilir."

Atilla İlhan, Cumhuriyet, 21 Ocak 2001

"(..) Bu alıntıları Mustafa Yıldırım'ın 'Project Democracy' içinde 'Uluslararası Din Hürriyeti'ni Senaryosu" başlıklı çok önemli makalesinde değindiği hususların daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacağı için yaptım. Mustafa Yıldırım (..) bu makalesinde, özette şunları söylüyor: "Dünyada yerleştirilmek istenen yeni düzen içinde dünyanın tüm ülkelerinde devletler merkezi otoritelerini yitireceklerdir. (..) doğrudan doğruya ABD'nin siyasi partilerine bağlı enstitülere, ABD şirket vakıflarına bağlanacaktır. (..) Esgüdümün merkezi elbette Washington'da bulunacaktır. Öncelikle Amerikalılardan oluşturulan bu kurumsal yapı, IRFC'dir."

Vural Savaş, Aydınlık, 11 Nisan 2004

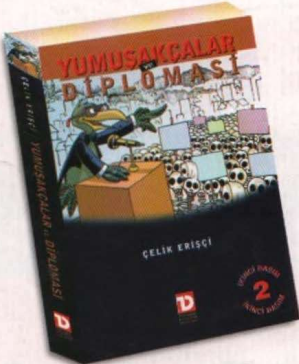

Doç. Dr. Şengül Hablemitoğlu KÜRESELLEŞME: DÜŞLERDEN GERÇEKLERE

... "Daha iyi kaliteli bir yaşam, güvenli bir gelecek için küreselleşme ne kadar inandırıcı bir yol ya da bizim dışımızda belirlenerek sunulan bir seçenek. Yoksa seçme şansımız olmadan kendimizi tam ortasında bulduğumuz çağdaş bir kaos mu? Açığı bu çalışmayı hazırlarken, bazı verilerle karşılaştıkça paniğe kapıldım. Gerçekte kurgulanmış, bizim adımıza, bize sorulmadan yapay bir dünyada tek tip ya da tek tip olmaya aday yaşayıp gidiyoruz.

... Üstelik sınırların ortadan kalktığına söylendiği bir dünyada özgür de değiliz. Küreselleşirken ya da bu yola girmişken hala bir seçme şansımız var mı?"

Doç. Dr. Şengül Hablemitoğlu

Çelik Erişçi YUMUŞAKÇALAR ve DİPLOMASI

Sanatçılığından ve vatanseverliğinden, asla şüphe duyulmayacak bir insan olan Çelik Erişçi'nin kitabı ülkemizin fotoğrafını çok net bir biçimde ortaya koyuyor. Mustafa Kemal Atatürk'ün, "İstiklalî Tam" dediği "Tam Bağımsızlık" anlayışından hareketle onun ilke ve devrimleridir.

... İlk kitabı olmasına rağmen akıcı ve ilgi çekici bir üslupla kaleme alınması ve değindiği konularda can alıcı noktaları özellikle vurgulamasından dolayı kendisini kutluyorum. Bu kitabın onurlu ve güçlü bir Türkiye için herkesin el ele vermesinde katkısı olması dileğiyle, ellerine sağlık Çelik diyorum.

Emin Çolaşan